

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI

FİNANSAL RAPORLAMADA TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ
STANDARDININ UYGULANMASI VE BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM
GÖREN ŞİRKETLERDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER HİYERARŞİSİNİN
KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doktora Tezi

YASİN CEBECİ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI

FİNANSAL RAPORLAMADA TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ
STANDARDININ UYGULANMASI VE BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM
GÖREN ŞİRKETLERDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER HİYERARŞİSİNİN
KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doktora Tezi

YASİN CEBECİ

Danışman: PROF. DR. GÜRBÜZ GÖKÇEN

İstanbul, 2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İŞLETME Anabilim Dalı MUHASEBE FİNANSMAN Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi YASİN CEBECİ'nin FİNANSAL RAPORLAMADA TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ STANDARĐININ UYGULANMASI VE BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN ŞİRKETLERDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER HİYERARŞİSİNİN KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 17.10.2019 tarih ve 2019-37/19 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 01.11.2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Prof. Dr. GÜRBÜZ GÖKÇEN	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. CEMAL ÇAKICI	
3. Jüri Üyesi Prof. Dr. M. HANİFİ AYBOĞA	
4. Jüri Üyesi Prof. Dr. SALİH DURER	
5. Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi EMRE HORASAN	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı	:	Yasin CEBECİ
Anabilim Dalı	:	İşletme
Programı	:	Muhasebe Finansman
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN
Tez Türü ve Tarihi	:	Doktora – Kasım 2019
Anahtar Kelimeler	:	Finansal Raporlama, Finansal Raporlama Standartları, Gerçeğe Uygun Değer, Hiyerarşi, Değerleme, Ölçüm, İçerik Analizi, Panel Veri

ÖZET

FİNANSAL RAPORLAMADA TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ STANDARDININ UYGULANMASI VE BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN ŞİRKETLERDE GERÇEĞE UYGUN DEĞER HİYERARŞİSİNİN KULLANIMI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu çalışmada TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanılma düzeyi ve ilişkili olduğu bazı değişkenlerin açıklanması hedeflenmiştir. Bu amaçla çalışmanın birinci bölümünde değer ve değerlemeye ilişkin kavramlara değinilmiş, ikinci bölümde Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında yer alan değerleme ölçülerine yer verilmiş, üçüncü bölümde TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı incelenmiştir. Dördüncü bölümde gerçeğe uygun değerlerin ilişkili olduğu diğer finansal raporlama standartları incelenerek çalışmanın teorik çerçevesi tamamlanmıştır. Çalışmanın son bölümünde iki adet araştırmaya yer verilmiştir. İlkinde, standartta yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin Borsa İstanbul'da yer alan ve araştırma kapsamındaki şirketlerin finansal tablolarında kullanılma düzeyine ilişkin içerik analizi yapılmıştır. Buna göre şirketlerin finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini açıkladıkları tespit edilmiştir. İkinci araştırmada ise şirketlerin finansal varlıkları ve finansal yükümlülükleri için belirledikleri gerçeğe uygun değer seviyelerinin aktif büyüklüğü, toplam sermaye, pazar değeri, brüt satışlar ve özkaynak karlılığı ile ilişkisi incelenmiş ve çeşitli seviyelerde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	:	Yasin CEBECİ
Field	:	İşletme
Programme	:	Muhasebe Finansman
Supervisor	:	Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN
Degree Awarded and Date	:	Doktora – November 2019
Keywords	:	Financial Reporting, Financial Reporting Standards, Fair Value, Hierarchy, Valuation, Measurement, Content Analysis, Panel Data

ÖZET

A STUDY ON THE APPLICATION OF TFRS 13 FAIR VALUE MEASUREMENT STANDARD IN FINANCIAL REPORTING AND THE USE OF FAIR VALUE HIERARCHY IN COMPANIES TRADED IN BORSA İSTANBUL

In this study, it is aimed to explain the level of use of fair value hierarchy in TFRS 13 Fair Value Measurement Standard and some related variables. For this purpose, the concepts of value and valuation have been mentioned in the first part; in the second part, it has been given place to valuation criterias of Turkey Financial Reporting Standards; in the third part, TFRS 13 Fair Value Measurement Standards have been investigated. In the fourth part, the other financial reporting standards that are related to the fair value are examined and the theoretical framework of the study is completed. In the last part of the study, two researches are included. In the first study, the content analysis of the level of using of the fair value hierarchy in the standard in the financial statements of the companies which are within the scope of the research and in the Borsa İstanbul was conducted. Accordingly, it has been determined that companies declare the fair value hierarchy for their financial assets, financial commitments, real assets and investment properties. In the second, the relationship between the fair value levels determined by the companies for their financial assets and commitments, and the asset size, total capital, market value, gross sales and return on equity was analyzed and significant correlations were determined at various levels.

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. DEĞERLEMEYE İLİŞKİN GENEL KAVRAMLAR.....	3
1.1. Değer ve Değerleme Kavramı	3
1.2. Vergi Usul Kanununda Değerleme.....	5
1.3. Türk Ticaret Kanununda Değerleme	14
1.4. Sermaye Piyasası Mevzuatında Değerleme.....	16
1.5. Uluslararası Değerleme Standartlarında Değerleme Kavramı.....	18
1.5.1. Pazar Değeri Esaslı Değerleme.....	18
1.5.1.1. Emsal Karşılaştırma Yaklaşımı	19
1.5.1.2. Gelir İndirgeme Yaklaşımı	20
1.5.1.3. Maliyet yaklaşımı	20
1.5.2. Pazar Değeri Dışındaki Değerleme Esasları.....	22
2. TFRS'DE ÖLÇÜM ESASLARI VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ	23
2.1. Kavramsal Çerçeve de Yer Alan Ölçüm Esasları.....	23
2.1.1. Tarihi Maliyet	23
2.1.2. Cari Maliyet	24
2.1.3. Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)	25
2.1.4. Bugünkü Değer	26
2.2. TFRS'lerde Yer Alan Değerleme Ölçüleri	29
2.2.1. Tahmini Maliyet	29
2.2.2. Gerçeğe Uygun Değer	30
2.2.3. İçsel Değer	30

2.2.4. Koşullu Bedel	31
2.2.5. Geri Kazanılabilir Tutar	33
2.2.6. Kullanım Değeri	35
2.2.7. İtfa Edilmiş Maliyet	38
2.2.8. Finansal Varlığın Brüt Defter Değeri	40
2.2.9. İşlem Maliyetleri	40
2.2.10. Taşıma Maliyetleri	42
2.2.11. Tek Başına Satış Fiyatı	43
2.2.12. İşlem Bedeli	44
2.2.13. Başlangıçtaki Doğrudan Maliyetler	45
2.2.14. Taahhüt Edilmemiş Kalıntı Değer	46
2.2.15. Net Gerçekleşebilir Değer	47
2.2.16. Vergiye Esas Değer	48
2.2.17. Defter Değeri	49
2.2.18. Amortismanına Tabi Tutar	49
2.2.19. Kalıntı Değer	50
2.2.20. İşletmeye Özgü Değer	51
2.2.21. Taahhüt Edilen Emeklilik Faydalarının Bugünkü Aktüeryal Değeri	51
2.2.22. Elden Çıkarma Maliyetleri (Satış Maliyetleri)	52
2.2.23. Borçlanma Maliyetleri	53
2.2.24. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer	54
2.2.25. Dönüştürme Maliyetleri	55
2.2.26. Satın Alma Maliyeti	56
2.2.27. Stokların Maliyeti	57
3. TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ STANDARDI	58
3.1. Standardın Amacı Ve Kapsamı	63

3.2. Ölçüm.....	65
3.2.1. Finansal Olmayan Varlıklar.....	66
3.2.2. Finansal Varlıklar	66
3.3. İlk Muhasebeleştirmede Gerçeğe Uygun Değer	67
3.4. Değerleme Yöntemleri.....	68
3.4.1. Piyasa Yaklaşımı.....	70
3.4.2. Maliyet Yaklaşımı.....	71
3.4.3. Gelir Yaklaşımı.....	72
3.4.3.1. Düzeltilmiş İskonto Oranı Yöntemi.....	75
3.4.3.2. Beklenen Bugünkü Değer Yöntemi.....	76
3.5. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi.....	77
3.5.1. Seviye 1 Girdileri.....	79
3.5.2. Seviye 2 Girdileri.....	80
3.5.3. Seviye 3 Girdileri.....	82
3.6. Açıklamalar.....	87
4. GERÇEĞE UYGUN DEĞERİN KULLANILDIĞI STANDARTLAR	92
4.1. TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması.....	95
4.2. TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler.....	96
4.3. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri	96
4.4. TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler	98
4.5. TFRS 9 Finansal Araçlar	98
4.6. TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat.....	99
4.7. TFRS 16 Kiralamalar.....	100
4.8. TMS 16 Maddi Duran Varlıklar	101
4.9. TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar.....	102

4.10. TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Devlet Yardımlarının Açıklaması	103
4.11. TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme Ve Raporlama	103
4.12. TMS 33 Hisse Başına Kazanç	104
4.13. TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü.....	105
4.14. TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar.....	106
4.15. TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme	107
4.16. TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller.....	108
4.17. TMS 41 Tarımsal Faaliyetler.....	109
5. UYGULAMA	112
5.1. Borsa İstanbul'da Yer Alan Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Açıklamalarına Yönelik İçerik Analizi	112
5.1.1. Çalışmanın Amacı.....	112
5.1.2. Çalışmanın Kapsamı	112
5.1.3. Çalışmanın Yöntemi	114
5.1.4. Çalışmanın Bulguları	114
5.1.4.1. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine İlişkin Genel Bulgular	114
5.1.4.2. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Açıklandığı Finansal Tablo Kalemleri	118
5.1.4.3. Sektör Bazında Raporlanan Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi	121
5.1.5. Çalışmanın Değerlendirilmesi	128
5.2. Borsa İstanbul'da Yer Alan Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşileri Üzerine Panel Veri Analizi	131
5.2.1. Çalışmanın Amacı.....	131
5.2.2. Çalışmanın Kapsamı	131
5.2.3. Çalışmanın Yöntemi	135

5.2.4. Çalışmanın Bulguları	137
5.2.4.1. Model 1'e İlişkin Bulgular.....	137
5.2.4.2. Model 2'ye İlişkin Bulgular.....	138
5.2.4.3. Model 3'e İlişkin Bulgular.....	140
5.2.4.4. Model 4'e İlişkin Bulgular.....	142
5.2.4.5. Model 5'e İlişkin Bulgular.....	144
5.2.4.6. Model 6'ya İlişkin Bulgular.....	146
5.2.5 Çalışmanın Değerlendirilmesi	148
SONUÇ.....	153
KAYNAKÇA.....	157

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Gerçeğe Uygun Değer Kavramı İle İlgili Bilgiler	92
Tablo 2. Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasında Zorunlu/İsteğe Bağlı Ayrımı	111
Tablo 3. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle BİST 100 Şirketleri	113
Tablo 4. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle BİST 100 Şirketlerinin Sektörel Dağılımı	114
Tablo 5. Araştırma Kapsamı	132
Tablo 6. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle Çalışma Kapsamındaki BİST 100 Şirketleri	132
Tablo 7. Model 1 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	137
Tablo 8. Model 1 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	138
Tablo 9. Model 2 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	138
Tablo 10. Model 2 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	139
Tablo 11. Model 2 Driscoll-Kraay Test Sonucu	140
Tablo 12. Model 3 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	141
Tablo 13. Model 3 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	141
Tablo 14. Model 3 Driscoll-Kraay Test Sonucu	142
Tablo 15. Model 4 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	143
Tablo 16. Model 4 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	143
Tablo 17. Model 4 Driscoll-Kraay Test Sonucu	144
Tablo 18. Model 5 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	145
Tablo 19. Model 5 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	145
Tablo 20. Model 5 Driscoll-Kraay Test Sonucu	146
Tablo 21. Model 6 Birim Ve Zaman Etkisi Testi	147
Tablo 22. Model 6 Sabit Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları	147
Tablo 23. Model 6 Driscoll-Kraay Test Sonucu	148

Tablo 24. Model Anlamlılığı ve Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkenleri Açıklama Düzeyi.....	149
Tablo 25. Modellerin Bağımsız Değişken ile İlişkisi ($P> t $)	150
Tablo 26. Panel Veri Analizi Özet Tablosu.....	151

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi.....	85
Şekil 2. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi (GUDH) Açıklanma Düzeyi	115
Şekil 3. GUDH Hiç Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Sektörler	115
Şekil 4. GUDH Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Alt Sektörler	116
Şekil 5. GUDH Seviyelerini Raporlayan Şirket Sayıları	117
Şekil 6. Finansal Varlıklar GUDH (Bin TL)	118
Şekil 7. Finansal Yükümlülükler GUDH (Bin TL)	119
Şekil 8. Maddi Duran Varlıklar GUDH (Bin TL)	119
Şekil 9. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller GUDH (Bin TL).....	120
Şekil 10. İmalat Sanayi Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)	121
Şekil 11. Mali Kuruluşlar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL).....	122
Şekil 12. Elektrik Gaz ve Su Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL).....	123
Şekil 13. Teknoloji Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)	123
Şekil 14. Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL).....	124
Şekil 15. Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL).....	125
Şekil 16. Ulaştırma Haberleşme ve Depolama Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)	126
Şekil 17. İnşaat ve Bayındırlık Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL).....	127

Şekil 18. Gayrimenkul Faaliyetleri Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Topamlar (Bin TL)	127
Şekil 19. Madencilik Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Topamlar (Bin TL)	128

GİRİŞ

Başta yatırımcılar olmak üzere finansal tablo kullanıcıları alacakları kararlarda ihtiyaca uygun bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Günümüzde finansal tablo kalemlerinin tarihsel maliyet bilgilerinin bu ihtiyacı karşılamakta yetersiz kalması gerçeğe uygun değer kavramını ortaya çıkarmıştır. Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TFRS) bütünü incelendiğinde de standart belirleyicilerin tarihsel maliyet yerine gerçeğe uygun değer kavramına yöneldiği görülmektedir.

Standart belirleyici, bir dizi standartta değerlendirme ölçütü olarak gerçeğe uygun değer kullanılmamasından dolayı, gerçeğe uygun değer hesaplanmasına rehberlik edecek bir standart oluşturmanın gerekli olduğunu düşünerek TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardını yayınlamıştır. Standart ile standartta sayılanlarla sınırlı kalmamak üzere hem gerçeğe uygun değer ölçüm yöntemleri açıklanmış, hem de hesaplanan gerçeğe uygun değer tutarlarının gözlemlenebilir girdiler baz alınarak seviyesinin raporlanması istenmiştir. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi olarak adlandırılan bu seviye açıklaması, standardın getirdiği en önemli yeniliktir.

Bu çalışma ile şirketlerin açıkladığı gerçeğe uygun değer hiyerarşisine derinlemesine bir bakış elde etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla birinci bölümde değerlemeye ilişkin genel kavramlardan bahsedilmiştir. Değer ve değerlendirme kavramları farklı mevzuatlara göre incelenmiştir. Bu kapsamda Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Mevzuatı ve Uluslararası Değerleme Standartlarındaki değerlemeye ilişkin konular incelenmiştir.

Çalışmanın asıl dayanak mevzuatı da olan TFRS’lerde yer alan değerlendirme ölçülerine ayrı bir başlıkta İkinci bölümde değinilmiştir. Öncelikle kavramsal çerçevede yer alan değerlendirme ölçüleri açıklandıktan sonra standartlarda yer alan değerlendirme ölçüleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı incelenmiştir. Bu kapsamda standardın amacı ve kapsamına değinilmiş, ölçüm esasları açıklanmıştır. İlk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer durumu incelenerek gerçeğe uygun değer değerlendirme yöntemleri detaylıca açıklanmıştır. Son

olarak gerçeğe uygun değer hiyerarşisi ve hiyerarşide yer alan seviyeler incelenerek, finansal raporlamada gerçeğe uygun değer ile ilgili açıklanması gereken bilgiler paylaşılmıştır.

Gerçeğe uygun değer kavramı, standartların neredeyse tamamında yer almaktadır. Dördüncü bölümde hangi standartların gerçeğe uygun değer hesaplaması öngördüğü, hangi standartların ise başka standartlara atıf yaparak gerçeğe uygun değer hesaplamasını istediği tespit edilmiştir. Gerçeğe uygun değer hesaplamasını öngören standartlar detaylıca incelenerek hangi durumlarda bu hesaplamanın yapılacağı tespit edilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde iki adet araştırmaya yer verilmiştir. Bunlardan ilki Borsa İstanbul'da BİST 100 endeksine tabi şirketlerin finansal tablolarındaki gerçeğe uygun değer hiyerarşisi açıklamalarının tespitine yönelik içerik analizidir. Bu analiz ile şirketlerin hangi finansal tablo kalemlerinde bu açıklamaları yaptıkları, bunların tutarları, sektörlere göre dağılımı ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Diğer araştırma ise içerik analizi ile tespit edilen finansal tablo kalemlerinden ikisi olan finansal varlıklar ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisindeki seviyelerinin belirlenmesinde etkili olan verilerin incelendiği panel veri analizidir. Aktif büyüklüğü, toplam sermaye, brüt satışlar, pazar değeri ve özkaynak karlılığı bağımsız değişkenlerinin finansal varlıklar ile finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer seviyesi bağımlı değişkenleri üzerindeki etkisi incelenmiştir.

1. DEĞERLEMEYE İLİŞKİN GENEL KAVRAMLAR

Çalışmanın bu bölümünde değer ve değerlendirme kavramlarını açıkladıktan sonra Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Sermeye Piyasası Kanunu ve Uluslararası Değerleme Standartlarının değerlemeye bakış açıları ile ilgili mevzuatlarda adı geçen değerlendirme ölçüleri incelenecektir.

1.1. Değer ve Değerleme Kavramı

Değer kavramı pek çok alanda kullanılmaktadır. Genel anlamda değer (value) kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanmaktadır¹. Aynı sözlükte değer kavramının ikinci anlamı olarak, “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey” olduğu belirtilmiştir². İktisadi anlamda düşünüldüğünde ise değer, mal veya hizmetten elde edilebilecek fayda ölçüsüdür³. Bu tanımlardan yola çıkarak muhasebe açısından değeri, işletmeye ait varlıklar ile kaynakların kıymeti olarak tanımlayabiliriz.

Büyüyen ve sermaye maliyetinin üzerinde getiri elde eden işletmeler kendileri için değer yaratmaktadır⁴. İşletme ile ilgili taraflar ise çeşitli amaçlarla işletmeye ait varlık ve kaynakların değerini bilmek isterler. Bu amaçlara örnek olarak; satın alma, kiralama, satış, denetleme, kredi derecelendirme veya vergilendirme olabileceği gibi⁵, işletme faaliyetleri sonucu oluşan karlılığın belirlenmesi, verimlilik analizi yapılması, bütçe ile belirlenen hedefleri gerçekleştirme oranının saptanması verilebilir⁶.

Hangi amaçla olursa olsun, işletme ile ilgili taraflar istedikleri bilgileri finansal raporlar vasıtasıyla temin ederler. Ancak sadece tarihsel verilere dayanılarak hazırlanacak finansal raporların, işletmelerin sahip olduğu varlık ve kaynaklar hakkında gerçek bilgi

¹ “Türk Dil Kurumu-Değer”, erişim 10 Ocak 2017, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5874a94f036a32.87896196.

² “Türk Dil Kurumu-Değer”.

³ “Wikipedia-Value”, erişim 10 Ocak 2017, <https://en.wikipedia.org/wiki/Value>.

⁴ Tim Koller, Marc Goedhart, ve David Wessels, *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*, 6. baskı (New Jersey: John Wiley & Sons, 2015), s.3.

⁵ “Valuation: What is Valuation? Property Glossary, Meaning, Definition”, erişim 09 Kasım 2017, http://www.moneycontrol.com/glossary/property/valuation_663.html.

⁶ Mehmet Ali Feyiz, Yakup Ülker, ve Erdoğan Avder, *Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri*, 8. Basım (Trabzon: Murathan Yayınevi, 2011), s.18.

üretmesi beklenmemelidir. Bu nedenle hazırlanacak finansal raporlardaki her bir kalemin gerçek değerleri gösterebilmesi için değerlemeye tabi tutulması gerekir⁷.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde değerlendirme (valuation), “*değer biçme, bir malın değerini belirleme*” olarak tanımlanmaktadır⁸. Bir başka ifade ile değerlendirme, ekonomik veya parasal değeri olan bir şeyin değerini değerlendirmek veya tahmin etmektir⁹. Değer kavramı tanımı itibari ile pek çok alanı ilgilendirse de değerlendirme kavramının yukarıdaki ifadeler de dikkate alındığında iktisadi bir kavram olduğu açıktır.

Değerleme, bir varlık veya kaynağın belirli bir tarihteki ekonomik değerinin belirlenmesidir¹⁰. Diğer bir deyişle, işletmenin varlık ve kaynaklarının değerini ortak bir ölçü birimi ile ifade etmektir¹¹. Değerlemede ortak ölçü birimi olarak para kullanılmaktadır¹². Bir varlık veya kaynağı değerlemek için önce miktarı tespit edilir, daha sonra ise tespit edilen miktar ile fiyatı çarpılarak parasal tutarı hesaplanır¹³. Böylece, işletme faaliyetlerine, varlık ve kaynaklara anlamlı parasal bir değer tayin edilir¹⁴.

Faaliyetlerine devam eden işletmelerde değerlendirme günü önemlidir. Ekonomik olarak sınırsız kabul edilen işletmelerin ömrü, işletme ile ilgili taraflara faaliyet sonuçlarını gösterebilmek için kağıt üzerinde sonlandırılarak, o an itibari ile varlık ve kaynakların değeri tespit edilir¹⁵.

Değerleme günü belirlenirken değerlemenin hangi sebeple yapıldığı dikkate alınır. Örneğin, değerlendirme vergi amacıyla yapılıyorsa, varlıkların ilgili vergi kanununda gösterilen gün ve zamanlarda sahip oldukları kıymetlerin değerlemeye esas tutulması gerekmektedir¹⁶.

⁷ Hüseyin Ergin ve Şerafettin Sevim, *Envanter Bilanço*, 2. Basım (Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları, 2009), s.61.

⁸ “Türk Dil Kurumu-Değerleme”, erişim 10 Ocak 2017, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5874a95d5d91d1.66371444.

⁹ “BusinessDictionary”, erişim 10 Ocak 2017, <http://www.businessdictionary.com/definition/valuation.html>.

¹⁰ “Wikipedia-Valuation”, erişim 10 Ocak 2017, <https://en.wikipedia.org/wiki/Valuation>.

¹¹ Numan Emre Ergin, “Vergi Mevzuatı ile TMS/TFRS’nin Değerleme Ölçüleri Açısından Karşılaştırılması”, *Vergi Dünyası*, sayı 418 (2016): s.20.

¹² Adem Çabuk, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, 4. Basım (Bursa: Dora Yayınları, 2009), s.7.

¹³ Yusuf Sürmen, *Muhasebe-2*, 1. Basım (Trabzon: Akademi Kitabevi, 2002), s.13.

¹⁴ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.61.

¹⁵ Sinan Aslan, *Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi*, 1. Basım (İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2008), s.39.

¹⁶ Ümit Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, 15. Basım (İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005), s.17.

Esas itibariyle değerleme, hesapların kapandığı günde hazırlanan envanterin düzenlenmesiyle ilgili olması nedeniyle, değerleme bakımından kapanış günündeki ya da buna yakın günlerdeki değerler esas alınır¹⁷.

İşletme ile ilgili taraflardan her birinin çeşitli ekonomik unsurlara verdiği önem farklı olduğundan, değerleme kavramı öznel nitelik taşır. Bu nedenle Türkiye’de muhasebe uygulamalarına yön veren hukuki düzenlemelerde de farklı değerleme ölçülerinin esas alındığını görmekteyiz¹⁸. Bununla birlikte, değerlemede varlık ve kaynakların niteliğine göre de farklı değerleme yöntemleri kullanılmaktadır¹⁹.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde yukarıda değinilen farklılıkları göstermek üzere farklı düzenlemelerdeki değerleme ölçülerine değinilecektir. Bu amaçla öncelikle muhasebenin en çok etkilendiği kanun olan Vergi Usul Kanunu’ndaki değerleme ölçülerinden bahsedildikten sonra sırasıyla; Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve son olarak da Uluslararası Değerleme Standartları’ndaki değerleme ölçüleri açıklanacaktır. Türkiye Finansal Raporlama Standartları’ndaki değerleme ölçüleri ise çalışmanın ikinci bölümünde yer alacaktır.

1.2. Vergi Usul Kanununda Değerleme

V.U.K.’na göre değerleme, “*vergi matrahının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespitidir*” şeklinde tanımlanmaktadır²⁰. Tespit; işletmeler tarafından yapılan değerleme işlemi, takdir ise; değerlemenin işletmeler tarafından yapılamadığı durumlarda, idarece yapılan değerleme iřlemidir²¹.

V.U.K. gelir ve giderlerin tamamını vergiye esas olan karın hesaplanmasında dikkate almaz. Bu nedenle muhasebe ilkelerine göre hesaplanan ticari kar ve vergi

¹⁷ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.13.

¹⁸ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.18.

¹⁹ Aslan, *Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi*, s.40.

²⁰ “Vergi Usul Kanunu”, Pub. L. No. 213 (1961), madde 258.

²¹ Mehmet Erkan, Cemal Elitaş, ve Yunus Ceran, *Dönemsonu Muhasebe İşlemleri: TMS/TFRS Uyumlu*, 2. Basım (Bursa: Ekin Kitabevi, 2010), s.21.

yasalarımıza göre hesaplanan mali kar olmak üzere iki farklı kar kavramı ortaya çıkmıştır²².

Muhasebenin önemli taraflarından biri olan devlet için üretilen finansal tablolarda mali karın belirlenmesi amaçlanmaktadır. Mali karın tespit edilmesinde V.U.K.'da öngörülen, asgari değerleri belirleyen ve bağlayıcı olan değerlendirme ölçüleri kullanılmaktadır²³. Böylece devlet, vergi alacağına kayba uğramamak için kârın düşük hesaplanmasına neden olacak uygulamaları engelleyici hükümler getirmiştir²⁴.

Mali kara ulaşmak için ticari karın belirlenmesine yönelik değerlemenin yapıldığı finansal tablolar kullanılmaktadır. Vergi beyannamesi vasıtasıyla V.U.K.'daki değerlendirme ölçülerine göre ticari kara ilave ve indirimler yapılarak mali kara ulaşılmaktadır²⁵.

V.U.K.'da değerlemenin münferit mi yoksa toplu olarak mı yapılacağı da hükme bağlanmıştır. Buna göre, *“iktisadi kıymetlerden her biri tek başına değerlendirilir. Ancak teamüllere göre aynı cinsten sayılan mallar ve düşük kıymetli çeşitli eşya toplu olarak değerlendirilebilir”*²⁶. Örneğin, cinsleri aynı ama renkleri farklı pantolonlar, montlar, takım elbiseler, topluca değerlendirilebilir. Ayrıca ıskartalar, üretim artıkları, hurdalar, döküntüler de toplu olarak değerlendirilebilir²⁷.

V.U.K. değerlendirme günü ile ilgili olarak *“Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetler esas tutulur”* demektedir²⁸. Buna göre V.U.K., değerlemenin ne zaman yapılacağına ilişkin hüküm koymamış, sadece özel kanunlara atıf yapmıştır. Örneğin gelir vergisinde, ticari kazancın tespiti için yapılacak değerlemede bilanço günü; Veraset ve İntikal Vergisi'nde ise miras yoluyla gerçekleşen intikallerde ölüm ve intikalin olduğu gün esas alınır. Bu örneklerde

²² Ümit Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, 1. Basım (Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2015), s.7.

²³ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.18.

²⁴ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.8.

²⁵ Feyiz, Ülker, ve Avder, *Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri*, s.14.

²⁶ Vergi Usul Kanunu, madde 260.

²⁷ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.14.

²⁸ Vergi Usul Kanunu, madde 259.

dikkat edilmesi gereken konu, değerleme günü ile vergiyi doğuran olay arasında bir ilişkinin kurulmasıdır²⁹.

Beş kitap halinde hazırlanmış olan V.U.K.'da üçüncü kitapta değerleme konusu ele alınmış, iktisadi kıymetleri değerleme ve değerleme esasları, servetleri değerleme konuları dzenlenmiřtir³⁰. Buna göre değerleme, iktisadi kıymetin türü ve niteliklerine göre, aşağıdaki ölçülerden biri ile yapılır³¹:

1. *“Maliyet bedeli,*
2. *Borsa rayici,*
3. *Tasarruf değeri,*
4. *Mukayyet değer,*
5. *İtibari değer,*
6. *Vergi değeri,*
7. *Rayiç bedel,*
8. *Emsal bedeli ve creti.”*

Sekiz değerleme leğinin dışında vergi kanunlarımızda yer alan oldukça çeşitli değerleme ölçek ve usullerinden bir kısmı řunlardır³²:

- ✓ *“Bir yıllık kira bedeli,*
- ✓ *Fiili satış fiyatı,*
- ✓ *Emsal satış bedeli,*
- ✓ *Emsal kira bedeli,*
- ✓ *İktisap maliyeti,*
- ✓ *İktisap değeri mahallindeki kıymet,*
- ✓ *Muamele değeri,*
- ✓ *Mubayaa bedeli,*
- ✓ *Normal fiyat,*
- ✓ *Ortalama perakende fiyat,*
- ✓ *Rayiç değer,”*

²⁹ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.13.

³⁰ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.21.

³¹ Vergi Usul Kanunu, madde 261.

³² Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.19.

- ✓ “Rayiç bedel,
- ✓ Satın alma bedeli,
- ✓ Satış değeri,
- ✓ Satış bedeli,
- ✓ Servet değeri,
- ✓ Takdir edilecek bedel,
- ✓ Takdir olunacak kıymet,
- ✓ Tapu siciline kaydedilen değer,
- ✓ Ticaret mahkemesince tayin olunan değer,
- ✓ Gerçek bedel,
- ✓ Tahmini değer,
- ✓ Kayıtlı değer,
- ✓ Yazılı bedel.”

V.U.K.’un 261. Maddesinde yer alan değerlendirme ölçüleri aşağıda açıklanmıştır:

a) Maliyet Bedeli: “İktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetleriyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilimum giderlerin toplamını ifade eder”³³.

Bir iktisadi varlığın elde edilmesi için yapılan ödemeler maliyet bedeli, alış bedeli ya da satın alma bedeli olarak adlandırılır. Bu kavramlar birbirine benzetmekle birlikte maliyet bedeli daha geniş bir kavramdır³⁴. Bir varlığın elde edilmesi, mülkiyete sahip olmak anlamındadır. Bu bakımdan elde etme, mülkiyetin elde edilmesi ile ilgili her türlü ödeme ve giderleri kapsamaktadır³⁵.

Maliyet bedeli varlıkların edinilme biçimine göre farklılık gösterir³⁶. Satın alınan mal, hammadde, malzeme ve yarı mamullerin maliyet bedeli bunların satın alınması için ödenen veya borçlanılan paralarla, işletmeye getirilene kadar yapılan harcamaların toplamından oluşur. Bunlar alış bedeli, taşıma ücretleri, gümrük vergileri, komisyonlar

³³ Vergi Usul Kanunu, madde 262.

³⁴ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.15.

³⁵ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.21.

³⁶ Çabuk, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.10.

ve benzeri ödemelerden oluşur³⁷. Üretilen mallarda maliyet bedeli ise, direkt ilk madde ve malzeme giderleri, direkt işçilik giderleri ve genel üretim giderlerinden oluşur. Genel yönetim giderlerinin üretilen malın maliyetine eklenmesi veya dönem gideri olarak gösterilmesi işletmelerin isteğine bırakılmıştır³⁸.

Maliyet bedelinin tanımında geçen değer artırıcı ödemeler ise; işletmenin aktifindeki varlıklarının kullanım ömrünün uzatılması veya kullanım özelliklerinin artırılmasını ifade eder. Varlıkların değerini artırmayan normal bakım, tamir vb. giderler maliyet bedeline ilave edilmez³⁹.

V.U.K.'a göre işletmelere ait aşağıdaki iktisadi kıymetler maliyet bedeli ile değerlendirilir⁴⁰:

- ✓ *“Gayrimenkuller,*
- ✓ *Gayrimenkullerin mütemmim cüzleri ve teferruatı,*
- ✓ *Tesisat ve makineler,*
- ✓ *Gemiler ve diğer taşıtlar,*
- ✓ *Gayri maddi haklar,*
- ✓ *Alet, edevat, mefruşat ve demirbaş eşya,*
- ✓ *Satın alınan ve imal edilen emtia, zirai mahsuller, hayvanlar.”*

b) Borsa Rayici: *“Gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son işlem gününde borsadaki işlemlerinin ortalama değerlerini ifade eder”*⁴¹.

Eğer fiyatlarda olağan üstü hareketlilik olduğu tespit edilirse, Maliye Bakanlığı borsa rayicinin belirlenmesinde son işlem günü yerine değerlemeden önceki son 30 gün içindeki ortalama fiyatı esas olarak aldırma yetkilidir⁴².

³⁷ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.21.

³⁸ Çabuk, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.10.

³⁹ Mustafa Çanakçıoğlu, Zekeriya Erkal, ve Cem Niyazi Durmuş, *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*, ed. Mustafa Çanakçıoğlu, 1. Basım (İstanbul: Der Yayınları, 2010), s.15.

⁴⁰ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.62.

⁴¹ Vergi Usul Kanunu, madde 263.

⁴² Vergi Usul Kanunu, madde 263.

Borsa rayici ile değerleme yapılabilmesi için bir iktisadi kıymetin, menkul kıymetler ve kambiyo borsalarına veya ticaret borsalarına kayıtlı olması gerekmektedir⁴³. Yabancı paralar ve hisse senetleri ile fon portföyünün en az % 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri dışındaki her türlü menkul kıymetler borsa rayici ile deęerlenir⁴⁴.

c) Tasarruf Değeri: “Bir iktisadi kıymetin değerleme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir”⁴⁵. Diğer bir deyişle, değerleme günü iktisadi kıymetin elden çıkarılması halinde, işletmeye kazandıracakı değer yani peşin deęerdir⁴⁶.

Bu değerleme ölçüsü senetli borç ve alacaklar için kullanılır⁴⁷. Değerleme gününde, iç iskonto formülü ile hesaplanan vade farkı, senedin üzerinde yazılı olan değerden çıkartılarak senedin tasarruf değeri bulunur⁴⁸.

Bir işletme sadece alacak senetlerini tasarruf değeriyle değerleyemez. Alacak senetlerini tasarruf değeriyle değerlemek isteyen işletme borç senetlerini de tasarruf değeriyle değerlemek zorundadır⁴⁹.

Tasarruf değeri işletmelerin finansal tablolarını karşılaştırabilmek için önem arz etmektedir. Eğer senetler tasarruf değeri ile değerlenmezse, ticari faaliyetlerini peşin yürüten işletmeler ile vadeli yürüten işletmeler arasında sırf satış şekli sebebiyle vergi matrahı farklı olacaktır. Çünkü vadeli satışlarda vade farkı da oluşmaktadır. Tasarruf değer ile bu vade farkı giderilmektedir. Böylece ticari faaliyetlerini vadeli yapan işletmeler açısından oluşan fark ortadan kalkmaktadır⁵⁰.

d) Mukayyet Değer: “Bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir”⁵¹. Bir başka deyişle, bir iktisadi kıymetin büyük defter

⁴³ Sami Karacan, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, 5. Basım (Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2015), s.27.

⁴⁴ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.62.

⁴⁵ Vergi Usul Kanunu, madde 264.

⁴⁶ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.62.

⁴⁷ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.21.

⁴⁸ Çanakçıoğlu, Erkal, ve Durmuş, *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*, s.16.

⁴⁹ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.69.

⁵⁰ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.19.

⁵¹ Vergi Usul Kanunu, madde 265.

hesabındaki borç ya da alacak kalanı mukayyet değeridir. Mukayyet değer, kayıtlı değer ya da defter değeri şeklinde de isimlendirilir⁵².

Mukayyet değer, muhasebe değeri ile karıştırılmaktadır. Muhasebe değeri, bir iktisadi kıymetin muhasebede kayıtlı değerinden, diğer bir deyişle mukayyet değerden, onu düzelten unsurların çıkarılmasından sonra bulunan değerdir. Örneğin, bir duran varlığın muhasebe değeri, kayıtlı değerden birikmiş amortismanın düşülmesinden sonra kalan değerdir⁵³.

Aşağıdaki iktisadi kıymetler mukayyet değerle değerlendirilmektedir⁵⁴:

- ✓ Senetsiz alacak ve senetsiz borçlar,
- ✓ Aktif geçici hesaplar ve pasif geçici hesaplar,
- ✓ İlk tesis ve taazzuv giderleri,
- ✓ Peştamallık,
- ✓ Özel maliyetler,
- ✓ Eğer işletme tarafından istenirse senetli alacaklar ve senetli borçlar.

e) İtibari Değer: “Her çeşit senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerdir”⁵⁵. Nominal değer olarak da isimlendirilir. Kasa mevcudu ve işletmenin ihraç ettiği tahviller itibari değer ile değerlendirilir⁵⁶.

Bunlara ek olarak hisse senetlerinden bedelsiz elde edilen senetler de itibari değer ile değerlendirilir. Ancak hisse senetlerinden bedeli ödenerek elde edilenler V.U.K.’un 279’uncu maddesine göre alış bedeliyle değerlendirilecektir⁵⁷.

f) Rayiç Bedel: “Bir iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki normal alım-satım değeridir”⁵⁸. Normal alım-satım değeri, değerlendirme yapılacak varlığın birbirinden bağımsız bir alıcı ile bir satıcı arasında olağan bir satış esnasında, değerlendirme gününde

⁵² Gücenne Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.62.

⁵³ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.22.

⁵⁴ Gücenne Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.62.

⁵⁵ Vergi Usul Kanunu, s.266.

⁵⁶ Gücenne Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.63.

⁵⁷ Çanakçoğlu, Erkal, ve Durmuş, *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*, s.17.

⁵⁸ Vergi Usul Kanunu, mükerrer madde 266.

meydana gelebileceği varsayılan fiyattır⁵⁹. Rayiç bedelin Türk Ticaret Kanunu'ndaki karşılığı cari değerdir⁶⁰.

V.U.K.'da işletmeye ait iktisadi kıymetler istisnai durumlarda rayiç bedelle değerlendirilebilir. Normal bir piyasanın oluşmadığı kabul edilen icra satışları veya şirkete sermaye olarak gayrimenkul getirilmesi durumunda rayiç bedel kullanılabilir. Rayiç bedel daha çok Emlak Vergisi Kanunu ile Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun uygulanmasında yeri olan bir ölçüdür⁶¹.

g) Vergi Değeri: *“Bina ve arazinin Emlak Vergisi Kanunu'nun 29. maddesine göre tespit edilen değeridir”*⁶². Bina ve arazi maliyet bedeli ile değerlendirilemiyor ise vergi değeri ile değerlendirilir⁶³.

h) Emsal Bedeli ve Ücreti: *“Gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerlendirme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir”*⁶⁴.

Emsal bedel, bir malın değerinin aynı cins, tertip ve türden malların bedellerine kıyaslanarak hesaplanan bir değerdir⁶⁵. Aslında vergi sistemimizdeki emsal bedel ile rayiç bedel, piyasa değerinden başka bir şey değildir⁶⁶.

Emsal bedeli sıra ile aşağıdaki esaslara göre tayin olunur:

i. Birinci Sıra (Ortalama Fiyat Esası): *“Aynı cins ve türdeki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan ortalama satış fiyatı ile hesaplanır. Bu esasın uygulaması için, aylık satış miktarının,”*

⁵⁹ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.19.

⁶⁰ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.70.

⁶¹ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.20.

⁶² Vergi Usul Kanunu, madde 268.

⁶³ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.63.

⁶⁴ Vergi Usul Kanunu, madde 267.

⁶⁵ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.24.

⁶⁶ Ataman, *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.20.

“emsal bedeli tayin olunacak her bir malın miktarına nazaran % 25’ten az olmaması şarttır”⁶⁷.

Ortalama fiyat esası, işletme tarafından kendi kayıt ve belgelerine dayanılarak belirlenir. Ancak icabı halinde, vergi idaresinin de emsal bedel tespit edip uygulaması mümkündür⁶⁸.

ii. İkinci Sıra (Maliyet Bedeli Esası): *“Emsal bedeli hesaplanacak malın maliyet bedeli bilinir veya çıkarılması mümkün olursa, işletme bu maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat hesaplar”⁶⁹.*

Maliyet bedeli esasının uygulanabilmesi için, maliyet bedelinin hesaplanmasının mümkün olması, değerlemenin bizzat işletme tarafından yapılması ve işletmenin malı toptancı veya perakendeci olarak elden çıkardığının belli olması gereklidir⁷⁰.

iii. Üçüncü Sıra (Takdir Esası): *“Yukarıdaki esaslara göre tespit edilemeyen emsal bedelleri, ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca takdir yoluyla belli edilir. Takdirler, maliyet bedeli ve piyasa kıymetleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri dikkate alınmak suretiyle yapılır. Takdir edilen bedellere mükelleflerin itiraz hakkı saklı olmakla birlikte, bu itiraz verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz”⁷¹.*

“Ücretle yapılan imalatta, ücretin gerçek miktarının bilinmemesi veya doğru olarak tayin edilememesi hallerinde tespit edilecek emsal ücret de aynı esaslara göre tayin olunur”⁷².

Takdir komisyonunca malın bedeli hesaplanırken, gerek işletmenin kendisinde gerekse benzer işletmelerde incelemeler yapılır; borsa ve ticaret odaları gibi mesleki kuruluşlardan bilgi toplanır⁷³. Uygulamada çok kullanılan bir değerlendirme ölçüsü olan

⁶⁷ Vergi Usul Kanunu, madde 267.

⁶⁸ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.25.

⁶⁹ Vergi Usul Kanunu, madde 267.

⁷⁰ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.26.

⁷¹ Vergi Usul Kanunu, madde 267.

⁷² Vergi Usul Kanunu, madde 267.

⁷³ Sürmen, *Muhasebe-2*, s.27.

emsal bedeli, aynı zamanda uyumsuzlıklara neden olmaktadır. Bu konuda mahkemelerde çok sayıda açılmış dava olduğu görülmektedir⁷⁴.

i) **Alış bedeli:** Varlıkların elde edilmesi sonucunda ödenen veya borçlanılan bedeldir⁷⁵. Alış bedeli değerlendirme ölçüleri arasında sayılmamıştır. Ancak Türk ve yabancı esham ve tahvilatın değerlemesinde kullanılmaktadır. Alış bedeli ile maliyet bedeli arasındaki temel fark, satın alma bedeline, bu satın alma ile ilgili çeşitli giderlerin dahil edilmemesidir⁷⁶.

1.3. Türk Ticaret Kanununda Değerleme

Ülkemizde 14 Şubat 2011 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ile muhasebe kayıt düzeni ve finansal raporlama ile ilgili düzenlemelerde Türkiye Muhasebe Standartlarına uyum sağlanması ilkesi getirilmiştir⁷⁷. Buna göre finansal tablo kalemleri Türkiye Muhasebe Standartları’ndaki ölçülere göre değerlendirilir⁷⁸.

T.T.K.’da değerlendirme tanımı yapılmamasına rağmen, işletme ile ilgili tarafların işletmenin ekonomik ve finansal durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru fikir edinebilmeleri hedeflenmiştir. Bunu sağlamak için de envanter ve bilançoların ticari esaslar gereğince tam, açık ve kolay anlaşılır bir şekilde ülke parası cinsinden düzenlenmesini öngörmüştür⁷⁹. Bu amaçlar doğrultusunda muhasebe ilkelerine göre ilgili dönemdeki tüm gelir ve giderler karşılaştırılarak belirlenen kar (ya da zarar), ticari kardır (zarardır)⁸⁰.

T.T.K.’da değerlendirme ile ilgili hükümler iki ana başlık altında incelenebilir. Bunlardan ilki değerlemenin şahıs işletmelerinde yapılması, ikincisi ise değerlemenin sermaye işletmelerinde yapılmasıdır⁸¹.

⁷⁴ Ergin ve Sevim, *Envanter Bilanço*, s.72.

⁷⁵ Çanakçıoğlu, Erkal, ve Durmuş, *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*, s.19.

⁷⁶ Karacan, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.26.

⁷⁷ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.8.

⁷⁸ “Türk Ticaret Kanunu”, Pub. L. No. 6102 (2011), madde 79.

⁷⁹ Karacan, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.22.

⁸⁰ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.7.

⁸¹ Çabuk, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.8.

Şahıs işletmelerinin en tipik özelliği üçüncü kişilere karşı işletme sahibinin işletmenin borçlarından dolayı tüm mal varlığı ile sorumlu olmasıdır. Bu nedenle T.T.K., şahıs işletmeleri için değerlendirme ilkelerini esnek hareket edilmesine imkan verecek şekilde çok genel olarak belirlemiştir⁸². Buna göre bilanço gününde işletmeler, tüm aktiflerini en çok işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydeder. Şarta bağlı veya vadeli olup olmadığına bakılmaksızın tüm pasifler ise, itibari değer üzerinden hesaba geçirilir⁸³.

Şahıs işletmelerinin tersine sermaye işletmelerinde ortaklar, şirketin borçlarından dolayı üçüncü kişilere karşı sadece şirkete koydukları sermaye ile sınırlı olarak sorumludur. Bu nedenle üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini korumak adına, sermaye şirketlerinde yapılacak değerlemede daha katı hükümlere yer verilmiştir⁸⁴. Buna göre işletmenin istikrarlı kar payları dağıtılması vb. amaçlarla varlıkların değerlendirme günündeki kıymetlerinden daha düşük bir değerle bilançoda göstererek veya başka bir şekilde gizli yedek akçe ayrılması mümkündür⁸⁵.

Ayrıca stoklar, maddi ve maddi olmayan duran varlıklar en fazla maliyet değeri ile bilançoda gösterilir. Ancak değerlendirme gününde stokların maliyet değerleri cari fiyattan fazla ise en fazla cari değer üzerinden gösterilebilir. Pasifler arasında yer alan şirket tarafından çıkarılmış tahviller, itfa değerleri üzerinden tek bir rakam olarak bilançoda gösterilir⁸⁶.

T.T.K. envanteri kolaylaştırıcı bir takım hükümler de öngörmüş ancak bunların Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre, bir faaliyet döneminin kapanış envanterinin düzenlenmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun başka bir yöntem uygulanarak, cins, miktar ve değer olarak malvarlığı mevcudu güvenli bir şekilde tespit edilebiliyorsa fiziki envanter gerekli değildir⁸⁷.

⁸² Çabuk, s.8.

⁸³ Karacan, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.23.

⁸⁴ Çabuk, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.8.

⁸⁵ Karacan, *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*, s.23.

⁸⁶ Karacan, s.23.

⁸⁷ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.9.

T.T.K.'da finansal tablolarda yer alan varlıklar ve borçlarla ilgili olarak, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olması ve aşağıdakilerle sınırlı olmamak koşuluyla şu değerlendirme ilkeleri geçerlidir⁸⁸:

- a) *“Bir önceki dönemin kapanış bilançosundaki tutarlar ile faaliyet döneminin açılış bilançosundaki tutarlar eşit olmalıdır.*
- b) *Değerlemelerde istisnalar dışında, işletme faaliyetinin sürekli olduğu varsayılır.*
- c) *Değerleme gününde, varlıklar ve borçlar teker teker değerlendirilir.*
- d) *Değerleme ihtiyatla yapılmalıdır.*
- e) *Değerlemeye ilişkin olumlu ve olumsuz farkların dönem sonuçlarıyla ilişkilendirilmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarındaki esaslara uyulur.*
- f) *Faaliyet yılının gider ve gelirleri tahakkuk esasına göre finansal tablolarda sunulur.*
- g) *Önceki yılsonu finansal tablolarında uygulanan yöntemler kullanılmaya devam edilir.”*

T.T.K. değerlemede Türkiye Muhasebe Standartlarını referans gösterdiğinden değerlendirme ölçülerine “TFRS’de Değerleme Ölçüleri” başlıklı ikinci bölümde değinilecektir.

1.4. Sermaye Piyasası Mevzuatında Değerleme

Sermaye Piyasası Mevzuatında değerlendirme, *“mali tablo unsurlarının mali tablolarda izlenecek parasal tutarlarının belirlenmesi sürecidir. Bu süreç, belirli değerlendirme esaslarının seçilmesini içerir”* şeklinde tanımlanmaktadır⁸⁹.

Sermaye Piyasası Mevzuatı ve Sermaye Piyasası Kurulu Tebliğlerinde yer alan düzenlemeler ile ticari karın belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu nedenle söz konusu düzenlemeler vergi mevzuatında yer alan değerlendirme ilke ve kurallarıyla ilgili değildir⁹⁰.

⁸⁸ Türk Ticaret Kanunu, madde 78.

⁸⁹ Sermaye Piyasası Kurulu, “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri XI, No:25” (2005), madde 48.

⁹⁰ Gücenme Gençoğlu, *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*, s.10.

Sermaye Piyasası mevzuatına göre, değerlendirme açısından işletmeleri iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlar, menkul kıymetleri borsada işlem gören işletmeler ve diğer halka açık işletmelerdir. Menkul kıymetleri borsada işlem gören işletmeler; ihraç ettiği sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören ortaklıklar, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamına alınan diğer işletmelerdir. Bu işletmeler Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uyumlu olarak, SPK Seri: VIII, 45 Sıra No.lu Tebliğe göre değerlendirme yaparlar. Yukarıda belirttiğimiz işletmeler dışında kalan diğer halka açık işletmeler açısından değerlendirme ise SPK, Seri: XI, 25 Sıra No.lu Tebliğ hükümlerine göre yapılır⁹¹.

Seri XI, No:25 sıra no.lu “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”e göre değerlendirme yöntemleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır⁹²:

- a) **Tarihi Maliyet:** *“Varlıklar ödenen nakit ve nakit benzeri tutarlarıyla veya elde etme tarihi itibarıyla, onları elde etmek için verilen diğer varlıkların makul değeri ile kaydedilir. Yükümlülükler, bu yükümlülüğün doğması karşılığında elde edilen tutarla, vergi gibi bazı durumlarda ise bu yükümlülüğün ifası için iş hayatının normal akışı içerisinde ödenmesi gerekli nakit ve nakit benzeri tutarıyla kaydedilir.”*
- b) **Cari Maliyet:** *“Varlıklar, cari durum itibarıyla, aynı veya benzeri bir varlığın elde edilmesi durumunda ödenmesi gereken nakit ve nakit benzerleri tutarı üzerinden izlenir. Yükümlülükler, ifa edilmesi için cari durumda gerekli olan nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarı üzerinden izlenir.”*
- c) **Gerçekleşebilir Değer/İfa değeri:** *“Varlıklar, varlığın normal şartlarda satışı halinde elde edilebilecek nakit ve nakit benzerleri tutarı üzerinden izlenir. Yükümlülükler, ifa değeri üzerinden, diğer bir deyişle, iş hayatının normal akışı içinde söz konusu yükümlülüğü ifa etmek için ödenmesi beklenen nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarıyla mali tablolarda izlenir.”*
- d) **Bugünkü Değer:** *“Varlıklar, iş hayatının normal akışı içerisinde gelecekte üretmesi beklenen net nakit akımlarının iskonto edilerek cari değere getirilmiş değeri*

⁹¹ Aslan, *Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi*, s.42.

⁹² Kurulu, Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri XI, No:25, madde 48.

üzerinden izlenir. Yükümlülükler, iş hayatının normal akışı içerisinde, bunların ifası için ödenmesi beklenen nakdi tutarın iskonto edilmiş cari değeri üzerinden izlenir.”

İşletmeler, mali tablolarını hazırlarken tarihi maliyeti değerlendirme esası olarak kullanmak zorundadır. Ancak, stokların tarihi maliyetle net gerçekleşebilir değerden düşük olanı ile değerlendirilmesi veya borsada işlem gören menkul kıymetlerin piyasa fiyatı ile değerlendirilmesinde olduğu gibi başka değerlendirme yöntemleri de öngörülebilir⁹³.

1.5. Uluslararası Değerleme Standartlarında Değerleme Kavramı

1985 yılında Uluslararası Değerleme Standartlarının ilki Uluslararası Varlık Değerleme Komitesi (The International Assets Valuation Committee) tarafından yayınlanmıştır. 1981 yılında kurulan bu komite; 1996 yılında Uluslararası Değerleme Standartları Komitesi'ne (International Valuation Standards Committee) ve daha sonra ise 2008 yılında Uluslararası Değerleme Standartları Konseyi'ne (International Valuation Standards Council) dönüşmüştür. Uluslararası Değerleme Standartları Konseyi (Komitesi) 2000 yılından itibaren değerlendirme standartlarını UFRS ile uyumlu hale getirmeye başlamıştır⁹⁴.

Ülkemizde SPK tarafından yayınlanan ve menkul kıymetleri borsada işlem gören işletmeler tarafından uyulması zorunlu olan “Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ” Uluslararası Değerleme Standartlarının çevirisidir⁹⁵. Uluslararası değerlendirme standartlarında yer alan değerlendirme kavramlarına aşağıda yer verilmiştir.

1.5.1. Pazar Değeri Esaslı Değerleme

Pazar değeri, varlığın açık piyasada varsayımsal olarak satışa sunulmuş olması durumunda değerlendirme gününde el değiştireceği tutardır. Pazar değerini tahmin edebilmek

⁹³ Kurulu, madde 48.

⁹⁴ David Parker, *International Valuation Standards: A Guide to the Valuation of Real Property Assets*, 1. baskı (John Wiley & Sons, 2016), s.11.

⁹⁵ Özgür Teraman, “Uluslararası Değerleme Standartları Ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kapsamında İşletme Birleşmeleri: Türkiye’de Örnek Bir Uygulama” (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s.45.

için öncelikle en iyi kullanımı veya en olası kullanımın faydası tespit edilmelidir⁹⁶. Bir varlığın en iyi kullanımı, yasal olarak izin verilen sınırlar içinde (imar, telif vb.) verimliliği en üst düzeye çıkartan ve finansal olarak mümkün olan kullanımdır⁹⁷.

Pazar değerinin tahmin edilebilmesi, varlığın vasıflarını ve işlem anındaki piyasadaki şartları içeren değerlendirme yaklaşım ve süreçlerinin izlenmesine bağlıdır. *“Pazar değerini tahmin etmek amacıyla en sık uygulanan yaklaşımlar arasında emsal karşılaştırma yaklaşımı, indirgenmiş nakit analizini de içeren gelir indirgeme yaklaşımı ve maliyet yaklaşımı yer almaktadır”*⁹⁸.

1.5.1.1. Emsal Karşılaştırma Yaklaşımı

Pazar değerini belirlerken kullanılan yaklaşımlardan biri olan emsal karşılaştırma yaklaşımı benzer ya da birbiri ile ikame edilebilen varlıkların satışı ile ilgili piyasa verilerini kullanarak karşılaştırma yapılmasını öngörür⁹⁹.

Bu yaklaşımda dikkat edilmesi gereken karşılaştırılacak varlıkların emsali ile nitelik ve özneliklerinin aynı olmasına dikkat edilmesidir¹⁰⁰. Bununla birlikte emsal varlıklara yönelik güncel alım-satım değerlerinin ve karşılaştırılabilir özelliklerinin elde edilebilir olması gerekmektedir. Yapısız arsa ve arazilerin değerlendirilmesi genellikle bu yaklaşıma göre yapılmaktadır¹⁰¹. Varlıkların değerlemesinde gerçeğe en yakın sonuca ulaşabilmek için kentsel bölge ve imar verilerinden yararlanılabilir¹⁰².

⁹⁶ Sermaye Piyasası Kurulu, “Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45” (2006), s.39.

⁹⁷ Parker, *International Valuation Standards: A Guide to the Valuation of Real Property Assets*, s.28.

⁹⁸ Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45, s.39.

⁹⁹ Sermaye Piyasası Kurulu, s.15.

¹⁰⁰ Halil İ Alpaslan, “TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sayı 4 (2015): s.20.

¹⁰¹ Tahsin Yomralıoğlu vd., “Dünya’da ve Türkiye’de Taşınmaz Değerlemesi”, içinde *Türkiye’de Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Çalıştayı, 26-27 Mayıs* (İstanbul: Okan Üniversitesi, 2011), s.12.

¹⁰² Alpaslan, “TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama”, s.20.

Bilgi eksikliği bu yöntemin en zayıf noktasıdır¹⁰³. Özellikle varlıkların verimsiz kullanılması, piyasa verileriyle desteklenmemesi ve kira amortisman sürelerinin bilinmemesi ise emsal karşılaştırma yaklaşımını kullanmayı imkansız kılmaktadır¹⁰⁴.

1.5.1.2. Gelir İndirgeme Yaklaşımı

Bu yaklaşım değerlendirilmesi yapılan varlığa ait gelir ve harcama verilerini dikkate alır ve indirgeme yöntemi ile değer tahmini yapar¹⁰⁵. Gelir indirgeme yaklaşımı kapitalizasyon yöntemi olarak da adlandırılmaktadır. Yaklaşımında gelecekte elde edilecek gelirler bugünkü değere dönüştürülür. Öncelikle varlıktan elde edilecek gelir tahmin edilir. Daha sonra piyasadaki benzer yatırımlar için kullanılan getiri oranı ile bugünkü değere indirgenir¹⁰⁶.

Emsal Karşılaştırma yönteminden farklı olarak daha ileriye dönük bir yönelime sahip olmasına rağmen gelir indirgeme yaklaşımında dolaylı bir karşılaştırmadan söz edilebilir. Yaklaşımın iki kritik değişkeni olan gelir ve getiri oranlarının piyasada belirlenmesi nedeniyle piyasadaki benzer varlıklar ile dolaylı karşılaştırma yapılmış olur¹⁰⁷.

Bu yaklaşım çoğunlukla işletmelerin ticari piyasa nüfuzundan bağımsız olarak ekonomik gücünü ve performansını yansıtır¹⁰⁸. Kira getiren dükkân, apartman, iş hanı ve yapılaşmış parsellerin değerlendirilmesi için uygun bir yaklaşımdır¹⁰⁹.

1.5.1.3. Maliyet yaklaşımı

Diğer tüm değerlendirme yöntemleri, varlıkların değerlerini doğrudan ya da dolaylı olarak piyasadaki benzer işlemleri analiz ederek belirlemeye çalışır. Maliyet yöntemi bu

¹⁰³ Cristina Gabriela Leliuc, Dorel Mateş, ve Laurentiu Anisie, "Particulars On Approaches And Methods Used To Value Intangibles Assets", *Strategii Manageriale: Management Strategies* 9, sayı 4 (2016): s.35.

¹⁰⁴ Alpaslan, "TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama", s.21.

¹⁰⁵ Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45, s.15.

¹⁰⁶ Charles J. Jacobus, *Real Estate Principles*, 11. baskı (Ohio: Cengage Learning, 2010), s.308.

¹⁰⁷ Many M. Mooya, *Real Estate Valuation Theory: A Critical Appraisal*, 1. baskı (Berlin: Springer, 2016), s.49.

¹⁰⁸ Ilham Boularhmane ve Rajae Aboulaich, "Valuation of Quarterly Stock Prices: Applying Ethical Principles to Discounted Cash Flow Method", *International Journal of Economics and Financial Issues* 6, sayı 3 (2016): s.1255.

¹⁰⁹ Alpaslan, "TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama", s.22.

açından diğerlerinden farklıdır¹¹⁰. Özellikle itfaiye, okul ve adliye binaları gibi karşılaştırılabilir bir piyasası ya da geliri olmayan ya da bir piyasası olup da yeniden inşa maliyetlerinin satın alma tutarından düşük olan varlıkların değerlemesinde emsal karşılaştırma yaklaşımı ile gelir indirgeme yaklaşımı yetersiz olabilir. Bu gibi durumlarda varlıkların değerlemesinde maliyet yaklaşımı kullanılabilir¹¹¹.

Maliyet yaklaşımı belirli bir varlığın satın alınması yerine varlığın bir benzerinin inşa edebileceği olasılığına dayanır¹¹². Bu yaklaşım, alıcının satın alma veya inşaat yoluyla olsun, bir varlığa eşit bir varlık elde etme maliyetinden daha fazla ödeme yapmayacağı ekonomik ilkeleri kullanarak bir değer göstergesi sağlar¹¹³.

Maliyet yaklaşımı genellikle yapıların değerlemesi için kullanılır. Bir taşınmaz üzerindeki bina ve diğer ekonomik değerlerin inşa ve elde etme maliyetleri belirlenerek, bundan yıpranma payı (amortisman giderleri), bakım onarım masrafı gibi olumsuz değerler çıkarılıp, toplam maliyet hesaplanır¹¹⁴. Son olarak arazinin değeri ayrı olarak tahmin edilir ve maliyete dahil edilir¹¹⁵.

Elde etme maliyetleri iki şekilde hesaplanabilmektedir. Bunlardan ilki olan fiyat analizi ile değerlemede yapı üretiminde kullanılan hizmetlerin maliyeti teker teker hesaplanıp toplanarak yapının maliyet bedeli tespit edilir. Diğer hesaplama yöntemi ise ortalama maliyet fiyatı ile değerlemedir. Yapının özelliğine göre belirlenen ortalama metrekare ya da metreküp maliyet bedeli yapı miktarı ile çarpılması sonucu maliyet değeri elde edilir¹¹⁶.

¹¹⁰ Mooya, *Real Estate Valuation Theory: A Critical Appraisal*, s.55.

¹¹¹ Jacobus, *Real Estate Principles*, s.305.

¹¹² Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45, s.15.

¹¹³ Gürbüz Gökçen ve Özgör Tereman, "Importance of Synergistic Value in the Context of Business Combination: A Case Study From Turkey", *Economics World* 6, sayı 1 (2018): s.52.

¹¹⁴ Yomralıoğlu vd., "Dünya'da ve Türkiye'de Taşınmaz Değerlemesi", s.13.

¹¹⁵ David C. Ling ve Wayne R. Archer, *Real Estate Principles: A Value Approach*, 5. baskı (New York, 2017), s.179.

¹¹⁶ Alpaslan, "TMS/TFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama", s.21.

1.5.2. Pazar Değeri Dışındaki Değerleme Esasları

Varlık değerlemelerinin önemli bir kısmı pazar değerini içerse de Pazar değeri dışındaki değerlerin kullanıldığı durumlar da mevcuttur. Pazar değeri dışındaki değerleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz¹¹⁷:

- ✓ *“Kullanım değeri,*
- ✓ *Yatırım değeri,*
- ✓ *Faal işletme değeri,*
- ✓ *Sigortalanabilir değer,*
- ✓ *Vergi değeri,*
- ✓ *Kurtarılabilir değer,*
- ✓ *Tasfiye veya zorunlu satış değeri,*
- ✓ *Özel değer*
- ✓ *İpotek teminatlı kredi değeri.”*

¹¹⁷ Sermaye Piyasası Kurulu, Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45, s.46.

2. TFRS'DE ÖLÇÜM ESASLARI VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

TFRS'de birçok değerlendirme ölçüsü standartların eklerinde açıklanmıştır. Ayrıca tüm bu değerlendirme ölçülerine temel oluşturan ölçüm esaslarına ise kavramsal çerçevede yer verilmiştir. Bu bölümde öncelikle kavramsal çerçevede yer alan ölçüm esaslarından bahsedildikten sonra TFRS'de yer alan değerlendirme ölçülerine değinilecektir.

2.1. Kavramsal Çerçevede Yer Alan Ölçüm Esasları

TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolarda, finansal tablo kalemleri farklı derece ve bileşimlerde kullanılan, birden fazla ölçüm esasları ile değerlemeye tabi tutulabilir. Kavramsal çerçevede söz konusu ölçüm esasları “*tarihi maliyet, cari maliyet, gerçekleştirilebilir değer ve bugünkü değer*” olmak üzere dört başlıkta tarif edilmiştir¹¹⁸.

2.1.1. Tarihi Maliyet

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de tarihi maliyet “*varlıklar elde edildikleri tarihte alımları için ödenen nakit veya nakit benzerlerinin tutarları ile veya onlara karşılık verilen varlıkların gerçeğe uygun değerleri ile ölçümlenir; borçlar borç karşılığında elde edilenin tutarı ile veya işletmenin normal faaliyetlerinden kaynaklanan borçlarda, örneğin, gelir vergilerinde olduğu gibi, borcun kapatılması için gereken nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilir*” şeklinde tanımlanmaktadır¹¹⁹.

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu bir varlığın tarihi maliyetini, varlığın elde edilmesinde veya meydana getirilmesinde ödenen bedele işlem maliyetlerinin eklenmesi olarak tanımlamaktadır¹²⁰. Gerçeğe uygun değer gibi başka bir ölçüm esasları

¹¹⁸ Semih Hüseyin Tokay ve Ali Deran, “Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları’nda Değerleme Ölçüleri”, *Mali Çözüm*, sayı 90 (2008): s.26.

¹¹⁹ KGK, “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”, 2011, s.19, www.kgk.gov.tr.

¹²⁰ Richard Barker ve Alan Teixeira, “Gaps in the IFRS Conceptual Framework”, *Accounting in Europe* 15, sayı 2 (04 Mayıs 2018): s.162.

belirlenmediği sürece, varlık ve yükümlülükler ilk kayda almada maliyet bedeliyle (tarihi maliyet) ölçülmektedir¹²¹.

Şirketlerin yaptığı yatırımlar tarihsel maliyetle tutulduğunda, maliyetlerin ne olduğunu bilen yöneticiler şirket kararlarının ve stratejilerinin etkisini daha net ölçebilmektedir. Böylece yatırımlarının üzerinde tam bir kontrole sahip olmaktadır. Ayrıca, varlık değerlerindeki değişikliklerden kendilerini sorumlu hissetmektedirler¹²². Ancak şirketlerin bilançosundaki varlıkların tarihsel maliyetleri (özellikle de uzun ömürlü olmaları durumunda) genellikle mevcut değerleriyle çok az ilişkilidir. Bazı varlıkların satın alma bedelleri veya orijinal değeri üzerinden, ömürleri boyunca amortisman düzeltmeleri yapılması ve benzeri uygulamalarla tarihsel maliyetin eksiklikleri giderilmeye çalışılmaktadır¹²³. Bunun yanında bir giriş değeri olan tarihi maliyet geçmişe dayalı bir değerlendirme esası olmasından dolayı şirketin varlıklarından gelecekte elde etmeyi beklediği ekonomik yararların bir ölçüsü değildir¹²⁴.

Şirketler tarafından hazırlanan finansal tabloların nesnellliğini ve doğrulanabilirliğini arttırmaya yönelik kaygılar, bazı eksiklikleri olmasına rağmen temel maliyet olarak tarihsel maliyetin kullanılmasını sağlamaktadır. Tarihsel maliyet sadece bir ölçüm temeli değil, aynı zamanda kendi içinde bir muhasebe ilkesidir. Gerçeğe uygun değere benzer ölçüm kriterleri, muhasebeye yavaş yavaş girse de her zaman baskın olan tarihsel maliyet esasını destekleyici olarak kullanılmaktadır¹²⁵.

2.1.2. Cari Maliyet

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de cari maliyet “*varlıklar, aynı varlığın veya bu varlıkla eşdeğer olan bir varlığın alınması için halihazırda gereken*

¹²¹ Başak Ataman ve Gürbüz Gökçen, *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları*, 1. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2017), s.36.

¹²² Vera Palea, “Financial Reporting for Sustainable Development: Critical Insights into IFRS Implementation in the European Union”, *Accounting Forum* 42 (2018): s.253.

¹²³ Malcolm Abbott ve Angela Tan-Kantor, “Fair Value Measurement and Mandated Accounting Changes: The Case of the Victorian Rail Track Corporation”, *Australian Accounting Review* 28, sayı 2 (2018): s.266.

¹²⁴ Hikmet Ulusan, “Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sayı 1 (2008): s.132.

¹²⁵ Felipe M Herranz Martín ve Beatriz García Osma, “Does IFRS 9 Consider Financial Statement Users’ Preferences with Respect to IFRS 13 Fair Value Hierarchy? A Suggestion to Refine the Definition of OCI”, *Estudios De Economía Aplicada* 36, sayı 2 (2018): 515–36.

nakit veya nakit benzerlerinin tutarı ile gösterilirler; borçlar, yükümlülüğün kapatılması için gereken nakit ve nakit benzerlerinin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir” şeklinde tanımlanmaktadır¹²⁶.

Gerçeğe uygun değer olarak da anılan ve aktif ve pasif odaklı cari maliyet, gelir odaklı tarihsel maliyet muhasebesinden temel olarak farklıdır¹²⁷. Muhasebe işlemine konu olan finansal olayın gerçekleştiği tarihte (alış ve satışla ilgili giderler ihmal edilirse) cari değer ile tarihi maliyet değeri birbirine eşit olur¹²⁸. Ancak sonraki dönemlerde teknolojik ilerleme nedeniyle özellikle uzun ömürlü varlıkların edinme ve kullanım maliyetlerindeki değişiklikler, şirketlerin varlıklarının mevcut ve orijinal maliyetleri arasında büyük farklılıklar oluşturmaktadır¹²⁹. Dolayısıyla mevcut dönemde gerçekleşen finansal olayların etkilerinin ölçülebilmesi için her raporlama dönemi sonunda varlıklar cari değerleri üzerinden bilançoda gösterilebilir¹³⁰. Bu tür bir gösterim fiziki sermayenin devamlılığı ve üretim kapasitesinin korunması için de büyük önem arz etmektedir¹³¹.

Cari maliyet, ekonomik karar almada yöneticilere fayda sağlamaktadır. Ancak uygulama güçlükleri, yöneticilerin fikirlerine dayalı olduklarından subjektif özellik taşınması, varlıkların alış ve satış fiyatlarındaki farklılıklardan dolayı farklı rakamlarla sonuçlandırılması nedeniyle doğrulanabilirlik eksikliği gibi eksiklikleri de bulunmaktadır¹³².

2.1.3. Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve de gerçekleşebilir değer *“varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır; borçlar, işletmenin normal faaliyet*

¹²⁶ KGK, “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”, s.20.

¹²⁷ Bello A Sulaimon, “Current Cost Accounting Versus Historical Cost Accounting (A Critical Review)”, 2014, s.1.

¹²⁸ Mustafa Arı ve Rifat Yılmaz, “Avantaj ve Dezavantajları Açısından Gerçeğe Uygun Değer ile Maliyet Değeri Muhasebesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 65 (2015): s.149.

¹²⁹ Timothy J Tardiff, “Prices Based On Current Cost Or Historical Cost: How Different Are They?”, *Journal of Regulatory Economics* 47, sayı 2 (2015): s.216.

¹³⁰ Oğuzhan Bahadır, “Normatif Muhasebe Teorileri Kapsamında Ölçüm”, *Mali Çözüm* 26, sayı 136 (2016): s.38.

¹³¹ Hilmi Kırhoğlu ve Fırat Altınkaynak, “TFRS Kapsamında Sermayenin Korunabilirliğinin Ekonomik Kâr Analizi ve Getirilen Öneri Üzerine Bir Uygulama”, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 2.3 (2016): 115. 2, sayı 3 (2016): s.118.

¹³² Ali İhsan Akgün, “Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 4, sayı 3 (2016): s.132.

koşullarında, kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir” şeklinde tanımlanmaktadır¹³³.

Gerçekleşebilir değerin kullanılmasında bazı kaygılar mevcuttur. Özellikle iflas bilançosunda varlıkların gerçekleşebilir değerinin tahmininde, tasfiye memurlarının piyasa fiyatlarını tam müzakere etmemesinden kaynaklı olarak seçenekler arasından en iyimseri kullanılabilir. Ayrıca iflas durumundaki şirketlerin yöneticilerini gerçekleşebilir değer tahmininin doğru yapılması konusunda teşvik edici hiçbir güdü yoktur. Gerçekleşebilir değer tahminlerinin yanlış çıkması sonucunda hiçbir yaptırım uygulanmadığından, gereksiz iyimserlik, doğru sonuca ulaşmadaki umursamazlık veya düpedüz sahtekarlık yapılmasına açıktır¹³⁴.

2.1.4. Bugünkü Değer

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve’de bugünkü değer “*varlıklar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, ileride yaratacakları net nakit girişlerinin bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilirler; borçlar, işletmenin normal faaliyet koşullarında, kapatılmaları için ileride ödenmesi gereken net nakit çıkışlarının bugünkü iskonto edilmiş değerleri ile gösterilir”* şeklinde tanımlanmaktadır¹³⁵.

Finansal tabloların standartlara göre düzenlenmesinde iki aşama vardır. İlk aşamada finansal tablo unsurlarının standart tanımlarına göre ek varlık ve yükümlülükleri muhasebeleştirilmelidir. İkinci aşamada ise, piyasa fiyatı veya üretim maliyeti olmayan varlık ve yükümlülükler için ölçüm yöntemleri bulunmalıdır. Bu durumlarda gerçeğe uygun değer kavramı ve bugünkü değer teknikleri uygulanmalıdır¹³⁶.

Şirketler rekabet içindeki yatırım alternatiflerini sıralamak ve sınıflandırmak için bu yatırımlardan beklenen faydaların bilgisine ihtiyaç duyar. Bu nedenle şirket sahiplerine bir varlık elde etmek için ne kadar yatırım yapmaları gerektiğini raporlamak

¹³³ KGK, “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”, s.20.

¹³⁴ D. K. Robertson ve Richard B. Tress, “Bankruptcy Costs, Some Evidence.pdf”, *Australian Journal of Management* 10, sayı 1 (1985): s.59.

¹³⁵ KGK, “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”, s.20.

¹³⁶ Richard Wittsiepe, *IFRS for Small and Medium-Sized Enterprises: Structuring the Transition Process* (Germany: Springer Science & Business Media, 2008), s.35.

tek başına yeterli değildir. Çünkü sadece bu bilgi yatırımların kalitesi ile ilgili bilgi sunmaz. Yatırımların kalitesini değerlendirmek için gelecekte ne getireceğinin yani bugünkü değerinin bilinmesi gerekmektedir¹³⁷. Ancak bu bilgi ile bugünkü değeri pozitif olanların yürütülmesini güvenle uygulayabileceklerdir¹³⁸. Diğer bir deyişle, eğer bugünkü değer olumluysa yatırım yapılabilir, değilse yatırım yapılmamalıdır¹³⁹.

Sadece şirketler değil, yatırımcılar da gelecekteki nakit akışlarının yapısı hakkında karar almayı sağlayan faydalı bilgiler gibi, bugünkü değer hesaplamaları ile doğrudan beslenen bilgileri talep ederler¹⁴⁰.

Bugünkü değer, muhasebeye birçok uygulamaya sahip olan yaygın bir kavramdır. Özellikle, gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değeri yaygın olarak kabul edilmektedir¹⁴¹. Bugünkü değer genelde, gelecekteki nakit akışlarının tutarı, zamanlaması veya her ikisi de belirsiz olduğunda, gerçeğe uygun değeri hesaplamak için kullanılır¹⁴².

Bugünkü değer ölçümü aşağıdaki unsurları içermelidir¹⁴³:

1. Gelecekteki nakit akışlarının tahmini,
2. Bu nakit akışlarının miktarındaki veya zamanlamasındaki muhtemel değişiklikler hakkındaki beklentiler,
3. Risksiz faiz oranıyla temsil edilen paranın zaman değeri,
4. Risk primi (varlık veya yükümlülük doğasında bulunan belirsizliğin bedeli),
5. Likidite ve piyasa kusurları dahil diğer faktörler.

Varlıkların ve borçların bugünkü değerlerinin kullanımı, iskonto edilmiş cari piyasa faiz oranı ile gelecekteki nakit akışlarının tahminine dayalıdır¹⁴⁴. Gelecekteki nakit

¹³⁷ Vera Palea, *Financial Reporting Under IAS/ IFRS: Theoretical Background and Capital Market Evidence - A European Perspective*, 1. baskı (Bern: Peter Lang AG, 2013), s.147.

¹³⁸ Koller, Goedhart, ve Wessels, *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*, s.45.

¹³⁹ Nick Antill ve Kenneth Lee, *Company Valuation Under IFRS: Interpreting and Forecasting Accounts Using International Financial Reporting Standards*, 2. baskı (Hampshire: Harriman House Ltd, 2008), s.1.

¹⁴⁰ Joerg Markus Hitz, "The decision usefulness of fair value accounting - A theoretical perspective", *European Accounting Review* 16, sayı 2 (2007): s.333.

¹⁴¹ Barry J. Epstein ve Eva K. Jermakowicz, *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards* (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010), s.51.

¹⁴² Wittsiepe, *IFRS for Small and Medium-Sized Enterprises: Structuring the Transition Process*, s.33.

¹⁴³ Epstein ve Jermakowicz, *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.51.

¹⁴⁴ Akgün, "Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş", s.133.

akışlarının tahmini, aradan geçen zaman ve belli bir faiz oranı üzerinden iskonto edilerek bugünkü değere ulaşılmaktadır. Piyasa değerinin belirlenmesinde zorluk yaşanan varlık ve yükümlülüklerin değerlemesinde bugünkü değer yaklaşımı bir ölçü olarak kullanılabilir¹⁴⁵.

27/10/2018 tarihli ve 30578 sayılı Resmi Gazete’de “*Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*” nin 2018 sürümü yayınlanmıştır. Söz konusu sürümde ölçüm esaslarındaki sınıflandırmada değişikliğe gidilmiştir. Buna göre kavramsal çerçeve de ölçüm esasları temel olarak tarihi maliyet ve cari değer olarak sınıflandırılmaktadır. Cari değer ise kendi içinde gerçeğe uygun değer, kullanım değeri/ifa değeri ve cari maliyet olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Tarihi maliyet, “*varlığı edinmek veya oluşturmak için ödenen bedel artı işlem maliyetleri; yükümlülüğe katlanmak veya onu üstlenmek için alınan bedelin değeri eksi işlem maliyetleri*” olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁶. Cari değer ölçümlerinde ise değerlendirme günündeki güncellenmiş bilgiler kullanılır. Cari değer ölçüm esaslarından olan gerçeğe uygun değer, “*piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir yükümlülüğün devrinde ödenecek fiyat*” olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁷. Varlıklar için geçerli olan kullanım değeri, “*bir varlığın kullanımından ve nihai olarak elden çıkarılmasından elde edilmesi beklenen nakit akışlarının ya da diğer ekonomik faydaların bugünkü değeri*” şeklinde tanımlanmaktadır. Yükümlülüklerin değerlemesinde kullanılan ifa değeri ise, “*bir yükümlülük yerine getirildiğinde devredilmesi beklenen nakit ya da diğer ekonomik kaynakların bugünkü değeri*” olarak tanımlanmaktadır. Cari maliyet ise, “*varlıklar, ölçüm tarihinde bir varlık için ödenecek bedel artı o tarihte katlanılabilecek işlem maliyetlerinden; borçlar, ilgili yükümlülüğe denk bir yükümlülük için alınabilecek olan bedel eksi o tarihte yüklenilebilecek işlem maliyetlerinden oluşur*” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁴⁸. Cari

¹⁴⁵ Fahri Ayçiçek, “Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değerinden Ölçülen Varlık ve Yükümlülükler”, *Mali Çözüm*, sayı 105 (2011): s.74.

¹⁴⁶ KGK, “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2018 Sürümü)”, 2018, s.38.

¹⁴⁷ KGK, s.39.

¹⁴⁸ KGK, s.40.

maliyet, değerleme günündeki koşulları yansıtması nedeniyle tarihi maliyetten ayrılmaktadır.

2.2. TFRS’lerde Yer Alan Değerleme lleri

Her bir standardın ekinde standartta geçen terimlere ilişkin tanımlamalar mevcuttur. Bu tanımlar içinde birçok değerleme ölçüsü yer almaktadır. Bu başlık altında söz konusu değerleme ölçülerine değinilecektir.

2.2.1. Tahmini Maliyet

TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması Standardı’nda tahmini maliyet *“belirli bir tarihteki maliyet veya amortismanına tabi tutulmuş maliyet yerine kullanılan tutardır. Sözü edilen tutar üzerinden gerçekleştirilecek olan amortisman veya itfa işlemlerinde, ilgili varlık veya borcun ilk olarak söz konusu tarihte finansal tablolara yansıtığı ve maliyetinin, tespit edilen tahmini maliyete eşit olduğu varsayılır”* şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁴⁹

Tahmini maliyetin hesaplanmasında aynı sektörde faaliyet gösteren başka bir şirketin gerçek maliyet verilerinden yararlanılarak tahmini maliyet yapısı oluřturulabilir¹⁵⁰.

TFRS açılış finansal durum tablosunda aşağıdaki varlık ve kaynaklar için tahmini maliyet kullanılabilir¹⁵¹:

- ✓ Maddi duran varlıklar,
- ✓ Yatırım amaçlı gayrimenkuller,
- ✓ Maddi olmayan duran varlık kalemleri,
- ✓ Bağlı ortaklık, iş ortaklığı veya iştirakteki yatırımlar,
- ✓ Aşırı oranda yüksek enflasyon durumlarında varlıklar ve borçlar.

¹⁴⁹ KKG, “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, 2006, s.12.

¹⁵⁰ zlem Nilüfer Karataş, İsmail Bekci, ve Vesile Ömürbek, “Bulanık Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Ve Bir Uygulama”, *World of Accounting Science* 16, sayı 1 (2014): s.71.

¹⁵¹ KKG, “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, s.8.

Şirket birleşmesi durumunda ise elde edilen net varlıklar, ilk olarak konsolide finansal tablolarda tahmini maliyet olarak kabul edilen gerçeğe uygun değerleri ile muhasebeleştirilir¹⁵². Ayrıca telif hakkı bir işletme birleşmesinde elde edilirse, bunun tahmini maliyeti edinim tarihindeki gerçeğe uygun değeridir¹⁵³.

Şirketlerin finansal durum tablosunda taşıyıcı bitkiler kaleminin bulunması durumunda, “Tarımsal Faaliyetler: Taşıyıcı Bitkiler” değişikliğinin ilk kez uygulandığı raporlama döneminde, sunulan en erken dönemin başındaki tahmini maliyeti gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülebilir¹⁵⁴.

Şirketler belirli bir yatırım amaçlı gayrimenkulünü, gayrimenkul veya stok sınıfına transfer edebilir. Bu durumda ilgili gayrimenkulün kullanımında meydana gelen değişikliğin olduğu tarihteki gerçeğe uygun değerini tahmini maliyet bedeli olarak kabul eder¹⁵⁵.

2.2.2. Gerçeğe Uygun Değer

TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması Standardı’nda gerçeğe uygun değer “*Piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde gerçekleşecek olağan bir işlemde bir varlığın satışında elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır*” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁵⁶. Gerçeğe uygun değere 3. bölümde incelenecektir.

2.2.3. İçsel Değer

TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardında içsel değer “*Karşı tarafın onaylama veya alma (koşullu veya koşulsuz) hakkının olduğu hisse senetleri ile karşı tarafın bu senetler için ödemesi gereken (veya ödeyeceği) fiyat (eğer varsa) arasındaki farktır.*

¹⁵² Abbas Ali Mirza ve Nandakumar Ankarath, *International Trends in Financial Reporting under IFRS* (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2013), s.268.

¹⁵³ James P. Catty, ed., *Guide to Fair Value Under IFRS: International Financial Reporting Standards*, 1. baskı (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010), s.226.

¹⁵⁴ KGGK, “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar”, 2005, s.14.

¹⁵⁵ Yavuz Kılınç, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) İle Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağı Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi Ve Muhasebeleştirilmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sayı 43 (2016): s.1942.

¹⁵⁶ KGGK, “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, s.12.

Örneğin, gerçeğe uygun değeri 20 TL olan bir hisse senedi üzerindeki kullanım fiyatı 15 TL olan bir hisse senedi opsiyonunun içsel değeri 5 TL'dir" şeklinde tanımlanmaktadır¹⁵⁷. Bir Başka deyişle içsel değer, kote edilen piyasa fiyatı ile ödemek zorunda olunan fiyat arasındaki farktır¹⁵⁸.

Ekonomistlerin pek çoğu, hisse senedinin değerinin, hali hazırda mevcut bilgilere dayanarak, hissedarlara sağlanacak gelecekteki muhtemel temettülerinin veya nakit akışlarının bugünkü değeri olduğunu kabul eder¹⁵⁹. Ancak şirketlerin piyasa değeri ile içsel değeri arasında fark oluşabilir. Böyle bir durum şirketin tüm paydaşlarının aleyhine bir durum yaratır. Eğer hisse fiyatı çok yükselir ve şirketin içsel değerini aşarsa, şirketin nihayetinde gerçek performansı piyasada belli olduğunda fiyat düşecektir. Tersine, hisse senedi piyasa değeri içsel değerinin altına düştüğünde özellikle devralma gibi tehditleri beraberinde getirecektir¹⁶⁰.

Bilgi ve işlem maliyetleri önemsiz olduğunda, hisse senedi fiyatları içsel değerleri tam olarak yansıttığı noktada sunulmalıdır. Ancak, içsel değerlerin ölçülmesi zor olduğunda veya alım satım maliyetleri önemli olduğunda, fiyatın içsel değere göre ayarlanması süreci zaman gerektirir ve fiyat her zaman içsel değeri tam olarak yansıtmaz¹⁶¹.

Özkaynağa dayalı finansal araçlar içsel değerleri ile ölçülür. Her raporlama ve ödeme tarihinde, içsel değerde oluşan değişiklikler raporlanır¹⁶².

2.2.4. Koşullu Bedel

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında koşullu bedel "*genellikle, edinilen işletmenin, edinilen işletmenin önceki sahiplerine, edinilen işletmenin kontrolünün karşılığının bir parçası olarak gelecekte belirli olayların gerçekleşmesi veya şartların*

¹⁵⁷ KGK, "TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler", 2006, s.17.

¹⁵⁸ Alexander Merz, "What Have We Learned From SFAS 123r And IFRS 2? A Review Of Existing Evidence And Future Research Suggestions", *Journal of Accounting Literature*, sayı 38 (Haziran 2017): s.15.

¹⁵⁹ Charles M C Lee, James Myers, ve Bhaskaran Swaminathan, "What Is the Intrinsic Value of the Dow?", *The Journal Of Finance* 54, sayı 5 (1999): s.1693.

¹⁶⁰ Koller, Goedhart, ve Wessels, *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*, s.682.

¹⁶¹ Lee, Myers, ve Swaminathan, "What Is the Intrinsic Value of the Dow?", s.1694.

¹⁶² KGK, "TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler", s.6.

yerine getirilmesi halinde ek varlıklarını veya özkaynak paylarını transfer etmesi yükümlülüğüdür. Ancak koşullu bedel, şayet belli şartlar yerine getirilmişse, edinen işletmeye, daha önce transfer etmiş olduğu bedelin iade edilmesi hakkını da verebilir” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶³.

İşletme birleşmelerinde satın alma bedeli, nakit olabileceği gibi başka şekillerde de ödenebilir. Bu ödeme şekillerine aşağıdakiler örnek verilebilir¹⁶⁴:

- ✓ “Edinen işletmenin bir işletmesi veya iştiraki,
- ✓ Koşullu bedeller,
- ✓ Sıradan veya imtiyazlı özkaynağa dayalı finansal araçlar,
- ✓ Opsiyonlar,
- ✓ Garantiler,
- ✓ Ortak faydalı işletmelerin üye hakları vb”.

Tsalavoutas ve diğerleri (2014) tarafından bir araştırmada, yıl içinde en az bir işletme birleşmesi gerçekleştirdiğini gösteren 280 şirket tarafından açıklanan ödeme yöntemi araştırılmıştır. Buna göre şirketlerin %62’si nakit olarak, %15’i nakit ve koşullu bedelle, %1,4’ü ise hisse senetleri ve koşullu bedel ile ödeme yapmayı tercih etmiştir¹⁶⁵.

Koşullu bedel, edinen işletmenin ilave varlık veya özkaynak paylarını satın alınan işletmenin eski sahiplerine devretme yükümlülüğüdür. Bu bedelin oluşmasında satın alanın müteakip performansı belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca bedelin nasıl hesaplanacağı ve nasıl ödeneceğine ilişkin koşullar satın alma sözleşmesinde yer alır. Gelecekte belirtilen bazı olayların gerçekleşmesi veya bazı koşulların karşılanması halinde ise ödeme yapılır¹⁶⁶.

¹⁶³ KGK, “IFRS 3 İşletme Birleşmeleri”, 2006, s.16.

¹⁶⁴ Olcay Akçin ve İlker Kıymetli Şen, “IFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Kapsamında Ters İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi”, *Business and Economics Research Journal* 9, sayı 1 (2018): s.220.

¹⁶⁵ Ioannis Tsalavoutas, Paul André, ve Dionysia Dionysiou, “Worldwide Application Of IFRS 3, IAS 38 And IAS 36, Related Disclosures, And Determinants Of Non-Compliance” (London, 2014), s.18.

¹⁶⁶ “Contingent consideration”, *Accounting Tools: Accounting CPE Courses & Books*, erişim 16 Ekim 2018, <https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/4/contingent-consideration>.

Şarta bağlı bedel olarak da adlandırılan koşullu bedel işletme birleşmesi için transfer edilen bedele dâhil edilmektedir¹⁶⁷. Koşullu bedelin satın alma tarihindeki gerçeğe uygun değeri satın alınan tarafa aktarılan bedelin bir parçası olarak muhasebeleştirilmelidir¹⁶⁸. Koşullu bedel özkaynak olarak sınıflandırılırsa, yeniden değerlendirilmez. Aksi takdirde, koşullu bedelin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişiklikler, gelir tablosunda gösterilir¹⁶⁹.

2.2.5. Geri Kazanılabilir Tutar

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler Standardında geri kazanılabilir tutar “*varlığın gerçeğe uygun değerinden satış maliyetlerinin düşülmesi sonucunda bulunan tutar ile kullanım değerinden büyük olanı*” olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁰.

Standartlar yöneticilere bir takım muhasebe tercihleri yapmasını gerektirerek muhasebe takdir yetkisi sağlar. Bu yetkilerden biri de birimlerin geri kazanılabilir tutarlarının tahmin edilmesidir¹⁷¹. Bir varlığın geri kazanılabilir tutarının defter değerinden daha az olduğu durumlarda, değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmelidir¹⁷². Geri kazanılabilir değer testi, defter değerinde bir değer düşüklüğü olduğuna dair herhangi bir gösterge bulunması durumunda, hesaplarda açıklanan gerçeğe uygun değer, varlığın muhtemel nakit girişlerini aşmadığından emin olmak için uygulanır¹⁷³.

Geri kazanılabilir tutar, her bir varlık için ayrı ayrı belirlenir. Ancak bazı varlıkların geri kazanılabilir tutarı ayrı olarak belirlenemeyebilir. Bu durumda ilgili

¹⁶⁷ Aziz Doğan, “Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı ile TMS/TFRS Karşılaştırması”, *İşletme Araştırmaları Dergisi* 9, sayı 4 (2017): s.781.

¹⁶⁸ Asif Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, 1. baskı (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2015), s.322.

¹⁶⁹ Mirza ve Ankarath, *International Trends in Financial Reporting under IFRS*, s.68.

¹⁷⁰ KGK, “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler”, 2006, s.13.

¹⁷¹ Naser M. Abughazaleh, Osama Musa Al-Hares, ve Ayman E. Haddad, “The Value Relevance of Goodwill Impairments: UK Evidence”, *International Journal of Economics and Finance* 4, sayı 4 (2012): s.208.

¹⁷² Don Herrmann, Shahrokh M. Saudagaran, ve Wayne B. Thomas, “The Quality Of Fair Value Measures For Property, Plant, And Equipment”, *Accounting Forum* 30, sayı 1 (2006): s.46.

¹⁷³ John Dunckley, “Financial Reporting Standards: Is Market Value For The Existing Use Now Obsolete? International Valuation Standards Put Into Practice”, *Journal of Property Investment & Finance* 18, sayı 2 (12 Nisan 2000): s.220.

varlığın ait olduğu nakit yaratan birimin geri kazanılabilir tutarı hesaplanır¹⁷⁴. Eğer değer düşüklüğü söz konusu değilse, varlık bağımsız nakit girişleri yaratmasa dahi, söz konusu varlığın nakit yaratan biriminin belirlenmesine gerek yoktur¹⁷⁵.

Değer düşüklüğü tespit edildiğinde, nakit yaratan birimlerin defter değerlerinin, zararların önce şerefîyeye, şerefîyenin tükenmesi durumunda diğer nakit yaratan birimlerin varlıklarına dağıtılarak geri kazanılabilir tutarlara indirilmesi gerekir¹⁷⁶. Şirketler en az yılda bir kez şerefîye değer düşüklüğü testi yapmalıdırlar. Bunun sonucunda, şerefîyenin geri kazanılabilir tutarı defter değerinden düşük ise, defter değeri, geri kazanılabilir tutarına indirilir¹⁷⁷.

Faiz oranları, geri kazanılabilir tutar hakkında önemli ipucu vermektedir. Faiz oranlarının artması şirketlerin kullanım değerini hesaplamada uyguladığı iskonto oranını arttıracığından varlığın geri kazanılabilir tutarının önemli ölçüde azalmasına işaret edebilir¹⁷⁸.

Varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinin belirlenmesi her zaman gerekmebilir. Örneğin; satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer veya kullanımdan değerinden herhangi biri varlığın defter değerini aşması durumunda, varlığın değeri de düşmeyeceğinden, diğer tutarın tahmin edilmesine gerek yoktur¹⁷⁹.

Varlığın kullanım değerinin satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerini önemli ölçüde aştığına inanılmasını gerektiren bir neden olmaması durumunda, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer geri kazanılabilir tutar olarak kullanılabilir¹⁸⁰.

¹⁷⁴ Ümit Gücenme Gençoğlu, “Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/IFRS Karşılaştırması”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 76 (2017): s.18.

¹⁷⁵ Ali İhsan Akgün, “Türkiye’de Finansal Raporlama Standartları Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğü ve Şerefîyenin İncelenmesi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 18 (01 Aralık 2009): s.10.

¹⁷⁶ Tyrone M. Carlin ve Nigel Finch, “Evidence On IFRS Goodwill Impairment Testing By Australian And New Zealand Firms”, *Managerial Finance* 36, sayı 9 (10 Ağustos 2010): s.787.

¹⁷⁷ Christian Petersen ve Thomas Plenborg, “How Do Firms Implement Impairment Tests of Goodwill?”, *Abacus* 46, sayı 4 (01 Aralık 2010): s.419.

¹⁷⁸ Serhat Şamil ve Murat Esmaray, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı: BİST 100’de Bir Araştırma”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sayı 48 (11 Mart 2017): s.182.

¹⁷⁹ Barış Sipahi ve Ayça Akarçay Ögüz, “TMS 36 Çerçevesinde Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Ölçülmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 45 (01 Ocak 2010): s.256.

¹⁸⁰ Akgün, “Türkiye’de Finansal Raporlama Standartları Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğü ve Şerefîyenin İncelenmesi”, s.9.

Şamil ve Esmeray (2017) tarafından yapılan bir araştırmada geri kazanılabilir tutarı hesaplamasının genellikle şirket içerisinde yapıldığı, çok azının ise bağımsız bir değerlendirme şirketi tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Geri kazanılabilir tutarının tespitinde temel aldıkları yöntem ise büyük çoğunlukla kullanım değeridir. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer çok az şirket tarafından kullanılmıştır¹⁸¹.

2.2.6. Kullanım Değeri

TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler Standardı'nda *“bir varlığın süregelen kullanımından ve ekonomik ömrünün sonunda elden çıkarılmasından kaynaklanan tahmini gelecek nakit akışlarının bugünkü değeri”* olarak tanımlanmaktadır¹⁸².

Koşullu borç zarar karşılıklarının ölçümünde, bazı varlıkların geri kazanılabilir tutarının ve makul değerlerinin belirlenmesinde¹⁸³ başvuru kullanım değeri, adından da anlaşılacağı gibi, bir işlem fiyatı değil, varlığın veya raporlama birimine ait nakit yaratan birimin değeridir¹⁸⁴.

Geri kazanılabilir tutarın belirlenmesinde kullanım değerinin seçilmesi durumunda yöneticilerin takdir aralığı daha yüksek olmaktadır¹⁸⁵. Bunda şirketin ilgili varlık veya nakit yaratan birimden etkin bir şekilde fayda sağlamak için özel yeteneklerinin hesaba katılması, nakit akış tahminleri için şirkete özgü ağırlıklı ortalama sermaye maliyetinin belirlenerek iskonto oranının tespit edilmesi gibi bazı varsayımların kullanılması etkilidir¹⁸⁶.

Gerçeğe uygun değerinin hesaplanması zor olan bazı varlıkların değerinin belirlenmesinde kullanım değeri tercih edilebilir. Örneğin üzerinde ciddi kısıtlamalar bulunun SİT alanındaki arsalar gibi varlıkların güvenilir bir şekilde gerçeğe uygun

¹⁸¹ Şamil ve Esmeray, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı: BİST 100’de Bir Araştırma”, s.190.

¹⁸² KGK, “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler”, s.13.

¹⁸³ Ulsan, “Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi”, s.137.

¹⁸⁴ Catty, *Guide to Fair Value Under IFRS: International Financial Reporting Standards*, s.204.

¹⁸⁵ Giuseppe Davide Caruso, Elisa Rita Ferrari, ve Vincenzo Pisano, “Earnings Management And Goodwill Impairment: An Empirical Analysis In The Italian M & A Context”, ed. Dr Stefano Zambon, *Journal of Intellectual Capital* 17, sayı 1 (11 Ocak 2016): s.126.

¹⁸⁶ Catty, *Guide to Fair Value Under IFRS: International Financial Reporting Standards*, s.204.

değerini belirlemek güçtür. Bunun yerine kira ve benzeri gelirlerden sağlanacak nakit akışları ile kullanım değeri belirlenebilir. Ancak, tasfiye halindeki şirket söz konusu olduğunda, gelecekte bir nakit akışı sağlamayacağından aktifteki kısıtlı taşınmaz için kullanım değeri artık hesaplanamayacaktır¹⁸⁷.

Kullanım değeri, genel olarak tüm işletmelerde geçerli olmayan, sadece o işletmeye özgü olabilecek faktörlerin etkilerini yansıtır. Bu faktörleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz¹⁸⁸:

- a) Varlıkların gruplandırılmasından elde edilen ilave değer,
- b) Ölçülen varlık ile diğer varlıklar arasındaki sinerji,
- c) Sadece varlığın mevcut sahibine özgü sağladığı yasal haklar veya yasal sınırlamalar ve
- d) Varlığın mevcut sahibine ait vergi avantajları veya vergi yükleri.

Standartlar kullanım değerinin hesaplama yöntemini belirtmez. Genel olarak şirketler, çeşitli performans göstergelerinin bugünkü değerini referans alırlar¹⁸⁹. Bununla birlikte şirketler çoğunlukla indirgenmiş gelecekteki nakit akışlarını, bir varlığın kullanım değerini belirlemek için kullanır¹⁹⁰. Syzdykova (2016) tarafından yapılan bir çalışmada da geri kazanılabilir değer hesaplanmasında kullanım değerini uygulayan işletmelerin tamamının, kullanım değerinin belirlenmesinde indirgenmiş nakit akışları yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca indirgenmiş nakit akımları yöntemi uygulayan şirketlerin kullandığı iskonto oranı olarak genellikle vergi sonrası iskonto oranı seçilmiştir¹⁹¹.

Kullanım değeri ölçümünde, varlığın gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değerini hesaplamak için kullanılan iskonto oranı, piyasa tarafından belirlenmiş bir

¹⁸⁷ Ahmet Hayri Durmuş, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Tasfiye Başlangıcı Bilançosu”, *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, sayı 30 (2016): s.37.

¹⁸⁸ Shaul Hayoun, “How Fair Value Is Both Market-Based And Entity-Specific: The Irreducibility Of Value Constellations To Market Prices”, *Accounting, Organizations and Society*, 12 Haziran 2018, s.7.

¹⁸⁹ Wolfgang Dick ve Franck Piera-Missionier, *Financial Reporting Under IFRS: A Topic-Based Approach for Students*, 1. baskı (United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd, 2010), s.145.

¹⁹⁰ Philip K. Hong, Daniel Gyung Paik, ve Joyce Van Der Laan Smith, “A Study Of Long-Lived Asset Impairment Under U.S. GAAP And IFRS Within The U.S. Institutional Environment”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, sayı 31 (2018): s.76.

¹⁹¹ Aziza Syzdykova, “Türkiye’de TFRS’ye Göre Şerefiye Değer Düşüklüğü Testi: BİST 100 Şirketleri Tarafından Kullanılan İskonto Oranlarının Analizi”, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* 2, sayı 2 (2016): s.36.

varlığa özgü olan vergi öncesi oranıdır. Bu oran paranın zaman değeri ile varlığa özgü risklerin (risksiz faiz oranı artı varlığa özgü risk primi) mevcut piyasa değerlendirmelerini yansıtan bir vergi öncesi orana eşit olmalıdır. Oran belirlenemediğinde şirketin kendi ağırlıklı sermaye maliyeti, şirketin artan borçlanma oranı veya diğer piyasa faiz oranları (şirketin kredi notuna benzer bir kredi notuna sahip şirket tahvilleri vb) gibi şirkete özgü iskonto oranı kullanılmalıdır¹⁹².

Nakit akış tahminlerinin altında yatan iskonto oranı dışındaki diğer varsayımlar, varlığın kalan faydalı ömrü boyunca beklenen ekonomik koşullara ilişkin makul ve desteklenebilir olmalıdır. Sadece piyasaya dayalı bir görüşün yanında, dış kanıtlara daha fazla ağırlık verilmelidir. Söz konusu dış kanıtlar, toplam piyasa hacmi, pazar payı, pazar büyümesi, fiyat gelişmeleri ve genel ekonomik çevre ile ilgili varsayımları doğrulamak için kullanılabilir. Bu tür dışsal delillerin kaynakları, iş dünyasındaki rakiplerin ve endüstrinin raporları, piyasa istihbaratı ve bankaların ilgili ekonomilere ilişkin değerlendirmeleridir¹⁹³.

Geri kazanılabilir tutarın belirlenmesinde kullanım değeri esas alındığında aşağıdaki açıklamaların yapılması gerekmektedir¹⁹⁴:

- a) Öngörülen nakit akışı için kullanılan temel varsayımlar,
- b) Her bir anahtar varsayımına atfedilen değer belirlenmesinde yönetim yaklaşımı,
- c) Yönetimin nakit akışını öngördüğü süre,
- d) Nakit akış tasarımında kullanılan büyüme oranı ve
- e) İskonto oranı.

¹⁹² Peter Harris ve William Stahlin, "GAAP to IFRS Income Conversion Case Study: An Examination of SEC Noted Accounting Differences", *The Accounting Educators' Journal* 27 (2017): s.63.

¹⁹³ Catty, *Guide to Fair Value Under IFRS: International Financial Reporting Standards*, s.205.

¹⁹⁴ Humayun Kabir, Asheq Rahman, ve Li Su, "The Association between Goodwill Impairment Loss and Goodwill Impairment Test-Related Disclosures in Australia", *8th Conference on Financial Markets and Corporate Governance*, 19 Ocak 2017, s.21.

2.2.7. İtfa Edilmiş Maliyet

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nda bir finansal varlık ya da finansal yükümlülüğün itfa edilmiş maliyeti “*finansal varlık veya finansal yükümlülüğün ilk defa finansal tablolara alındığı tutardan, anapara geri ödemeleri düşüldükten sonra, bu tutara ilk defa finansal tablolara alındığındaki tutar ile vadesindeki tutar arasındaki fark üzerinden etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan toplam itfa tutarı eklenerek veya düşülerek bulunan tutardır. Bu tutar ayrıca varsa finansal varlıklar için ayrılan zarar karşılıklarına göre düzeltilir*” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁹⁵. Diğer bir deyişle itfa edilmiş maliyet, parasal bir kalemin gelecekteki değerinin etkin (efektif) faiz oranı kullanılarak bugünkü değerine eşitlenmesidir¹⁹⁶.

Etkin faiz yönteminde, finansal aracın itfa edilmiş maliyetinin hesaplanmasından sonra tespit edilen faiz geliri ya da faiz gideri, ait olduğu döneme dağıtılır. Finansal varlığa ilişkin faiz geliri finansal varlığın brüt defter değerine etkin faiz oranı uygulanarak hesaplanır¹⁹⁷.

Bir finansal varlık veya yükümlülüğün her bir raporlama dönemi sonu itibarıyla itfa edilmiş maliyeti aşağıdaki gibi hesaplanır¹⁹⁸:

	Finansal varlığın/yükümlülüğün ilk kayda alma sırasında belirlenen değeri
-	Anapara geri ödemeleri
-/+	İlk defa finansal tablolara alındığındaki tutar ile vadesindeki tutar arasındaki fark üzerinden etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan toplam itfa tutarı,
-	Finansal varlıklar için, değer düşüklüğü veya tahsil edilememe olasılığından kaynaklanan tüm indirimler
=	Bir finansal varlık veya yükümlülüğün itfa edilmiş maliyeti

Bir finansal varlığın itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülebilmesi için aşağıdaki her iki koşulun birden sağlanması gerekmektedir¹⁹⁹:

¹⁹⁵ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, 2017, s.34.

¹⁹⁶ Fahri Ayçiçek, “TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 50 (01 Nisan 2011): s.62.

¹⁹⁷ Hakkı Fındık, “Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 69 (01 Ocak 2016): s.68.

¹⁹⁸ Gücenme Gençoğlu, “Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması”, s.7.

¹⁹⁹ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.9.

- a) “Finansal varlığın, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulması,
- b) Finansal varlığa ilişkin sözleşme şartlarının, belirli tarihlerde sadece anapara ve anapara bakiyesinden kaynaklanan faiz ödemelerini içeren nakit akışlarına yol açması.”

İşletmeler, aşağıdakiler dışında kalan tüm finansal yükümlülüklerini sonraki muhasebeleştirmede itfa edilmiş maliyetinden ölçülen olarak sınıflandırır²⁰⁰:

- a) “Gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülükler.
- b) Finansal varlığın devredilmesi işleminin finansal tablo dışı bırakma şartlarını taşıyamaması veya devam eden ilişki yaklaşımının uygulanması durumunda ortaya çıkan finansal yükümlülükler.
- c) Finansal teminat sözleşmeleri.
- d) Piyasa faiz oranının altında bir faiz oranından kredi sağlanmasına yönelik taahhütler.
- e) TFRS 3’ün uygulandığı bir işletme birleşmesinde edinen işletme tarafından finansal tablolara alınan şarta bağlı bedel.”

Aşağıdaki finansal varlık ve finansal yükümlülükler etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyeti ile değerlemeye tabi tutulur;

- a) İşletmelerin nakit ödeme yükümlülüklerini ifade eden finansal borçlar²⁰¹,
- b) Vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar²⁰²,
- c) İlk muhasebeleştirme sonrası vadeli ve vadesiz banka mevduatı²⁰³,

²⁰⁰ KGK, s.10.

²⁰¹ Serhan Gürkan, “Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma”, *Muhasebe ve Denetim Bakış* 14, sayı 43 (2014): s.79.

²⁰² David Delia, “The Financial Assets Accepted With The Purpose Of Being Financed By The National Bank Of Romania. Approaches Regarding The Application Of International Accounting Standards By Romanian Banking Institutions” (Lithuania: Vilnius Gediminas Technical University, 2012), s.25.

²⁰³ Hikmet Ulsan, “Maliye Bakanlığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları’na Göre Varlık ve Borçları Değerleme Esasları: Bir Karşılaştırma (II)”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 44 (01 Ekim 2009): s.150.

- d) İlk muhasebeleştirme sonrası banka kredileri, çıkarılmış senet ve bonolar ile tahvilli borçlar²⁰⁴.
- e) İlk muhasebeleştirme sonrasında ticari borçlar ve diğer borçlar ile ticari alacaklar ve diğer alacaklar²⁰⁵.
- f) Sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilmesini amaçlayan bir iş modeli kapsamında elde tutulan borçlanma araçları²⁰⁶.

2.2.8. Finansal Varlığın Brüt Defter Değeri

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nda finansal varlığın brüt defter değeri “*finansal varlığın herhangi bir zarar karşılığına göre düzeltilmeden önceki itfa edilmiş maliyeti*” olarak tanımlanmaktadır²⁰⁷. TFRS 9 Finansal Araçlar standardına istinaden etkin faiz yöntemi kullanılarak tespit edilen faiz geliri, finansal varlığın brüt defter değeri üzerinden hesaplanmaktadır²⁰⁸.

Bir finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışları yeniden yapılandırılabilir. Bu durumda finansal varlığın brüt defter değerini tespit edebilmek için yapılandırılan nakit akışlarının bugünkü değeri hesaplanmalıdır. Bugünkü değer hesabında başlangıçtaki etkin faiz oranı veya yapılandırma tarihinde yeniden hesaplanan etkin faiz oranı kullanılabilir²⁰⁹.

2.2.9. İşlem Maliyetleri

TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nda işlem maliyetleri “*finansal varlık veya yükümlülüğün elde edilmesi, ihraç edilmesi veya elden çıkarılmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilen ek maliyetler*” olarak tanımlanmaktadır²¹⁰. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu bir varlığın tarihsel maliyetini, bir varlığın elde edilmesinde ya da

²⁰⁴ Ulsan, s.152.

²⁰⁵ Ulsan, s.153.

²⁰⁶ Erkan Öztürk, “Finansal Varlıkların Ölçme ve Muhasebeleştirme Esaslarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Karşılaştırılması”, *İşletme Araştırmaları Dergisi* 9, sayı 3 (2017): s.605.

²⁰⁷ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.36.

²⁰⁸ Hüseyin Mert ve Ece Baş, “TMS 18 Hasılat Ve UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardlarının Faktoring İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Denetime Bakış* 17, sayı 52 (2017): s.42.

²⁰⁹ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.13.

²¹⁰ KGK, s.37.

yaratılmasında ödenen bedel ile işlem maliyetlerinin toplam değeri olarak tanımlamaktadır²¹¹.

İşlem maliyetlerine yasal hizmetler için ödenen ücretler, emlak alımı için ödenen vergiler, noter ücretleri,²¹² avukatlık ücretleri, aracılık hizmetlerine ilişkin ödenen ücretler, komisyon ücretleri²¹³ vb. ücretler örnek olarak gösterilebilir. Ancak “*borç primleri veya iskontoları, finansman maliyetleri veya işletmenin kendi iç yönetimiyle ilgili maliyetler veya elde tutma maliyetleri*”²¹⁴ ile taşıma maliyetleri, işlem maliyetine dâhil edilmez²¹⁵.

Bir varlık veya yükümlülüğün özelliği olmayan işlem maliyetleri işleme özgü olup, şirketin bir işlemi yapış şekline göre değişkenlik gösterir²¹⁶.

Vade sonuna kadar elde tutulması planlanan tahvil-bono yatırımları, bankadaki mevduatlar, alacaklar gibi itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden sınıflandırılan finansal varlıklar;²¹⁷ alım maliyeti ve alım için katlanılan işlem maliyetleri de dahil olmak üzere maliyet bedelleri ile muhasebeleştirilmektedir²¹⁸. İzleyen dönemlerde gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen ve değerlendirme farkı diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen finansal varlıklarda da işlem maliyetleri gerçeğe uygun değere ilave edilmektedir²¹⁹. Ancak gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklarda ise işlem maliyetleri finansal varlığın maliyet bedeline dahil edilmez. Bunun yerine dönem gideri

²¹¹ Barker ve Teixeira, “Gaps in the IFRS Conceptual Framework”, s.162.

²¹² Piotr Prewysz-Kwinto ve Grażyna Voss, “Investment Property in the Financial Statements of Capital Groups Listed on the Warsaw Stock Exchange”, *European Journal of Economics and Business Studies* 2, sayı 1 (2016): s.232.

²¹³ Mahmut Demirbaş, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Örnek Vakalarla İncelenmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 79 (2018): s.14.

²¹⁴ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.73.

²¹⁵ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, 2012, s.5.

²¹⁶ KGK, s.4.

²¹⁷ Hasan Abdioğlu, Burcu İşgüden Kılıç, ve Serdar Güneş, “Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 21, sayı 2 (2014): s.145.

²¹⁸ Erol Demir, “Tarım Kredi Kooperatiflerinin Çiftçi Ortaklarına Kullandırdıkları Tarımsal Kredilerin Muhasebeleştirilme Uygulamalarının Uluslararası Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları Açısından Değerlendirilmesi”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* 52, sayı 1 (2017): s.216.

²¹⁹ Yıldız Özerhan ve Ümmühan Aslan, “Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni UFRS 9: Finansal Araçlar Standardı”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 18, sayı (Özel Sayı-1) (2016): s.576.

olarak sınıflandırılır²²⁰. Finansal araçlar dönem sonunda elden çıkarmaya ilişkin katlanılan işlem maliyetleri düşülmeden raporlanır²²¹.

Yatırım amaçlı gayrimenkuller işlem maliyetleri de dahil maliyet bedeli ile muhasebeleştirilir²²². Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri hesaplanırken, ileriki bir tarihte elden çıkarılması sırasında oluşabilecek işlem maliyetleri indirim konusu yapılmaz²²³.

Finansal yükümlülüklerin görünürdeki maliyeti faiz olsa da bunların elde edilmesinde katlanılan işlem maliyetleri de finansal varlıklara benzer şekilde maliyet bedeline dahil edilmektedir²²⁴.

İşletmelerin kendi özkaynağına dayalı finansal araçlarının ihracında ya da geri satın alımından kaynaklanan işlem maliyetlerini, özkaynaktan indirim olarak muhasebeleştirebilmesi için; söz konusu işlem maliyetlerinin doğrudan ilgili işlemden dolayı katlanılması, diğer bir ifade ile eğer ilgili işlem olmasaydı katlanılmasına gerek kalmayan ek maliyetler olması gerekmektedir. Aynı anda birden fazla finansal araca ait işlemle ilgili işlem maliyetleri ise bir tahsis yöntemi esas alınarak söz konusu işlemlere dağıtılır²²⁵.

2.2.10. Taşıma Maliyetleri

TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı'nda taşıma maliyetleri "*bir varlığın mevcut konumundan asıl piyasasına (ya da en avantajlı piyasasına) taşınması için katlanılan maliyetlerdir*" şeklinde tanımlanmaktadır²²⁶. Şirketlerin nakliye maliyetlerini dikkate alarak ulaşabildiği en uygun pazarda işlem yapması makul

²²⁰ Abdioğlu, İşgüden Kılıç, ve Güneş, "Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri", s.153.

²²¹ Volkan Demir ve Ece Gür, "Avrupa Birliği Muhasebe Yönergesi (2013/34) Ve UFRS, US GAAP, Alman GAAP Karşılaştırması Kapsamında Türkiye'deki Muhasebe Uygulamaları", *Muhasebe ve Denetime Bakış* 16, sayı 49 (2016): s.81.

²²² KGK, "TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller", 2006, s.5.

²²³ Ahmet Gökçöz, "Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 29, sayı 3 (2015): s.468.

²²⁴ Caner Atış ve Gizem Çopur Vardar, "Muhasebe Standartları Açısından Eşit Geri Ödemeli Banka Kredilerinin Muhasebeleştirilmesi", *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 2, sayı 2 (2016): s.165.

²²⁵ KGK, "TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum", 2006, s.13.

²²⁶ KGK, "TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü", s.22.

karşılanmaktadır²²⁷. Böylece en avantajlı piyasa belirlendikten sonra, gerçeğe uygun değer ölçümü için kullanılan piyasa fiyatını ayarlamak için işlem ve nakliye maliyetleri kullanılmamaktadır²²⁸.

2.2.11. Tek Başına Satış Fiyatı

TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı'nda tek başına satış fiyatı “işletmenin taahhüt ettiği mal veya hizmetlerden birini müşteriye ayrı olarak satmış olması halinde talep edeceği fiyat” olarak tanımlanmaktadır²²⁹. Şirketler tarafından ayrı olarak satılan bir mal veya hizmetin gözlemlenebilir fiyatı, tek başına bir satış fiyatının en iyi kanıtını oluşturur²³⁰.

Şirketler, işlem bedelini ve sözleşmelerde yer alan edim yükümlülüklerinin her birini, mal veya hizmetlerin tek başına satış fiyatı temelinde tahsis edeceklerdir²³¹. Tek başına bir satış fiyatı mevcut değilse, şirket bunu tahmin etmelidir. Tahmin yöntemleri gözlemlenebilir girdilerin kullanımını en üst düzeye çıkarmalıdır. Bu yöntemler arasında aşağıdakileri sayabiliriz²³²:

- a) Tahmini maliyet üzerine belirli bir kar oranı eklenmesi,
- b) Şirketin piyasadaki müşterilerin ödemek istediği fiyatı tahmin etmesi.

Tek başına satış fiyatını kullanarak hesaplamayı göstermek için, bir şirketin iki ürünü 4.000 TL'ye satması için bir sözleşme imzaladığını varsayalım. Ürün X doğrudan gözlemlenebilir bir satış fiyatına sahiptir ve 2.750 TL değerindedir. Ürün Y'nin doğrudan gözlemlenebilir bir satış fiyatı bulunmamakta, ancak tek başına satış fiyatının tahmini maliyet artı kar oranı yaklaşımı kullanılarak 2.250 TL olduğu tahmin edilmektedir.

²²⁷ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.755.

²²⁸ Epstein ve Jermakowicz, *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.160.

²²⁹ KGK, “TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat”, 2016, s.19.

²³⁰ Oscar J. Holzmann, “Revenue Recognition Convergence: The Contract-Based Model”, *Journal of Corporate Accounting & Finance* 22, sayı 6 (2011): s.90.

²³¹ Christine Jonick ve Debra Benson, “The New Accounting Standard for Revenue Recognition: Do Implementation Issues Differ for Fortune 500 Companies?”, *Journal of Corporate Accounting & Finance* 29, sayı 2 (2018): s.25.

²³² Lori Olsen ve Thomas R. Weirich, “New Revenue-Recognition Model”, *Journal of Corporate Accounting & Finance* 22, sayı 1 (2010): s.59.

Böylece, her iki ürünün tek başına satış fiyatlarının toplamı 5.000 TL’dir. İşlem bedeli, ilgili tek başına satış fiyatlarına göre aşağıdaki gibi tahsis edilecektir²³³:

$$\begin{array}{rcl} \text{Ürün X:} & (2.750 \text{ TL} \div 5.000 \text{ TL}) \times 4.000 \text{ TL} = & 2.200 \text{ TL} \\ \text{Ürün Y:} & (2.250 \text{ TL} \div 5.000 \text{ TL}) \times 4.000 \text{ TL} = & 1.800 \text{ TL} \\ & & \hline & & \mathbf{4.000 \text{ TL}} \end{array}$$

Sözleşme kapsamına, farklı mal veya hizmetler eklenir ve sözleşme fiyatı da bu farklı mal veya hizmetin tek başına satış fiyatını yansıtır, sözleşme değişikliği ayrı bir sözleşme olarak muhasebeleştirilir²³⁴. Bunun yanı sıra sözleşmedeki bazı malların veya hizmetlerin fiyatı, sözleşmedeki diğer malların veya hizmetlerin fiyatından bağımsız ise, tek bir sözleşme ikiye bölünecek ve iki veya daha fazla sözleşme olarak muhasebeleştirilecektir. Bu durumda, tanımlanmış her bir sözleşmeye tahsis edilen gelir miktarı, her bir sözleşmedeki mal veya hizmetlerin tek başına satış fiyatları ile orantılı olacaktır²³⁵.

2.2.12. İşlem Bedeli

TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı’nda işlem bedeli “işletmenin taahhüt ettiği mal veya hizmetleri müşteriye devretmesi karşılığında hak etmeyi beklediği bedel” olarak tanımlanmaktadır²³⁶. Alınan veya alınacak olan bedel, nakit bedeli veya nakit olmayan bir bedel veya bunların bir karışımı olabilir. İşlem bedeli, finansman unsurunu, müşteriye ödenecek bedeli, performans bonusları, cezalar veya koşullu bedeller gibi değişken bedelleri ve gayrinakdi tutarları içerebilir²³⁷.

İşlem bedelini belirlerken, aşağıdakilerin her birine de dikkat edilmelidir²³⁸:

1) Tahsil edilebilirlik,

²³³ Kathryn Yeaton, “A New World of Revenue Recognition: Revenue from Contracts with Customers”, *The CPA Journal* 85, sayı 7 (2015): s.52.

²³⁴ Ionica Oncioiu ve Alin-Eliodor Tănase, “Revenue from Contracts with Customers under IFRS 15: New Perspectives on Practice”, *EuroEconomica* 35, sayı 2 (2016): s.35.

²³⁵ Holzmann, “Revenue Recognition Convergence: The Contract-Based Model”, s.89.

²³⁶ KGK, “TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat”, s.19.

²³⁷ Oncioiu ve Tănase, “Revenue from Contracts with Customers under IFRS 15: New Perspectives on Practice”, s.36.

²³⁸ Olsen ve Weirich, “New Revenue-Recognition Model”, s.57.

- 2) Paranın zaman değeri,
- 3) Gayrinakdi ödemelerin değerlendirilmesi,
- 4) Müşteriye ödenecek bedeller.

Her bir edim yükümlülüğüne tahsis edilen işlem bedeli, edim yükümlülüğü yerine getirildiğinde muhasebeleştirilir²³⁹. Birçok durumda, işlem fiyatı kolayca belirlenebilir çünkü müşteri, mal veya hizmetlerin nakledildiği zamana yakın sabit bir tutar ödemeyi taahhüt eder. Ancak indirimler, geri ödemeler, krediler, teşvikler, fiyat imtiyazları vb. durumlar işlem bedelini değiştirebilir²⁴⁰. Diğer bir deyişle işlem bedeli sabit bir miktar olsa da, değişken de olabilir²⁴¹. Muhasebeleştirilen kümülatif gelir tutarındaki önemli bir iptalin gerçekleşmesi ihtimali çok düşük olduğu durumlarda bu değişken bedeller işlem bedeline dahil edilir²⁴².

Değişken bedeller olduğu durumlarda işlem bedeli için tahmin yapılması gerekebilir. Ancak işlem bedeli makul olarak tahmin edilemiyorsa gelir kaydedilmez. Daha sonra, değişen şartların işlem bedelinin makul olarak tahmin edilmesine izin vermesi durumunda, edim yükümlülüklerinden elde edilen gelir muhasebeleştirilir. Sözleşmede yer alan değerlendirmenin sadece bir bölümünü makul bir şekilde tahmin etmek mümkün olabilir. Bu gibi durumlarda ise işlem bedeli sadece makul olarak tahmin edilebilecek tutarı içerir²⁴³.

2.2.13. Başlangıçtaki Doğrudan Maliyetler

TFRS 16 Kiralamalar Standardında başlangıçtaki doğrudan maliyetler “*üretici veya satıcı konumundaki kiraya verenlerin finansal kiralamayla ilgili olarak katlandıkları maliyetler hariç olmak üzere, kiralama sözleşmesinin yapılması için katlanılan ancak sözleşme yapılmamış olsaydı katlanılmayacak olan ek maliyetler*” olarak tanımlanmaktadır²⁴⁴. Başlangıçtaki doğrudan maliyetler kullanım hakkının

²³⁹ Oncioiu ve Tănase, “Revenue from Contracts with Customers under IFRS 15: New Perspectives on Practice”, s.37.

²⁴⁰ Olsen ve Weirich, “New Revenue-Recognition Model”, s.57.

²⁴¹ Yeaton, “A New World of Revenue Recognition: Revenue from Contracts with Customers”, s.51.

²⁴² Jonick ve Benson, “The New Accounting Standard for Revenue Recognition: Do Implementation Issues Differ for Fortune 500 Companies?”, s.25.

²⁴³ Holzmann, “Revenue Recognition Convergence: The Contract-Based Model”, s.89.

²⁴⁴ KGG, “TFRS 16 Kiralamalar”, 2018, s.15.

maliyetine dahil edilerek²⁴⁵ zımnî faiz oranının belirlenmesinde göz önünde bulundurulur²⁴⁶.

Başlangıçtaki doğrudan maliyetler, kiracının kullanım hakkı varlığının ilk ölçümüne dahil edilmelidir²⁴⁷. Bu maliyetler hem finansal hem de faaliyet kiralamasında dikkate alınmaktadır²⁴⁸. Kiraya veren, finansal kiralama işlemlerine ilişkin şartlara göre başlangıçtaki doğrudan maliyetler indirimini üstlenmelidir²⁴⁹. Faaliyet kiralamasında da katlandığı başlangıçtaki doğrudan maliyetleri varlığın defter değerine ilave ederek kiralama süresi boyunca finansal tablolarında gider olarak raporlamalıdır²⁵⁰.

Uygulamada, başlangıçtaki doğrudan maliyetler genellikle kiralama işleminin başlangıcında aktifleştirilir ve kiralamanın ömrü boyunca doğrusal yöntem kullanılarak itfa edilir²⁵¹.

2.2.14. Taahhüt Edilmemiş Kalıntı Değer

TFRS 16 Kiralamalar Standardında taahhüt edilmemiş kalıntı değer “*dayanak varlığın kalıntı değerinin, kiraya verene ödenmesi taahhüt edilmemiş olan veya ödenmesi yalnızca kiraya verenle ilişkili taraflarca taahhüt edilmiş olan kısmı*” olarak tanımlanmaktadır²⁵². Bir başka deyişle taahhüt edilmemiş kalıntı değer, kiralanan varlığın kalıntı değerinin kiracının veya üçüncü bir tarafın kiralayana garanti etmediği kısmıdır²⁵³.

Taahhüt edilmemiş kalıntı değer brüt kiralama yatırımına dahil edilir²⁵⁴. Sözleşmedeki brüt yatırım garantisiz kalan bu değeri içeriyorsa, kiraya veren taahhüt

²⁴⁵ José Morales-Díaz ve Constancio Zamora-Ramírez, “The Impact of IFRS 16 on Key Financial Ratios: A New Methodological Approach”, *Accounting in Europe* 15, sayı 1 (2018): s.109.

²⁴⁶ KGK, “TFRS 16 Kiralamalar”, s.10.

²⁴⁷ Martin Schwarzbichler, Christian Steiner, ve Daniel Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, 1. baskı (Switzerland: Springer, 2018), s.415.

²⁴⁸ Tudor Liviu-Alexandru, “The Advantages that IFRS 16 Brings to the Economic Environment”, *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series* 18, sayı 1 (2018): s.511.

²⁴⁹ E. V. Tokareva ve L. N. Pavlova, “The Lessor’s Leasing Operations Accounting According To The IFRS Requirements”, *Futurum: The International Scientific Journal* 2, sayı 1 (2015): s.28.

²⁵⁰ Beyhan Marşap ve Serap Yanık, “IFRS 16 Kapsamında Kiralama İşlemlerinin Finansal Raporlamaya Etkisinin İncelenmesi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 80 (2018): s.39.

²⁵¹ Jason C Porter, “A Refresher on Accounting for Leases A Detailed Example under the Proposed Guidance”, *The CPA Journal* 86, sayı 1 (2016): s.29.

²⁵² KGK, “TFRS 16 Kiralamalar”, s.17.

²⁵³ Steven M Bragg, *The Vest Pocket Guide to IFRS*, 1. baskı (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010), s.371.

²⁵⁴ Marşap ve Yanık, “IFRS 16 Kapsamında Kiralama İşlemlerinin Finansal Raporlamaya Etkisinin İncelenmesi”, s.39.

edilmemiş kalıntı değeri düzenli olarak gözden geçirmelidir. Taahhüt edilmemiş kalıntı değerindeki herhangi bir düşüşü derhal muhasebeleştirmelidir²⁵⁵. Kiraya veren satışların maliyetini hesaplarken taahhüt edilmemiş kalıntı değerinin bugünkü değerini finansal kiralamaya konu olan varlığın maliyetinden indirir²⁵⁶.

2.2.15. Net Gerçekleşebilir Değer

TMS 2 Stoklar Standardı'nda net gerçekleşebilir değer "*olağan iş akışı içinde tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyetlerinin ve satışı gerçekleştirmek için gerekli olan tahmini maliyetlerin düşülmesiyle elde edilen tutar*" olarak ifade edilmektedir²⁵⁷. Finansal raporları kullanacak kişiler şirket varlıklarının satılması veya kullanımına devam edilmesine ilişkin kararların verilmesinde yararlanılacak bilgilere ilgi duyarlar. Net gerçekleşebilir değer bu bilgileri veren değerlendirme ölçülerinden biridir²⁵⁸. Gerçeğe uygun değer genelde net gerçekleşebilir değer ile en iyi şekilde yansıtılacağı düşünülse de,²⁵⁹ net gerçekleşebilir değer işletmeye özgü bir değerken gerçeğe uygun değer değildir. Dolayısıyla net gerçekleşebilir değer her durumda satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değere eşit olmayabilir²⁶⁰.

Stokların ilk muhasebeleştirilmesinde maliyet bedeli kullanılmakta, izleyen dönemlerdeki değerlemede ise maliyet bedeli ile net gerçekleşebilir değer düşük olanı dikkate alınmaktadır²⁶¹. Bazı durumlarda, benzer veya ilişkili stok kalemleri gruplandırarak net gerçekleşebilir değer hesaplanabilse de, genellikle her bir kalem için ayrı ayrı hesaplama yapılmaktadır. Her durumda sınıf bazında net gerçekleşebilir değer hesaplaması uygun değildir²⁶². Buradaki önemli nokta, stokun satışından beklenen ekonomik fayda değil, maliyet tasarrufunun sağlanmasıdır²⁶³.

²⁵⁵ Bragg, *The Vest Pocket Guide to IFRS*, s.377.

²⁵⁶ KGK, "IFRS 16 Kiralamalar", s.10.

²⁵⁷ KGK, "TMS 2 Stoklar", 2006, s.2.

²⁵⁸ Uluşan, "Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi", s.142.

²⁵⁹ Abbott ve Tan-Kantor, "Fair Value Measurement and Mandated Accounting Changes: The Case of the Victorian Rail Track Corporation", s.271.

²⁶⁰ KGK, "TMS 2 Stoklar", s.3.

²⁶¹ Fatma Pamukçu, "Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi", *Mali Çözüm*, sayı 103 (2011): s.83.

²⁶² KGK, "TMS 2 Stoklar", s.5.

²⁶³ Richard Barker, "Conservatism, Prudence and The IASB's Conceptual Framework", *Accounting and Business Research* 45, sayı 4 (2015): s.528.

Ortak ürünlerin üretilmesi sonucunda bir yan ürün meydana gelebilir. Yapıları gereği önemsiz olan yan ürünler genellikle net gerçekleşebilir değer üzerinden ölçülerek ana ürünün maliyetinden düşülür²⁶⁴.

Stoklar net gerçekleşebilir değere indirgenirse, izleyen her bir dönemde net gerçekleşebilir değer gözden geçirilir. Eğer net gerçekleşebilir değerde artış olduğu tespit edilirse, indirgenen tutar iptal edilir²⁶⁵. Stokları net gerçekleşebilir değere indirgeyen tutarlar meydana geldiği dönemde stok değer düşüklüğü karşılığı ile gider olarak finansal tablolarda raporlanır. Gözden geçirme sonucunda net gerçekleşebilir değerde artış meydana geldiği tespit edildiğinde değer düşüklüğü karşılığı iptal edilir²⁶⁶.

Bir varlığın net gerçekleşebilir değeri iki şekilde tespit edilebilir. Bunlar piyasadaki potansiyel alıcılardan fiyat sorulması ve varlığın değerinin takdir yoluyla belirlenmesidir²⁶⁷. Ancak her durumda net gerçekleşebilir değer tahmini, mevcut olan en güvenilir kanıtlara göre yapılmalıdır²⁶⁸. Ürün veya hammadde ve sarf malzemesinin daha düşük bir alım fiyatını gösteren son fatura tutarları gözden geçirilerek fiyat düşüklüklerinin tespiti güvenilir kanıtlara örnek olabilir²⁶⁹.

2.2.16. Vergiye Esas Değer

Bir varlığın veya yükümlülüğün vergiye esas değeri, işletmenin varlık veya yükümlülüğü geri kazandığı veya muhasebeleştirdiği şekle bağlı olarak değişebilmektedir²⁷⁰. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı'nda vergiye esas değer “*bir varlık veya borcun vergisel açıdan taşıdığı tutarı/değeri ifade eder*” şeklinde tanımlanmaktadır²⁷¹.

²⁶⁴ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.3.

²⁶⁵ KGK, s.5.

²⁶⁶ Gürbüz Gökçen, Başak Ataman, ve Cemal Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, 2. baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2016), s.226.

²⁶⁷ Ulsan, “Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi”, s.135.

²⁶⁸ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.5.

²⁶⁹ Wittsiepe, *IFRS for Small and Medium-Sized Enterprises: Structuring the Transition Process*, s.97.

²⁷⁰ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.779.

²⁷¹ KGK, “TMS 12 Gelir Vergileri”, 2006, s.4.

Bir borcun vergiye esas değeri, onun defter değerinden bu borçla ilgili olarak gelecek dönemlerde vergi açısından indirilebilir tutarlar düşüldükten sonra kalan tutardır²⁷².

Finansal durum tablosunda muhasebeleştirilmeyen işlemler için de vergiye esas değer belirlenebilir²⁷³. Ancak ilerideki ekonomik işlemler vergiye tabi olmayacaksa, varlığın vergiye esas değeri ile defter değeri birbirine eşit olacaktır²⁷⁴.

Bir varlığın geri kazanıldığında ya da bir borç ödendiğinde vergiye esas değeri açıkça belli olmayabilir. Böyle bir durum, hiçbir vergi etkisi yaratmayacağı durum ile karşılaştırılır. Karşılaştırma sonucunda işletmenin gelecekte ödeyeceği vergiler daha fazla olarsa ertelenmiş vergi borcu, daha az olarsa ertelenmiş vergi varlığı olarak muhasebeleştirilir²⁷⁵.

2.2.17. Defter Değeri

TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı'nda defter değeri "*Bir varlığın birikmiş amortisman ve birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonra finansal tablolara yansıtıldığı tutar*" olarak tanımlanmaktadır²⁷⁶.

2.2.18. Amortisman Tabi Tutar

TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı'nda amortisman tabi tutar "*bir varlığın maliyetinden veya maliyet yerine geçen diğer tutarlardan kalıntı değerinin düşülmesiyle bulunan tutarı ifade eder*" şeklinde tanımlanmıştır²⁷⁷.

Amortisman gideri, varlığın faydalı ömrü boyunca toplam tüketimini paylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu tüketim, her zaman varlığın başlangıçtaki değeri ile uyuşmayabilir. Belirli varlıklar için, işletmeye alma sırasında kalıntı değerlerini bilmek mümkündür. Bu, şirketin birkaç yıl sonra varlığı satarak telafi edeceği değere karşılık

²⁷² KGG, s.5.

²⁷³ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.781.

²⁷⁴ KGG, "TMS 12 Gelir Vergileri", s.4.

²⁷⁵ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.300.

²⁷⁶ KGG, "TMS 16 Maddi Duran Varlıklar", s.3.

²⁷⁷ KGG, s.3.

gelir. Bu değer başlangıç değerine kıyasla oldukça önemliyse, amortismanına tabi tutar başlangıç değeri ile kalıntı değer arasındaki fark olarak hesaplanır²⁷⁸.

Ancak Maddi Duran Varlıklar Standardı amortismanına tabi tutarı elde etmek için indirilen kalıntı değerinin genellikle değersiz ve önemsiz olduğunu belirtmiştir. Önemlilik ilkesi tüm standartlar için geçerli olmasına rağmen söz konusu standartta özellikle önemlilikten bahsetmesi oldukça sıra dışıdır. Bu da kalıntı değerleri görmezden gelmek için büyük bir işaretir ve birçok şirket de pratikte bunu yapar²⁷⁹.

Bir varlığın amortismanına tabi tutarının faydalı ömrü boyunca düzenli bir şekilde dağıtılması için çeşitli amortisman yöntemleri kullanılabilir. Bu yöntemler doğrusal amortisman yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi, ve üretim miktarı yöntemlerini içerir²⁸⁰.

2.2.19. Kalıntı Değer

TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı'nda bir varlığın kalıntı değeri "*bir varlık tahmin edilen yararlı ömrünün sonundaki durum ve yaşına ulaştığında elden çıkarılması sonucu elde edilmesi beklenen tutardan, elden çıkarmanın tahmini maliyetleri düşülerek ulaşılan tahmini tutar*" olarak ifade edilmektedir²⁸¹. Bir varlığın kalıntı değeri defter değerini aşana kadar duran varlık için amortisman ayrılmasına devam edilir²⁸². Şirketler tarafından her hesap dönemi sonunda varlığın kalıntı değeri gözden geçirilmelidir²⁸³.

Kalıntı değer tahminlerinin, gerçeğe en uygun değer hiyerarşisi içerisinde yapılması gerekmektedir²⁸⁴. Bir varlığın kalıntı değerinin tahmininde; elden çıkarılması durumunda, yararlı ömrünün sonuna gelmiş ve aynı koşullar altında kullanılmış benzer

²⁷⁸ Dick ve Piera-Missionier, *Financial Reporting Under IFRS: A Topic-Based Approach for Students*, s.135.

²⁷⁹ Peter Walton, *An Executive Guide to IFRS: Content, Costs and Benefits to Business* -Wiley, 1. baskı (United Kingdom: John Wiley and Sons, Ltd, 2011), s.87.

²⁸⁰ KGGK, "TMS 16 Maddi Duran Varlıklar", s.10.

²⁸¹ KGGK, s.4.

²⁸² Semih Büyükipekçi ve Ergün Yiğit, "TMS-16'ya Göre Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Değerleme Sürecine Teorik Bir Bakış", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 19, sayı 2 (2016): s.226.

²⁸³ Ali Deran, İncilay Savaş, ve Atilla Sürer, "Muhasebe Meslek Mensuplarının TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı'na İlişkin Bilgi Düzeylerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma", *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7, sayı 2 (2014): s.82.

²⁸⁴ Erkan Öztürk, "Maddi Duran Varlıkların Raporlanmasında Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Kullanılması", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 13, sayı 3 (2015): s.204.

bir varlığın satışı için tahmin tarihinde geçerli fiyatları kullanarak hesaplanan geri kazanılabilir tutar esas alınır²⁸⁵. Ayrıca kalıntı değerın tespit edilmesinde, paranın zaman değeri de göz önünde bulundurulmalıdır²⁸⁶.

2.2.20. İşletmeye Özgü Değer

TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı'nda işletmeye özgü değer "*bir işletmenin bir varlığın devamlı kullanımından ve yararlı ömrünün sonunda elden çıkarıldığında elde edilmesi beklenen veya bir yükümlülüğün karşılanmasında oluşması beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade eder*" şeklinde tanımlanmaktadır²⁸⁷.

Şirket faaliyetlerini etkileyen takas işlemlerinin ticari yönünün olup olmadığını belirlemek için işletmeye özgü değerine bakılır. Eğer şirket faaliyetlerinin takas işleminden etkilenen kısmının işletmeye özgü değeri, vergi sonrası nakit akışlarını yansıtıyorsa, takas işleminin ticari bir özünün olduğu kabul edilir²⁸⁸.

2.2.21. Taahhüt Edilen Emeklilik Faydalarının Bugünkü Aktüeryal Değeri

TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama Standardı'nda taahhüt edilen emeklilik faydalarının bugünkü aktüeryal değeri "*mevcut ve geçmişteki çalışanlara, vermiş oldukları hizmete dayanılarak emeklilik fayda planı çerçevesinde ödeneceği tahmin edilen tutarların bugünkü değeri*" olarak tanımlanmaktadır²⁸⁹.

Kıdem tazminatının hesaplanmasında, çalışanın gelecek hizmet süresi ile hizmet akdinin tamamlandığı tarihteki kıdem tazminatına esas menfaatlerin tahmininin yapılması gerekmektedir²⁹⁰. Tahmin edilen menfaatlerin bugünkü aktüeryal değerleri mevcut veya öngörülen maaş seviyelerine dayanmalı ve kullanılan ilke de

²⁸⁵ KGG, "TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar", 2006, s.18.

²⁸⁶ Öztürk, "Maddi Duran Varlıkların Raporlanmasında Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Kullanılması", s.203.

²⁸⁷ KGG, "TMS 16 Maddi Duran Varlıklar", s.4.

²⁸⁸ KGG, "TFRS 16 Kiralamalar", s.47; KGG, "TMS 16 Maddi Duran Varlıklar", s.7; KGG, "TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar", s.10; KGG, "TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller", s.6.

²⁸⁹ KGG, "TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama", 2006, s.3.

²⁹⁰ Mustafa Oğuz, "Tanımlanmış Fayda Planlarının 19 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi Ve Ortaya Çıkardığı İktisadi Sonuçlar", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12, sayı 45 (2016): s.405.

açıklanmalıdır²⁹¹. Finansal durum tablosunda gösterilen taahhüt edilen emeklilik faydalarının bugünkü aktüeryal değeri, bilanço tarihinde çalışanların ayrılacak olması durumunda işletmenin ödemek zorunda kalacağı toplam tutarı değil bazı varsayımlar ile yükümlülüğün çalışanların işten ayrılacağı veya kıdem tazminatı alacağı tarihe getirilmesi ile hesaplanan bir tutardır²⁹².

Kıdem tazminatı karşılığı aktüeryal değerlendirme yöntemi dikkate alınarak gelecekte yapılacak bu ödemeler iskontoya tabi tutulur. Böylece taahhüt edilen emeklilik faydalarının bugünkü aktüeryal değeri tespit edilmiş olur²⁹³. Bugünkü değer hesaplanmasında esas alınacak iskonto oranı, bilanço tarihindeki yüksek kaliteli kurumsal senetlerin getirileri, bunun mümkün olmadığı ülkelerde ise devlet tahvillerinin piyasa getirileri göz önüne alınarak belirlenmektedir²⁹⁴. İskonto oranı paranın zaman değerini gösterir. Ancak paranın zaman değerinde değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Bu nedenle meydana gelen değişiklik sebebiyle ortaya çıkan tutarlar, aktüeryal kazanç/kayıp olarak nitelendirilmektedir²⁹⁵.

2.2.22. Elden Çıkarma Maliyetleri (Satış Maliyetleri)

Satış maliyetleri olarak da adlandırılan elden çıkarma maliyetleri TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı'nda "*finansman maliyetleri ve gelir vergisi gideri hariç, doğrudan bir varlığın veya nakit yaratan birimin elden çıkarılması ile ilgili maliyetler*" olarak tanımlanmaktadır²⁹⁶. Varlığın elden çıkarma maliyetlerine örnek olarak; yasal maliyetler, damga vergisi ve benzeri işlem vergileri, varlığın taşınmasıyla

²⁹¹ Mirza ve Ankarath, *International Trends in Financial Reporting under IFRS*, s.430.

²⁹² Emin Zeytinoğlu, Fatih Şentürk, ve Cemal Elitaş, "Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Ve Kıdem Tazminatının Türkiye'deki Mevcut Düzenlemeler Kapsamında İncelenmesi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 17, sayı 4 (2015): s.738.

²⁹³ Zeytinoğlu, Şentürk, ve Elitaş, s.755.

²⁹⁴ Oğuz, "Tanımlanmış Fayda Planlarının 19 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi Ve Ortaya Çıkardığı İktisadi Sonuçlar", s.405.

²⁹⁵ Fevzi Serkan Özdemir ve İdris Varıcı, "TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Kapsamında Kıdem Tazminatı Müessesesi Ve Muhasebe Kayıtları: İlk Geçiş Yönüyle Örnek İşletme Uygulaması", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 15, sayı 29 (2015): s.169.

²⁹⁶ KGK, "TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü", 2006, s.4.

ilgili maliyetler ile varlığı satışa hazır hale getirmek için katlanılan ek maliyetler gösterilebilir²⁹⁷.

Elden çıkarma maliyetleri standartlarda tek başına kullanılmamakta, “*elden çıkarma maliyetleri düşürülmüş gerçeğe uygun değer*” ya da “*satış maliyetleri düşürülmüş gerçeğe uygun değer*” adları altında gerçeğe uygun değer kavramı ile birlikte kullanılmaktadır.

2.2.23. Borçlanma Maliyetleri

TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı’nda “*bir işletme tarafından yapılan borçlanmalarla ilgili olarak katlanılan faiz ve diğer giderler*” olarak tanımlanmaktadır²⁹⁸.

Borçlanma maliyetleri, özellikli bir varlığın elde edilmesi, inşası veya üretimi ile doğrudan ilişkilendirilebiliyorsa, ilgili varlığın maliyetine dahil edilmektedir. Bunun dışında kalan tüm borçlanma maliyetleri ise dönem gideri olarak raporlanmaktadır²⁹⁹.

Borçlanma maliyetleri arasında aşağıdakiler sayılabilir³⁰⁰:

- ✓ “*Etkin faiz yöntemi kullanılarak hesaplanan faiz giderleri,*
- ✓ *Finansal tablolara yansıtılan finansal kiralamalara ilişkin borçlanma maliyetleri ve*
- ✓ *Yabancı para ile borçlanmalarda, faiz maliyetleri ile ilgili düzeltme amaçlı kur farkları.*”

Bir işletme genel amaçlı olarak borçlandığı fonların bir kısmını, özellikli bir varlığın finansmanında kullanabilir. Bu durumda aktifleştirilebilecek borçlanma maliyetlerinin tutarı, aktifleştirme oranı yardımı ile tespit edilir. Bu aktifleştirme oranı, özellikli varlık alımına yönelik yapılmış borçlanmalar hariç olmak üzere, işletmenin ilgili dönem süresince mevcut tüm borçlarına ilişkin borçlanma maliyetlerinin ağırlıklı

²⁹⁷ Abdulkadir Bilen ve Fatih Özkan, “TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına Göre Kullanım Değerinin Hesaplanması”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 70 (01 Nisan 2016): s.5.

²⁹⁸ KGK, “TMS 23 Borçlanma Maliyetleri”, 2005, s.2.

²⁹⁹ KGK, s.2.

³⁰⁰ KGK, s.2.

ortalamasıdır³⁰¹. Bir varlığın amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilmesi için gerekli tüm işlemler esas itibarıyla tamamlandığında, borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine son verilir³⁰².

2.2.24. Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer

TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı'nda satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer "bir varlık veya nakit yaratan birimin karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında gerçekleştirilen satışı sonucunda elde edilmesi gereken tutardan, elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunan değer" olarak tanımlanmaktadır³⁰³. Bu değer geri kazanılabilir tutarın tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Geri kazanılabilir tutar tespit edilirken varlığın kullanım değerinin önemli ölçüde daha yüksek olmaması halinde, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri, geri kazanılabilir tutar olarak kullanılabilir³⁰⁴.

Varlığın gerçeğe uygun değeri piyasa değeri ise, gerçeğe uygun değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri arasındaki fark, varlığı elden çıkartırken oluşacak maliyetlerdir³⁰⁵. Aktif bir piyasada alışverişe konu olmasa bile, varlığın satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerini belirlemek mümkündür. Bunun mümkün olmadığı durumda, varlığın geri kazanılabilir tutarı, kullanım değeri olarak dikkate alınır³⁰⁶.

Ertan ve Gücenme Gençoğlu'nun (2013) yaptığı bir çalışmada analiz edilen 22 şirketten sadece biri geri kazanılabilir değeri tahmin ederken satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer yöntemini kullanmıştır. Bu yöntemi kullanan şirket sayısının bu

³⁰¹ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.425.

³⁰² KGK, "TMS 23 Borçlanma Maliyetleri", s.4.

³⁰³ KGK, "TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü", s.6.

³⁰⁴ Gücenme Gençoğlu, "Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması", s.19.

³⁰⁵ Sipahi ve Akarçay Ögüz, "TMS 36 Çerçevesinde Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Ölçülmesi", s.255.

³⁰⁶ Aynur Akpınar, "BİST 100 Ve 30 Endeksindeki Firmaların Amortismanına Tabi Duran Varlıklarının Son Dokuz Yıllık Dönemde Tms 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı Çerçevesinde İncelenmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 16, sayı 64 (2017): s.1633.

kadar az olmasının nedenini, yöntemin kullanılması için gerekli olan piyasa fiyatının belirlenmesindeki güçlük olarak açıklamışlardır³⁰⁷.

Şirketler satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırılan bir duran varlığı defter değeri ile satış maliyeti düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile ölçer³⁰⁸. Canlı varlıklar ise ilk muhasebeleştirildikleri tarihte ve her raporlama dönemi sonunda, gerçeğe uygun değerlerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür. Bir şirketin canlı varlıklarından elde edilen tarımsal ürünler, hasat noktasında, gerçeğe uygun değerlerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür³⁰⁹.

2.2.25. Dönüştürme Maliyetleri

TMS 2 Stoklar Standardı'nda dönüştürme maliyetleri *“direkt işçilik giderleri gibi, üretim birimleriyle doğrudan ilişkili olan maliyetleri içerir. Bu maliyetler ayrıca hammaddenin mamule dönüştürülmesinde katlanılan sabit ve değişken genel üretim giderlerinden, sistematik bir şekilde dağıtılan tutarları da içerir”* şeklinde tanımlanmaktadır³¹⁰. Dönüşüm maliyetleri, direkt ilk madde ve malzemeyi mamul haline dönüştürmek için katlanılan direkt işçilik ve genel üretim maliyetlerinin toplamıdır³¹¹. Diğer bir deyişle, üretim maliyeti ile ilgili direkt ilk madde ve malzeme giderleri dışındaki giderler, dönüştürme maliyeti olarak tanımlanmaktadır³¹².

Dönüştürme maliyetlerine dahil edilen genel üretim maliyetlerinin tahsisi sistematik ve rasyonel olmalı; sabit genel üretim maliyetleri söz konusu olduğunda tahsis işlemi normal üretim seviyelerine dayanmalıdır. Alışılmadık derecede düşük üretim seviyelerinde, sabit genel üretim maliyetlerinin bir kısmı mamullere değil, doğrudan dönem giderlerine yüklenmelidir³¹³. Normal kapasite, planlanan bakım-onarım

³⁰⁷ Yasemin Ertan ve Ümit Gücenme Gençoğlu, “Şerefiyede Değer Düşüklüğü Testi: İMKB 50 Endeksindeki İşletmelerin Uygulamaları”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 15, sayı 2 (2013): s.19.

³⁰⁸ KGK, “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler”, s.5.

³⁰⁹ KGK, “TMS 41 Tarımsal Faaliyetler”, 2006, s.4.

³¹⁰ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.3.

³¹¹ Cemkut Badem ve Yiğit Özbek, “Tam Maliyet İle Normal Maliyet Yöntemlerinin TMS 2 Stoklar Standardı İle VUK Açısından Karşılaştırması Ve Muhtemel Ertelenmiş Vergi Etkisi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 6, sayı 2 (2013): s.72.

³¹² Beyhan Marşap ve Atilla Barışçı, “TMS-2 Stoklar Standardına Göre Dönüştürme Maliyetlerinin Ürün Maliyetlerine Etkisi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 7, sayı 1 (2014): s.8.

³¹³ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.142.

çalışmalarından kaynaklanan kapasite düşüklüğü de dikkate alınarak, normal koşullarda birkaç dönem veya sezonda elde edilmesi beklenen ortalama üretim miktarıdır³¹⁴.

2.2.26. Satın Alma Maliyeti

TMS 2 Stoklar Standardı'nda satın alma maliyeti “*satın alma fiyatı, ithalat vergileri ve diğer vergiler (işletme tarafından daha sonra vergi idaresinden iade alınabilecekler hariç) ile mamul, malzeme ve hizmetlerin edinimiyle doğrudan ilişkilendirilebilen taşıma, yükleme-boşaltma ve diğer maliyetleri içerir. Ticari iskontolar, indirimler ve diğer benzer kalemler satın alma maliyetleri belirlenirken indirim konusu yapılır*” şeklinde tanımlanmaktadır³¹⁵. Burada üretim işletmeleri için söz konusu olabilecek satın alma maliyetleri ile kastedilen üretim ortamında kullanılan direkt ya da indirekt malzeme stoklarıdır³¹⁶. Malzemeyi işletmeye getirene kadar katlanılan tüm maliyetler malzeme maliyeti içine katılarak aktifleştirilecektir³¹⁷.

Bu çerçevede satın alma maliyeti aşağıdaki gibi formüle edilerek belirlenebilir³¹⁸:

$$\begin{array}{r} \text{Alış Tutarı} \\ + \text{ Alış Giderleri} \\ - \text{ Alış İskontoları} \\ \hline = \text{ Satın Alma Maliyeti} \end{array}$$

Satın alma maliyetinin belirlenmesinde önemli konulardan biri de vadeli alımlardır. Vadeli olarak satın alınan stoklar için ödenecek tutar ile peşin alış fiyatı arasındaki fark finansman unsurundan kaynaklanan gider olarak değerlendirilir. Söz konusu finansman gideri, stok maliyetine dahil edilmeyerek ilgili olduğu dönemde faiz

³¹⁴ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.3.

³¹⁵ KGK, s.3.

³¹⁶ Badem ve Özbek, “Tam Maliyet İle Normal Maliyet Yöntemlerinin TMS 2 Stoklar Standardı İle VUK Açısından Karşılaştırması Ve Muhtemel Ertelenmiş Vergi Etkisi”, s.72.

³¹⁷ Badem ve Özbek, s.73.

³¹⁸ Kadir Gürdal, “TTK, TMS/TFRS, VUK Düzenlemeleri ve Maliyet Denetimi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 6, sayı 1 (2013): s.7.

gideri olarak muhasebeleştirilir³¹⁹. Ancak, stoklar özellikli varlık tanımına uygunsu finansman giderleri satın alma maliyetine dâhil edilir³²⁰.

2.2.27. Stokların Maliyeti

TMS 2 Stoklar Standardı'nda stokların maliyeti “*tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut konumuna ve durumuna getirilmesi için katılan diğer maliyetleri içerir*” şeklinde tanımlanmaktadır³²¹. Buna göre, stokların maliyeti; tüm satın alma maliyetleri, dönüştürme maliyetleri ve diğer maliyetler olmak üzere üç ana unsurdan oluşmaktadır³²². Stokların bulunduğu konum ve duruma gelmesinde katkısı olan genel yönetim giderleri de stokların maliyetine dâhil edilebilmektedir³²³.

Standart, stokların maliyetinin tespit edilmesinde fiili maliyetleri esas almaktadır. Ancak bunun yanında, fiili maliyetlere benzer sonuçlar vermesi durumunda, standart maliyet veya perakende yöntemi gibi yöntemlerin de kullanımına müsaade etmektedir.³²⁴

Stokların maliyeti, “*ilk giren ilk çıkar*” veya “*ağırlıklı ortalama maliyet*” yöntemi kullanılarak tespit edilir. Ancak stokların olağan koşullarda birbiriyle ikame edilememesi veya özel projeler için üretilmesi durumunda, her bir stok kaleminin maliyeti kendi özel maliyeti belirlenerek tespit edilir. Benzer özelliklere ve işletme açısından benzer kullanıma sahip stokların tamamı için, aynı maliyet hesaplama yöntemi kullanılır³²⁵.

³¹⁹ Oğuzhan Bahadır, “Stoklarda Değerleme: UFRS/IFRS Ve Vergi Mevzuatı Açısından”, *Mali Çözüm*, sayı 109 (2012): s.56.

³²⁰ Marşap ve Barışçı, “TMS-2 Stoklar Standardına Göre Dönüştürme Maliyetlerinin Ürün Maliyetlerine Etkisi”, s.7.

³²¹ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.3.

³²² Marşap ve Barışçı, “TMS-2 Stoklar Standardına Göre Dönüştürme Maliyetlerinin Ürün Maliyetlerine Etkisi”, s.7.

³²³ Ergin, “Vergi Mevzuatı ile TMS/IFRS'nin Değerleme Ölçüleri Açısından Karşılaştırılması”, s.18.

³²⁴ Ali İhsan Akgün, “TMS-2 Stoklar Standardı Kapsamında Tam Maliyet Ve Normal Maliyete Göre Düzenlenen Gelir Tabloları Karşılaştırması”, *Suleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi* 17, sayı 2 (2012): s.238.

³²⁵ KGK, “TMS 2 Stoklar”, s.4.

3. TFRS 13 GERÇEĞE UYGUN DEĞER ÖLÇÜMÜ STANDARDI

Finansal raporlamada herhangi bir varlığın yalnızca geçmiş maliyetlerinin sunulması artık yeterli bilgi sağlamamaktadır. Bunun yanında varlıkların raporlama tarihindeki muhtemel değerlerinin de bilinmesi gerekmektedir³²⁶. Standartlar bir bütün olarak incelendiğinde, standart belirleyici kuruluşların tarihi maliyet yerine gerçeğe uygun değere dayalı finansal raporlamaya yöneldiği görülmektedir. Söz konusu yönelimin temelinde daha fazla ihtiyaca uygun bilginin talep edilmesi yatmaktadır³²⁷. Bu nedendir ki standartların en büyük etkisinin gerçeğe uygun değer konusunda olduğu düşünülmektedir³²⁸.

Standartlar, finansal tablolarda gerçeğe uygun değer genel olarak dört ana alanda kullanılmasına imkân tanımaktadır³²⁹:

1. Varlık ve kaynakların ilk muhasebeleştirilmesinde
2. Belirli bir varlık ya da kaynak grubu içindeki unsurların başlangıçtaki değerinin tespitinde
3. Varlık ve kaynakların daha sonraki ölçümlerinde
4. Varlıkların geri kazanılabilir tutarlarının tespitinde

Standart belirleyici, bir dizi standartta ve yukarıdaki alanlarda değerlendirme ölçütü olarak gerçeğe uygun değer kullanılmadan dolayı, gerçeğe uygun değer hesaplanmasına rehberlik edecek bir standart oluşturmanın gerekli olduğunu düşünmüştür³³⁰. Bu amaç doğrultusunda KGK, 31.12.2012 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere, 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı resmî gazetede TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardını yayınlamıştır. Bu standart

³²⁶ Fikret Otlı ve İbrahim Çenberlitaş, “TFRS 13 Çerçevesinde Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımları ve Standart Uyarınca Kaydileştirilmesi”, *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7, sayı 14 (26 Aralık 2017): s.346.

³²⁷ Gürkan, “Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma”, s.66.

³²⁸ Dimitris N. Chorafas, *IFRS, Fair Value and Corporate Governance*, 1. baskı (Burlington: Elsevier, 2006), s.59.

³²⁹ Samira Demaria ve Dominique Dufour, “First time adoption of IFRS, Fair value option, Conservatism: Evidences from French listed companies”, içinde *30 ème colloque de l’EAA* (Lisbon, 2007), s.8.

³³⁰ Walter Aerts ve Peter Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, 3. baskı (Hampshire: Cengage Learning, 2013), s.386.

diğer standartlardaki gerçeğe uygun değer açıklamalarına verilen önemi vurgulamak ve gerçeğe uygun değer ölçümlerindeki karışıklığı azaltmak için geliştirilmiştir³³¹. Çünkü standart yayınlanmadan önce diğer standartlarda yer alan ölçme başlığının altında gerçeğe uygun değerın sadece tanımına yer verilmekteydi³³².

Standardın yayınlanmasından itibaren finansal tablo hazırlayıcılarının, gerçeğe uygun değer söz konusu olduğunda TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında yer alan ilkeleri uygulaması gerekmektedir. TFRS 13, gerçeğe uygun değerın ölçülmesi ve bununla ilgili bazı açıklamalar gerektiren tek bir TFRS çerçevesi sunmaktadır³³³. Standart, tarihi maliyet esası yerine piyasaya göre değerlendirme (mark-to-market) anlayışının yerleşmesi ve öz kaynak defter değerinin piyasa değerine yaklaşması açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir³³⁴.

Bu standart gerçeğe uygun değeri, “*piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat*” olarak tanımlamaktadır³³⁵. Diğer bir deyişle gerçeğe uygun değer, değerlendirme tarihindeki normal bir işlemde bir varlığın satışı için alınacak veya bir borcun devri için ödenecek ve genellikle şirket varlıklarının satış fiyatlarına çok yakın olan fiyattır³³⁶. Gerçeğe uygun değer, varlık ve yükümlülüklerin raporlama tarihindeki cari değerlerini ölçmektedir³³⁷.

Gerçeğe uygun değer ölçümünü belirlemeye yönelik ölçüm sürecini bir dizi aşamaya ayırmak faydalı olacaktır. Her ne kadar doğrusal bir şekilde yapılmasa da, bir varlığın veya borcun gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilmesi için aşağıdaki süreç uygulanabilir³³⁸:

³³¹ Enver Bozdemir, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi”, *Mali Çözüm* 24, sayı 121 (2014): s.101.

³³² Neslihan Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi* 2, sayı 4 (2017): s.71.

³³³ Steven Collings, *Frequently Asked Questions in IFRS*, 1. baskı (Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2013), s.123.

³³⁴ Soner Gökten, “UFRS 13 Seviye 1 Ve 2 Girdilerinin Gerçeğe Uygunluğu: Etkin Piyasalar Hipotezi Çerçevesinde Kuramsal Bir Tartışma”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 20, sayı 4 (2018): s.786.

³³⁵ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.3.

³³⁶ Aldo Lévy, Faten Ben Bouhenni, ve Chantal Ammi, *Financial Management: USGAAP and IFRS Standards*, 1. baskı (USA: John Wiley & Sons, Inc., 2018), s.82.

³³⁷ Bozdemir, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi”, s.101.

³³⁸ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.754.

1. Değerlenecek kalem ve hesap birimi tanımlanır,
2. En avantajlı pazar ve ilgili piyasa katılımcıları belirlenir,
3. Varlık ölçümleri için kullanılacak değerlendirme dayanağı seçilir (tek başına ya da nakit yaratan birim ile değerlendirme),
4. Yükümlülük ölçümleri için geçerli risk varsayımlarını tanımlanır,
5. Mevcut girdiler tanımlanır,
6. Uygun değerlendirme teknikleri seçilir,
7. Ölçüm yapılır,
8. Onaylanmış tutarlar ve açıklanacak bilgiler belirlenir.

Ölçüm tarihinde, en yüksek ve en iyi kullanım, fiziksel olarak mümkün, yasal olarak izin verilen ve finansal olarak uygulanabilir olmalıdır. Bu bağlamda piyasa katılımcıları varlığı fiyatlandırırken, bir malın yeri veya büyüklüğü gibi varlığın fiziksel özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Bunun yanında, bir mülke uygulanan imar yönetmelikleri gibi varlığın kullanımına ilişkin herhangi bir yasal kısıtlamayı da dikkate almalıdır. Son olarak ise, fiziksel olarak mümkün olan ve yasal olarak izin verilen varlığın kullanımının, piyasa katılımcılarının söz konusu varlığa yatırılan ilgili yatırımdan, ihtiyaç duyacağı bir yatırım getirisi elde etmek için yeterli gelir veya nakit akışı sağlayıp sağlamadığı dikkate alınmalıdır³³⁹.

Gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcılarının birbirinden bağımsız, bilgili, varlık veya yükümlülüğü makul bir şekilde anlayan, işlem yapmaya istekli³⁴⁰ ve en iyi ekonomik çıkara sahip olacağı varsayımıyla ölçülecektir³⁴¹. Varsayımsal piyasa katılımcılarının özellikleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir³⁴²:

1. Birbirinden bağımsız diğer bir deyişle ilgisiz üçüncü şahıslardır.
2. Yatırım kararı verebilmesi için yeterince bilgilendirilmiş ve varlık ya da borç hakkında rapor veren kuruluş kadar bilgili olduğu varsayılır.
3. Aktif veya pasif için bir işleme girebilir.

³³⁹ Salim Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, 1. baskı (Cornwall: John Wiley & Sons, Ltd, 2018), s.748.

³⁴⁰ Reinhard Dotzlaw vd., "IFRS compared to US GAAP" (UK, 2017), s.32.

³⁴¹ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.744.

³⁴² Alibhai vd., s.744.

4. Varlık ya da borç için bir işleme girmeye isteklidir. Buna zorlanmazlar.

İşletme bir varlıktan ya kullanarak ya da satarak nakit girişi yaratabilir. Ancak işletme, bir varlığı satmak yerine kullanarak nakit girişi sağlama niyetinde olsa bile, çıkış fiyatı varlığı elinde tutan bir piyasa katılımcısının doğuracağı nakit akış beklentilerini yansıtabilir³⁴³. Bu nedenle standart belirleyici, bir işletmenin bir varlığı kullanmak veya satmak niyetinde olup olmadığına bakmaksızın, bir çıkış fiyatının her zaman varlıklar için gerçeğe uygun değeri ifade ettiği sonucuna varmıştır³⁴⁴.

Benzer nedenden dolayı standart belirleyici, bir işletmenin bir borcu zaman içinde yerine getirmeyi veya zaman içinde yerine getirecek başka bir tarafa devretmeyi amaçlaması halinde, çıkış fiyatının her zaman yükümlülükler için gerçeğe uygun değerinin tanımını ile alakalı olduğu sonucuna varmıştır³⁴⁵.

Standart, gerçeğe uygun değer bir çıkış fiyatı olması gerektiğini belirtirken, aynı zamanda bir giriş fiyatı olduğunu da belirtmektedir. Bir varlığın satın alındığı fiyat ile daha sonra onu satmak için talep edilecek fiyatın aynı olmadığı düşünülebilir. Ancak buradaki kilit nokta piyasanın belirlenmesidir. Örneğin yeni bir araba alındığında ödenen fiyat (giriş fiyatı), bayinin alacağı fiyatla (çıkış fiyatı) aynıdır. Araba hemen satılmaya karar verilirse, farklı bir piyasaya giderek (ikinci el pazarı) satılabilir ve buradaki fiyat da farklı olacaktır. Standart, gerçeğe uygun değeri hesaplanan varlık veya borç için asıl piyasanın ne olduğunu doğru olarak belirlemenin gerekli olduğunun altını çizmektedir³⁴⁶.

Asıl piyasanın hangisi olduğu belli değilse, işletmenin normalde varlığı satmak veya borcu transfer etmek için bir işleme gireceği en avantajlı piyasa, asıl piyasa olarak kabul edilir³⁴⁷. En avantajlı piyasa, işlem maliyetlerini ve nakliye maliyetlerini hesaba kattıktan sonra, varlığın satışı için alınacak tutarı maksimize eden piyasadır³⁴⁸.

³⁴³ Alibhai vd., s.741.

³⁴⁴ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.753.

³⁴⁵ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.741.

³⁴⁶ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.386.

³⁴⁷ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.435.

³⁴⁸ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, s.434.

Hedeflerine göre standart, gerçeğe uygun değer in işletmeye özel bir ölçüm değil piyasaya dayalı bir ölçüm olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu dayanak, varlıklar ve borçlar için gerçeğe uygun değer in belirlenmesinde ölçüm tarihindeki işletmenin koşullarını değil, varlığın veya yükümlülüğün ve ilgili piyasaların değerlemenin merkezi olmasını sağlar³⁴⁹.

Tanımda yer alan olağan bir işlem ise ölçüm tarihindeki mevcut piyasa koşullarında piyasa katılımcıları arasında bir varlık veya borç değişimidir. Gerçeğe uygun değer ölçümünün, varlığın satılması veya borcun devredilmesi işleminin ya asıl piyasasında ya da asıl piyasa yokluğunda en avantajlı pazarda olmasını öngörür³⁵⁰. Standart, işletmenin pazara erişmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır, ancak bu, varlığın ölçüm tarihinde satış yapılabilmesi gerektiği anlamına gelmez³⁵¹.

Aşağıdaki faktörlerin varlığı, kote edilmiş bir fiyatın düzenli olarak düşünülebilecek bir işlemde elde edilmediğini ve dolayısıyla gerçeğe uygun değer in bir göstergesi olmadığını gösterebilir³⁵²:

- 1) Normal piyasa aktivitesiyle karşılaştırıldığında aktif veya pasifteki faaliyet hacmi ve seviyesinde önemli bir azalma olması,
- 2) Son zamanlarda az sayıda işlemin yapılması,
- 3) Fiyat teklifleri bir varlığın veya borcun gerçeğe uygun değeri ile ilgili güncel bilgilere dayanmaması,
- 4) Daha önce varlığın veya borcun gerçeğe uygun değerleri ile yüksek oranda ilişkilendirilen endekslerin, söz konusu varlığın veya borcun gerçeğe uygun değeri ile ilgili en son göstergelerle gözle görülür şekilde ilişkilendirilememesi,
- 5) İşletmenin kredi ve diğer performans dışı riskler hakkındaki mevcut tüm piyasa verilerini dikkate alarak beklenen nakit akışına ilişkin tahmini ile karşılaştırıldığında, gözlemlenen işlemler veya kote fiyatlar için zımni

³⁴⁹ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.753.

³⁵⁰ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.434.

³⁵¹ Theresa Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs* (Berlin: Springer Gabler, 2018), s.27.

³⁵² Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.745.

likidite riski primlerinde, getirilerinde veya performans göstergelerinde önemli bir artış olması,

- 6) Büyük bir teklif-talep dağılımı olması veya teklif-talep dağılımında önemli bir artış olması,
- 7) Varlık ya da borçların (veya benzeri varlıklar ya da borçlar) ihraç edilmesinde (yani birincil piyasada) piyasada önemli bir düşüş ya da yokluk olması,
- 8) Çok az bilginin halka açık olarak yayınlanması (örneğin, iki taraflı işlemlerin yapıldığı pazarda meydana gelmesi gibi).

Bir işletme, mevcut kanıtlara dayanarak bir piyasanın etkin olup olmadığını belirlemek için yukarıda belirtilen göstergelerin önemini ve alaka düzeyini değerlendirmelidir. Bir piyasanın aktif olmadığı sonucu varırsa, o zaman bu piyasadaki işlemlerin veya kote edilen fiyatların gerçeğe uygun değer belirleyicisi olmadığı sonucunu çıkarabilir. Bu nedenle işlemlerin veya kote edilen fiyatların daha fazla analiz edilmesi gerekebilir ve gerçeğe uygun değeri ölçmek için işlemlerde veya kote edilen fiyatlarda önemli bir ayarlama yapılması gerekebilir³⁵³.

3.1. Standardın Amacı Ve Kapsamı

Standart, finansal raporlamada gerçeğe uygun değer ölçümlerinin kullanımını genişletmemektedir. Ancak, gerçeğe uygun değer kavramı uygulandığında daha tutarlı ve kapsamlı bir içerik oluşturmayı öngörmektedir. Bu durum, gelecekte gerçeğe uygun değerlerin kullanımının yaygınlaştırılmasında önemli bir yapı taşı olarak görülmektedir³⁵⁴.

Standardın temel amacı, gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin uygulanması yoluyla gerçeğe uygun değer ölçümleri ve açıklamaların karşılaştırılabilirliğini ve tutarlılığını arttırmaktır³⁵⁵. Bu amaca ulaşabilmek için bir gerçeğe uygun değer tanımı

³⁵³ Alibhai vd., s.745.

³⁵⁴ Alibhai vd., s.738.

³⁵⁵ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.53.

yaparak, gerçeğe uygun değerın nasıl belirleneceği konusunda rehberlik etmekte ve gerçeğe uygun değer ölçümleri hakkında gerekli açıklamaları belirlemektedir³⁵⁶.

Standart mevcut piyasa koşullarında, piyasa katılımcıları arasında bir varlığın satışına veya bir borcun devrine yönelik olarak ölçüm tarihinde olağan bir işlemdeki fiyatın tahmin edilmesini hedeflemektedir. İşletmenin varlığı elinde tutma ya da borcu ödeme veya başka bir şekilde yerine getirme niyetinin bulunması, gerçeğe uygun değerın ölçümünde dikkate alınmaz³⁵⁷.

Standarda göre varlıklar ve borçlar, yöneticilerin daha fazla karar vermelerini gerektirse bile gerçeğe uygun değerde gösterilmelidir³⁵⁸. Bununla birlikte standart, hangi kalemlerin gerçeğe uygun değer üzerinden ölçüleceğini veya gösterileceğini şart koşmamaktadır³⁵⁹.

Gerçeğe uygun değer ölçümü kapsamına; işletmenin varlıkları, borçları ve gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen işletmenin kendi özkaynağına dayalı finansal araçları dahil edilmiştir³⁶⁰. Ancak standardın ölçüm ve açıklama hükümleri aşağıdakilere uygulanmaz³⁶¹:

- a) *“TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardı kapsamındaki hisse bazlı ödeme işlemlerine,*
- b) *TFRS 16 Kiralamalar uyarınca muhasebeleştirilen kiralama işlemlerine ve*
- c) *TMS 2 Stoklar Standardında yer alan net gerçekleşebilir değer veya TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardında yer alan kullanım değeri gibi gerçeğe uygun değerle bazı benzerlikleri bulunan ancak gerçeğe uygun değer olmayan ölçümlere.”*

³⁵⁶ “IFRS in your pocket 2013”, 2013, s.49.

³⁵⁷ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.2.

³⁵⁸ Malcolm K. Howard, *Accounting and Business Valuation Methods: How to Interpret IFRS Accounts*, 1. baskı (Oxford: Elsevier Ltd, 2008), s.143.

³⁵⁹ “IFRS in your pocket 2013”, s.49.

³⁶⁰ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.162.

³⁶¹ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.1.

3.2. Ölçüm

Gerçeğe uygun değer ölçümü yapabilmek için işletmenin aşağıdakilerin tamamını belirlemesi gerekir³⁶²:

- a) “Ölçüme konu olan varlık veya borç (hesap birimi ile tutarlı olarak),
- b) Finansal olmayan bir varlığın, ölçümü için uygun olan değerlemenin temel dayanağı (söz konusu varlığın en iyi ve en üst seviyede kullanımıyla tutarlı olacak şekilde),
- c) Varlık veya borca ilişkin asıl (ya da en avantajlı) piyasa,
- d) Ölçüm için uygun değerlendirme yöntemi”

Gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülecek varlık veya borç tek bir varlık veya borç olabileceği gibi varlık grubu, borç grubu ya da varlıklar ve borçlardan oluşan bir grup da olabilir³⁶³. Gerçeğe uygun değeri ölçerken, varlıkların aşağıdaki özelliklerinin dikkate alınması gerekir³⁶⁴:

- a) Varlığın durumu,
- b) Varlığın konumu,
- c) Varlığın satışı veya kullanımına ilişkin kısıtlamalar.

Varlık veya borca ilişkin asıl piyasanın bulunması durumunda, ölçüm tarihinde farklı bir piyasadaki fiyat potansiyel olarak daha avantajlı olsa dahi, gerçeğe uygun değer ölçümü asıl piyasadaki fiyatı yansıtır. Asıl piyasa ise işletmenin bakış açısına göre değerlendirilir³⁶⁵. İşletme bir varlığın veya borcun gerçeğe uygun değerini ölçerken, piyasa katılımcılarının en fazla ekonomik faydayı sağlamaya istekli olduklarını varsayar³⁶⁶.

Varlığın veya borcun maliyetinin ölçümünde işlem maliyetlerinin dahil edilip edilmeyeceği konusunda standart “gerçeğe uygun değerini ölçmek üzere kullanılan asıl

³⁶² KGK, s.23.

³⁶³ KGK, s.3.

³⁶⁴ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.433.

³⁶⁵ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.4.

³⁶⁶ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.167.

piyasadaki fiyat, işlem maliyetlerine göre düzeltilmez. İşlem maliyetleri diğer TFRS'lere uygun olarak muhasebeleştirilir” yönünde açıklama getirmektedir³⁶⁷.

3.2.1. Finansal Olmayan Varlıklar

Piyasa katılımcısı finansal olmayan bir varlığı en iyi şekilde kullanarak fayda elde edebileceği gibi, bunu satarak da fayda sağlayabilir³⁶⁸. Diğer bir deyişle, finansal olmayan varlıkların gerçeğe uygun değeri, mutlaka mevcut kullanımdaki varlığın değeri olmayabilir. Piyasanın daha fazla değer verdiği bir kullanım varsa, gerçeğe uygun değer olarak o değer kullanılır. Örneğin, şehir merkezindeki bir sitede bir sinema işletildiğini varsayalım. İşletme bu sinemayı işleterek gelecekte gelir elde edebileceği gibi sinemanın üzerinde bulunduğu arsayı satarak da kazanç sağlayabilir. Eğer varlık için en yüksek ve en iyi şekilde kullanım arsa satışından elde edilecekse, gerçeğe uygun değer, satıştan elde edilecek değerdir³⁶⁹.

Piyasa katılımcısı, finansal olmayan varlığını kendi çıkarı için en iyi ve en üst seviyede kullanmasa bile, gerçeğe uygun değer ölçümünde en iyi ve en üst seviyede kullanıldığını varsayar³⁷⁰.

3.2.2. Finansal Varlıklar

İşletmenin kendi özkaynağına dayalı aynı veya benzer finansal araç devrine ilişkin kotasyon fiyatı bulunmayabilir. Bu durumda aynı finansal aracın başkası tarafından varlık olarak elde tutulup tutulmadığına göre gerçeğe uygun değer ölçümü yapılacaktır. Buna göre³⁷¹;

- 1. “Aynı finansal araç başkası tarafından varlık olarak elde tutuluyorsa; bu piyasa katılımcısının bakış açısıyla ölçülür.*
- 2. Aynı finansal araç başkası tarafından varlık olarak elde tutulmuyorsa; özkaynak üzerindeki hakkı ihraç eden veya borçlu konumda olan bir piyasa”*

³⁶⁷ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.4.

³⁶⁸ KGK, s.5.

³⁶⁹ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.387.

³⁷⁰ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.5.

³⁷¹ KGK, s.7.

“katılımcısının bakış açısıyla değerlendirme yöntemi kullanmak suretiyle ölçülür.”

İşletmenin kendi kredi riskini de kapsayan yerine getirmeme riskinin etkisi, borcun gerçeğe uygun değeri ölçülürken dikkate alınmalıdır. Ayrıca borcun veya işletmenin kendi özkaynağına dayalı finansal aracın devrini engelleyen sınırlamanın etkisi de, gerçeğe uygun değer ölçümüne ilişkin diğer girdilerin içinde açık ya da zımni olarak yer almalıdır³⁷². Vadesi olmayan finansal borçlarda gerçeğe uygun değer ise *“talep halinde ödenmesi gereken tutardan düşük olmamak üzere ödenmesinin talep edilebileceği ilk günden itibaren iskonto edilmiş tutar”* şeklinde hesaplanır³⁷³.

Finansal varlıklar ve borçlardan oluşan bir grubu elinde tutan işletme, piyasa risklerine ve kredi riskine maruz kalacağından bu riskleri yönetmek isteyebilir. Bu durumda standartta *“finansal varlık ve borçlardan oluşan bir grubun gerçeğe uygun değerinin, mevcut piyasa koşullarında piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, belirli bir riske maruz kalınması dolayısıyla alınan net uzun pozisyonun (bir varlığın) satışından elde edilecek veya alınan net kısa pozisyonun (bir borcun) devrinde ödenecek fiyatın esas alınarak ölçülmesine izin verir”*³⁷⁴ şeklinde düzenleme yapılmıştır.

3.3. İlk Muhasebeleştirmede Gerçeğe Uygun Değer

Varlık veya borcun ilk muhasebeleştirilmesinde gerçeğe uygun değer işlem fiyatına eşittir. Bununla birlikte bazı durumlarda gerçeğe uygun değer, işletmeye giriş fiyatı olarak da adlandırılan işlem fiyatına eşit olmayabilir³⁷⁵. Bu durumlar aşağıda sıralanmıştır³⁷⁶:

- a) *“İlişkili taraflar arasında gerçekleşen işlemler.*
- b) *Baskı altında gerçekleşen veya satıcının fiyatı kabul etmeye zorlandığı işlemler.”*

³⁷² KGK, s.8.

³⁷³ KGK, s.9.

³⁷⁴ KGK, s.9.

³⁷⁵ Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.71.

³⁷⁶ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.24.

- c) “İşlem fiyatını yansıtan hesap biriminin, varlığın veya borcun gerçeğe uygun değerinin ölçüldüğü hesap biriminden farklı olan işlemler.
- d) İşlemin gerçekleştiği piyasanın asıl piyasadan (ya da en avantajlı piyasadan) farklı olması.”

Yukarıdaki durumlardan birinin varlığı durumunda işlem fiyatı gerçeğe uygun değere eşit olmayacağından aradaki fark ya kazanç ya da kayıp olacaktır. Ortaya çıkan bu kazanç ya da kayıplar kar veya zarara yansıtılmalıdır³⁷⁷.

İşletme, ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değer işlem fiyatından farklı olduğunu tespit eder, ancak yalnızca gözlemlenebilir piyasalardaki verileri kullanan bir değerlendirme tekniği ile kanıtlayamazsa, ilk muhasebeleştirmedeki defter değeri, gerçeğe uygun değer ölçümü ile işlem fiyatı arasındaki farkı ertelemek için düzeltilmelidir³⁷⁸.

İşlem maliyetleri gerçeğe uygun değer ölçümünde dikkate alınmadığından dolayı, ilk muhasebeleştirmede giriş fiyatı ile çıkış fiyatı arasında bir farka neden olmaz. Örneğin; iki piyasa katılımcısı arasında bir varlığa ilişkin olağan bir işlemin gerçekleştiğini varsayalım. Alıcı A'nın aracı kurum aracılığıyla B satıcısından 10.000 TL tutarında hisse senedi satın aldığını ve %1 komisyon ödediğini, satıcının ise aracı kuruma %3 komisyon ödediğini varsayalım. Alıcı açısından varlığın satın alınan giriş değeri 10.000 TL'dir. Ödediği 100 TL giriş fiyatının bir unsuru değildir. Aynı şekilde satıcı açısından ise çıkış fiyatı 10.000 TL'dir. Ödediği komisyon tutarı 300 TL çıkış fiyatının bir unsuru değildir³⁷⁹.

3.4. Değerleme Yöntemleri

Standart herhangi bir değerlendirme yöntemi tercih etmemektedir. Bu nedenle işletme, mevcut en iyi girdileri kullanarak en gerçekçi ve objektif sonucu elde eden değerlendirme yöntemlerini uygulamak zorundadır³⁸⁰. Bir varlığın veya bir borcun gerçeğe uygun değerini ölçerken işletme, gerçeğe uygun değeri ölçmek için koşullara uygun olan

³⁷⁷ KGK, s.11.

³⁷⁸ Dotzlaw vd., “IFRS compared to US GAAP”, s.38.

³⁷⁹ Yıldız Özerhan ve Serap Yanık, *IFRS/IAS İle Uyumlu TMS/TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları*, 3. baskı (Ankara: TÜRMÖB Yayınları, 2015), s.80.

³⁸⁰ Schwarzwichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.348.

ve bunun için gerekli verilerin elde edilebileceği değerlendirme yöntemini seçmelidir³⁸¹. Ayrıca seçilen yöntem, ilgili gözlemlenebilir girdilerin kullanımını artırarak gözlemlenemeyen girdilerin kullanımını azaltmalıdır³⁸².

Seviye 1 girişlerini kullanırken olduğu gibi bazı durumlarda, tek bir değerlendirme yönteminin kullanılması yeterli olacaktır. Bir raporlama birimini değerlendirirken ise yönetimin birden fazla değerlendirme yöntemi kullanması gerekebilir. Bunu yaparken, çeşitli yöntemlerin uygulanmasıyla elde edilen sonuçlar, sonuç aralığının makul olup olmadığına dair kararlara dayanarak değerlendirilmeli ve uygun şekilde ağırlıklandırılmalıdır. Ağırlıklandırmanın amacı, gerçeğe uygun değeri en çok temsil eden aralığın içindeki noktayı belirlemektir³⁸³. Standart, gerçeğe uygun değer ölçümünde alış-satış marjı içinde ortalama piyasa fiyatlandırmasının veya diğer fiyatlandırma eğilimlerinin kullanılmasına izin vermektedir³⁸⁴.

İşletme tarafından tercih edilen değerlendirme yöntemleri birbirini izleyen dönemlerde tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Ancak, bazı durumlarda değerlendirme yöntemleri değiştirilebilir. Bu durumlar aşağıda sıralanmıştır³⁸⁵:

- a) “Yeni piyasaların oluşması,
- b) Yeni bilginin ortaya çıkması,
- c) Önceden kullanılan bilginin artık var olmaması,
- d) Değerleme yöntemlerinin gelişmesi ya da
- e) Piyasa koşullarının değişmesi.”

Yukarıdaki nedenlerden dolayı seçilen yeni değerlendirme yönteminin etkisi dipnotlarda açıklanmalıdır. Kullanılan değerlendirme yönteminin değiştirilmesi bir muhasebe politikası değişikliğidir. Bu nedenle ilgili finansal tablo kalemleri geçmişe dönük olarak düzeltilmiş değerleri ile gösterilmelidir³⁸⁶.

³⁸¹ Dotzlaw vd., “IFRS compared to US GAAP”, s.32.

³⁸² Schwarzlichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.435.

³⁸³ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.756.

³⁸⁴ KGK, “IFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.13.

³⁸⁵ KGK, s.12.

³⁸⁶ Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.73.

Gerçeğe uygun değerleri belirleme görevi denetçilerin gözetiminde yönetime verilir. Böylece varlıkların değerlemesinde yöneticilerin yanlış karar vermelerinin önüne geçilirken aynı zamanda yöneticiler ile analistler arasındaki meşru düşünce farklılıkları teminat altına alınır³⁸⁷. Yaygın olarak kullanılan üç değerlendirme yöntemi; piyasa yaklaşımı, maliyet yaklaşımı ve gelir yaklaşımıdır³⁸⁸.

3.4.1. Piyasa Yaklaşımı

Standartta piyasa yaklaşımı, “özdeş veya karşılaştırılabilir (başka bir ifadeyle benzer) olan varlıklara, borçlara ya da varlıklardan ve borçlardan oluşan bir gruba (örneğin iş) ilişkin piyasa işlemleri sonucu oluşan fiyatları ve diğer ilgili bilgileri kullanır” şeklinde tanımlanmaktadır³⁸⁹. Piyasa yaklaşımı bir kıyaslama yaklaşımı olarak görülmektedir³⁹⁰.

Piyasa yaklaşımı tekniklerinde genellikle varlık veya borç ya da benzeri kalemler için bir dizi karşılaştırılabilir işlemden türetilmiş piyasa katsayıları kullanılır. İşletmenin, gerçeğe uygun değeri en fazla temsil eden aralık içindeki noktayı belirlerken hem nitel hem de nicel faktörleri göz önünde bulundurması gerekmektedir³⁹¹.

Bu yaklaşımı kullanan işletme ilgili varlık veya borç için alış ve satış fiyatlarını göz önünde bulundurarak kendisi için uygun bir aralıkta gerçeğe uygun değeri belirleyebilir. Gerçeğe uygun değer piyasada oluşan alış ve satış fiyatlarının alt ve üst limitlerini aşmamalıdır³⁹². Standartta göre gerçeğe uygun değer ölçümünde alış ve satış fiyatlarının limitleri içinde ortalama piyasa fiyatlandırması veya diğer fiyatlandırma eğilimleri de kullanılabilir³⁹³.

³⁸⁷ Krishna G. Palepu, Paul M. Healy, ve Erik Peek, *Business Analysis and Valuation: IFRS Edition*, 3. baskı (Hampshire: Cengage Learning, 2013), s.138.

³⁸⁸ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.11.

³⁸⁹ KGK, s.25.

³⁹⁰ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.28.

³⁹¹ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.757.

³⁹² Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.73.

³⁹³ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.175.

Matris fiyatlandırması piyasa yaklaşımına bir örnektir. Bu, özellikle belirli menkul kıymetler için sadece kote fiyatlara dayanmadan borçlanma senetlerinin değerlendirilmesi amacıyla kullanılan matematiksel bir tekniktir. Matris fiyatlandırması, konunun cari piyasa verimini geliştirmek için belirtilen faiz oranı, vade, kredi notu ve benzer konuların belirtilen fiyatları gibi faktörleri kullanır³⁹⁴.

Piyasa yaklaşımının kullanımına örnek olarak halka açık işletmelerin hisse senetlerinin borsada kote edilen fiyatları, vadeli işlemleri içeren borçların piyasa faiz oranının tespit edilmesi gösterilebilir³⁹⁵. Ancak maddi olmayan duran varlıklar gibi benzersiz olan varlıklar piyasa yaklaşımı ile sınırlı bir ilişki içindedir³⁹⁶. Bu nedenle piyasa yaklaşımı uygulamada pek tercih edilmemektedir³⁹⁷.

3.4.2. Maliyet Yaklaşımı

Maliyet yaklaşımı, bir varlığın kalan hizmet kapasitesini (yani varlığın mevcut yenileme maliyetini) değiştirmek için gereken tutarın bir piyasa katılımcısı alıcı açısından ölçülmesine dayanır³⁹⁸. Başka bir ifade ile varlığın değiştirilmesi için gerekli olan para miktarını yansıtır. Bu yöntem sadece istisnai durumlarda uygulanmalıdır³⁹⁹.

Maliyet yaklaşımı, bir yatırımcının bir varlığı yeniden meydana getirmenin maliyetinden daha fazla ödeme yapmayacağını varsayar⁴⁰⁰. Çünkü “*piyasadaki bir satıcının bir varlık için alabileceği satış fiyatı, piyasadaki bir alıcının söz konusu varlığın sağlayacağı faydaya yakın bir fayda sağlayacak bir varlığın değer yitirme faktörleri göz*

³⁹⁴ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.757.

³⁹⁵ Bozdemir, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi”, s.86.

³⁹⁶ Schwarzlichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.273.

³⁹⁷ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.28.

³⁹⁸ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.757.

³⁹⁹ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.28.

⁴⁰⁰ Schwarzlichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.274.

önüne alınarak hesaplanmış inşa veya edinme maliyetine eşittir”⁴⁰¹. Bu yaklaşımı takiben gerçeğe uygun değer, bir varlığın iktisap tarihinde yerine koyma maliyetidir⁴⁰².

Genellikle, cari yenileme maliyeti yöntemi diğer varlıklar ya da diğer varlık ve borçlarla birlikte kullanılan maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değerinin ölçümünde kullanılır⁴⁰³.

Maliyet yaklaşımının uygulanmasında aşağıdaki süreç takip edilmelidir⁴⁰⁴:

- Yenileme ya da yerine koyma maliyetinden uygun olanı seçilir.
- Fiziksel, ekonomik ya da teknolojik yıpranmadan hangisinin esas alınacağı belirlenir.
- Varlığın yeniden üretilmesi için gerekli iş gücü miktarı ve ortalama ücret düzeyi belirlenir.
- Tahmini maliyetten değer azalış tutarı indirilir.

Yapılan bir araştırmada karlılığı iyi olan şirketlerin, şirketin kar oynaklığını azaltması nedeniyle maliyet modelini seçme ihtimalinin daha yüksek; bilgi asimetrisi ve kurumsal sahipliği yüksek olan şirketlerin, bilgi asimetrisini artırması nedeniyle maliyet modelini seçme ihtimalinin ise daha düşük olduğu tespit edilmiştir⁴⁰⁵.

3.4.3. Gelir Yaklaşımı

Gelir yaklaşımı gelecekteki nakit girişlerini bugünkü değere dönüştürür⁴⁰⁶. Bu yaklaşım, iskonto edilmiş nakit akışı yaklaşımı olup, pratikte yaygın olarak kullanılmaktadır. Yöntemdeki en önemli konu varlıktan beklenen nakit akışını tespit etmektir. Dolayısıyla kullanılan yöntem, maddi olmayan varlıkların kendi özelliklerine

⁴⁰¹ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.25.

⁴⁰² Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.274.

⁴⁰³ Gökçen, Ataman, ve Çakıcı, *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, s.173.

⁴⁰⁴ Remzi Örtün, Hasan Kaval, ve Aydın Karapınar, *Türkiye Muhasebe–Finansal Raporlama Standartları: Uygulama ve Yorumları*, 9. baskı (Ankara: Gazi Kitabevi, 2015), s.803.

⁴⁰⁵ Ersu Tri Wahyuni vd., “Why Companies Choose The Cost Model Over Fair Value For Investment Property? Exploratory Study On Indonesian Listed Companies”, *International Journal of Business and Society* 20, sayı 1 (2019): s.173.

⁴⁰⁶ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors’ Needs*, s.28.

bağlıdır⁴⁰⁷. Gelir yaklaşımı kullanıldığında, gerçeğe uygun değer ölçümü gelecekteki tutarlara ilişkin cari piyasa beklentilerini yansıtır⁴⁰⁸.

Bugünkü değer, gelecekteki tutarları bir iskonto oranı kullanarak bugünkü tutara indirgemekte kullanılan bir araçtır⁴⁰⁹. Uygun iskonto oranının belirlenmesi, yönetim tarafından önemli ölçüde karar verilmesini gerektirir. Standart, nakit akışlarındaki doğal belirsizliklerin tazmin edilmesinin yanı sıra bir risk primi dahil edilmesini önermektedir⁴¹⁰.

Gerçeğe uygun değer bugünkü değer yöntemi ile ölçümü aşağıdaki unsurları kapsamalıdır⁴¹¹:

- a) *“Ölçüme konu olan varlığa veya borca ilişkin gelecekteki nakit akışlarının tahminini.*
- b) *Nakit akışlarının belirsizliğini yansıtan nakit akışlarının tutarının ve zamanlamasının olası değişimlerine yönelik beklentileri.*
- c) *Nakit akışlarının kapsadığı dönemle örtüşen vade tarihlerine ya da vade sürelerine sahip olan ve elinde bulundurana zamanlama belirsizliği ve ödeme yükümlülüğünü yerine getirmeme riski taşımayan risksiz parasal varlıklara ilişkin oran (risksiz faiz oranı) kullanılarak hesaplanan, paranın zaman değeri.*
- d) *Nakit akışlarına ilişkin belirsizliğin fiyatını (risk primini).*
- e) *Piyasa katılımcılarının duruma göre dikkate alacakları diğer unsurları.*
- f) *Bir borç için, işletmenin (örneğin, yükümlünün) kendi kredi riski de dahil olmak üzere borca ilişkin yerine getirmeme riski.”*

Bugünkü değer yöntemleri, opsiyon fiyatlama modelleri, çok dönemli artık kazanç yöntemi gelir yaklaşımına örnek olarak gösterilebilir⁴¹². Ancak standart, iskonto

⁴⁰⁷ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.273.

⁴⁰⁸ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.25.

⁴⁰⁹ KGK, s.26.

⁴¹⁰ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.282.

⁴¹¹ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.26.

⁴¹² Oflu ve Çenberlitaş, “TFRS 13 Çerçevesinde Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımları ve Standart Uyarınca Kaydileştirilmesi”, s.353.

oranının düzeltilmesini esas alan yöntem ve beklenen nakit akışı yöntemine odaklanır. Bununla birlikte belirli bir bugünkü değer yönteminin kullanılmasını zorunlu tutmayıp, kullanılacak bugünkü değer yöntemlerini belirtilen yöntemlerle sınırlamaz. Gerçeğe uygun değeri ölçmek üzere kullanılan bugünkü değer yöntemi, ölçülen varlığa veya borca özgü durum ve koşullara ve yeterli verinin mevcut olmasına bağlıdır⁴¹³. Standartta açıklanan bugünkü değer yöntemleri şunlardır⁴¹⁴:

- a) Düzeltilmiş iskonto oranı yöntemi
- b) Beklenen bugünkü değer yöntemi
 - i. Birinci Yöntem
 - ii. İkinci Yöntem

Bugünkü değer yöntemlerinin tamamı için aşağıdaki genel ilkeler geçerlidir⁴¹⁵:

- a) *“Nakit akışları ve iskonto oranları, varlığı veya borcu fiyatlandırırken piyasa katılımcıları tarafından kullanılan varsayımları yansıtmalıdır.”*
- b) *“Nakit akışları ve iskonto oranları sadece ölçüme konu olan varlık veya borca ilişkin unsurları dikkate almalıdır.”*
- c) *“Risk faktörlerinin birden fazla dikkate alınmasını engellemek ya da risk unsurlarının etkilerini ihmal etmemek üzere, iskonto oranları nakit akışlarının yapısına uygun varsayımlarla tutarlı varsayımları yansıtmalıdır. Örneğin, bir krediye ilişkin sözleşmeye bağlı nakit akışlarının kullanılması (başka bir ifadeyle, düzeltilmiş iskonto oranı yöntemi) durumunda, gelecekteki borç ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesine ilişkin beklentilerdeki belirsizlikleri yansıtan bir iskonto oranının kullanılması uygundur. Beklenen nakit akışları gelecekte borç ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesine yönelik belirsizliklere ilişkin varsayımları yansıttığından, beklenen (başka bir ifadeyle, olasılık dağılımı) nakit akışları (başka bir ifadeyle, beklenen bugünkü değer yöntemi) için aynı oran kullanılmamalı; bunun yerine beklenen nakit akışlarının içerdiği riskle orantılı bir oran kullanılmalıdır.”*

⁴¹³ K GK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.25.

⁴¹⁴ K GK, s.27.

⁴¹⁵ K GK, s.26.

- d) *“Nakit akışlarına ve iskonto oranlarına ilişkin varsayımlar kendi içerisinde tutarlı olmalıdır. Örneğin, enflasyon etkisinden arındırılmamış nominal nakit akışları enflasyonun etkisini içeren bir oranla iskonto edilmelidir. Risksiz nominal faiz oranı enflasyon etkisini de içerir. Enflasyon etkisinden arındırılmış gerçek nakit akışları, enflasyon etkisini içermeyen bir oranla iskonto edilmelidir. Benzer şekilde, vergi sonrası nakit akışları vergi etkisini gidermek üzere düzeltilmiş bir iskonto oranı kullanılarak iskonto edilmelidir. Vergi öncesi nakit akışları ise, söz konusu nakit akışları ile tutarlı bir oranla iskonto edilmelidir.”*
- e) *“İskonto oranları, nakit akışlarının para birimine ilişkin ekonomik unsurlarla tutarlı olmalıdır.”*

3.4.3.1. Düzeltilmiş İskonto Oranı Yöntemi

Bu yöntem genellikle belirli bir süre için beklenen nakit akışlarının tasarlanması ile başlanır. Sonrasında paranın zaman değerini ve yatırımın göreceli risklerini yansıtan bir oran ile öngörülen nakit akışlarının bugünkü değere indirgenmesi sağlanır⁴¹⁶.

Temel olarak bu yöntem, öngörülen gelecekteki nakit akışını uygun bir iskonto oranı ile indirerek bugünün değerine geri getirmektedir. Uygun iskonto oranının seçimi, yaklaşımın kullanılmasındaki iki problemten biridir. Diğer bir problem ise gelecekteki nakit akışlarını tahmin edilmesidir. Yöntemde uygulama için indirim oranını seçmede profesyonel yargı kullanılmaktadır. İskonto oranı seçimi, mevcut piyasa oranlarına ek olarak şirketin büyüklüğü için bir primin yanı sıra iş veya nakit akışlarının algılanan riski için bir prime dayanmaktadır. Bu nedenle, gelecekteki nakit akışlarının belirsiz olması (riskli) durumunda, değerlendirme yapan kişi yüksek bir iskonto oranı seçmelidir (değeri en aza indirir)⁴¹⁷.

İskonto oranı seçiminde karşılaştırılabilir varlıklar veya borçlar ile ilgili piyasa verilerine ilişkin analizin yapılması gerekir. Karşılaştırılabilirlik ilişkisi kurulabilmesi

⁴¹⁶ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.765.

⁴¹⁷ Alfred M King, *Fair Value for Financial Reporting: Meeting the New FASB Requirements* (New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006), s.60.

için nakit akışlarının yapısı ve diğer unsurlar göz önünde bulundurulur. Bazı durumlarda birden fazla karşılaştırılabilir varlık veya borca ait bilgiler, risksiz getiri eğrisi ile birlikte değerlendirilerek te iskonto oranı elde edilebilir⁴¹⁸.

3.4.3.2. Beklenen Bugünkü Değer Yöntemi

Bu yönteme, nakit akışlarına ait veri seti oluşturularak başlanır. Veri seti oluşturulmasında gelecekte elde edilmesi muhtemel nakit akışlarının, elde edilme olasılığına göre ağırlıklandırılmış ortalaması kullanılır. Söz konusu ağırlıklandırma ile hesaplanan muhtemel nakit akışı, herhangi bir olayın gerçekleşmesi şartına bağlı değildir⁴¹⁹.

Piyasa katılımcıları yatırım kararı alırken, nakit akışlarındaki beklenen – fiili durum arasındaki farkın riskini göz önünde bulundururlar. Aşağıdaki iki farklı risk portföy teorisi ile açıklanır⁴²⁰:

- a) *“Sistemik olmayan (çeşitlendirilebilir) risk, belirli bir varlığa veya borca özgü olan risktir.*
- b) *Sistemik (çeşitlendirilemeyen) risk, varlığın veya borcun çeşitlendirilmiş bir portföydeki diğer kalemlerle birlikte paylaştığı ortak risktir.”*

Portföy teorisine göre, eğer piyasa dengede ise piyasa katılımcıları, piyasa riski olarak da adlandırılan sistematik riske maruz kalmazlar⁴²¹.

3.4.3.2.1. Birinci Yöntem

Birinci yönteme göre beklenen bugünkü değer hesaplaması yapılabilmesi için öncelikle düzeltme işlemi gerçekleştirilir. Bunun için söz konusu varlıktan beklenen nakit akışlarından “nakit risk primi” indirilir. Böylece “riske göre düzeltilmiş beklenen nakit

⁴¹⁸ KGG, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.27.

⁴¹⁹ KGG, s.28.

⁴²⁰ KGG, s.29.

⁴²¹ KGG, s.29.

akışlarına” ulaşılır. Son olarak bu tutar, risksiz faiz oranı ile iskonto edilerek beklenen bugünkü değere ulaşılır⁴²².

3.4.3.2.2. İkinci Yöntem

Birinci yöntemde iskonto oranının belirlenmesinde ihmal edilen risk primi, ikinci yöntem ile göz önünde bulundurularak sistematik risk düzeltilir. Beklenen nakit akışları da hesaplanan bu iskonto oranına göre iskonto edilir⁴²³.

“Düzeltilmiş iskonto oranı yönteminde kullanılan iskonto oranı, şarta bağlı nakit akışlarına ilişkin bir getiri oranı olduğundan, söz konusu oranın beklenen veya olasılıklarına göre ağırlıklandırılmış nakit akışlarının beklenen getiri oranı olan beklenen bugünkü değere ilişkin ikinci yöntem uyarınca kullanılan iskonto oranından büyük olması muhtemeldir”⁴²⁴.

3.5. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Standart, gerçeğe uygun değer ne zaman uygulanması gerektiğini değil, temel hesaplamaların nasıl yapılması gerektiğini düzenlemektedir. Bunu yapmak için, üç gerçeğe uygun değer ölçümü düzeyi tanımlayarak bir "gerçeğe uygun değer hiyerarşisi" belirlemiştir⁴²⁵.

Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, gerçeğe uygun değer ölçümlerinde ve açıklamalarında tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği artırmayı amaçlamaktadır. Hem finansal hem de finansal olmayan kalemlerin gerçeğe uygun değer ölçümü için gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde girdiler kullanılmaktadır⁴²⁶. Bu girdiler, piyasa katılımcılarının bir varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırmada kullanacakları varsayımlardır. Bir girdi ya gözlemlenebilir ya da gözlemlenemez. Gözlemlenebilir girdiler doğrudan gözlemlenebilir veya dolaylı olarak gözlemlenebilir. Standart,

⁴²² KGK, s.29.

⁴²³ KGK, s.29.

⁴²⁴ Ertan ve Gücenme Gençoğlu, “Şerefiyede Değer Düşüklüğü Testi: İMKB 50 Endeksindeki İşletmelerin Uygulamaları”, s.15.

⁴²⁵ Martín ve Osmá, “Does IFRS 9 Consider Financial Statement Users’ Preferences with Respect to IFRS 13 Fair Value Hierarchy? A Suggestion to Refine the Definition of OCI”, s.524.

⁴²⁶ Anastasia Artemyeva, “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland” (Arcada, 2016), s.21.

işletmeye ait gözlemlenebilir girdilerin kullanımını maksimize etmesini ve gözlemlenemeyen girdilerin kullanımını minimize etmesini istemektedir⁴²⁷. Bu, işletmenin hangi değerlendirme yöntemini uygulayacağı konusunda yol gösterici olabileceği anlamına gelmektedir⁴²⁸.

Aktif bir piyasada gözlemlenebilir bir piyasa fiyatı, gerçeğe uygun değer en iyi kanıtıdır. Mümkün olan durumlarda gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılmalıdır. Herhangi bir zamanda bir varlığın veya borcun piyasa fiyatı, mevcut tüm bilgileri yansıtır. Piyasanın ilgili tüm ekonomik faktörler ve olaylarla ilgili değerlendirmesini mükemmel bir gerçeğe uygun değer olarak gösterir⁴²⁹. Tamamen aynı tür varlık veya yükümlülüklerin olduğu aktif piyasadan uzaklaşıldığında ise, tespit edilen değer güvenilirliği azalmaya başlar⁴³⁰. Ancak değerlendirme için kullanılacak gözlemlenebilir piyasa verilerinin olup olmadığına bakılmaksızın, aynı amaç takip edilmektedir. Bu da ölçüm tarihinde piyasa koşullarında oluşacak piyasa fiyatını tahmin etmektir⁴³¹.

Bir işletme, piyasa katılımcılarının aktif veya pasif işlemlerinde dikkate alacakları varlık veya yükümlülüğün özelliklerine uygun girdiler seçmelidir. Bazı durumlarda, bu özellikler bir düzeltmenin uygulanmasına neden olur. Ancak düzeltmeler standartlardaki gerçeğe uygun değer ölçümünü gerektiren veya buna izin veren hesap birimi ile tutarlı olan varlık veya yükümlülüğün özellikleri için geçerli olmalıdır⁴³².

Mümkün olduğu sürece, gerçeğe uygun değer gözlemlenebilir bir fiyata dayanmalıdır. Bununla birlikte, birçok durumda böyle bir fiyat mevcut olmayabilir. Bu durumda gerçeğe uygun değer belirlenmesi değerlendirme yöntemlerinin kullanımına bağlı olacaktır. Bu tür değerlendirme yöntemleri gözlemlenemeyen girdilerden ziyade gözlemlenebilir girdilerin kullanımına karşı güçlü bir önyargıya sahip olmalıdır⁴³³.

⁴²⁷ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.753.

⁴²⁸ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.437.

⁴²⁹ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.385.

⁴³⁰ Aerts ve Walton, s.386.

⁴³¹ Stefan Müller ve Patrick Saile, *Internationale Rechnungslegung IFRS: Studienwissen Kompakt* (Wiesbaden: Springer Gabler, 2018), s.30.

⁴³² Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.753.

⁴³³ Chaudhry vd., *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*, s.753.

Çünkü bunlar gözlemlenemeyen girdilerden daha nesnel ve piyasa katılımcıları tarafından dikkate alınması daha muhtemeldir⁴³⁴.

Gözlemlenemeyen bir girdi, raporlayan işletmenin yönetimi tarafından bir varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırmak için mevcut şartlar altındaki en iyi bilgilere dayanarak yapılacağına inandığı varsayımları yansıtır⁴³⁵. Ancak yönetim varsayımlarını oluştururken gerçeğe uygun değere ulaşmada kullanılacak girdiler ile ilgili aşağıdaki gibi bazı zorluklarla karşılaşabilir⁴³⁶:

- a) Birden fazla piyasa fiyatı olması,
- b) Piyasanın çok likit (aktif) olmaması,
- c) Yeni bir fiyatın olmaması veya
- d) Ölçülmeye çalışılan belirli varlık ya da borç için piyasanın olmaması.

Gerçeğe uygun değeri tahmin etmek için kullanılan değişkenler ile ilgili olarak, standart üç seviye belirlemektedir. Seviye 1, özdeş varlıklar ya da borçlar için aktif piyasalardaki kayıtlı fiyatlardan oluşan gözlemlenebilir girdileri; seviye 2, alıntı yapılan fiyatların dışındaki gözlemlenebilir girdileri; seviye 3 ise gözlemlenemeyen girdileri yansıtmaktadır⁴³⁷. İşletmeler, gerçeğe uygun değer ölçümünü, tüm ölçüm için önemli olan en düşük seviye girdisine göre sınıflandırmalıdır⁴³⁸. Ölçümlerin seviyesi kullanılan değerlendirme yöntemlerine göre değil, değerlendirme yöntemlerindeki girdilere öncelik vermektedir⁴³⁹.

3.5.1. Seviye 1 Girdileri

Standartta seviye 1 girdileri, “işletmenin ölçüm tarihinde erişebileceği, özdeş varlıkların veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarıdır. Aktif bir piyasadaki kotasyon fiyatı, gerçeğe uygun değere ilişkin en güvenilir kanıt sağlamakta olup,

⁴³⁴ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.741.

⁴³⁵ Alibhai vd., s.753.

⁴³⁶ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.385.

⁴³⁷ Mariano González-Sánchez, “Effects of IFRS-13 On The Relevance Of Fair Value Adjusted By Credit Risk: Evidence From Europe”, *Advances in Accounting* 40 (2018): s.90.

⁴³⁸ Donatella Busso, “Does IFRS 13 Improve the Disclosure of the Fair Value Measurement? An Empirical Analysis of the Real Estate Sector in Europe”, *Journal on Business Review (GBR)* 3, sayı 4 (2018): s.1.

⁴³⁹ KGK, “IFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.13.

kullanılabilir olduğu her durumda gerçeğe uygun değeri ölçmek üzere düzeltme yapılmadan kullanılır” şeklinde ifade edilmektedir⁴⁴⁰.

Seviye 1 girdileri gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde en güvenilir girdilerdir. Bu nedenle, uygun olduğunda gerçeğe uygun değeri ölçmek için ayarlama yapılmadan kullanılmalıdır. Bu girdiler genellikle farklı aktif piyasalardaki finansal varlıklar ve finansal borçlar için kullanılabilir⁴⁴¹. Bu girdilerin kullanılması ile finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde yönetimin takdir yetkisi azaltılabilmektedir⁴⁴².

Seviye 1 girdileri aktif bir piyasadaki aynı işlemlerden elde edilmektedir. Bu nedenle seviye 1 girdileri “piyasa değeri” (mark to market) olarak da tanımlanmaktadır⁴⁴³. Finansal araçlar için aktif piyasalara borsalar, satıcı piyasaları, aracı piyasaları vb. örnek olarak gösterilebilir⁴⁴⁴. İşletmenin elindeki borsaya kote hisse senetlerinin gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde borsa fiyatı, seviye 1 girdisine örnektir⁴⁴⁵.

3.5.2. Seviye 2 Girdileri

Standartta seviye 2 girdileri şöyle tanımlanmaktadır: “*Varlığa veya borca ilişkin doğrudan veya dolaylı şekilde gözlemlenebilir olan, seviye 1 içerisindeki kotasyon fiyatları dışındaki girdilerdir. Seviye 2 girdileri aşağıdakileri kapsar*”⁴⁴⁶:

- a) “*Benzer varlık veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatları,*
- b) *Özdeş ya da benzer varlık veya borçların aktif olmayan piyasalardaki kotasyon fiyatları,*
- c) *Varlık veya borca ilişkin kotasyon fiyatları dışındaki gözlemlenebilir girdiler, örneğin;”*

⁴⁴⁰ KGK, s.14.

⁴⁴¹ Artemyeva, “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland”, s.22.

⁴⁴² Palepu, Healy, ve Peek, *Business Analysis and Valuation: IFRS Edition*, s.139.

⁴⁴³ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.386.

⁴⁴⁴ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.31.

⁴⁴⁵ Ahmet Gökgöz ve Fatih Şentürk, “Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 1, sayı 4 (2015): s.72.

⁴⁴⁶ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.15.

- i. “Yaygın olarak kote edilen aralıklarla gözlemlenen faiz oranları ve getiri eğrileri,
- ii. Zımni oynaklıklar ve
- iii. Kredi marjları.

d) *Piyasa verilerince desteklenmiş girdiler.”*

Seviye 2 girdileri, aktif piyasalardaki benzer varlık veya borçlar için kote edilmiş fiyatları veya aktif olmayan piyasalardaki aynı varlık veya borçlar için kote edilen fiyatları içerir. Ek olarak, gözlenen fiyatlardan başka girdiler seviye 2 girdiler olarak sınıflandırılabilir⁴⁴⁷. Seviye 2 girdilerinde gerçeğe uygun değer ölçümü, makul bir şekilde belirlenebilen aktif bir piyasada gözlemlenebilecek benzer ancak tamamen aynı olmayan işlemleri temel alır⁴⁴⁸. Seviye 2 girdileri, aynı varlık veya borç için kote edilen fiyatlar mevcut olmadığında dikkate alınmalıdır⁴⁴⁹.

Ölçülen varlık veya yükümlülüğün sözleşmeye bağlı bir koşulu olabilir. Bu koşullar da dikkate alınarak, seviye 2 girdileri varlığın ya da yükümlülüğün süresi boyunca gözlemlenebilir olmalıdır⁴⁵⁰. Ölçüm için yapılan önemli bir düzeltme, seviye 3'te sınıflandırılmış gerçeğe uygun değer ölçümüyle sonuçlanabilir⁴⁵¹.

Seviye 2 girdisine borsaya kote olmayan bir miktar tahvilin, borsaya kote olan benzer borçlanma senetlerinin fiyatları dikkate alınarak gerçeğe uygun değerinin tespiti örnek olarak verilebilir⁴⁵². Çok sayıda varlık ve borca ilişkin fiyatların bulunmasına karşılık bu fiyatlara kolayca ulaşılamadığı durumda işletmelerin alternatif fiyatlama yöntemlerinden yararlanması da seviye 2 girdisidir. Diğer bir örnek ise piyasaların kapanma zamanı ile ölçüm tarihi arasında gerçekleşebilir. Bu durumda fiyatı önemli

⁴⁴⁷ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.54.

⁴⁴⁸ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.386.

⁴⁴⁹ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.755.

⁴⁵⁰ Artemyeva, “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland”, s.22.

⁴⁵¹ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.438.

⁴⁵² Gökğöz ve Şentürk, “Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma”, s.72.

ölçüde değiştirebilecek işaretler varsa, yapılması gereken düzeltmeler seviye 2 girdisi olarak raporlanmalıdır⁴⁵³.

Standartta seviye 2 girdilerine aşağıdakiler örnek olarak verilmiştir⁴⁵⁴:

- a) *“Londra Bankalararası Faiz Oranı (LIBOR) swap oranına dayanan sabit faiz getirili ve değişken faiz ödemeli bir faiz oranı swap işlemi.*
- b) *Yabancı para cinsinden ifade edilen getiri eğrisine dayanan sabit faiz getirili ve değişken faiz ödemeli bir faiz oranı swap işlemi.*
- c) *Bankanın temel faiz oranına dayanan sabit faiz getirili ve değişken faiz ödemeli bir faiz oranı swap işlemi.*
- d) *Borsada işlem gören hisselerle ilişkin üç yıllık opsiyon.*
- e) *Lisans anlaşması.*
- f) *Perakende Satış Yapan Fabrika Satış Mağazasının Mamul Stokları.*
- g) *Elde tutulan ve kullanılan bina.*
- h) *Nakit yaratan birim.”*

3.5.3. Seviye 3 Girdileri

Standart “gerçeğe uygun değer” kavramı kapsamında daha da ileri giderek varlık veya borçlar için bir piyasa bulunmasa bile “gerçeğe uygun değer” hesaplamasının yapılmasında ısrar etmektedir⁴⁵⁵. Buna göre bir finansal tablo kaleminin değerinin gerçeğe uygun değer kullanılarak raporlanması gerekiyorsa ve henüz piyasada hazır kullanılabilir bilgiler mevcut değilse, TFRS 13 şirketlerin finansal tablolarındaki kalemler için tahmini gerçeğe uygun değeri rapor etmelerini istemektedir⁴⁵⁶.

Eğer varlıklar ya da borçların değerlemesi için girdiler gözlemlenemez ise, girdiler seviye 3 olarak sınıflandırılır. Seviye 3 girdileri, varlığın ya da borcun hedef piyasasının, eğer varsa, ölçüm tarihindeki faaliyeti az olduğunda ortaya çıkmaktadır.

⁴⁵³ Gürkan, “Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma”, s.68.

⁴⁵⁴ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.32.

⁴⁵⁵ Howard, *Accounting and Business Valuation Methods: How to Interpret IFRS Accounts*, s.148.

⁴⁵⁶ Modar Abdullatif, “Auditing Fair Value Estimates in Developing Countries: The Case of Jordan”, *Asian Journal of Business and Accounting* 9, sayı 2 (2016): s.104.

Seviye 3 girdileri işletmenin kendi verilerini de içerebileceği, bu koşullar altındaki mevcut en iyi bilgileri yansıtmaktadır⁴⁵⁷.

Standartta seviye 3 girdileri “varlığa veya borca ilişkin gözlemlenebilir olmayan girdilerdir. İlgili gözlemlenebilir girdiler bulunmadığında, gözlemlenebilir olmayan girdiler gerçeğe uygun değeri ölçmek amacıyla kullanılır. Dolayısıyla, gözlemlenebilir olmayan girdilerin kullanımına ölçüm tarihinde varlığa veya borca ilişkin piyasa faaliyetlerinin olmadığı veya az olduğu durumlarda izin verilir” şeklinde tanımlanmaktadır⁴⁵⁸. İşletme her ne kadar gözlemlenemeyen seviye 3 girdilerini kullansa da gözlemlenebilir girdileri maksimize etmesi önemlidir⁴⁵⁹.

Seviye 3 girdilerinde gözlemlenebilir piyasa verileri bulunmadığından, şirket yönetimi kendi varsayımlarına ve değerlendirmesine, yani gözlemlenemeyen girdilere yer vermektedir. Bununla birlikte, gerçeğe uygun değer ölçüm hedefi değişmemekte, aynı kalmaktadır. Diğer bir ifade ile varlığa sahip olan veya borcu olan bir piyasa katılımcısı açısından ölçüm tarihindeki bir çıkış fiyatı tahmin edilmektedir. Bu nedenle, gözlemlenemeyen girdiler, piyasa katılımcılarının, riske ilişkin varsayımlar da dahil olmak üzere varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırırken kullanacağı varsayımları yansıtmalıdır⁴⁶⁰.

Piyasa işlemlerinin olmadığı ve şirketin piyasa değerlerini tahmin etmek için finansal bir model kullanması gerektiği seviye 3 girdileri modele göre değerlendirme (mark to model) olarak da adlandırılmaktadır⁴⁶¹. Modele göre değerlendirme, bir finansal modelin sonucuna dayanarak varlıklar üzerinde bir değer yaratmaktadır. Aynı modelden hesaplanan tarihsel fiyat tahminlerini de dikkate alabilmektedir. Bu nedenle, modele göre değerlendirme teori temelli tahminlerdir⁴⁶². Piyasaya göre değerlendirme gerçek verilerden elde

⁴⁵⁷ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.54.

⁴⁵⁸ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.13.

⁴⁵⁹ Schwarzbichler, Steiner, ve Turnheim, *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*, s.438.

⁴⁶⁰ Herve Stolowy, Michel J. Lebas, ve Yuan Ding, *Financial Accounting and Reporting: A Global Perspective*, 4. baskı (Hampshire: Cengage Learning, 2013), s.371.

⁴⁶¹ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.386.

⁴⁶² “Mark-to-Model Definition & Example”, InvestingAnswers.com, 2019, <https://investinganswers.com/dictionary/m/mark-model>.

edilirken, modele göre değerlendirme yalnızca model gerçeği yansıtıyorsa anlamlı olacaktır⁴⁶³.

Diğer bir deyişle bu seviyede gerçeğe uygun değer varsayımlarının tahmini ile ilgili riskler mevcuttur. Bu nedenle, en iyi tahmini yapabilmek için, farklı uzmanlar ve kurumlara ait farklı değerlendirme yöntemlerine başvurulmaktadır. Standart, yatırımcıların ve diğer finansal tablo kullanıcılarının karar almadaki risklerini azaltmak için Seviye 3 tahminlerinde kullanılan değerlendirme yöntemlerini ve varsayımlarını daha şeffaf hale getirmektedir⁴⁶⁴.

Mevcut koşullardaki en iyi bilgi, seviye 3 girdilerini geliştirmek için kullanılmalıdır. Bu bilgi, raporlayan işletmenin dahili verilerini içerebilir. Bununla birlikte, fayda-maliyet faktörleri çerçevesinde gerekli çabalar gösterilirken, yönetimin gözlemlenemeyen girdileri geliştirmek için kullandığı iç varsayımlar, temel varsayımlarla çelişiyorsa düzeltilmelidir⁴⁶⁵.

Gözlemlenebilir bir girdi ölçüme önemli bir etkisi nedeniyle gözlemlenebilir olmayan bir girdi ile düzeltilebilir. Bu durumda hesaplanan değer, gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde seviyesi 3 olarak sınıflandırılmalıdır⁴⁶⁶.

Açıkça görülüyor ki seviye 3 değerlemesi tahminlere dayandığından daha güvenilir değildir. Standart bunun etkisini, varsayımların ve bunlardaki değişikliklere duyarlılıkların açıklanmasını gerekli kılarak azaltmaya çalışmaktadır⁴⁶⁷.

Seviye 3 girdisine örnek olarak, işletmenin kira geliri elde etmek için edindiği yatırım amaçlı gayrimenkulünü fiyatlandırırken, söz konusu varlığın ömrü süresince elde edilecek net nakit akışlarını bugünkü değerine indirgemesi gösterilebilir⁴⁶⁸. Standartta seviye 3 girdilerine örnek olarak aşağıdakiler sıralanmıştır⁴⁶⁹:

⁴⁶³ Henry C.K. Liu, "Mark-to-Market vs Mark-to-Model", 2009, <http://www.henryckliu.com/page191.html>.

⁴⁶⁴ Artemyeva, "Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland", s.22.

⁴⁶⁵ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.756.

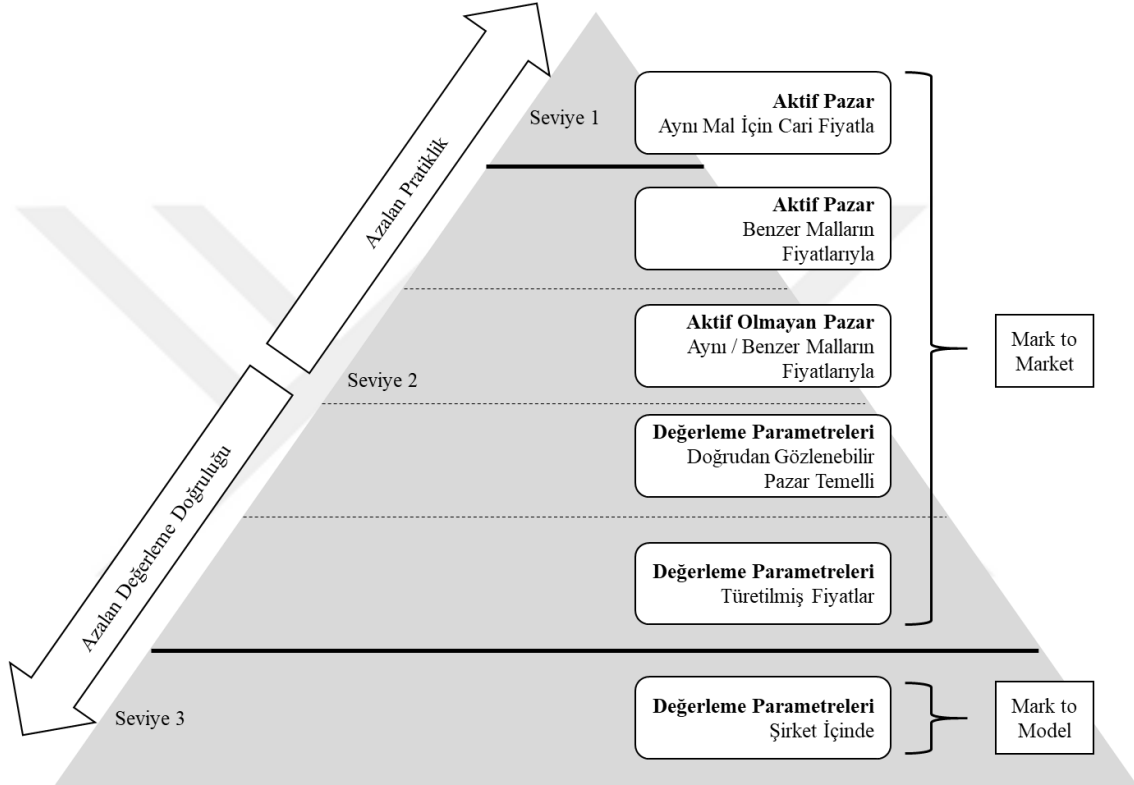
⁴⁶⁶ KGK, "TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü", s.13.

⁴⁶⁷ Aerts ve Walton, *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*, s.386.

⁴⁶⁸ Gökgöz ve Şentürk, "Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma", s.72.

⁴⁶⁹ KGK, "TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü", s.33.

- “Uzun vadeli para swapı.
- Borsada işlem gören hisseler üzerine yazılmış üç yıllık opsiyon.
- Faiz oranı swapı.
- Bir işletme birleşmesinde edinilen hizmetten çekmeye ilişkin borç.
- Nakit yaratan birim.”

Şekil 1. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi⁴⁷⁰

Şekil 1’de gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin uygulanabilirliği ve doğruluğunun seviyesi gösterilmektedir. Şekil 1’de görülebileceği gibi, yöntemlerin önceliği standart koyucunun bakış açısıyla yukarıdan aşağıya doğru azalmaktadır⁴⁷¹. En düşük öncelik gözlemlenemeyen girdilerin olduğu seviye 3’e verilirken, en yüksek öncelik ise aktif bir piyasadaki özdeş varlıklar ve borçlar için kote edilmiş fiyatların olduğu seviye 1’e verilmektedir. Bu öğeler en güvenilir olarak kabul edilir⁴⁷². Aynı zamanda, piramit pratikte uygulanabilirliğin zirveye doğru daraldığını göstermektedir. Bunun nedeni çoğu

⁴⁷⁰ Müller ve Saile, *Internationale Rechnungs-legung IFRS: Studienwissen Kompakt*, s.47.

⁴⁷¹ Müller ve Saile, s.46.

⁴⁷² Artemyeva, “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland”, s.23.

varlığın şirkete özgü olması ve onlar için bir piyasanın bulunmamasıdır⁴⁷³. Mantıksal olarak, kural piyasa bilgisine daha fazla önem vermekte ve seviyeler aşağı indikçe, gereken bilgi daha büyük olmaktadır⁴⁷⁴.

Finansal tablo kullanıcıları, gözlemlenebilir değişkenler kullanılarak ve aktif piyasalarla ilgili olarak elde edildiklerinde gerçeğe uygun değer ölçümlerini tercih etmelidir. Ancak, bu tercih, gerçeğe uygun değer gözlemlenemeyen değişkenler kullanılarak ölçüldüğünde azalmaktadır⁴⁷⁵. Yapılan araştırmalarda ihtiyaca uygunluk açısından seviyeler arasında kesin bir üstünlükten bahsedilemezken, güvenilirlik açısından ise seviye 1'den seviye 3'e doğru azalma olduğu tespit edilmiştir. Özellikle seviye 3'deki gerçeğe uygun değer ölçümlerinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına son derece açık olduğu düşünülmektedir⁴⁷⁶. Bununla beraber hangi seviyede olursa olsun gerçeğe uygun değerleri tahmin etmenin bir kültür olacağını savunanlar da bulunmaktadır⁴⁷⁷.

McEwen vd (2008) tarafından yapılan bir araştırmada seviye 3 gerçeğe uygun değer tahminleriyle ilgili yönetim önyargıları değer düşüklüğü zararları bağlamında incelenmiş ve yöneticilerin isteğe bağlı değerlendirme boşluğundan yararlandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, analistlerin, yönetimin esnekliklerini seviye 3 tahminlerini kullandıklarını bilseler bile, kazanç yönetiminin neden olduğu bu önyargıları görmezden geldikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla gerçeğe uygun değer açıklamaları yöneticiler tarafından fırsatçı olarak da kullanılabilir. Seviye 3 gerçeğe uygun değer tahminlerinin esnekliğinden faydalanan yöneticilerin diğer girdileri kullananlara göre kazanç yönetimini denemesi daha muhtemel olmakta ve bu da onları performansa dayalı teşvikler, güvenilmez ve önyargılı muhasebe rakamları üretmek için motive edebilmektedir⁴⁷⁸.

⁴⁷³ Müller ve Saile, *Internationale Rechnungslegung IFRS: Studienwissen Kompakt*, s.46.

⁴⁷⁴ González-Sánchez, "Effects of IFRS-13 On The Relevance Of Fair Value Adjusted By Credit Risk: Evidence From Europe", s.90.

⁴⁷⁵ Martín ve Osma, "Does IFRS 9 Consider Financial Statement Users' Preferences with Respect to IFRS 13 Fair Value Hierarchy? A Suggestion to Refine the Definition of OCI", s.433.

⁴⁷⁶ Gürkan, "Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma", s.71.

⁴⁷⁷ Howard, *Accounting and Business Valuation Methods: How to Interpret IFRS Accounts*, s.148.

⁴⁷⁸ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.54.

3.6. Açıklamalar

Küçük yatırımcılar işletmenin temel faaliyetlerini değerlendirmek için finansal tabloya güvenme eğilimindedirler. Çünkü finansal tablo, onlar için bilginin önemini işaret etmektedir⁴⁷⁹. Küçük yatırımcıların bilgiyi değerlendirmesi süreci ise hem sunulan bilgilerin biçiminden hem de içeriğinden etkilenmektedir⁴⁸⁰. Standart koyucu, gerçeğe uygun değer hiyerarşisini başlatarak, yatırımcıların sadece gerçeğe uygun değer giridi özellikleri için seviye etiketini kullanarak yüksek oranda belirsiz bilgileri tespit etmelerini kolaylaştırmakla kalmaz, aynı zamanda ek açıklamaları zorunlu kılarak şüpheli bilgileri karar vermede daha yararlı hale getirmektedir. Giridi özelliklerini ve diğer destekleyici bilgileri gerçeğe uygun değer için açıklamanın asıl amacı bilgiyi finansal tablo kullanıcıları için daha anlaşılır ve güvenilir kılmaktır⁴⁸¹.

Gerçeğe uygun değer ölçümünün niteliğine (örneğin finansal tablolarda muhasebeleştirilmiş veya yalnızca açıklanmış) ve sınıflandırıldığı seviyeye bağlı olarak çeşitli açıklamaların yapılması gerekir⁴⁸². Buna göre açıklamalar; nitel açıklamalar ve nicel açıklamalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Niteliksel açıklama bilgileri, eklenmesi gereken gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin seviyesi ve ayrıca gerçeğe uygun değer ölçülmesinde kullanılan değerlendirme yöntemleri ve girdilerin tanımı ve bu değişikliklerin nedenleri ile birlikte değerde yapılan değişiklikleri içermektedir. Nicel açıklamalar ise genelde defter değerlerinin mutabakatını kapsamaktadır. Örneğin, 3. seviye gerçeğe uygun değer hiyerarşisine veya bu seviyeden yapılan transferlerin miktarı nicel açıklamadır⁴⁸³.

Kullanılan her bir seviyedeki girdilerin, işletmenin düzenlediği finansal tablolarda açıklanması gerekmektedir. Açıklamada ilgili girdilerin gerçeğe uygun değer hesaplamasında kullanılmasının nedenleri belirtilmelidir. Şayet önceki dönemlere kıyasla farklı girdiler kullanılmışsa, söz konusu girdilerdeki değişikliğin nedenleri de

⁴⁷⁹ Herrmann, s.73.

⁴⁸⁰ Herrmann, s.61.

⁴⁸¹ Herrmann, s.54.

⁴⁸² "IFRS in your pocket 2013", s.49.

⁴⁸³ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*, s.29.

açıklanmalıdır⁴⁸⁴. Ayrıca gerçeğe uygun değer hiyerarşisindeki seviyeler arasında meydana gelen devirlerin ne zaman meydana geldiğinin belirlenmesine ilişkin işletme politikası açıklanmalıdır⁴⁸⁵.

İşletme ne kadar detayın açıklanacağını, açıklama gerekliliklerinin farklı yönlerine ne kadar önem vereceğini, toplulaştırmanın veya ayrıştırmanın kapsamını ve kullanıcıların açıklanan nicel bilgiyi değerlendirmesi için ek (niteliksel) bilgiye ihtiyaç duyup duymadığını belirlemelidir. Bir işletme, başka bir format daha uygun olmadıkça, tablo formatında istenen nicel açıklamaları sunmalıdır⁴⁸⁶.

İstenilen açıklamalar ile tam olarak uyumlu olmasa da standart, işletmelerin gerçeğe uygun değer ölçümü ile ilgili açıklamalarının artmasına katkıda bulunmuştur⁴⁸⁷. Özellikle seviye 3 olarak sınıflandırılan girdiler, finansal tablo kullanıcıları için en yüksek bilgi riskini içerdiğinden, açıklama açısından en yüksek gereksinimlere yol açmaktadır. Seviye 3 girdilerinin gelecekteki gelişiminin, özellikle seviye 1 ile karşılaştırıldığında tahmin edilmesi güçtür⁴⁸⁸. Bu nedenle standart, seviye 3 girdileri ile ilgili açıklamaları önemli ölçüde genişletmiştir. Ampirik kanıtlar, ölçümlerinde seviye 3 girdisi olan şirketlerin çoğunun, en azından bir ölçüde standarttan etkilendiğini göstermektedir. Standartın seviye 3 girdilerinin açıklanmasındaki esas etkisi, koşullu borçlara ilişkin önemli gözlemlenemeyen girdilerin ölçümünde uygulanan nicel bilgi ve değerlendirme politikalarına ilişkin ek açıklamalarda olmuştur. Öte yandan, gözlemlenemeyen girdileri bulunmayan şirketler ya hafifçe etkilenmiş ya da yeni gereksinimlerden hiç etkilenmemişlerdir⁴⁸⁹.

İşletme, aşağıdaki konulardaki bilgileri açıklamalıdır⁴⁹⁰:

⁴⁸⁴ Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.74.

⁴⁸⁵ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.19.

⁴⁸⁶ Alibhai vd., *Interpretation and Application of IFRS*, s.759.

⁴⁸⁷ Busso, “Does IFRS 13 Improve the Disclosure of the Fair Value Measurement? An Empirical Analysis of the Real Estate Sector in Europe”, s.7.

⁴⁸⁸ Herrmann, *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors’ Needs*, s.54.

⁴⁸⁹ Artemyeva, “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland”, s.43.

⁴⁹⁰ KGK, “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, s.16.

- a) *“İlk muhasebeleştirmeden sonra finansal durum tablosunda tekrar eden ya da tekrar etmeyen bir esasa dayalı olarak gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen varlıklara ve borçlara ilişkin değerlendirme yöntemlerini ve bu ölçümlerin oluşturulmasında kullanılan girdileri.*
- b) *Gözlemlenebilir olmayan önemli girdilerin kullanıldığı tekrar eden gerçeğe uygun değer ölçümleri açısından (Seviye 3) ölçümlerin, döneme ilişkin kar veya zarar ile diğer kapsamlı gelire etkisi.”*

İlk muhasebeleştirmeden sonra asgari olarak finansal durum tablosunda aşağıdaki bilgiler açıklanmalıdır⁴⁹¹:

- a) *“Tekrar eden ya da tekrar etmeyen gerçeğe uygun değer ölçümleri için raporlama dönemi sonundaki gerçeğe uygun değer ölçümü; tekrar etmeyen gerçeğe uygun değer ölçümleri için ölçümün nedenleri*
- b) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin seviyesi*
- c) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde Seviye 1 ve Seviye 2 arasında devredilen tutarlar, söz konusu devirlerin nedenleri ve seviyeler arasında devirlerin ne zaman meydana geldiğinin belirlenmesine ilişkin işletme politikası (bakınız: 95 inci Paragraf). Her seviyeye yapılan devirler, her seviye dışına yapılan devirlerden ayrı olarak açıklanır ve ele alınır.*
- d) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 2. ve 3. Seviyelerinde sınıflandırılan tekrar eden ve tekrar etmeyen gerçeğe uygun değer ölçümleri için değerlendirme yönteminin (ya da yöntemlerinin) ve gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan girdilerin tanımı. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 3. Seviyesinde sınıflandırılan gerçeğe uygun değer ölçümleri için işletme”*
“gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılan gözlemlenebilir olmayan önemli girdilere ilişkin sayısal bilgileri sunar.
- e) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 3. Seviyesinde sınıflandırılan tekrar eden gerçeğe uygun değer ölçümleri için; aşağıdakiler nedeniyle dönem içinde meydana gelen değişimler ayrı olarak açıklanmak suretiyle açılış bakiyeleri ile kapanış bakiyeleri arasındaki mutabakat:*

⁴⁹¹ KGK, s.16.

- i. *Kar veya zarara yansıtılan döneme ilişkin toplam kazanç veya kayıplar ile söz konusu kazanç veya kayıpların yansıtıldığı ilgili kalem (ya da kalemler).*
 - ii. *Diğer kapsamlı gelire yansıtılan döneme ilişkin toplam kazanç veya kayıplar ile söz konusu kazanç veya kayıpların yansıtıldığı ilgili kalem (ya da kalemler).*
 - iii. *Alışlar, satışlar, ihraçlar ve ödemeler (bu tür değişikliklerin her biri ayrı ayrı açıklanır).*
 - iv. *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 3. Seviyesine devredilen ya da 3. Seviyesinden devredilen tutarlar, söz konusu devirlerin nedenleri ve seviyeler arasında devirlerin ne zaman meydana geldiğinin belirlenmesine ilişkin işletme politikası (bakınız: 95 inci Paragraf). 3. Seviyeye devirler, 3. Seviyeden devirlerden ayrı olarak açıklanır ve ele alınır.*
- f) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 3. Seviyesinde sınıflandırılan tekrar eden gerçeğe uygun değer ölçümleri için işletme tarafından kullanılan değerlendirme süreçlerinin tanımı*
- g) *Gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin 3. Seviyesinde sınıflandırılan tekrar eden gerçeğe uygun değer ölçümleri için:*
- i. *Bu tür ölçümlerin tamamında, gözlemlenebilir olmayan girdilerin farklı tutara dönüşmesinin önemli ölçüde daha yüksek ya da daha düşük gerçeğe uygun değer ölçümüne neden olması durumunda, gerçeğe uygun değer ölçümünün söz konusu girdilere olan duyarlılığına ilişkin metinsel açıklama.*
 - ii. *Finansal varlıklar ve borçlar için makul şekilde olası alternatif varsayımları yansıtmak amacıyla gözlemlenebilir olmayan” “girdilerin bir ya da birden fazlasının değiştirilmesi sonucunda gerçeğe uygun değer önemli ölçüde değişiyorsa, işletme bu hususu belirtir ve söz konusu değişikliklerin etkilerini açıklar.*
 - iii. *Tekrar eden ya da tekrar etmeyen gerçeğe uygun değer ölçümleri için; finansal olmayan bir varlığın en iyi ve en üst seviyede kullanımının mevcut kullanımından farklı olması durumunda, işletme*

bu hususu ve varlığın kullanımının neden en iyi ve en üst seviyede kullanımından farklı olduğunu açıklar.”

4. GERÇEĞE UYGUN DEĞERİN KULLANILDIĞI STANDARTLAR

2019 yılı itibari ile TMS/TFRS tam seti içerisinde 25 adet Türkiye Muhasebe Standardı, 16 adet Türkiye Finansal Raporlama Standardı, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ve TMS/TFRS Yorumları yer almaktadır. Çalışmada tam set içerisinde yer alan TMS ve TFRS'ler ile Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve ele alınmaktadır. İncelenen standartlarda gerçeğe uygun değer kavramı ile ilgili olarak öne çıkan hususlar Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Gerçeğe Uygun Değer Kavramı İle İlgili Bilgiler⁴⁹²

Sıra	Standart Kodu	Standartta Geçen Gerçeğe Uygun Değer Kavramı Sayısı	Gerçeğe Uygun Değer Tanımı Yer alan Standartlar	Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması Gerektiren Standartlar	Başka Standartlara Atıf Yapılarak Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektiren Standartlar
1	KÇ	2			
2	TFRS 1	42	x	x	
3	TFRS 2	132	x	x	
4	TFRS 3	87	x	x	
5	TFRS 4	35	x		x
6	TFRS 5	21	x	x	
7	TFRS 6	0			
8	TFRS 7	118			x
9	TFRS 8	0			
10	TFRS 9	442		x	
11	TFRS 10	40			x

⁴⁹² Said Alpagut Senel vd., "Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer", *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences* 6, sayı 1 (2011): s.51; Volkan Demir ve Oğuzhan Bahadır, "UFRS (TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı", *Muhasebe ve Denetim Bakış* 7, sayı 23 (2007): s.71.

12	TFRS 11	1			x
13	TFRS 12	10			x
14	TFRS 13	274	x		
15	TFRS 14	1			
16	TFRS 15	7		x	
17	TFRS 16	18	x	x	
18	TMS 1	17			
19	TMS 2	10	x		x
20	TMS 7	4			
21	TMS 8	2			
22	TMS 10	3			
23	TMS 12	25			
24	TMS 16	23	x	x	
25	TMS 19	18	x	x	
26	TMS 20	6	x	x	
27	TMS 21	11	x		x
28	TMS 23	1			
29	TMS 24	1			
30	TMS 26	9		x	
31	TMS 27	15			x
32	TMS 28	16			x
33	TMS 29	4			

34	TMS 32	28	x		x
35	TMS 33	15		x	
36	TMS 34	6			
37	TMS 36	66	x	x	
38	TMS 37	0			
39	TMS 38	36	x	x	
40	TMS 39	106		x	
41	TMS 40	107	x	x	
42	TMS 41	42	x	x	
Toplam		1.801	17	17	10

Tüm standartlarda kullanılan gerçeğe uygun değer kavramı sayısı 1.801 adettir. Gerçeğe uygun değer kavramı en çok TFRS 9 Finansal Araçlar Standardında kullanılmıştır. Bu standartta 442 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir. Standartların 17'sinde gerçeğe uygun değer tanımı yer verilmiştir. “*TFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması Ve Değerlendirilmesi Standardı*”, “*TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı*” ve “*TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardında*” gerçeğe uygun değer kavramına hiç yer verilmemiştir.

Tablo 1’de de görüleceği üzere bazı standartlarda gerçeğe uygun değer hesaplaması yapılması öngörülmüştür. Örneğin, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardında, “*edinen işletme, edinilen tanımlanabilir varlıkları ve üstlendiği tanımlanabilir borçları birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile ölçer*” gibi ifadeler ile gerçeğe uygun değer hesaplamasını öngörmektedir.⁴⁹³ Bazı standartlarda ise bu hesaplamaların yapılması başka standartlara atıf yapılarak istenmiştir. Örneğin TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardında gerçeğe uygun değere “*TFRS 9, işletmenin, bazı saklı*

⁴⁹³ KGK, “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri”, s.5.

türev ürünlerini esas sözleşmeden ayırıştırıp gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçmesini ve bunların gerçeğe uygun değerlerindeki değişimleri kâr veya zarara dâhil etmesini zorunlu kılar. TFRS 9, saklı türev ürünün kendisi bir sigorta sözleşmesi olmadığı sürece, sigorta sözleşmesi içindeki saklı türev ürünlere uygulanır” gibi ifadeler ile sadece atıfta bulunulmuştur⁴⁹⁴.

Bu bölümde gerçeğe uygun değer hesaplaması gerektiren standartlarda hangi durumlarda söz konusu hesaplamaların yapılması gerektiğine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

4.1. TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması

Bu standart, *“TFRS'lere uygun olarak düzenlenen ve TFRS'lerle uyumlu olduğunun üzerlerinde açık ve koşulsuz olarak belirtildiği yıllık finansal tablolar”* da uygulanmaktadır⁴⁹⁵. Söz konusu finansal tablolar hazırlanırken, işletmeler istemeleri halinde bazı varlık ve borçlarını gerçeğe uygun değer üzerinden ölçebilmektedir. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 42 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

İşletmeler maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar ve maliyet modeli ile değerlendirilen yatırım amaçlı gayrimenkullerini istemeleri halinde TFRS açılış finansal durum tablosunda gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçebilmektedir⁴⁹⁶. Söz konusu kalemlerin gerçeğe uygun değer ile ölçülmesi durumunda her birinin gerçeğe uygun değerlerinin toplam tutarları açıklanmalıdır⁴⁹⁷.

İşletmelerin kullandıkları geçerli para birimleri yüksek enflasyona maruz kalmış ekonomilere ait para birimi olabilir. TFRS'lere geçiş tarihinden önce bu durumun tespit edilmesi gerekir. TFRS'lere geçiş tarihinde veya daha önce yüksek enflasyonlu

⁴⁹⁴ KGK, “TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri”, 2006, s.3.

⁴⁹⁵ KGK, “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, s.3.

⁴⁹⁶ Demaria ve Dufour, “First time adoption of IFRS, Fair value option, Conservatism: Evidences from French listed companies”, s.9.

⁴⁹⁷ KGK, “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, s.8.

ekonomiden normal ekonomiye geçiş olması durumunda, elde tutulan varlık ve borçların tamamı, TFRS'lere geçiş tarihindeki gerçeğe uygun değerle ölçülebilmektedir⁴⁹⁸.

4.2. TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler

Bu standartta 132 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir. Ancak standart *“Bu TFRS’de kullanılan gerçeğe uygun değer terimi TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında kullanılan tanımından bazı açılardan farklılık gösterir. Bu nedenle bu TFRS uyarınca gerçeğe uygun değer ölçülürken TFRS 13 yerine TFRS 2 uygulanır”* şeklinde bir açıklama getirmiştir⁴⁹⁹. Çalışmada TFRS 13 kapsamında gerçeğe uygun değer kavramı incelendiğinden bu standardın öngördüğü gerçeğe uygun değer hesaplamalarına değinilmemiştir.

4.3. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri

İşletmeler raporlama yaptıkları dönemde bir işletme birleşmesi gerçekleştirebilir. Finansal tabloda yer alan birleşmenin etkileri bu standarda göre raporlanmaktadır. Standart ile edinilen işletmenin varlık ve borçları ile elde edilen birleşme kazancı veya şerefiyenin nasıl ölçüleceğı belirlenmiştir.

Standartta göre, işletme birleşmesinin yer aldığı finansal tablolar hazırlanırken, bazı varlık ve borçlar zorunlu olarak gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülürken, bazıları ise isteğe bağlı olarak gerçeğe uygun değer ile muhasebeleştirilmektedir. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 87 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

Bir işletme birleşmesinde edinilen işletmenin edinilen işletmeden elde ettiği varlıklar ve borçlar, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile ölçülmektedir⁵⁰⁰. Edinilen işletme isterse, edinilen işletmedeki kontrol gücü olmayan paylarına isabet eden unsurları da gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülebilmektedir⁵⁰¹.

⁴⁹⁸ KGK, s.25.

⁴⁹⁹ KGK, “TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler”, s.3.

⁵⁰⁰ KGK, “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri”, s.5.

⁵⁰¹ KGK, s.5.

Bir işletme birleşmesinde edinen işletme, tazminat taahhüdü edinmiş olabilir. Bu durumda bir tazminat varlığının muhasebeleştirilmesinde taahhütte bulunulmuş kalemin ölçüm kriteri dikkate alınır. Eğer söz konusu kalem gerçeğe uygun değer ile ölçülmüşse tazminat varlığı da gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir⁵⁰².

İşletme birleşmesindeki transfer bedeli gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir⁵⁰³. Edinen işletme, koşullu bedelin gerçeğe uygun değerini, transfer bedelinin bir parçası olarak muhasebeleştirmelidir⁵⁰⁴.

İşletme birleşmeleri aşamalı olarak gerçekleşebilir. Bu şekildeki işletme birleşmesinde edinen işletme, mevcut durumda sahip olduğu edinilen işletmedeki özkaynak payını, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinden yeniden ölçmelidir⁵⁰⁵.

İşletme birleşmeleri klasik işletme birleşmesi ve ters işletme birleşmesi olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilir. Klasik işletme birleşmelerinde aşağıdaki kalemler gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir⁵⁰⁶,

- a) *“Yasal ana ortaklığın katlandığı transfer bedeli*
- b) *Yasal bağlı ortaklığın net varlıkları*
- c) *Yasal bağlı ortaklıktaki kontrol gücü olmayan payların net tanımlanabilir varlıkları (isteğe bağlı)”*

Ters işletme birleşmelerinde ise aşağıdaki kalemler gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir⁵⁰⁷;

- a) *“Yasal bağlı ortaklığın yasal ana ortaklığın hisselerini elde etmeyi amaçladığı bir birleşme sonrasında oluşacak konsolide şirkette aynı sahiplik oranına ulaşabilmek için ihraç etmesi gereken hisselerin değeri*

⁵⁰² KGK, s.6.

⁵⁰³ KGK, s.8.

⁵⁰⁴ KGK, s.9.

⁵⁰⁵ KGK, s.9.

⁵⁰⁶ Akçin ve Kıymetli Şen, “UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Kapsamında Ters İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi”, s.224.

⁵⁰⁷ Akçin ve Kıymetli Şen, s.224.

b) *Yasal ana ortaklığın net varlıkları*”

Bir işletme birleşmesinde şerefiye ortaya çıkabilir. Şerefiye, transfer edilen bedel yerine, edinilen işletmenin öz kaynak paylarının gerçeğe uygun değeri ile ölçülür. Eğer herhangi bir bedel transfer edilmeden işletme edinildiyse, bir değerlendirme tekniğiyle edinilen işletmedeki payın gerçeğe uygun değeri belirlenir⁵⁰⁸.

4.4. TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler

Standartta duran varlıklardan satış amacı ile elde tutulanlar ile durdurulan faaliyetlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Bir duran varlığın satış amaçlı duran varlık olarak sınıflandırılabilmesi için hemen satılabilecek konumda olması ve satılabilme ihtimalinin yüksek olması gerekmektedir⁵⁰⁹.

Standartta göre, satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılan bir varlığın defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri karşılaştırılır. Varlık, söz konusu değerlerden düşük olanı ile ölçülür. İlk kayda almayı takip eden dönemlerde de aynı ölçüm esası uygulanır⁵¹⁰.

Standartta söz konusu varlıkların gerçeğe uygun değeri ile ilgili bir karşılaştırma öngörülmektedir. Karşılaştırma sonucunda varlık finansal tablolarda defter değeri ile de gösterilebilmekte, satış maliyetleri düşmüş gerçeğe uygun değer üzerinden de raporlanabilmektedir. Bu hali ile zorunlu/isteğe bağlı ayırımına gidilmemektedir. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 21 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

4.5. TFRS 9 Finansal Araçlar

Standart, *“finansal tablo kullanıcılarına işletmenin gelecekteki nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini değerlendirmeleri için ihtiyaca uygun ve faydalı*

⁵⁰⁸ Ali İhsan Akgün, “Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda Şerefiye ve Gerçeğe Uygun Değer İlişkisi”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 12, sayı 2 (2011): s.51.

⁵⁰⁹ KGK, “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler”, s.4.

⁵¹⁰ Ahmet Gökgez, “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Veya Varlık Grubunun Muhasebeleştirilmesi”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, sayı Özel Sayı (31 Aralık 2012): s.74.

*bilgiyi sunacak şekilde finansal varlıklara ve finansal yükümlülüklerle ilişkin finansal raporlama ilkelerini belirlemeyi” amaç edinmektedir*⁵¹¹. Standarda göre, finansal tablolarda yer alan finansal araçların bir kısmı bazı durumlarda zorunlu olarak gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmektedir. Ayrıca gerçeğe uygun değer tanımına yer verilmeyen standartta, 442 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir. Bu hali ile gerçeğe uygun değer kavramının en çok kullanıldığı standarttır.

İşletmeler, ticari alacaklar haricindeki bir finansal aracı ilk kez finansal tablolarda gösterirken gerçeğe uygun değerden ölçer. Finansal araçların elde edilmesiyle doğrudan ilişkilendirilen işlem maliyetleri de gerçeğe uygun değer ölçümünde dikkate alınır. Ancak işlem maliyetlerindeki bu durum gerçeğe uygun değer değişimleri kâr veya zarara yansıtılan finansal araçlarda uygulanmaz⁵¹².

Sonraki ölçümlerde nakit, çekler, hisse senetleri ve benzeri bazı finansal araçlar gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülür. Bunların dışında kalan tahviller, senetler, banka kredileri ve benzeri gibi diğer finansal araçlar ise etkin faiz yöntemine göre itfa edilmiş maliyet bedeli ile değerlendirilmektedir⁵¹³.

Bir finansal varlık ilk defa muhasebeleştirildikten sonra aşağıdakilerden biriyle ölçülür⁵¹⁴:

- a) *“İtfa edilmiş maliyetinden,*
- b) *Gerçeğe uygun değer değişimini diğer kapsamlı gelire yansıtarak veya*
- c) *Gerçeğe uygun değer değişimini kâr veya zarara yansıtarak.”*

4.6. TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat

Standart, müşteri ile yapılan bir sözleşme sonucunda ortaya çıkan hasılatı konu edinmektedir. Hasılatın hangi koşullarda tahsil edileceği, hasılatın tutarı, vadesi ve olası

⁵¹¹ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.2.

⁵¹² KGK, s.12.

⁵¹³ Abdioglu, İşgüden Kılıç, ve Güneş, “Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri”, s.159.

⁵¹⁴ KGK, “TFRS 9 Finansal Araçlar”, s.12.

belirsizlik durumlarının raporlanmasında işletmelerin uygulayacağı ilkeleri ele almaktadır⁵¹⁵.

Standartta göre, hasılat bazı durumlarda zorunlu olarak gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmektedir. Ayrıca gerçeğe uygun değer tanımına yer verilmeyen standartta, 7 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

1 Ocak 2018'den itibaren uygulanarak TMS 18'in yerine geçen TFRS 15'e göre hasılat, edim yükümlülüğü yerine getirildiğinde, bu edim yükümlülüğüne dağıtılmış işlem bedeli ile muhasebeleştirilmektedir⁵¹⁶. Ancak takas durumunda ölçüm farklılaşmaktadır. Mal veya hizmetlerin, farklı özelliklerdeki mal veya hizmetlerle takası durumunda hasılat, elde edilen mal veya hizmetin gerçeğe uygun değeri esas alınarak ölçülür. Benzer özelliklere ve değere sahip mal veya hizmetlerle takas durumunda ise hasılat ortaya çıkmaz⁵¹⁷.

4.7. TFRS 16 Kiralamalar

Standart, finansal raporlarda gösterilecek kiralamalara ilişkin ilkeleri belirlemektedir. Böylece, kiracı ve kiraya veren arasında gerçekleştirilen kiralama işlemlerinin gerçeğe uygun bir şekilde sunulmasını hedeflemektedir. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 18 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

Standartta göre, bir finansal kiralamada kiraya veren, kiralamanın başladığı tarihte hasılatı muhasebeleştirirken, kiralanan varlığın gerçeğe uygun değeri ile kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı ile kaydeder⁵¹⁸.

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin kiralınmasında ise eğer kiracı işletmesine ait yatırım amaçlı gayrimenkullerini değerlemede gerçeğe uygun değer yöntemini kullanıyorsa, yatırım amaçlı gayrimenkul niteliğindeki kiralanan söz konusu varlığını da

⁵¹⁵ KKG, "TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat", s.1.

⁵¹⁶ Başak Ataman ve Hakan Cavlak, "TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat: Temel İlkelerin İncelenmesi Ve Bir Uygulama", *M.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 39, sayı 2 (2018): s.428.

⁵¹⁷ Gücenme Gençoğlu, "Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması", s.10.

⁵¹⁸ KKG, "TFRS 16 Kiralamalar", s.10.

gerçeğe uygun değer yöntemi ile ölçmelidir⁵¹⁹. Bu hali ile isteğe bağlı olarak gerçeğe uygun değer kullanımına müsaade edilmektedir.

4.8. TMS 16 Maddi Duran Varlıklar

Standartta, işletmelerin maddi duran varlık yatırımları ve bu yatırımlardaki değişimlerin izlenebileceği düzenlemelere yer verilmiştir⁵²⁰. Bu düzenlemelerin belirlenmesinde 23 kez gerçeğe uygun değer kavramına yer verilmiştir. Standartta maddi duran varlıkların sonraki ölçümünde isteğe bağlı olarak gerçeğe uygun değer ile ölçülmesine izin verilmektedir. Standartta ayrıca gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilmiştir.

Standartta göre ilk muhasebeleştirme sonrası maddi duran varlıkların değerinde değişiklik meydana gelmesi durumunda yeniden değerlendirme modeli kullanılabilir⁵²¹. Yeniden değerlendirme modelini seçen işletme maddi duran varlıklarının değerini gerçeğe uygun değer ile ölçmektedir⁵²². Bunun uygulanabilmesi için gerçeğe uygun değerlerin güvenilir bir şekilde tespit edilebilmesi gerekmektedir⁵²³.

Yeniden değerlendirme modelinde varlığın tespit edilen gerçeğe uygun değerinden, müteakip birikmiş amortisman ve varsa müteakip değer düşüklüğü zararları çıkarılarak maddi duran varlığın değeri belirlenir⁵²⁴.

İşletmeler maddi duran varlıklarını takas yoluyla da elde edebilirler. Bu durumda maddi duran varlığın değeri gerçeğe uygun değer ile ölçülür. Gerçeğe uygun değer ise ya takas yolu ile verilen varlığın veya elde edilen maddi duran varlığın gerçeğe uygun değeri esas alınarak belirlenir⁵²⁵. Aşağıdaki durumlardan en az biri söz konusu olduğunda takas ile edinilen maddi duran varlığın değeri gerçeğe uygun değer ile ölçülemez⁵²⁶:

⁵¹⁹ Marşap ve Yanık, “IFRS 16 Kapsamında Kiralama İşlemlerinin Finansal Raporlamaya Etkisinin İncelenmesi”, s.33.

⁵²⁰ KGGK, “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar”, s.3.

⁵²¹ Öztürk, “Maddi Duran Varlıkların Raporlanmasında Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Kullanılması”, s.202.

⁵²² Pamukçu, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi”, s.91.

⁵²³ Deran, Savaş, ve Sürer, “Muhasebe Meslek Mensuplarının TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı’na İlişkin Bilgi Düzeylerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma”, s.80.

⁵²⁴ Büyükepekçi ve Yiğit, “TMS-16’ya Göre Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Değerleme Sürecine Teorik Bir Bakış”, s.227.

⁵²⁵ Deran, Savaş, ve Sürer, “Muhasebe Meslek Mensuplarının TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı’na İlişkin Bilgi Düzeylerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma”, s.78.

⁵²⁶ KGGK, “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar”, s.7.

- a) “Takas işleminin ticari içerikten yoksun olması,
- b) Elde edilen varlığın veya elden çıkarılan varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülememesi.”

4.9. TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar

Standart, “çalışanlara sağlanan faydaların muhasebeleştirilmesini ve açıklanmasına ilişkin hususların belirlenmesini” hedeflemektedir⁵²⁷. Standart, söz konusu hedefe ulaşabilmek için işletme yükümlülüklerinin bazılarının gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi zorunluluğu getirmektedir. Gerçeğe uygun değer kavramına 18 kez yer verilen standartta, gerçeğe uygun değer tanımına da ayrıca yer verilmiştir.

Standartta göre çalışanlara sağlanan faydalardan tanımlanmış fayda planlarına ilişkin kıdem tazminatı gibi plan varlıkları ve işletme yükümlülüğü gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir⁵²⁸. Bu kapsamda gerçeğe uygun değer ölçüsü olarak da bugünkü değer hesaplaması yapılmalıdır⁵²⁹. Bugünkü değer hesaplamasında kullanılacak iskonto oranı rapor tarihindeki cari piyasa faiz oranıdır⁵³⁰.

Plan varlıkları, plan kapsamında ödenecek faydaların tutarı ve zamanlamasıyla tamamen uyumlu olan nitelikli sigorta poliçelerini içerebilir. Bu poliçelerin gerçeğe uygun değeri ilgili yükümlülüklerin bugünkü değeridir⁵³¹.

İşletme plan varlıklarının gerçeğe uygun değerini, bu varlıkların niteliğine ve risklerine göre sınıflara ayırmalıdır. İşletme bu ayrıştırmayı yaparken “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü” Standardında belirtilen gerçeğe uygun değer hiyerarşisini dikkate almalıdır⁵³².

⁵²⁷ KGK, “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar”, 2006, s.3.

⁵²⁸ Oğuz, “Tanımlanmış Fayda Planlarının 19 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi Ve Ortaya Çıkardığı İktisadi Sonuçlar”, s.408.

⁵²⁹ Davut Aygün ve Uğur Kaya, “TMS-19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Kapsamında Kıdem Tazminatı Karşılıklarının Muhasebeleştirilmesi”, *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sayı 2 (2013): s.159.

⁵³⁰ Ayşe Nilgün Ertuğrul, “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardının Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *World of Accounting Science* 15, sayı 3 (2013): s.73.

⁵³¹ KGK, “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar”, s.24.

⁵³² KGK, s.29.

4.10. TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Devlet Yardımlarının Açıklaması

Bu standart, “*devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesi ve açıklanması ile diğer şekillerdeki devlet yardımlarının açıklanmasında*” uygulanmaktadır⁵³³. Standartta bazı durumlarda isteğe bağlı olarak gerçeğe uygun değer ölçümüne izin verilmektedir. Gerçeğe uygun değer kavramına 6 kez yer verilen standartta, gerçeğe uygun değer tanımına da ayrıca yer verilmiştir.

Devlet tarafından işletmeye sağlanan teşvikler, işletmenin kullanması amacıyla verilen arsa, demirbaş ve benzeri gibi parasal olmayan varlıkları içerebilir⁵³⁴. Parasal olmayan hibeler, genellikle gerçeğe uygun değer üzerinden kaydedilir. Ancak nominal değerde muhasebeleştirmeye de izin verilmektedir. Devlet teşvikleri yalnızca işletmenin hibe koşullarına uyacağına ve hibelerin alınacağına dair makul bir güvence olduğunda muhasebeleştirilmelidir⁵³⁵.

4.11. TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme Ve Raporlama

TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardını tamamlayan bu standart finansal tablolarda emeklilik fayda planlarının raporlanmasına ilişkin ilkeleri düzenler. Gerçeğe uygun değer kavramına 9 kez yer verilen standartta, gerçeğe uygun değer tanımı yapılmamıştır.

Standartta göre “*emeklilik fayda planına ilişkin yatırımlar gerçeğe uygun değerleri ile gösterilir. Pazarlanabilir menkul kıymetler açısından gerçeğe uygun değer piyasa değeridir. Gerçeğe uygun değerlerin tespit edilmesinin mümkün olmadığı plan yatırımlarında, gerçeğe uygun değerlerin neden tespit edilemediği açıklanır*”⁵³⁶. Bu hali ile gerçeğe uygun değer hesaplaması isteğe bağlı bırakılmamış, söz konusu hesaplamanın zorunlu olarak yapılması öngörülmüştür.

⁵³³ KGK, “TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Devlet Yardımlarının Açıklaması”, 2005, s.2.

⁵³⁴ KGK, s.4.

⁵³⁵ “IFRS in your pocket 2013”, s.71.

⁵³⁶ KGK, “TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama”, s.6.

Piyasa değerinin gerçeğe uygun değeri ifade etmesinin nedeni menkul kıymetlerin performansını gösteren en iyi ölçüt olmasıdır. Emeklilik fayda planlarının yükümlülüklerini karşılamak üzere alınan menkul kıymetlerin sabit itfa değeri olabilir. Bu durumda menkul kıymetlerin gerçeğe uygun değeri en son itfa değeri olarak belirlenebilmektedir⁵³⁷.

4.12. TMS 33 Hisse Başına Kazanç

Standart, hisse başına kazancın belirlenmesine ve sunulmasına ilişkin ilkeleri belirleyerek performans karşılaştırmasına olanak tanır. Karşılaştırma farklı işletmeler arasında olabileceği gibi aynı işletmenin farklı dönemlerine ait performans karşılaştırmasını da içerebilir. “*Bu Standardın odaklandığı nokta, hisse başına kazancın hesaplamasına ilişkin paydanın belirlenmesidir*”⁵³⁸. Gerçeğe uygun değer kavramına 15 kez yer verilen standartta, gerçeğe uygun değer tanımı yapılmamıştır.

İşletme, hâlihazırdaki tüm hissedarlara yeni haklar içeren bir ihraç sunulabilir. Bu durumda söz konusu ihraçtan önceki dönemlerin ve sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanması gerekmektedir. Hesabın yapılabilmesi için öncelikle adi hisse senedi sayısı tespit edilmelidir. Adi hisse senedi sayısı aşağıdaki gibi hesaplanmalıdır⁵³⁹:

$$\text{İhraç öncesi mevcut adi hisse senedi sayısı} \times \frac{\text{Hak kullanılmadan önceki hisse başına gerçeğe uygun değer}}{\text{Hak kullanımından sonraki hisse başına teorik gerçeğe uygun değer}}$$

Yukarıdaki formülde de görüldüğü gibi hem payın hem de paydanın belirlenebilmesi için gerçeğe uygun değer hesaplaması yapılması gerekmektedir. Paydada yer alan “*hisse senedi haklarının kullanımından sonraki hisse başına teorik gerçeğe uygun değer*” ise aşağıdaki gibi hesaplanır⁵⁴⁰:

⁵³⁷ KGK, s.6.

⁵³⁸ KGK, “TMS 33 Hisse Başına Kazanç”, 2006, s.2.

⁵³⁹ KGK, s.13.

⁵⁴⁰ KGK, s.13.

$$\frac{\text{Hisselerin hakların kullanımından hemen önceki toplam gerçeğe uygun değer} + \text{Hakların kullanımından kaynaklanan gelir}}{\text{Hakların kullanımından sonraki hisse senedi sayısı}}$$

Formüldeki “*Hisse senedi haklarının kullanımından sonraki hisse başına teorik gerçeğe uygun değer*” teriminin hesaplanmasında da yine gerçeğe uygun değer kullanımı söz konusudur.

4.13. TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü

Standarda göre, işletmeler finansal tablolarında yer alan varlıklarını her dönem sonunda değer düşüklüğü testine tabi tutmalıdır. Bunun sonucunda söz konusu varlıklarının değerinde düşüklük tespit edilirse varlığın defter değeri gerçeğe uygun değerine indirilmelidir⁵⁴¹.

Varlıklardan sağlanan faydalar birtakım nedenlerden dolayı azabilir. Bunun sonucunda da varlığın geri kazanılabilir tutarı defter değerinin altına düşebilir. Söz konusu değer düşüklüğünün nedenleri; devlet uygulamaları, teknolojik gelişmeler, rekabet ortamındaki değişim gibi işletme dışı etkenlerden kaynaklanabileceği gibi, varlıkların hasar görmesi veya özelliğini yitirmesi gibi işletme içi etkenlerden de kaynaklanabilmektedir⁵⁴². Değer düşüklüğünün tespitinde standardın öngördüğü değerlendirme yöntemi geri kazanılabilir değer yaklaşımıdır. Buna göre defter değeri ile geri kazanılabilir tutar karşılaştırılır. Geri kazanılabilir tutar ise varlığın kullanım değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinden yüksek olanıdır⁵⁴³.

Geri kazanılabilir tutar belirlenirken gerçeğe uygun değer hesaplaması yapılması gerekmektedir. Varlığın gerçeğe uygun değeri aktif piyasadaki satış fiyatıdır. Değeri

⁵⁴¹ İncilay Erduru ve Ali Deran, “TMS 36; Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı’nın Genel İlkeleri Ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 7, sayı 1 (2017): s.42.

⁵⁴² Bilen ve Özkan, “TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına Göre Kullanım Değerinin Hesaplanması”, s.3.

⁵⁴³ Şamil ve Esmaray, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı: BİST 100’de Bir Araştırma”, s.193.

tespit edilecek varlıkla ilgili bağlayıcı satış anlaşması olabilir. Bu durumda anlaşmada yer alan değer, gerçeğe uygun değer olarak belirlenir⁵⁴⁴.

Standartta varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığı tespit edilirken gerçeğe uygun değeri ile ilgili bir karşılaştırma öngörülmektedir. Karşılaştırma sonucunda varlık finansal tablolardaki defter değeri, kullanım değeri ya da satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer üzerinden de raporlanabilmektedir. Bu hali ile zorunlu/isteğe bağlı ayırımına gidilmemektedir. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 66 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

4.14. TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirme kriterlerini belirleyen bu standart, söz konusu varlıkların defter değerinin nasıl ölçüleceğini de belirleyip, bununla ilgili açıklamaları içermektedir⁵⁴⁵. Gerçeğe uygun değer bu ölçümlerin bazılarında isteğe bağlı olarak kullanılabilirken, bazılarında ise zorunludur. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 36 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

Standartta göre maddi olmayan duran varlıklar ilk muhasebeleştirmeyi takip eden dönemlerde maliyet bedeliyle ya da yeniden değerlendirme yöntemi tercih edilerek gerçeğe uygun değeri ile ölçülebilmektedir⁵⁴⁶. Yeniden değerlendirilmiş tutar, değerlendirme günündeki gerçeğe uygun değerden birikmiş itfa ve eğer varsa değer düşüklüğü zararı indirildikten sonra kalan değerdir⁵⁴⁷.

Yeniden değerlendirme yöntemi, maddi olmayan duran varlığın aktif bir piyasasının olması halinde tercih edilebilecektir. Genellikle sadece işletmeye özgü marka, patent ve

⁵⁴⁴ Erduru ve Deran, “TMS 36; Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı’nın Genel İlkeleri Ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, s.45.

⁵⁴⁵ KGK, “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, s.3.

⁵⁴⁶ Başak Ataman ve Hakan Cavlak, “Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) İle Tam Set Türkiye Muhasebe Ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/TFRS) Karşılaştırılması”, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, sayı 3 (2017): s.162.

⁵⁴⁷ KGK, “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, s.14.

benzeri gibi aktif bir piyasası bulunmayan maddi olmayan duran varlıklar için bu yöntem kullanılamamaktadır⁵⁴⁸.

Maddi olmayan bir duran varlık takas yoluyla da elde edilebilir. Aşağıdaki durumların varlığı halinde elde edilen maddi olmayan duran varlık gerçeğe uygun değer ile ölçülür⁵⁴⁹:

- Takas işlemi ticari bir nitelik taşımali ve
- Elde edilen maddi olmayan duran varlığın ya da vazgeçilen varlığın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmelidir.

4.15. TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme

Bu standart, TFRS 9 Finansal Araçlar kapsamına giren tüm finansal araçlara korunma muhasebesi kapsamında bazı koşulların varlığında uygulanabilmektedir⁵⁵⁰. Bu anlamda TFRS 9'un devamı niteliğindedir. Ölçümlerde zorunlu olarak gerçeğe uygun değer kullanımını öngören standartta 106 kez bu kavramdan söz edilmiştir.

İşletmeler kar elde etmek amacıyla türev finansal araç edinebilmektedir. "Alım satım amaçlı finansal araç" olarak sınıflandırılan bu finansal araçlar gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmektedir⁵⁵¹. "Satılmaya hazır finansal varlıklar" ise ilk muhasebeleştirmeden sonraki dönemlerde de gerçeğe uygun değerleriyle raporlanmaktadır⁵⁵².

Gerçeğe uygun değer ile değerlendirilen finansal araçlardan "*gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal araçlar*"ın gerçeğe uygun değer farkı gelir

⁵⁴⁸ Buket Atalay, Pınar Okan Gökten, ve Soner Gökten, "Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesi Ve Raporlanması Üzerine Eleştirel Ve Kuramsal Tartışmaların Değerlendirilmesi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 20, sayı Özel Sayı 2018 (2018): s.926.

⁵⁴⁹ Haluk Sumer ve Mert Erer, "Yazılımları (TMS 38'e Göre) Değerlemesi", *Mali Çözüm*, sayı 98 (2010): s.36.

⁵⁵⁰ KGK, "TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme", 2006, s.3.

⁵⁵¹ Demir ve Bahadır, "UFRS (TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı", s.78.

⁵⁵² Pamukçu, "Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi", s.92.

tablosunda raporlanmaktadır. “*Satılmaya hazır finansal varlıkların*” gerçeğe uygun değer farkı ise özkaynaklarda raporlanmaktadır⁵⁵³.

4.16. TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin muhasebeleştirilmesi, ölçülmesi ve açıklamasında uygulanan bu standart, işletmelere isteğe bağlı olarak söz konusu varlıklarını gerçeğe uygun değer ile raporlamaya olanak tanır. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 107 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

Standart yatırım amaçlı gayrimenkullerin ilk kayda alınmasında maliyet değeri ile ölçülmesini öngörmektedir⁵⁵⁴. Standart işletmelere ilk muhasebeleştirmeden sonraki ölçümde ise maliyet yöntemi ve gerçeğe uygun değer yöntemleri arasında tercih hakkı sunar⁵⁵⁵ ve işletmeler söz konusu yöntemi tüm yatırım amaçlı gayrimenkullerine uygular⁵⁵⁶. Fakat standart öncelikli olarak gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılmasını önermekte, eğer bu mümkün değilse o takdirde maliyet modelinin kullanılabileceğini belirtmektedir⁵⁵⁷.

Gerçeğe uygun değer yönteminin tercih edilmesi halinde, gerçeğe uygun değerinin tespit edilemeyeceği yatırım amaçlı gayrimenkuller dışında kalan tüm yatırım amaçlı gayrimenkuller gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerlendirilmelidir⁵⁵⁸. Gerçeğe uygun değer değişiminden kaynaklanan kazanç ve kayıplar, olduğu dönemin kâr veya zararına eklenmelidir⁵⁵⁹. Bu yöntemin uygulanması halinde ileriki dönemlerde muhasebe politikası değişikliği ile yatırım amaçlı gayrimenkuller maliyet yöntemiyle ölçülemez⁵⁶⁰.

⁵⁵³ Demir ve Bahadır, “UFRS (TFRS)’deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı”, s.73.

⁵⁵⁴ Demir ve Bahadır, s.76.

⁵⁵⁵ Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.70.

⁵⁵⁶ KGK, “TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller”, s.6.

⁵⁵⁷ Kılınç, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) İle Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağı Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi Ve Muhasebeleştirilmesi”, s.1442.

⁵⁵⁸ Çetinkaya, “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”, s.76.

⁵⁵⁹ Pamukçu, “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi”, s.92.

⁵⁶⁰ Gücenme Gençoğlu, “Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/TFRS Karşılaştırması”, s.21.

Kiralanan bir gayrimenkul yatırım amaçlı kullanılabilir. Bu durumda gayrimenkul, yatırım amaçlı gayrimenkul olarak sınıflandırılmalı ve gayrimenkulün üzerinde bulunan kullanım hakkı gerçeğe uygun değeri ile asgari kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı üzerinden muhasebeleştirilmelidir⁵⁶¹.

Yatırım amaçlı bir gayrimenkul takas işlemi sonucunda elde edilmiş olabilir. Bu durumda yatırım amaçlı gayrimenkulün maliyet bedeli gerçeğe uygun değerden ölçülür⁵⁶². Elde edilen yatırım amaçlı gayrimenkul ile karşı tarafa verilen varlıklardan daha açık bir şekilde tespit edilebilenin gerçeğe uygun değeri maliyet bedelinin ölçümünde kullanılmalıdır⁵⁶³.

Yatırım amaçlı gayrimenkule ait gerçeğe uygun değer tespiti, konuyla ilgili yetki ve gerekli mesleki birikime sahip bağımsız bir değerlendirme uzmanı tarafından yapılması önerilmektedir⁵⁶⁴.

Çetinkaya (2017) tarafından Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren 31 Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı şirketi üzerinde yapılan bir araştırmada şirketlerin %84'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer yöntemi ile ölçtüğü tespit edilmiştir. Bu yöntemi tercih eden şirketler maliyet yöntemini uygulayan şirketlere göre değerlendirme farkları nedeniyle kümülatif olarak kârlılıklarını arttırmıştır. Yatırım amaçlı gayrimenkullerden kira geliri amacıyla elde tutulanların değerlemesinde gelir indirgeme yöntemi tercih edilmiştir. Yatırım amaçlı gayrimenkullerden değer artış kazancı amacıyla elde tutulanlar ise emsal karşılaştırma yöntemi ile değerlendirilmiştir. Ayrıca istisnasız tüm şirketlerin bu değerlendirme işlemlerini SPK tarafından kabul edilen değerlendirme kuruluşlarına yaptırdıkları tespit edilmiştir.⁵⁶⁵

4.17. TMS 41 Tarımsal Faaliyetler

İşletmelerin tarımsal faaliyetlerine ilişkin muhasebeleştirme yöntemlerini ve açıklamalarını içeren bu standart, işletmeleri bazı varlıklarını gerçeğe uygun değer ile

⁵⁶¹ Gökğöz, "Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi", s.466.

⁵⁶² KGK, "TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller", s.5.

⁵⁶³ KGK, s.6.

⁵⁶⁴ KGK, s.6.

⁵⁶⁵ Çetinkaya, "Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye'deki Uygulamaların Değerlendirilmesi", s.82.

ölçmeye zorunlu kılar. Gerçeğe uygun değer tanımına da yer verilen standartta, 42 kez gerçeğe uygun değer kavramından bahsedilmiştir.

Standarta göre taşıyıcı bitkiler dışındaki canlı varlıklar ilk kayda alınmasında ve sonraki dönemlerde gerçeğe uygun değerlerinden satış maliyetleri düşülerek değerlendirilir⁵⁶⁶. Ancak sadece ilk kayda alma esnasında gerçeğe uygun değerlerin güvenilir olarak ölçülemediği durumlarda maliyet bedeli esas alınmaktadır⁵⁶⁷.

Canlı varlıklarını daha önce gerçeğe uygun değerden satış maliyetlerinin düşülmesi suretiyle ölçmüş bir işletme, bu varlıkları elden çıkarana kadar aynı yöntemle ölçmeye devam eder⁵⁶⁸. Standarta göre canlı varlıkların gerçeğe uygun değerle ölçülmesinin nedeni canlı varlıkların biyolojik dönüşümleri sebebiyle bu varlıkların değerini en iyi yansıtan model olduğunun öngörülmesindedir⁵⁶⁹.

İşletmelerin canlı varlıklarından elde ettikleri tarımsal ürünler de hasat noktasında, gerçeğe uygun değerlerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle değerlendirilmektedir⁵⁷⁰. Standart, tarımsal ürünlerin hasat noktasında, gerçeğe uygun değerinin daima güvenilir bir biçimde ölçülebildiği bakış açısına sahiptir⁵⁷¹. Tarımsal ürünlerin bu şekilde değerlendirilmesi esnasında ortaya çıkan kazanç veya kayıplar, oluştuğu dönemde kâr veya zararın hesaplanmasında dikkate alınır⁵⁷².

Tablo 2’de finansal tablo kalemleri, gerçeğe uygun değer ile ölçülürken zorunlu olup olmamasına göre sıralanmıştır. Bu ayrıma bir karşılaştırma sonucu gerçeğe uygun değer kullanımının olduğu durumlar dahil edilmemiştir. Örneğin, “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler” Standardında, satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılan bir varlığın defter değeri ile satış maliyetleri

⁵⁶⁶ Nurcan Süklüm ve Habib Akdoğan, “TMS 41 Çerçevesinde Büyükbaş Canlı Varlıkların Muhasebeleştirilmesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 18, sayı 2 (2016): s.4.

⁵⁶⁷ Beyhan Beller Dikmen ve Ayşe Gül Köksal, “Taşıyıcı Bitkilerin TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı Çerçevesinde Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi: Ceviz Üretim İşletmesinde Bir Uygulama”, *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11, sayı 3 (2018): s.94.

⁵⁶⁸ KGK, “TMS 41 Tarımsal Faaliyetler”, s.5.

⁵⁶⁹ Alper Tazegül ve Azize Kahramani, “Tekdüzen Muhasebe Sistemi Ve TMS-41 Kapsamında Büyükbaş Hayvanların Muhasebe Kayıtlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 9, sayı 17 (2018): s.252.

⁵⁷⁰ KGK, “TMS 41 Tarımsal Faaliyetler”, s.4.

⁵⁷¹ KGK, s.6.

⁵⁷² KGK, s.5.

düşülmüş gerçeğe uygun değerinin karşılaştırılması öngörülmüştür. Benzer şekilde “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardında da varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığı tespitinde geri kazanılabilir tutarın belirlenmesinde satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile kullanım değerinin karşılaştırması öngörülmektedir. Karşılaştırma sonucunda geri kazanılabilir tutar olarak kullanım değeri ya da satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer belirlenebilmektedir. Bu nedenle söz konusu karşılaştırmalarda, Tablo 2’de sınıflandırılan zorunlu/isteğe bağlı ayırımına gidilememektedir.

Tablo 2. Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasında Zorunlu/İsteğe Bağlı Ayırımı⁵⁷³

Zorunlu Gerçeğe Uygun Değer	İsteğe Bağlı Gerçeğe Uygun Değer
Alım Satım Amaçlı Finansal Araçlar (TMS 39)	Maddi Duran Varlıklar (TMS 16)
Biyolojik Varlıklar (TMS 41)	Maddi Olmayan Duran Varlıkların Yeniden Değerlemesi (TMS 38)
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar (TMS 39)	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (TMS 40)
Hasat Noktasındaki Tarımsal Ürünler (TMS 41)	TFRS Geçişinde Seçilen Kalemler (TFRS 1)
Edinilen İşletmeden Elde Edilen Varlıklar Ve Borçlar (TFRS 3)	Kontrol Gücü Olmayan Payların İlk Muhasebeleştirilmesi (TFRS 3)
Ticari Alacaklar Haricindeki Finansal Araçların İlk Muhasebeleştirilmesi (TFRS 9)	Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Kiralanması (TFRS 16)
Farklı Özelliklerdeki Mal Veya Hizmetlerle Takasında Ortaya Çıkan Hasılat (TFRS 15)	Parasal Olmayan Hibeler (TMS 20)
Kıdem Tazminatı Gibi Plan Varlıkları (TMS 19)	
Emeklilik Fayda Planına İlişkin Yatırımlar (TMS 26)	
Adi Hisse Senedi Sayısı Hesaplaması (TMS 33)	
Maddi Olmayan Bir Duran Varlık Takası (TMS 38)	

⁵⁷³ Michel Blanchette, François-Éric Racicot, ve Komlan Sedzro, *IFRS Adoption in Canada: An Empirical Analysis of the Impact on Financial Statements* (Canada: Certified General Accountants Association of Canada, 2013), s.11.

5. UYGULAMA

Çalışmanın bu kısmında iki adet uygulamaya yer verilmiştir. Uygulamalardan ilkinde içerik analizi yöntemi, ikincisinde ise panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi ile Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin finansal tablolarında hangi kalemlerin raporlamasında gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verildiği tespit edilmiş ve söz konusu hiyerarşiye ilişkin tüm boyutlar incelenmiştir.

İkinci uygulama olan panel veri analizinde ise içerik analizinin yönlendirmesi sonucunda, şirketler tarafından en sık ve yüksek tutarda kullanıldığı tespit edilen finansal varlıklar ve finansal yükümlülüklerin, şirket büyüklüğü ve şirket karlılığı ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

5.1. Borsa İstanbul'da Yer Alan Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Açıklamalarına Yönelik İçerik Analizi

5.1.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, şirketlerin yayınladıkları finansal tabloların dipnotlarında yer verdikleri gerçeğe uygun değer açıklamalarını analiz etmektir. Bu amaçla standardın önemle üzerinde durduğu gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin şirketler tarafından kullanılma düzeyinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için hem seviye bazında hem de şirketlerin bulunduğu sektör bazında veriler analiz edilecektir.

5.1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışma 31.05.2019 tarihi itibari ile BİST 100'de yer alan şirketleri kapsamaktadır. Bu tarih itibariyle BİST 100'de yer alan şirketler Tablo 3'te, söz konusu şirketlerin sektörel dağılımı ise Tablo 4'te gösterilmiştir. Standart 31.12.2012 tarihinden sonraki dönemlerde uygulamaya başlandığından ve erken uygulamaya da müsaade ettiğinden dolayı şirketlerin 2012 – 2018 arasındaki 7 yıla ait dönem sonu finansal tabloları incelemeye alınmıştır. Finansal tablolar şirketlerin Kamuyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) sundukları bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir.

Söz konusu finansal tablolarda gerçeğe uygun değere ilişkin çeşitli açıklamalar mevcuttur. Standarda göre finansal tablo kalemleri için tespit edilen her bir gerçeğe uygun değerın seviyesinin belirlenmesi istenmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında söz konusu açıklamalardan sadece gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verilen açıklamalar dikkate alınmıştır.

Tablo 3. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle BİST 100 Şirketleri

	Şirket Kodu	25	ENKAI	51	KRDMD	77	TATGD
1	AFYON	26	EREGL	52	KARSN	78	TAVHL
2	AKBNK	27	FENER	53	KARTN	79	TKFEN
3	AKSA	28	FROTO	54	KERVT	80	TOASO
4	AKSEN	29	GSRAY	55	KCHOL	81	TSPOR
5	ALGYO	30	GENTS	56	KORDS	82	TRKCM
6	ALARK	31	GEREL	57	KOZAL	83	TCELL
7	ALBRK	32	GLYHO	58	KOZAA	84	TMSN
8	ANACM	33	GOODY	59	MAVI	85	TUPRS
9	AEFES	34	GOLTS	60	METRO	86	THYAO
10	ARCLK	35	GOZDE	61	MGROS	87	TTKOM
11	ASELS	36	GSDHO	62	MPARK	88	TTRAK
12	BERA	37	GUBRF	63	NTHOL	89	GARAN
13	BJKAS	38	SAHOL	64	NETAS	90	HALKB
14	BIMAS	39	HEKTS	65	ODAS	91	ISCTR
15	CCOLA	40	HURGZ	66	OTKAR	92	TSKB
16	CLEBI	41	ICBCT	67	OZGYO	93	SISE
17	CEMAS	42	IEYHO	68	PRKME	94	VAKBN
18	CEMTS	43	IHLGM	69	PARSN	95	ULKER
19	DOHOL	44	IHLAS	70	PGSUS	96	VERUS
20	DGKLB	45	INDES	71	PETKM	97	VESTL
21	EGEEN	46	IPEKE	72	POLHO	98	YKBNK
22	ECILC	47	ISDMR	73	SASA	99	YATAS
23	EKGYO	48	ISFIN	74	SODA	100	ZOREN
24	ENJSA	49	ISGYO	75	SKBNK		
		50	ITTFH	76	SOKM		

Tablo 4. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle BİST 100 Şirketlerinin Sektörel Dağılımı

Sektör Adı	Şirket Sayısı
İmalat Sanayii	39
Mali Kuruluşlar	34
Eğitim, Sağlık, Spor Ve Diğer Sosyal Hizmetler	5
Ulaştırma, Haberleşme Ve Depolama	5
Elektrik Gaz Ve Su	4
Toptan Ve Perakende Ticaret, Otel Ve Lokantalar	4
Madencilik	4
Teknoloji	3
İnşaat Ve Bayındırlık	1
Gayrimenkul Faaliyetleri	1

5.1.3. Çalışmanın Yöntemi

Yukarıda açıklanan kapsama dahil olan şirket verileri içerik analizi yöntemi ile analize tabi tutulmuştur. Bu yöntem ile şirketlerin hangi finansal tablo kalemlerinde gerçeğe uygun değer hiyerarşisini kullandıkları, bunların sektörlere göre dağılımı ve tutar bazında büyüklükleri tespit edilmiştir.

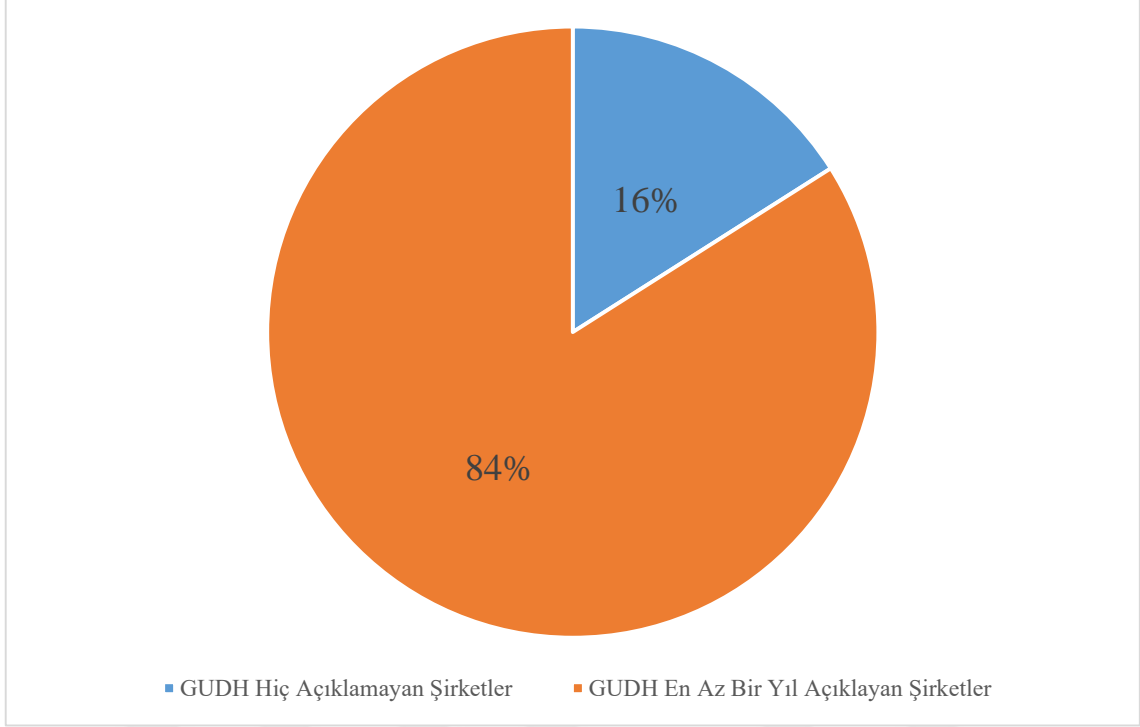
5.1.4. Çalışmanın Bulguları

Araştırma bulguları üç aşamada değerlendirilecektir. Öncelikle gerçeğe uygun değer hiyerarşisine ilişkin genel bulgular açıklandıktan sonra hangi finansal tablo kalemleri için söz konusu hiyerarşinin açıklandığı ve bunların tutarları analiz edilecektir. Son aşamada ise bulguların sektörlere göre dağılımları değerlendirilecektir.

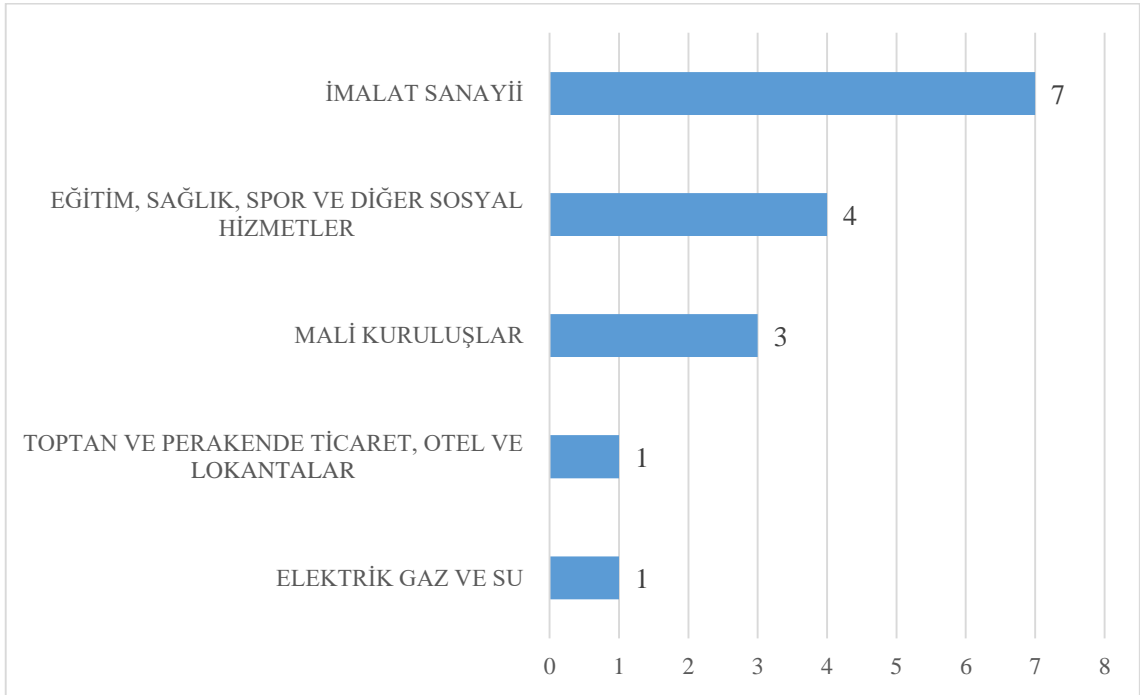
5.1.4.1. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine İlişkin Genel Bulgular

BİST 100’de yer alan şirketlerin finansal tablo kalemleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini en az bir yılda (dönemde) açıklama düzeyi şekil 2’ de gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere şirketlerin %84’ü en az bir dönemde en az bir varlık veya yükümlülüğüne ilişkin GUDH açıklaması yapmıştır. Şirketlerin %16’sı ise GUDH’ye ilişkin 2012 – 2018 yılları arasında herhangi bir finansal tablo kalemine ilişkin hiçbir açıklama yapmamıştır. Gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilen varlıklardan en

azından finansal araçların tüm şirketlerde olmasına karşın 16 şirketin bu varlıkları için gerçeğe uygun hiyerarşisini belirlemediği tespit edilmiştir.

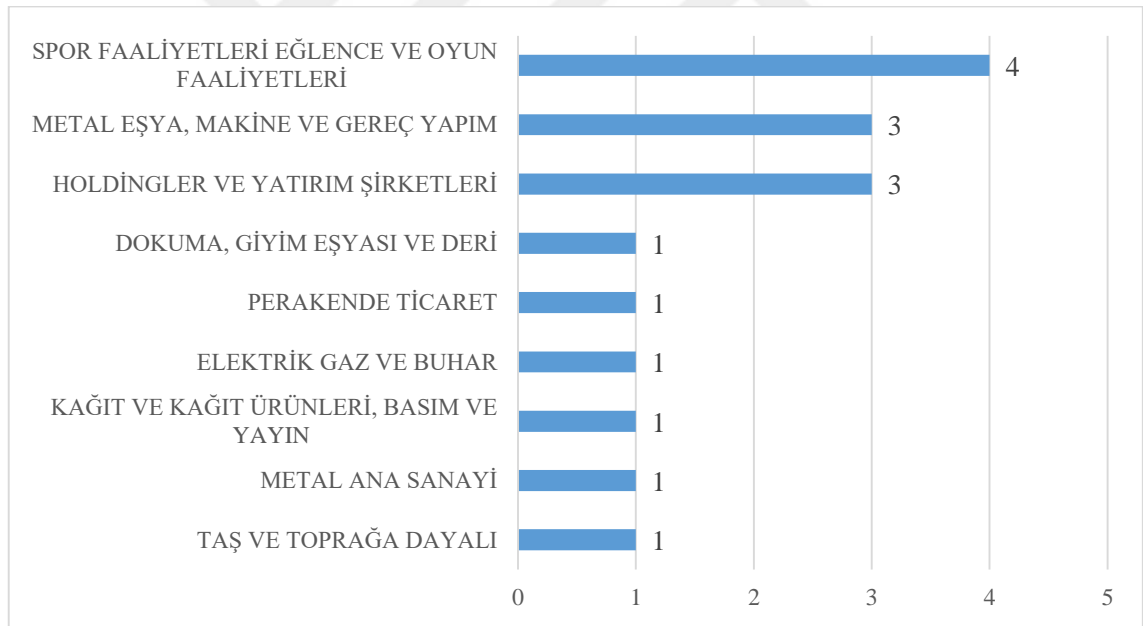
Şekil 2. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi (GUDH) Açıklanma Düzeyi

Şekil 3. GUDH Hiç Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Sektörler

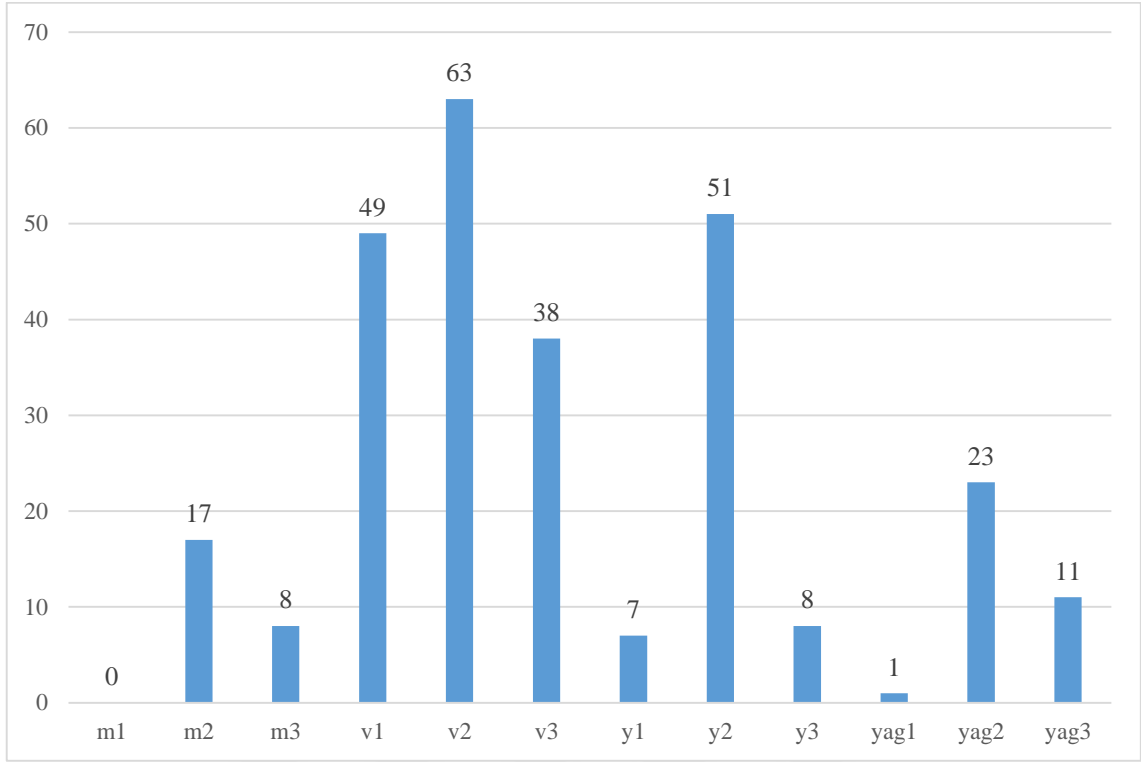
GUDH açıklamayan şirketlerin bulunduğu sektörler şekil 3’te gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere en fazla imalat sanayi şirketlerinde gerçeğe uygun değere ilişkin hiyerarşi açıklaması yapılmadığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak BİST 100 şirketleri içerisinde imalat sanayi şirketlerinin ağırlıkta olması gösterilebilir. Bunun yanı sıra asıl dikkat çekici olan ise 3 adet mali kuruluşun finansal tablolarında finansal araçlar mutlaka yer almasına karşın, buna ilişkin GUDH açıklamasının yapılmamasıdır.

GUDH açıklamayan şirketlerin bulunduğu alt sektörler şekil 4’te gösterilmiştir. Buna göre GUDH açıklamayan şirketler 9 farklı alt sektörde faaliyet göstermektedir. Açıklama yapmayan şirketlerin en fazla olduğu alt sektör ise “*Spor Faaliyetleri, Eğlence ve Oyun Faaliyetleri*” olmuştur. BİST 100’de “*Spor Faaliyetleri, Eğlence ve Oyun Faaliyetleri*” alt sektöründe 4 şirket bulunmaktadır. Bunların tamamı ise spor kulüpleridir.

Şekil 4. GUDH Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Alt Sektörler

Finansal tablo kalemlerinin seviye bazında tutarları aşağıda gösterilmiştir. Finansal tablo kalemleri bazında GUDH’ye finansal tablo dipnotlarında en az bir dönem yer veren şirketlerin seviyelere göre dağılımı şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5. GUDH Seviyelerini Raporlayan Şirket Sayıları

m1:	Maddi Duran Varlık (1. Seviye)	v1:	Finansal Varlık (1. Seviye)	y1:	Finansal Yükümlülük (1. Seviye)	yag1:	Yatırım Amaçlı Gayrimenkul (1. Seviye)
m2:	Maddi Duran Varlık (2. Seviye)	v2:	Finansal Varlık (2. Seviye)	y2:	Finansal Yükümlülük (2. Seviye)	yag2:	Yatırım Amaçlı Gayrimenkul (2. Seviye)
m3:	Maddi Duran Varlık (3. Seviye)	v3:	Finansal Varlık (3. Seviye)	y3:	Finansal Yükümlülük (3. Seviye)	yag3:	Yatırım Amaçlı Gayrimenkul (3. Seviye)

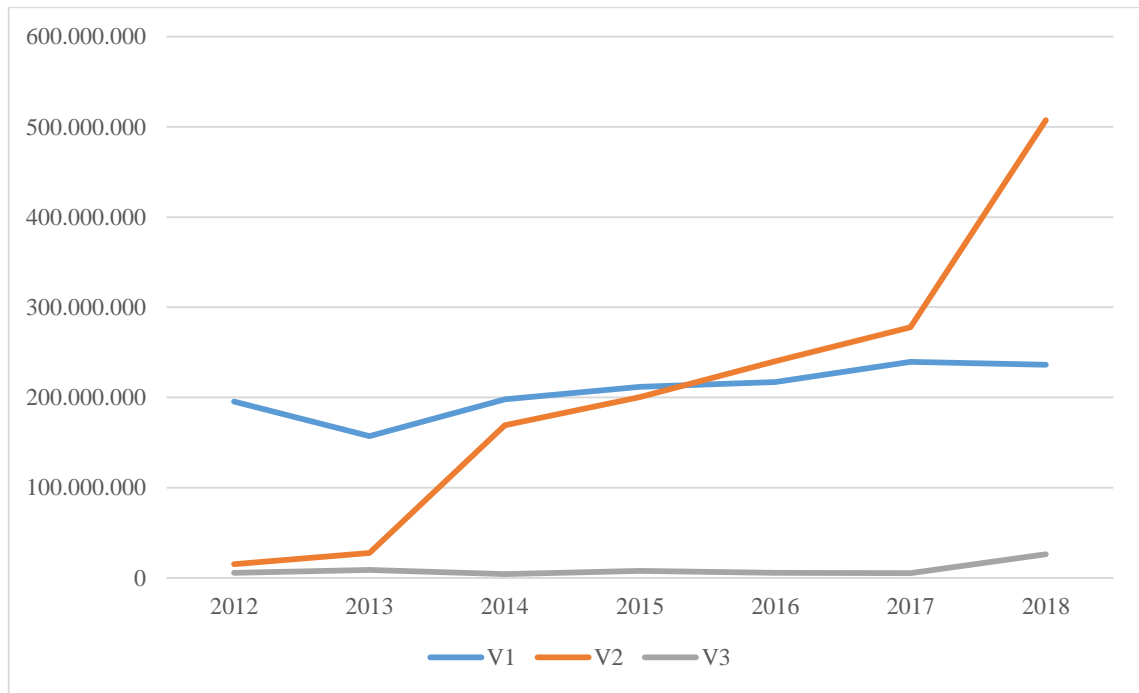
* Bundan sonraki şekillerde de kısaltmalar yukarıdaki anlamları ile kullanılacaktır.

Şekilde görüldüğü üzere şirketler; maddi duran varlıkları, finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri için GUDH açıklamaları yapmıştır. Bu finansal tablo kalemleri arasında ise en fazla finansal varlıklarda GUDH açıklaması yapılmıştır. Şirketler söz konusu finansal tablo kalemlerini çoğunlukla 2. seviyede raporlamışlardır. 1. seviyede en fazla raporlanan finansal tablo kalemi, finansal varlıklar olmuştur. Maddi duran varlıklarda 1. seviyede raporlama hiç yapılmamış, yatırım amaçlı gayrimenkullerde ise sadece bir kez 1. seviye raporlama yapılmıştır.

5.1.4.2. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Açıklandığı Finansal Tablo Kalemleri

Araştırmada şirketlerin sadece dört adet finansal tablo kaleminde gerçeğe uygun değer hiyerarşisi belirledikleri tespit edilmiştir. Söz konusu finansal tablo kalemlerine ilişkin tespitler aşağıda açıklanmıştır.

a) Finansal Varlıklar: Şekilde 6'da, şirketler tarafından raporlanan finansal varlıkların yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir.

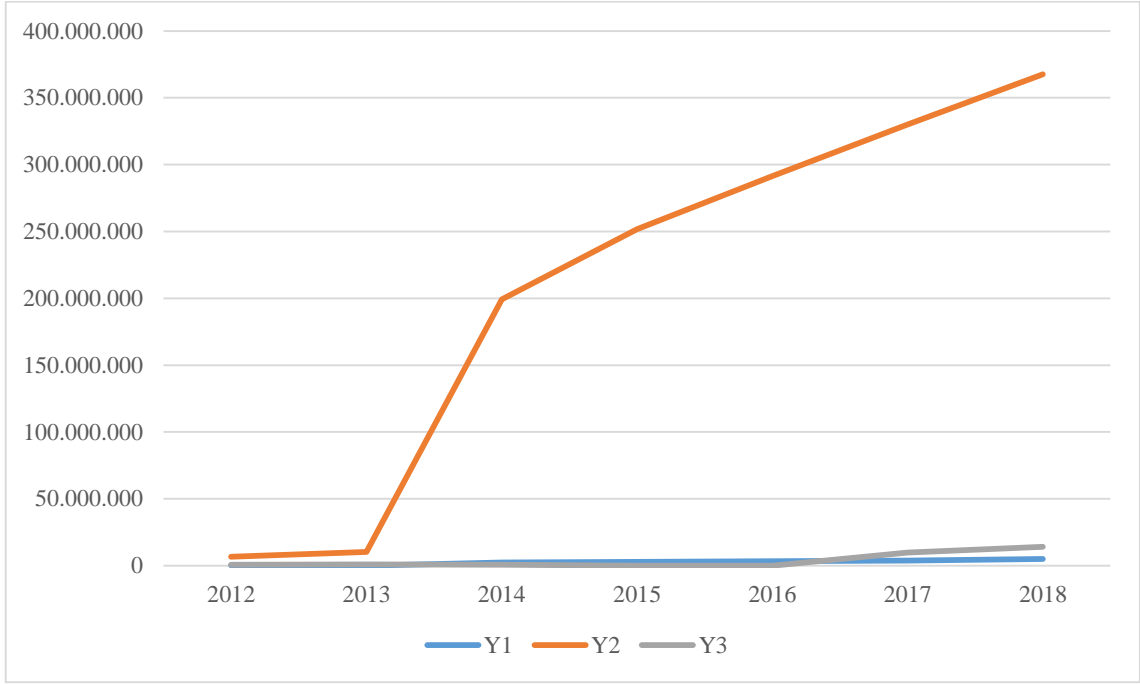

Şekil 6. Finansal Varlıklar GUDH (Bin TL)

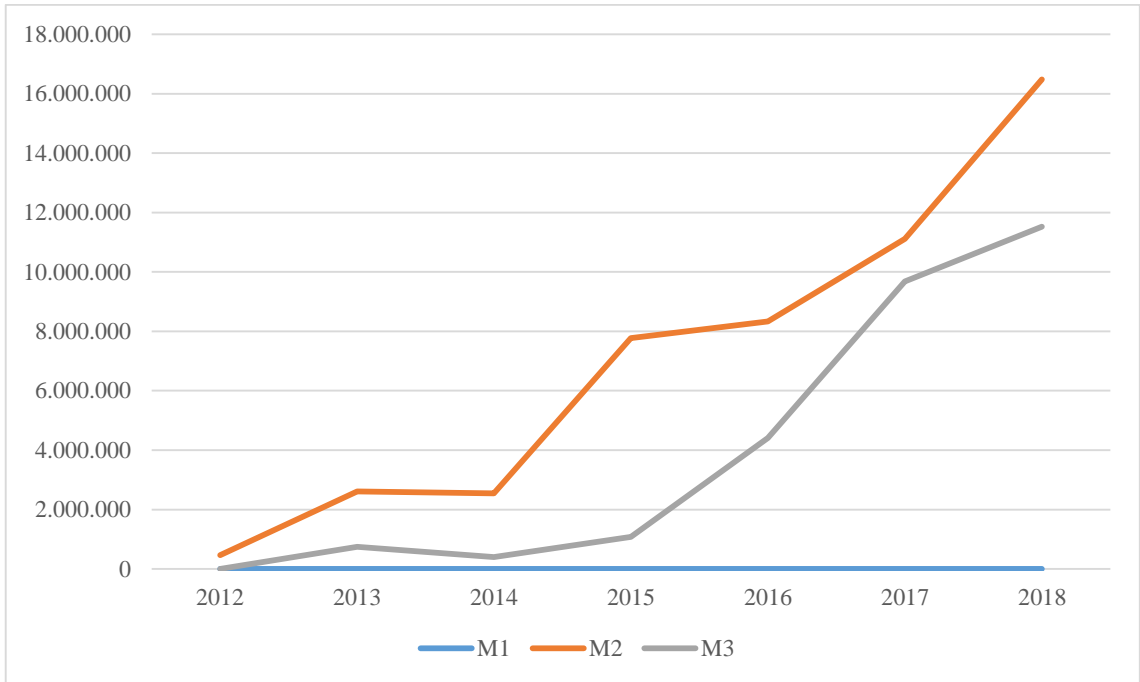
Şekilde görüldüğü üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan finansal varlıklar artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan finansal varlıkların gerçeğe uygun değeri yaklaşık 216 milyar TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 770 milyar TL olmuştur. Finansal varlıkların 1. ve 3. seviye raporlaması yıllar itibari ile yatay bir seyir izlerken, 2. seviye raporlama ise kayda değer bir artış göstermektedir.

b) Finansal Yükümlülükler: Şekilde 7'de, şirketler tarafından raporlanan finansal yükümlülüklerin yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere aynı finansal varlıklarda olduğu gibi yıllar itibari ile gerçeğe

uygun değer ile raporlanan finansal yükümlülükler de artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri yaklaşık 7,5 milyar TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 386,5 milyar TL olmuştur. Finansal yükümlülükler ağırlıklı olarak 2. seviyede raporlanmıştır.

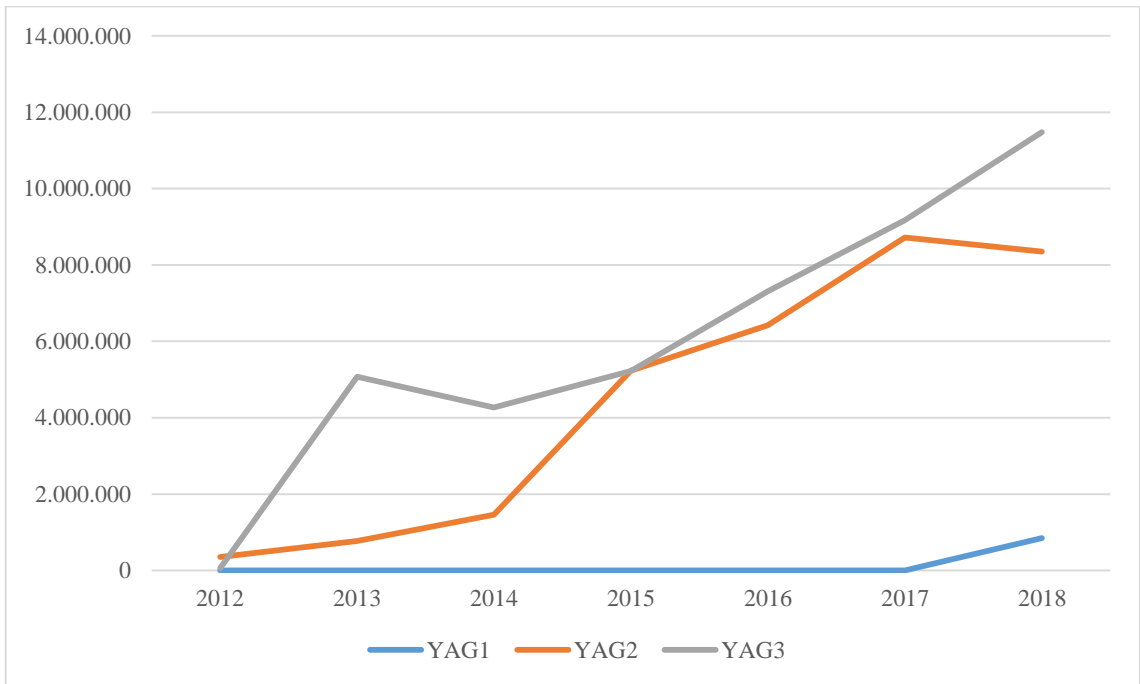
Şekil 7. Finansal Yükümlülükler GUDH (Bin TL)

Şekil 8. Maddi Duran Varlıklar GUDH (Bin TL)

c) Maddi Duran Varlıklar: Şekil 8’de, şirketler tarafından raporlanan maddi duran varlıkların yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan maddi duran varlıklarda artış olmuştur. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değeri yaklaşık 466,5 milyon TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 28 milyar TL olmuştur. Maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değeri 2. seviye ve 3. seviye arasında birbirine yakın bir şekilde raporlanmakla beraber 1. seviye hiç raporlanmamıştır.

d) Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller: Şekil 9’da, şirketler tarafından raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkullerin yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkuller de artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri yaklaşık 414 milyon TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 20,5 milyar TL olmuştur. Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri maddi duran varlıklara benzer şekilde 2. seviye ve 3. seviye arasında birbirine yakın raporlanmakla beraber 1. seviye sadece 2018 yılında raporlanmıştır.

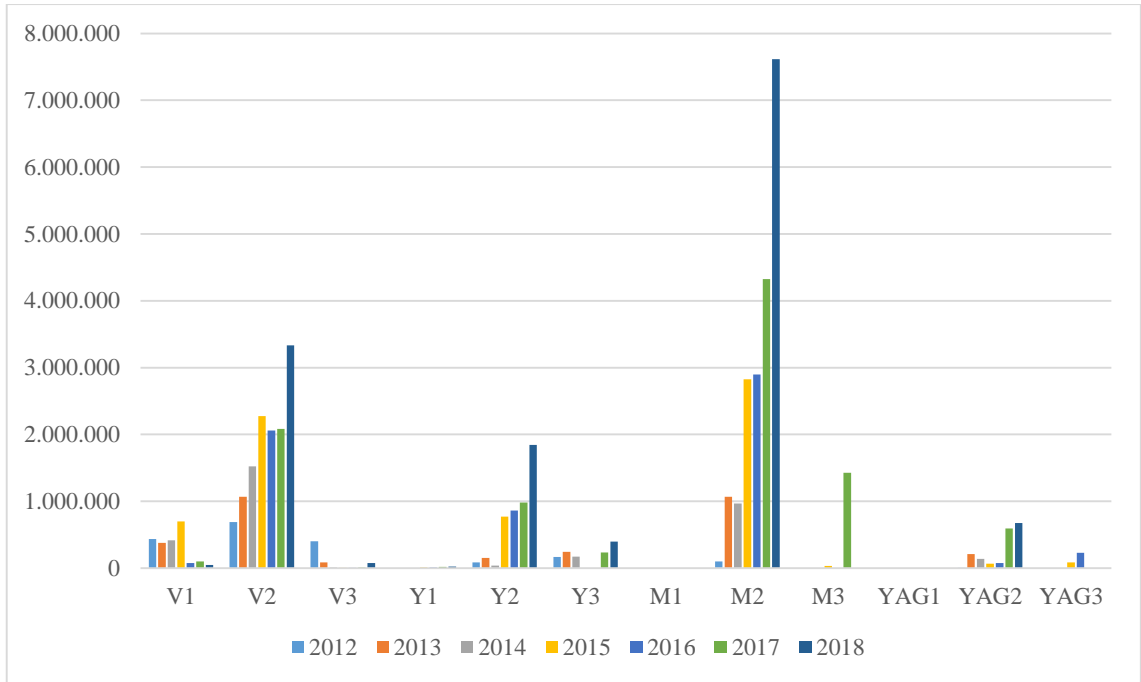

Şekil 9. Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller GUDH (Bin TL)

5.1.4.3. Sektör Bazında Raporlanan Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Finansal tablo kalemlerinin sektör bazında raporlanan gerçeğe uygun değer tutarları aşağıda incelenmiştir.

a) İmalat Sanayi Sektörü: Şekil 10'da imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir.

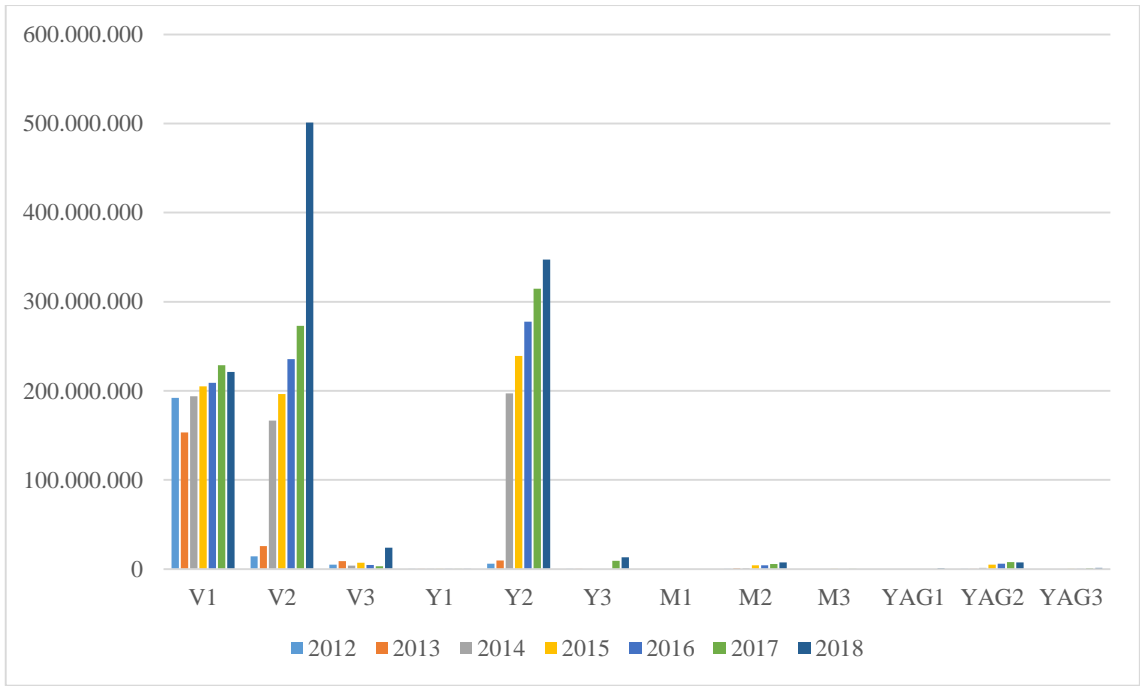

Şekil 10. İmalat Sanayi Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

Bu sektörde 39 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde en fazla tutarda gerçeğe uygun değer ile raporlanan finansal tablo kalemi, maddi duran varlıklardır. Bu sonucun çıkmasında imalat sanayi şirketlerinin finansal tablolarında maddi duran varlıklar kaleminin diğer sektörler göre görece daha fazla olması ile ifade edilebilir. Bununla birlikte dört finansal tablo kaleminin tamamında da gerçeğe uygun değer ile raporlandığı tespit edilmiştir.

b) Mali Kuruluşlar Sektörü: Şekil 11'de mali kuruluşlar sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 34 şirket faaliyet göstermektedir. Sektördeki şirketlerin ana faaliyet konusu fon bulmak ve bunu ihtiyaç

duyanlara kullanılmak olduğundan, beklendiği gibi büyük çoğunlukla finansal varlıklar ile finansal yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile raporlanmıştır. Finansal varlıkların gerçeğe uygun değer ile raporlanmasında hem 1. seviye hem de 2. seviye benzer dağılım gösterirken, finansal yükümlülüklerde ise 2. seviyenin çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Bu sektör finansal varlıklar ile finansal yükümlülüklerin en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

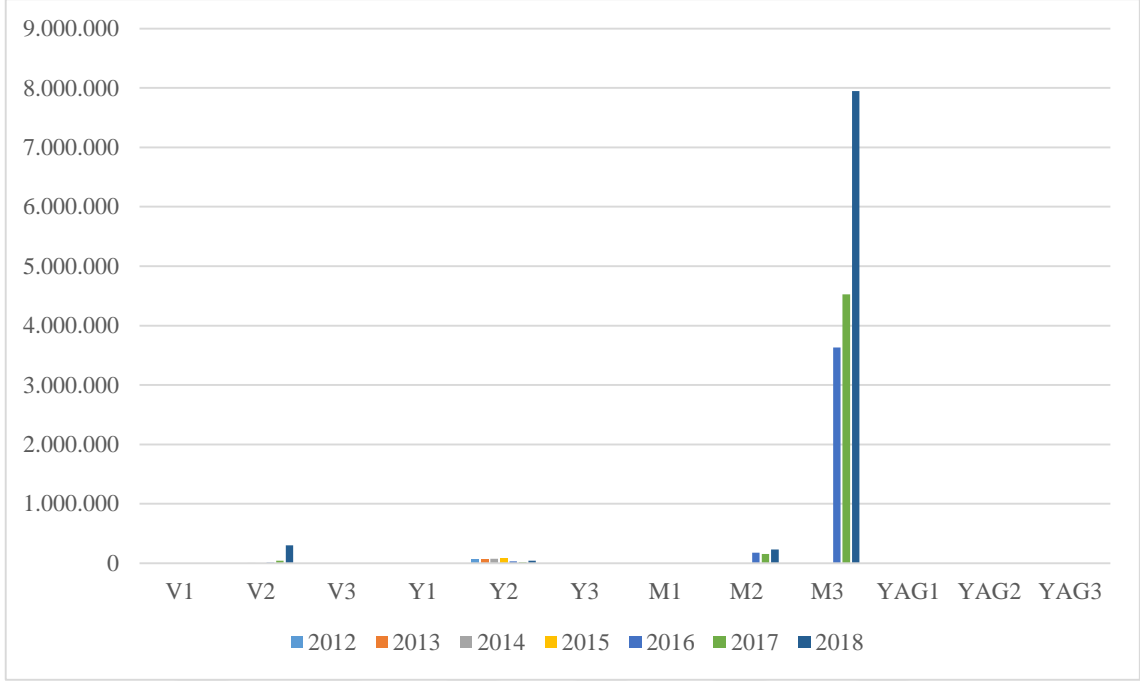

Şekil 11. Mali Kuruluşlar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

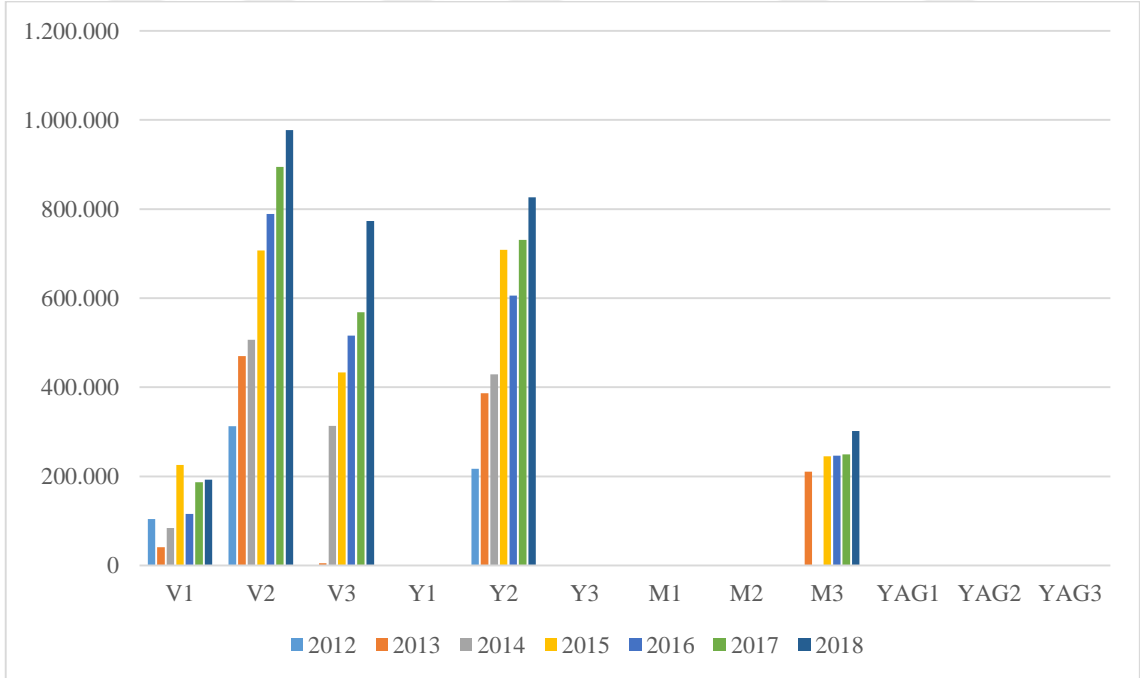
Yatırım amaçlı gayrimenkuller ile maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi finansal varlık ve finansal yükümlülüklerle oranla çok düşük tutardadır. Ancak bu hali ile bile 2018 yılı itibariyle yakın ara farkla, yatırım amaçlı gayrimenkullerde 9,7 milyar TL ile ikinci, maddi duran varlıklarda ise 7,5 milyar TL civarında gerçekleşerek üçüncü en yüksek tutara ulaşmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında mali kuruluşların bilanço büyüklüğünün etkili olduğu ifade edilebilir.

c) Elektrik, Gaz ve Su Sektörü: Şekil 12’de elektrik, gaz ve su sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde ağırlıklı olarak maddi duran varlıklar gerçeğe uygun değer ile raporlanmıştır. Maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer hiyerarşi seviyesi

ise genellikle 3. seviyedir. 2018 yılı itibari ile yaklaşık 8,2 milyar TL ile maddi duran varlıkların en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

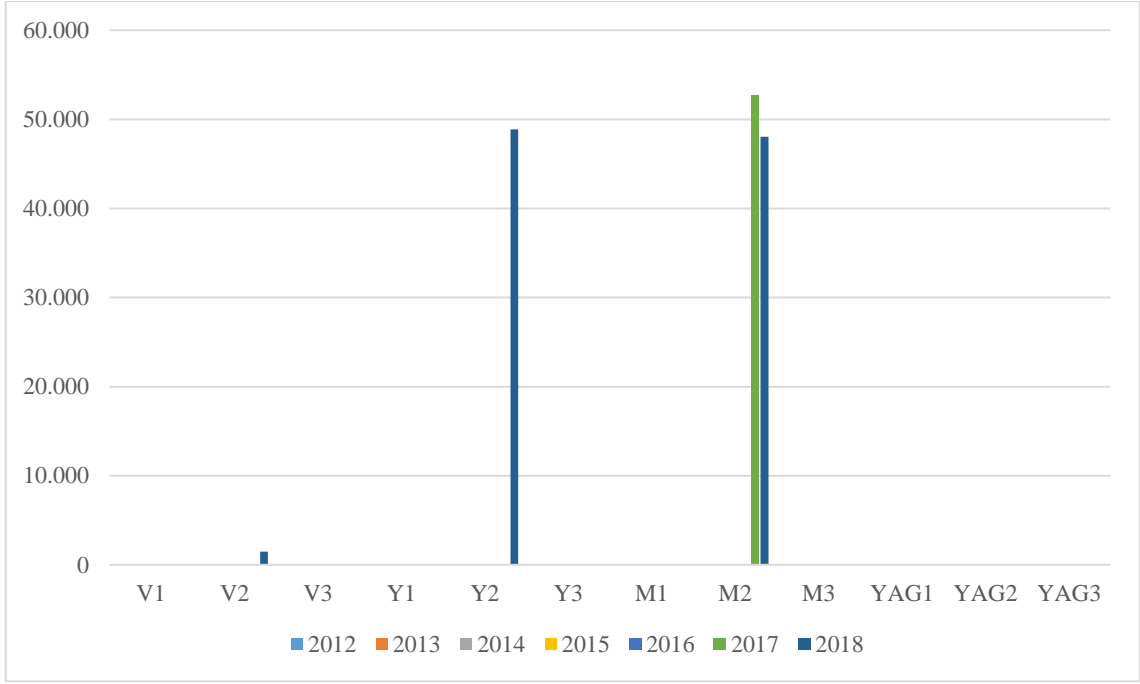
Şekil 12. Elektrik Gaz ve Su Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

Şekil 13. Teknoloji Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

d) Teknoloji Sektörü: Şekil 13'te teknoloji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari

ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 3 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde yatırım amaçlı gayrimenkuller dışındaki tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer kullanıldığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklarda tüm seviyelerde, finansal yükümlülüklerde 2. seviyede ve maddi duran varlıklarda ise 3. seviyede raporlama yapıldığı görülmektedir.

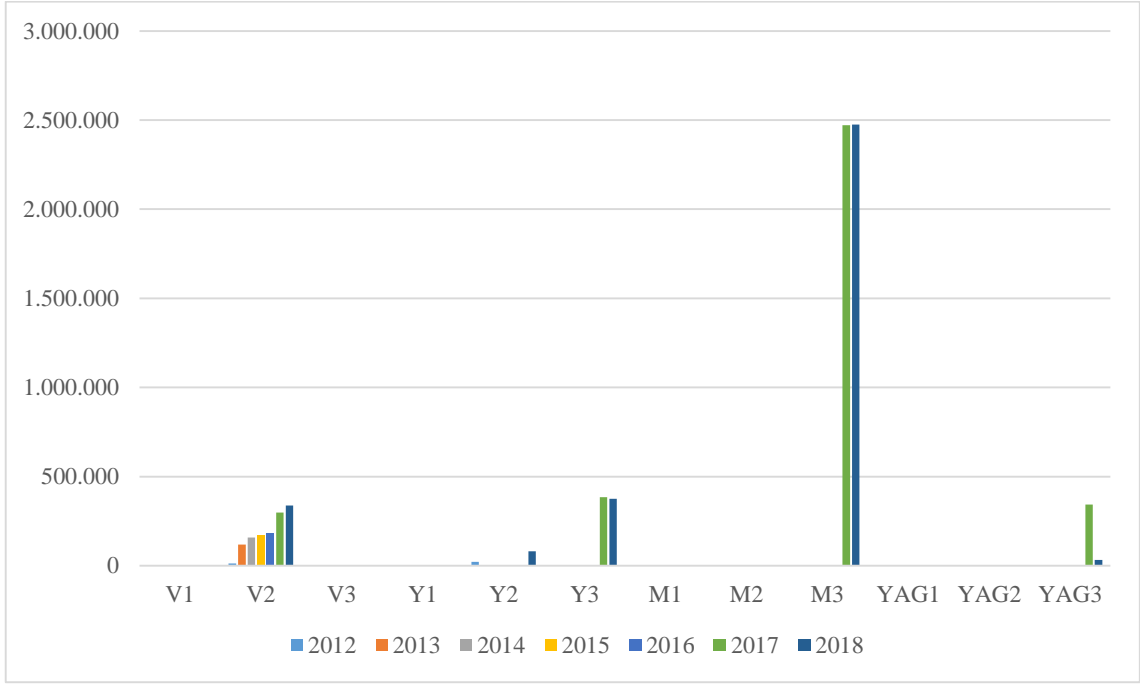

Şekil 14. Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

e) Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler Sektörü: Şekil 14'te eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 5 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde 5 şirket olmasına karşın, bunlardan 4'ünü oluşturan futbol kulüpleri finansal tablolarında gerçeğe uygun değer ile raporlama yapmamıştır. Diğer 1 şirketin ise 2017 yılından itibaren gerçeğe uygun değer ile raporlamaya başladığı tespit edilmiştir.

f) Toptan Ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar Sektörü: Şekil 15'de toptan ve perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir.

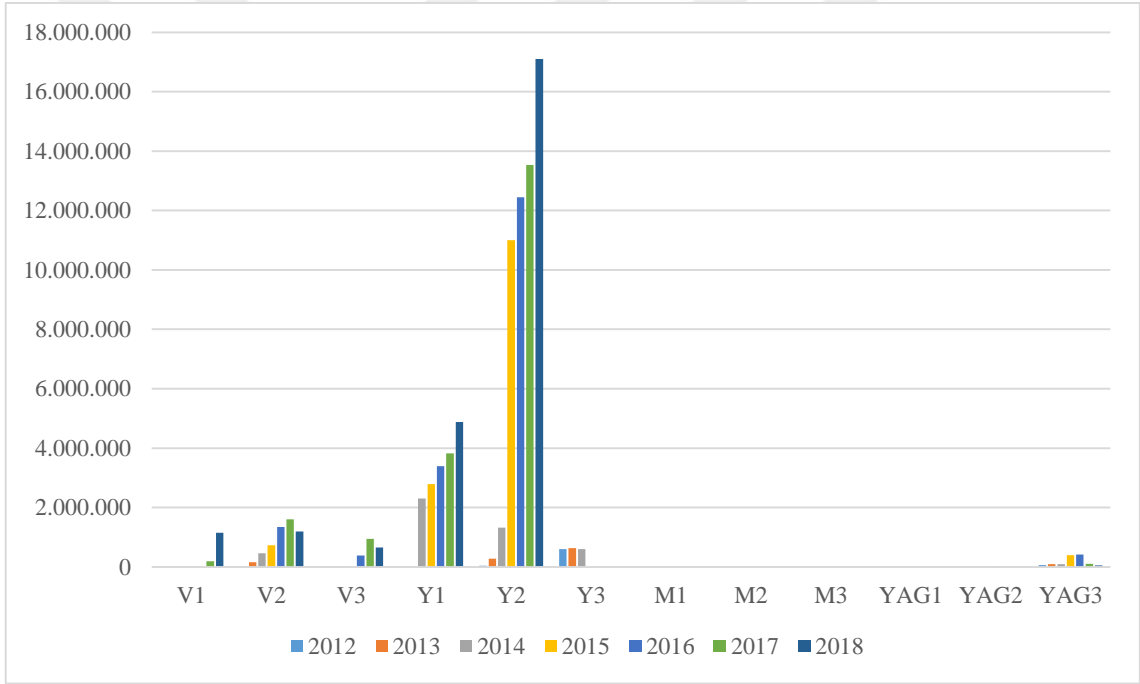
Sektörde genel olarak finansal varlıklar gerçeğe uygun değerde raporlanmıştır. 2017 yılından itibaren ise tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer raporlamasının yapıldığı tespit edilmiştir. Ağırlıklı olarak finansal varlıklar 2. seviyede raporlanırken, diğer kalemler 3. seviyede raporlanmıştır.

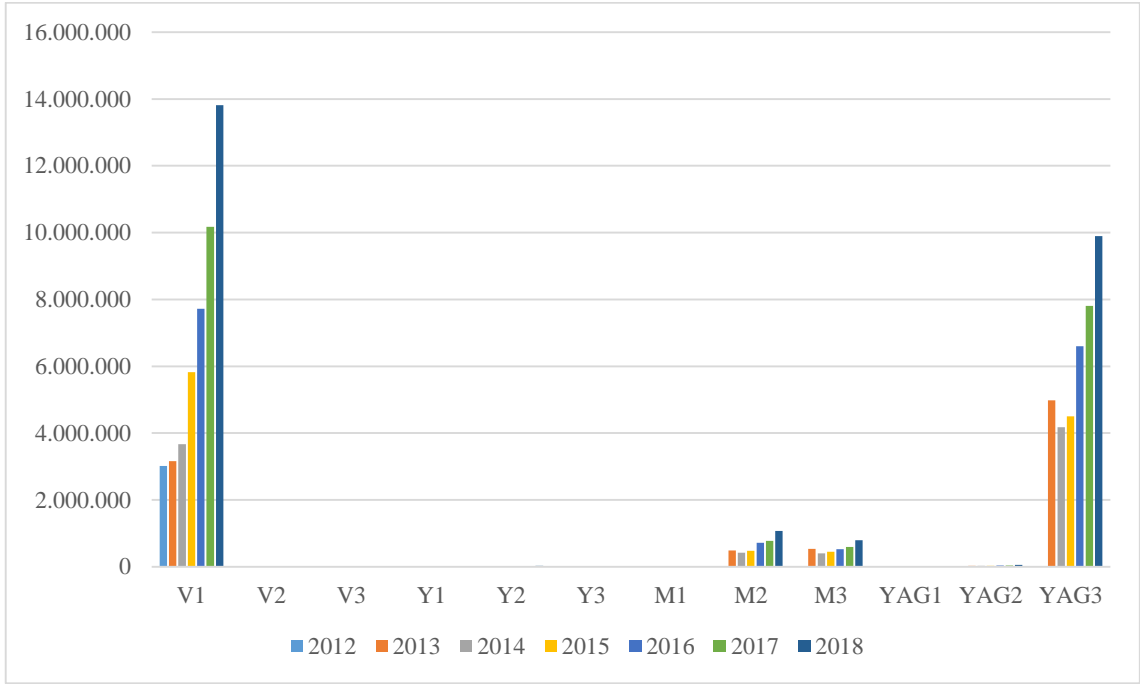
Şekil 15. Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

g) Ulaştırma, Haberleşme Ve Depolama Sektörü: Şekil 16’da ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir. Bu sektörde 5 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde ağırlıklı olarak finansal yükümlülüklerde olmakla birlikte, finansal varlıklarda ve 2017 yılından itibaren de yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değer raporlaması yapıldığı tespit edilmiştir. Maddi duran varlıklar ise gerçeğe uygun değer ile hiç raporlanmamıştır. Duran varlıkların yüksek olduğu bu sektörde maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değerde raporlanmaması dikkati çeken bir durumdur. 2018 yılı itibari ile yaklaşık 22 milyar TL ile finansal yükümlülüklerde mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

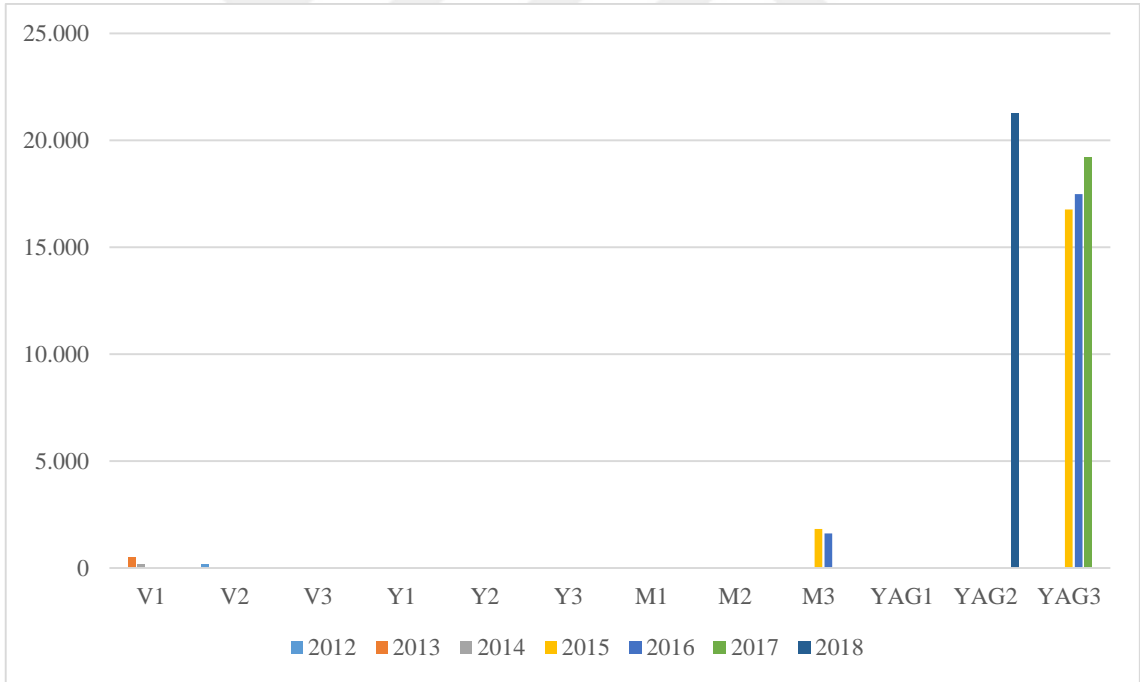
h) İnşaat ve Bayındırlık Sektörü: Şekil 17’de inşaat ve bayındırlık sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 1 şirket faaliyet göstermektedir. Şirketin finansal yükümlülükler dışındaki tüm kalemlerde gerçeğe uygun değeri kullandığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklarda 1. seviyede, maddi duran varlıklarda 2. ve 3. seviyede, yatırım amaçlı gayrimenkullere ise 3. seviyede raporlama yapıldığı görülmektedir. İnşaat ve bayındırlık sektörü, 2018 yılı itibari ile yaklaşık 10 milyar TL ile yatırım amaçlı gayrimenkullerde birinci, yaklaşık 14 milyar TL ile de finansal varlıklarda mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

Şekil 16. Ulaştırma Haberleşme ve Depolama Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

Şekil 17. İnşaat ve Bayındırlık Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

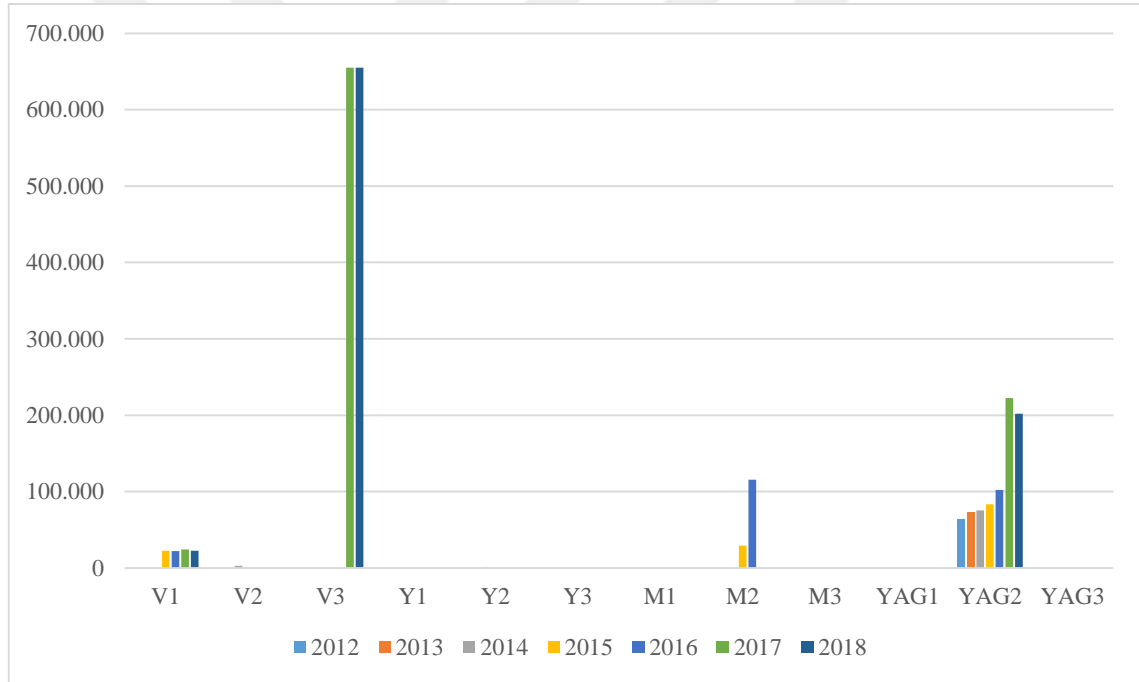

Şekil 18. Gayrimenkul Faaliyetleri Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

i) **Gayrimenkul Faaliyetleri Sektörü:** Şekil 18’de gayrimenkul faaliyetleri sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir. Bu sektörde 1 şirket faaliyet göstermektedir. Şirket, genel olarak yatırım amaçlı gayrimenkullerini

gerçeğe uygun değer ile raporlamak ile birlikte finansal varlık ve maddi duran varlıklarında da gerçeğe uygun değeri kullanmıştır.

j) Madencilik Sektörü: Şekil 19’da madencilik sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde finansal yükümlülük dışındaki kalemlerin gerçeğe uygun değer ile raporlandığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklar ağırlıklı olarak 3. seviyede raporlanırken, maddi duran varlıklar ile yatırım amaçlı gayrimenkullerin 2. seviyede raporlandığı görülmüştür. Madencilik sektörü, yatırım amaçlı gayrimenkullerin yıllar itibari ile en düzenli raporlandığı sektördür.

Şekil 19. Madencilik Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

5.1.5. Çalışmanın Değerlendirilmesi

Çalışmada, BİST 100’de yer alan şirketlerin yayınladıkları finansal tabloların dipnotlarında yer verdikleri gerçeğe uygun değer açıklamaları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Şirketlerin çoğu gerçeğe uygun değer standardının öngördüğü biçimde finansal tablolarında gerçeğe uygun değer hiyerarşisi açıklamalarına yer vermektedir. Buna karşın gerçeğe uygun değer açıklaması yapmayan ancak bu açıklamayı yapması beklenen 16 şirket mevcuttur. Söz konusu şirketlerin içerisinde özellikle finansal varlık ve finansal yükümlülükleri finansal tablolarının önemli bir kısmını oluşturan bazı mali kuruluşlar ile finansal yükümlülüklerinin çok yüksek olduğu spor kulüplerinin tamamının olması dikkat çekicidir.
- Şirketler; finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerinde gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer vermişlerdir. Bunların dışında başka herhangi bir finansal tablo kaleminde gerçeğe uygun değer hiyerarşisi kullanılmamıştır.
- Şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verdikleri söz konusu finansal tablo kalemlerinin ağırlıkları ise birbirinden farklıdır. Finansal varlıklar yaklaşık 770 milyar TL en fazla tutarda gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verirken, finansal yükümlülükler yaklaşık 386,5 milyar TL ile ikinci, maddi duran varlıklar yaklaşık 28 milyar TL ile üçüncü ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ise yaklaşık 20,5 milyar TL ise sonuncu olmuştur.
- Maddi duran varlıkları hiçbir şirket 1. seviyede raporlamamıştır. Ayrıca yatırım amaçlı gayrimenkulleri ise sadece bir şirket 1. seviyede raporlamıştır. Şirketler genellikle maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini SPK tarafından kabul edilen değerlendirme kuruluşları aracılığı ile değerlemektedir. Bu kuruluşlarca yapılan değerlemenin uzman kişinin görüşlerine dayanması nedeni ile gözlemlenebilir girdiler azalmaktadır. Dolayısı 1. seviye raporlama olmaması beklenen bir durumdur.
- Şirketler hem finansal varlıklarda hem de finansal yükümlülüklerde asgari düzeyde 3. seviye raporlama yaparak, standardın öngördüğü şekilde gözlemlenebilir girdileri azami ölçüde tutmaya çalışmışlardır.

Bunun yanında finansal varlıkların raporlamasında yıllar içinde 1. seviyeden 2. seviyeye doğru bir yönelim varken, finansal yükümlülüklerin ise istikrarlı bir biçimde 2. seviyede raporlandığı gözlemlenmektedir. Şirketlerin finansal tablolarında türev ürünlerin ağırlığının artmaya başlaması gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde 2. seviyenin payının artmasında önemli bir etkidir.

- Tutar olarak tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer raporlamasının hızlı bir şekilde arttığı gözlenmiştir. Örneğin, gerçeğe uygun değerde raporlanan finansal varlıklar 2012 yılında yaklaşık 216 milyar TL iken 2018 yılında yaklaşık 770 milyar TL'dir.
- Finansal varlık ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri tutar olarak en çok mali kuruluşlarda raporlanmıştır. Bunun yanı sıra yatırım amaçlı gayrimenkullerde ve maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer raporlamasında da ilk üçte yer almaktadır. Mali kuruluşların hem faaliyet konusunun finansal araçlar olması hem de bilanço büyüklüğü bu sonuçların çıkmasında en önemli etkenlerdir.
- Maddi duran varlıklarda en fazla gerçeğe uygun değer raporlandığı sektör elektrik, gaz ve su sektörü olmuştur. Bu sektörde faaliyet gösterilebilmesi için maddi duran varlıkların fazla olmasına ihtiyaç duyulması bunun nedeni olduğu düşünülmektedir.
- Maddi duran varlıkların yüksek olduğu ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe ise bu varlıkların gerçeğe uygun değeri hiçbir dönemde raporlanmamıştır. Ancak yaklaşık 22 milyar TL ile finansal yükümlülüklerde mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer raporlandığı sektör olmuştur.
- Eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektörü gerçeğe uygun değer raporlamasında en kötü performansı sergileyen sektördür. 5 şirketin faaliyet gösterdiği sektörde, 4 spor kulübünün hiçbiri gerçeğe uygun değer raporlaması yapmazken, diğer 1 şirketin ise son iki yıldır gerçeğe uygun değer raporlaması yaptığı tespit edilmiştir. Spor kulüplerinin aşırı borçlanma nedeniyle yüksek finansal

yükümlülüklerinin olduğu, ayrıca üçü İstanbul'da olan bu spor kulüplerin gayrimenkullerinin yüksek değerde olduğu bilinmektedir. Buna karşın kulüplerin gerçeğe uygun değer raporlaması yapmaması beklenmeyen bir durumdur.

- Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri en fazla inşaat ve bayındırlık sektöründe raporlansa da en düzenli (her dönem) madencilik sektöründe raporlanmıştır.

5.2. Borsa İstanbul'da Yer Alan Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşileri Üzerine Panel Veri Analizi

5.2.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, şirketlerin yayınladıkları finansal tabloların dipnotlarında yer verdikleri gerçeğe uygun değer hiyerarşisi açıklamaları ile şirket büyüklüğü ve karlılığı arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu amaçla şirketlerin raporladıkları gerçeğe uygun değer hiyerarşisindeki varlık ve yükümlülükler ait her bir seviye; şirketlerin pazar değeri, brüt satışları, özkaynak karlılığı, aktif büyüklüğü ve toplam sermayesi (uzun vadeli borçlar + sermaye) ile karşılaştırılacaktır.

5.2.2. Çalışmanın Kapsamı

Araştırmanın amacı doğrultusunda Borsa İstanbul'da yer alan şirketlerden araştırma kapsamına dâhil edilenler ve ilgili şirketlerin araştırma kapsamında incelenen unsurları Tablo 5'te gösterilmiştir.

Çalışma, 31.05.2019 tarihi itibari ile BİST 100'de yer alan şirketleri kapsamaktadır. Ancak bu şirketlerden, kendine özgü mevzuatı olan ve farklı hesap planı kullanan mali kuruluşlar (34 adet) ile finansal tablo dipnotlarında gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer vermeyenler (28 adet) kapsam dışı bırakılmıştır. Geriye kalan ve araştırma kapsamında incelenen 38 şirketin listesi tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 5. Araştırma Kapsamı

İncelenen Şirketler	Adet
BİST 100 Endeksi	100
Mali Kuruluşlar (-)	(34)
GUDH Raporlamamış Şirketler (-)	(28)
Toplam	38
VERİ KAYNAĞI	
Bağımsız Denetim Raporları ve Thomson Reuters Datastream	
DÖNEM	
2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018	7 yıl

Tablo 6. 31.05.2019 Tarihi İtibariyle Çalışma Kapsamındaki BİST 100 Şirketleri

Şirket Kodu	Şirket Adı
AKSA	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.
AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.
ANACM	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.
AEFES	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.
ARCLK	ARÇELİK A.Ş.
ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
CCOLA	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.
CLEBI	ÇELEBİ HAVA SERVİSİ A.Ş.
ENKAI	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.
FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.
GENTS	GENTAŞ GENEL METAL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
GOODY	GOODYEAR LASTİKLERİ T.A.Ş.
GOLTS	GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
GUBRF	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.
HEKTS	HEKTAŞ TİCARET T.A.Ş.
INDES	İNDEKS BİLGİSAYAR SİSTEMLERİ MÜHENDİSLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
IPEKE	İPEK DOĞAL ENERJİ KAYNAKLARI ARAŞTIRMA VE ÜRETİM A.Ş.
KRDMD	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
KARSN	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.
KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.
KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETMELERİ A.Ş.
MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.
NETAS	NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
OTKAR	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.
PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.
SODA	SODA SANAYİİ A.Ş.
TATGD	TAT GIDA SANAYİ A.Ş.
TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.
TRKCM	TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.

TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.
TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.
THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.
TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.
ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.
VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Çalışma kapsamında yer alan şirketlerin 2012-2018 arasındaki 7 yıla ait dönemsonu finansal tabloları incelemeye alınmıştır. Bunun nedeni, çalışmanın ana unsurunu oluşturan gerçeğe uygun değere ait finansal raporlama standardının 31.12.2012 tarihinden sonraki dönemlerde uygulamaya başlaması ve erken uygulamaya da müsaade etmesidir. Finansal tablolar şirketlerin Kamuyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) sundukları bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir. İlgili döneme ait şirketlerin pazar değeri, brüt satışları, özkaynak karlılığı, aktif büyüklüğü ve toplam sermayesi ile ilgili veriler ise Thomson Reuters Datastream veri tabanından alınmıştır.

Söz konusu finansal tablolarda gerçeğe uygun değere ilişkin çeşitli açıklamalar yer almaktadır. Standarda göre finansal tablo kalemleri için tespit edilen her bir gerçeğe uygun değer seviyesinin belirlenmesi istenmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında söz konusu açıklamalardan sadece gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verilen açıklamalar çalışma kapsamına dahil edilmiştir.

Daha önce yapılan içerik analizinde şirketlerin finansal tablolarının dipnotlarında finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller için gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verdikleri tespit edilmişti. Ancak bunlardan finansal varlıkların ve finansal yükümlülüklerin tutar olarak büyük farkla daha fazla olduğu belirtilmişti. Bu kalemlere ait tutarların büyüklüklerinin yanında, diğer kalemlere göre çok daha fazla sayıda şirketin finansal varlıklar ile finansal yükümlülükleri raporladıkları tespit edilmişti. Bu nedenlerle çalışmada maddi duran

varlıklar ile yatırım amaçlı gayrimenkuller kapsam dışı bırakılarak, finansal varlıklar ve finansal yükümlülüklerin şirket büyüklüğü ve karlılığı arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

5.2.3. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada panel veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Birden fazla birimin birden fazla yılına/dönemine ilişkin verilerin analiz edildiği bu yöntem ile 38 şirketin 7 yılına ait finansal verileri ile toplam 266 satır veri analiz edilmiştir. Şirketlerin tamamının tüm dönemlere ilişkin verileri kesintisiz gözlemlendiğinden dengeli panel söz konusudur. Panel veri analizi, Stata 14.0 programı ile yapılmıştır.

Panel veri analizine başlayabilmek için bağımlı ve bağımsız değişkenlerin yer aldığı matematiksel modellerin kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada yer alacak bağımlı değişkenler; 1. seviye finansal varlıklar (V1), 2. seviye finansal varlıklar (V2) ve 3. seviye finansal varlıklar (V3) ile 1. seviye finansal yükümlülükler (Y1), 2. seviye finansal yükümlülükler (Y2) ve 3. seviye finansal yükümlülükleri (Y3) içermektedir. Dolayısı ile 6 adet model kurulmuştur. Her bir modeldeki bağımsız değişkenler ise pazar değeri (MV), brüt satışlar (GI), özkaynak karlılığı (ROE), aktif büyüklüğü (TA) ve toplam sermayeden (TC) oluşmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda kurulan modeller aşağıdaki gibi formüle edilmektedir:

$$\text{Model 1: } V_1 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 2: } V_2 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 3: } V_3 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 4: } Y_1 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 5: } Y_2 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$\text{Model 6: } Y_3 = \beta_0 + \beta_1 MV_{it} + \beta_2 GI_{it} + \beta_3 ROE_{it} + \beta_4 TA_{it} + \beta_5 TC_{it} + \varepsilon_{it}$$

Modellerin oluşturulmasından sonra panel veri analizinin yapılabilmesi için aşağıdaki beş aşama takip edilmiştir:

1. Verilerde öncelikle birim etkisinin olup olmadığı tespit edilmiştir. “Panel veri birçok birimin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Her birimin ise kendine has özellikleri mevcuttur. Birimlerin özelliklerini yansıtan özelliklere **birim etki** adı verilmektedir. Birim etki, birimlere göre değişen ve zaman göre sabit bir değişkendir”⁵⁷⁴.
2. Daha sonra zaman etkisinin olup olmadığı tespit edilmiştir. “Birimlerin yanında zaman boyutunun da yer aldığı panel veride her bir zaman diliminin kendine özgü özellikleri de mevcut olabilir. Bu zaman özelliklerini yansıtan değişkene **zaman etkisi** adı verilmektedir. Zaman etkisi, birimlere göre sabit ancak zaman göre değişen bir değişkendir”⁵⁷⁵.
3. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere her iki testten sonra tüm modellerde birim etkisinin olduğu, zaman etkisinin ise olmadığı tespit edilmiştir. Panel veride birim etkinin ortaya çıkması durumunda, bunun tesadüfi mi yoksa sabit bir etki mi olduğu tespit edilmelidir. “Eğer etkilere hata terimi gibi tesadüfi bir değişken olarak davranılıyorsa, **tesadüfi etkiler**; her bir yatay kesit gözlem için tahmin edilen bir parametre olarak davranılıyorsa, **sabit etkiler** söz konusu olmaktadır”⁵⁷⁶.
4. Bu aşamadan sonra varsayımdan sapmalar test edilerek, sapmaların olması halinde uygun yöntemlerin seçimi ile tahminler yapılacaktır. Bu testler otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyonu içermektedir. **Otokorelasyon** farklı dönemlerin hata terimleri arasında bir ilişkinin olmasıdır⁵⁷⁷. **Heteroskedasite** (değişen varyans), bütün gözlemlerdeki hata teriminin sabit varyanslı olduğu varsayımından sapmadır⁵⁷⁸. **Birimler arası korelasyon** ise panel veri modelinin her bir birimi için hesaplanan hata terimleri arasında ilişki olmasıdır⁵⁷⁹.

⁵⁷⁴ Ferda Yerdelen Tatoğlu, *Panel Veri Ekonometrisi - Stata Uygulamalı*, 3. Baskı (İstanbul: Beta Yayınevi, 2016), s.5.

⁵⁷⁵ Yerdelen Tatoğlu, s.5.

⁵⁷⁶ Yerdelen Tatoğlu, s.79.

⁵⁷⁷ Yerdelen Tatoğlu, s.41.

⁵⁷⁸ Recep Karabulut ve Kudbeddin Şeker, “Belirlenmiş Değişkenlerin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23, sayı 3 (2018): s.1061.

⁵⁷⁹ Yerdelen Tatoğlu, *Panel Veri Ekonometrisi - Stata Uygulamalı*, s.9.

5. Son olarak yukarıdaki tüm süreçler göz önünde bulundurularak, kullanılacak en uygun tahmin yöntemi seçilerek sonuçlar elde edilmektedir.

5.2.4. Çalışmanın Bulguları

Kurulan her bir model bazında ulaşılan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

5.2.4.1. Model 1'e İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu $\text{Prob} > \chi^2 = 0.0000$ olduğundan modelde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim ve zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 7'deki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise tüm değerlerin 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 7. Model 1 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi ($\text{Prob} > F$)	0,0000	0,9659
LR Testi ($\text{Prob} \geq \chi^2$)	0,0000	1,0000
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test ($\text{Prob} \geq \chi^2$)	0,0000	0,0654

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda $\text{Prob} > \chi^2 = 0,9991$ olarak hesaplanmış, değer 0,05'ten büyük olması nedeni ile birim etkisinin **tesadüfi** olduğu tespit edilmiştir.

Tesadüfi etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları tablo 8'de gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon ve heteroskedasite varken birimler arası korelasyon yoktur. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **cluster opsiyonlu regresyondur**.

Tablo 8. Model 1 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	0,94058705	<2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,3044364	<2 olduğundan otokorelasyon var
W0 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W50 (Pr > F)	0,00000188	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W10 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,1268	>0,05 olduğundan birimler arası korelasyon yok
Friedman (Pr)	0.9999	>0,05 olduğundan birimler arası korelasyon yok
Frees (Pr)	2,113	>0,4923 olduğundan birimler arası korelasyon var

Cluster opsiyonlu regresyon ile yapılan test sonucunda Prob > chi2 değeri 0,3104 hesaplanmış, bu değer de 0,05'ten büyük olduğundan model anlamsızdır.

5.2.4.2. Model 2'ye İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu Prob > chi2 = 0.0000 olduğundan modelde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim ve zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 9'daki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise tüm değerlerin 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 9. Model 2 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi (Prob > F)	0,0000	0,0880
LR Testi (Prob >= chibar2)	0,0000	0,169
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test (Prob >= chibar2)	0,0000	1,0000

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda $Prob > chi2 = 0,1003$ olarak hesaplanmış, değer 0,05'ten büyük olması nedeni ile birim etkisinin **tesadüfi** olduğu tespit edilmiştir.

Tesadüfi etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları ait sonuçlar tablo 10'da gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon vardır. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **Driscoll-Kraay tahmincisidir**.

Tablo 10. Model 2 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	1,260183	<2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,6455923	<2 olduğundan otokorelasyon var
W0 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W50 (Pr > F)	0,00340726	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W10 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,0000	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Friedman (Pr)	0,5030	>0,05 olduğundan birimler arası korelasyon yok
Frees (Pr)	3,871	>0,4923 olduğundan birimler arası korelasyon var

Driscoll-Kraay tahmincisi ile yapılan testin sonucu tablo 11'de gösterilmiştir. Buna göre $Prob > chi2$ değeri 0,05'ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %16,49'dur. Şirketlerin finansal varlıklarını 2. seviyede raporlamasında toplam varlıklar ile toplam sermayenin %95 güven aralığında anlamlı bir etkisi vardır. Bu etki toplam varlıklarda pozitif yönde iken, toplam sermayede negatif yöndedir. Pazar değerinin, brüt satışların ve özkaynak karlılığının ise şirketlerin finansal varlıklarını 2. seviyede raporlamasında etkisi yoktur.

Tablo11. Model 2 Driscoll-Kraay Test Sonucu

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P> t
Gözlem Sayısı	266			
Grup Sayısı	38			
Prob > chi2	0,0000			
Overall R-squared	0,1649			
MV	,048078	,4014231	0,12	0,909
GI	-,6360048	1,238257	-0,51	0,626
ROE	-,004628	,0109848	-0,42	0,688
TA	5,908293	1,577698	3,74	0,010
TC	-3,482822	,9954257	-3,50	0,013
_cons	-25,60944	2,454215	-10,43	0,000

5.2.4.3. Model 3'e İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu Prob > chi2 = 0.0000 olduğundan hipotezde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim veya zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 12'deki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise tüm değerlerin 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo12. Model 3 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi (Prob > F)	0,0000	0,2239
LR Testi (Prob >= chibar2)	0,0000	0,431
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test (Prob >= chibar2)	0,0000	1,0000

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda $Prob > chi^2 = 0,2456$ olarak hesaplanmış, değer 0,05'ten büyük olması nedeni ile birim etkisinin **tesadüfi** olduğu tespit edilmiştir.

Tesadüfi etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları tablo 13'de gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon vardır. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **Driscoll-Kraay tahmincisidir**.

Tablo 13. Model 3 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	0,74428563	<2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,2298417	<2 olduğundan otokorelasyon var
W0 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W50 (Pr > F)	0,00097324	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W10 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,0000	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Friedman (Pr)	0,0058	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Frees (Pr)	4,751	>0.4923 olduğundan birimler arası korelasyon var

Driscoll-Kraay tahmincisi ile yapılan test sonucu tablo 14'te gösterilmiştir. Buna göre $Prob > chi^2$ değeri 0,05'ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Modeldeki

bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %3,91'dir. Bunun yanı sıra şirketlerin finansal varlıklarını 3. seviyede raporlamasında modeldeki hiçbir bağımsız değişkenin %95 güven aralığında anlamlı etkisi yoktur.

Tablo 14. Model 3 Driscoll-Kraay Test Sonucu

Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P> t
MV	.5773519	.9870813	0,58	0,580
GI	-.5081978	.2748263	-1,85	0,114
ROE	.0084084	.0090438	0,93	0,388
TA	-1.192892	1.619977	-0,74	0,489
TC	.9803587	1.471284	0,67	0,530
_cons	7.625654	4.630029	1,65	0,151

5.2.4.4. Model 4'e İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu Prob > chi2 = 0.0000 olduğundan hipotezde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim ve zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 15'teki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise tüm değerlerin 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 15. Model 4 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi (Prob > F)	0,0000	0,6912
LR Testi (Prob >= chibar2)	0,0000	1,000
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test (Prob >= chibar2)	0,0000	1,0000

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda $Prob > chi^2 = 0,0941$ olarak hesaplanmış, değer $0,05$ 'ten büyük olması nedeni ile birim etkisinin **tesadüfi** olduğu tespit edilmiştir.

Tesadüfi etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları tablo 16'da gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon vardır. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **Driscoll-Kraay tahmincisidir**.

Tablo 16. Model 4 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	0,86583951	< 2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,2247325	< 2 olduğundan otokorelasyon var
W0 (Pr > F)	0,00000000	$< 0,05$ olduğundan heteroskedasite var
W50 (Pr > F)	0,00000364	$< 0,05$ olduğundan heteroskedasite var
W10 (Pr > F)	0,00000000	$< 0,05$ olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,0000	$< 0,05$ olduğundan birimler arası korelasyon var
Friedman (Pr)	0,0000	$< 0,05$ olduğundan birimler arası korelasyon var
Frees (Pr)	8,219	$> 0,4923$ olduğundan birimler arası korelasyon var

Driscoll-Kraay tahmincisi ile yapılan test sonucu tablo 17'de gösterilmiştir. Buna göre $Prob > chi^2$ değeri $0,05$ 'ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Modeldeki

bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %5,54'tür. Şirketlerin finansal yükümlülüklerini 1. seviyede raporlamasında özkaynak karlılığının %95 güven aralığında negatif yönde; aktif büyüklüğünün ise %90 güven aralığında pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır. Pazar değerinin, brüt satışların ve toplam sermayenin ise şirketlerin finansal yükümlülüklerini 1. seviyede raporlaması üzerinde etkisi yoktur.

Tablo 17. Model 4 Driscoll-Kraay Test Sonucu

Gözlem Sayısı	266			
Grup Sayısı	38			
Prob > chi2	0,0000			
Overall R-squared	0,0554			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P> t
MV	-,4293895	,2254668	-1,90	0,106
GI	,1202005	,1715194	0,70	0,510
ROE	-,0134649	,0055255	-2,44	0,051
TA	,8092016	,3527156	2,29	0,062
TC	,0554964	,3354601	0,17	0,874
_cons	-10,60243	1,861614	-5,70	0,001

5.2.4.5. Model 5'e İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu Prob > chi2 = 0,0000 olduğundan hipotezde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim ve zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 18'deki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük

olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise tüm değerlerin 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo18. Model 5 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi (Prob > F)	0,0000	0.9864
LR Testi (Prob >= chibar2)	0,0000	1,000
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test (Prob >= chibar2)	0,0000	1,0000

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda Prob>chi2 = 0,5392 olarak hesaplanmış, değer 0,05'ten büyük olması nedeni ile birim etkisinin **tesadüfi** olduğu tespit edilmiştir.

Tesadüfi etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları tablo 19'da gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon vardır. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **Driscoll-Kraay tahmincisidir.**

Tablo 19. Model 5 Tesadüfi Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	1,1385697	<2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,5250342	<2 olduğundan otokorelasyon var
W0 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W50 (Pr > F)	0,00451012	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
W10 (Pr > F)	0,00000000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,0037	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Friedman (Pr)	0,7663	>0,05 olduğundan birimler arası korelasyon yok
Frees (Pr)	3,577	>0,4923 olduğundan birimler arası korelasyon var

Driscoll-Kraay tahmincisi ile yapılan test sonucu tablo 20’de gösterilmiştir. Buna göre Prob > chi2 değeri 0,05’ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %21,63’tür. Şirketlerin finansal yükümlülüklerini 2. seviyede raporlamasında pazar değeri, brüt satışlar ve aktif büyüklüğünün %95 güven aralığında anlamlı bir etkisi vardır. Pazar değerinin etkisi negatif yönlü iken, brüt satışlar ile aktif büyüklüğünün pozitif yönlü etkisi bulunmaktadır. Özkaynak karlılığının ve toplam sermayenin ise şirketlerin finansal yükümlülüklerini 2. seviyede raporlaması üzerinde etkisi yoktur.

Tablo 20. Model 5 Driscoll-Kraay Test Sonucu

Gözlem Sayısı	266			
Grup Sayısı	38			
Prob > chi2	0,0000			
Overall R-squared	0,2163			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P> t
MV	-1,545645	,3076441	-5,02	0,002
GI	1,370568	,4978706	2,75	0,033
ROE	-,001454	,0163786	-0,09	0,932
TA	3,33349	1,130812	2,95	0,026
TC	-1,338634	1,760611	-0,76	0,476
_cons	-32,91336	5,750208	-5,72	0,001

5.2.4.6. Model 6’ya İlişkin Bulgular

Öncelikle modelde birim ya da zaman etkisinin olup olmadığı LR testi ile kontrol edilmiştir. Burada test sonucu Prob > chi2 = 0,0000 olduğundan hipotezde birim ya da zaman etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Birim ve zaman etkisinden hangisinin olduğunun anlaşılması için tablo 21'deki üç test yapılmıştır. Buna göre birim etki testinde tüm değerlerin 0,05'ten küçük olmasından dolayı modelde birim etkinin olduğu; zaman etkisinde ise F testinin sonucunun 0,05'ten küçük olmasına karşın diğer iki testte 0,05'ten büyük olmasından dolayı zaman etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 21. Model 6 Birim Ve Zaman Etkisi Testi

Test Adı	Birim Etkisi	Zaman Etkisi
F Testi (Prob > F)	0,0000	0,0344
LR Testi (Prob >= chibar2)	0,0000	0,083
Breusch And Pagan Lagrangian Multiplier Test (Prob >= chibar2)	0,0000	1,0000

Bundan sonraki aşamada bağımsız değişken ile birim etki arasında bir ilişkinin olup olmadığı Hausman testi ile belirlenmiştir. Test sonucunda $Prob > chi^2 = 0,0179$ olarak hesaplanmış, değer 0,05'ten küçük olması nedeni ile birim etkisinin **sabit etkiler** olduğu tespit edilmiştir.

Sabit etkiler modelinin varsayımları sağlayıp sağlamadığına ilişkin test sonuçları tablo 22'de gösterilmiştir. Buna göre modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon vardır. Söz konusu sapmalar nedeni ile kullanılacak tahminci **Driscoll-Kraay tahmincisidir**.

Tablo 22. Model 6 Sabit Etkiler Modeli Varsayımları Test Sonuçları

Test Adı	Sonuç	Açıklama
Durbin-Watson	1,1385697	<2 olduğundan otokorelasyon var
Baltagi-Wu	1,5250342	<2 olduğundan otokorelasyon var
Modified Wald	0,0000	<0,05 olduğundan heteroskedasite var
Pesaran (Pr)	0,0000	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Friedman (Pr)	0,0123	<0,05 olduğundan birimler arası korelasyon var
Frees (Pr)	1,794	>0,4923 olduğundan birimler arası korelasyon var

Driscoll-Kraay tahmincisi ile yapılan test sonucu tablo 23'te gösterilmiştir. Buna göre Prob > chi2 değeri 0,05'ten küçük olduğundan model anlamlıdır. Modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama oranı %6,26'dır. Şirketlerin finansal yükümlülüklerini 3. seviyede raporlamasında özkaynak karlılığının %95 güven aralığında pozitif yönde anlamlı bir etkisi vardır. Pazar değeri, brüt satışlar, aktif büyüklüğü ve toplam sermayenin ise şirketlerin finansal yükümlülüklerini 3. seviyede raporlaması üzerinde etkisi yoktur.

Tablo 23. Model 6 Driscoll-Kraay Test Sonucu

Gözlem Sayısı	266			
Grup Sayısı	38			
Prob > chi2	0,0000			
Overall R-squared	0,0554			
Bağımsız Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t	P> t
MV	.6706999	.4031535	1,66	0,147
GI	.1892068	.1710855	1,11	0,311
ROE	.0181448	.0047508	3,82	0,009
TA	-1.04614	.6749251	-1,55	0,172
TC	-.389096	.5411054	-0,72	0,499
_cons	14.18963	5.316799	2,67	0,037

5.2.5 Çalışmanın Değerlendirilmesi

Çalışmada, BİST 100'de yer alan 38 şirketin 2012-2018 arasındaki 7 yıllık dönemine ait finansal tablolarında yer alan finansal varlıklar ile finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değer seviyelerinin, şirket büyüklüğü ve karlılığı arasındaki ilişkisi panel veri analizi ile incelenmiştir. Bu amaçla finansal varlıkların ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer seviyeleri bağımlı değişkenleri üzerinde,

açıklayıcı nitelik taşıdığı düşünülen şirketlerin pazar değeri, brüt satışları, özkaynak karlılığı, aktif büyüklüğü ve toplam sermayesini içeren bağımsız değişkenler ile modeller oluşturulmuştur. Söz konusu bağımsız değişkenlerin hepsinin oluşturulan bağımlı değişken ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 24’te, yukarıda yapılan testler sonucunda kurulan modellerin anlamlılık düzeyi ile bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama düzeyi özetlenmiştir. Buna göre Model 1 dışındaki tüm modeller anlamlıdır. Tamamı aynı bağımsız değişkenler ile kurulan modeller; en yüksek %21,65 ile Model 5’teki (2. seviye finansal yükümlülükler) bağımlı değişkeni, en düşük %3,91 ile Model 3’teki (3. seviye finansal varlıklar) bağımlı değişkeni açıklamıştır.

Tablo 24. Model Anlamlılığı ve Bağımsız Değişkenlerin Bağımlı Değişkenleri Açıklama Düzeyi

Model Adı	Prob > chi2	Overall R-squared
Model 1	0,3104	
Model 2	0,0000	0,1649
Model 3	0,0000	0,0391
Model 4	0,0000	0,0554
Model 5	0,0000	0,2163
Model 6	0,0000	0,0554

Bağımsız değişkenler ile modeller arasındaki ilişkilerin özeti tablo 25’te gösterilmektedir. Buna göre tüm bağımsız değişkenlerin Model 1 dışındaki en az bir model ile ilişkisi vardır. Özkaynak karlılığı ile aktif büyüklüğü iki modeli etkilerken, diğer bağımsız değişkenler bir modeli etkilemektedir.

Tablo 25. Modellerin Bağımsız Değişken ile İlişkisi ($P>|t|$)

Bağımsız Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
MV	Anlamsız	0,909	0,580	0,106	0,002	0,147
GI	Anlamsız	0,626	0,114	0,510	0,033	0,311
ROE	Anlamsız	0,688	0,388	0,051	0,932	0,009
TA	Anlamsız	0,010	0,489	0,062	0,026	0,172
TC	Anlamsız	0,013	0,530	0,874	0,476	0,499
_cons	Anlamsız	0,000	0,151	0,001	0,001	0,037

Panel veri analizi ile yapılan tüm testler tablo 26’da özetlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda finansal varlıklar göz önüne alındığında; aktif büyüklüğü yüksek olanlar ile toplam sermayeleri düşük olan şirketler, finansal varlıklarının gerçeğe uygun değerini 2. seviyede daha fazla raporlamıştır. 1. seviye ve 3. seviye raporlamasının, şirket büyüklüğü ve karlılığı ile bir ilişkisi tespit edilememiştir.

Finansal yükümlülükler incelendiğinde; özkaynak karlılığı artan şirketlerin finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini 3. seviyede raporlaması artarken, 1. seviyede raporlaması ise azalmaktadır. Ayrıca şirketlerin pazar değerleri arttıkça finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini 2. seviyede raporlaması azalmaktadır. Bu durum, şirketlerin karlıklarını arttırabilmek için finansal yükümlülüklerini gözlemlenebilir girdi düzeyi en yüksek olan 1. seviye yerine, gözlemlenebilir girdi düzeyi en düşük olan 3. seviyede raporlama yapabileceklerine ilişkin bir gösterge olabilir. Bu nedenle yatırımcıların, aktif karlılığı ve/veya pazar değeri yüksek olan şirketlerin finansal yükümlülüklerini incelerken, 3. seviyede raporlananları daha detaylı incelemelerinin yatırım kararı almalarında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 26. Panel Veri Analizi Özet Tablosu

Bağımsız Değişkenler	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
Birim Etkisi	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Zaman Etkisi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Tesadüfi Etki / Sabit Etki	Tesadüfi	Tesadüfi	Tesadüfi	Tesadüfi	Tesadüfi	Sabit
Otokorelasyon	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Heteroskedasite	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Birimler Arası Korelasyon	Yok	Var	Var	Var	Var	Var
Kullanılan Tahminci	Cluster Opsiyonlu Regresyon	Driscoll-Kraay	Driscoll-Kraay	Driscoll-Kraay	Driscoll-Kraay	Driscoll-Kraay
Modelin Anlamlılığı	Anlamsız	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı	Anlamlı
Açıklama Düzeyi	Anlamsız	0,1649	0,0391	0,0554	0,2163	0,0554
MV	Anlamsız	0,909	0,580	0,106	0,002	0,147
GI	Anlamsız	0,626	0,114	0,510	0,033	0,311
ROE	Anlamsız	0,688	0,388	0,051	0,932	0,009
TA	Anlamsız	0,010	0,489	0,062	0,026	0,172
TC	Anlamsız	0,013	0,530	0,874	0,476	0,499
_cons	Anlamsız	0,000	0,151	0,001	0,001	0,037

Şirketlerin aktif büyüklükleri arttıkça finansal yükümlülüklerine ait gerçeğe uygun değer raporlamasının, hem 1. seviye hem de 2. seviyede arttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte şirketlerin brüt satışlarının artması ise finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini 2. seviyede raporlamasını arttırmaktadır. Şirket büyüklüklerinin artması kurumsallaşma ile mümkün olduğundan, bu tür şirketlerin finansal yükümlülüklerini 3. seviye yerine, gözlemlenebilir girdi düzeyinin daha fazla olduğu 1. ve 2. seviyede raporlamaları beklenen bir durumdur.

SONUÇ

Finansal raporlamada varlık veya yükümlülüklerin geçmiş maliyetleri, yatırımcıların karar almasında tek başına yeterli olmamakta, raporlama tarihindeki muhtemel değerleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu gereklilik ihtiyaca uygun bilginin temininde önemli bir rol oynamaktadır. Bu ihtiyacı göz ardı etmeyen standart belirleyici kuruluşlar, finansal raporlamada mümkün olması durumunda tarihi maliyet yerine gerçeğe uygun değer kullanılması öngörmektedir.

Standartların oluşturulmasında da önemli bir yer tutan gerçeğe uygun değer kavramına, TMS/IFRS tam seti içerisinde yer alan “*IFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardı*”, “*IFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı*” ve “*TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı*” haricindeki tüm standartlarda yer verilmiştir. Çalışmanın yapıldığı dönemde 1.801 kez gerçeğe uygun değer kavramının kullanıldığı standartların 17 adedi, belli koşullarda gerçeğe uygun değer hesaplamasını gerektirirken, 10 adedi ise başka standartlara atıf yaparak gerçeğe uygun değer hesaplamasını öngörmektedir.

Gerçeğe uygun değer kavramına verilen önem nedeniyle 30.12.2012 tarihinde “*IFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı*” yayınlanmıştır. Standart ile gerçeğe uygun değer ölçüm yöntemlerine ilişkin bilgiler verilirken, bu yöntemlerde kullanılacak girdinin düzeyine göre de belirli bir hiyerarşinin oluşturulması öngörülmüştür.

Çalışmamızda, gerçeğe uygun değer kavramının anlaşılmasına katkı yapması açısından birinci bölümde değerlemeye ilişkin genel kavramlardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde, standartlarda yer alan ölçüm ve değerlendirme esaslarına yer verilerek gerçeğe uygun değer kavramı dışındaki değer ve değerlendirme kavramları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde gerçeğe uygun değere ilişkin detaylı bilgilerin yer aldığı “*IFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı*” incelenmiştir. Dördüncü bölümde gerçeğe uygun değer kullanıldığı standartlar tespit edilerek, gerçeğe uygun değer hesaplaması gerektiren standartların bu hesaplamaları gerektirdiği durumlar ayrıca belirtilmiştir.

Çalışmamızın uygulama bölümünün ilk kısmında Borsa İstanbul’da yer alan şirketlerden BİST 100 endeksine dahil olanlarının finansal tablolarında gerçeğe uygun

değer hiyerarşisini kullanım düzeyleri içerik analizi yöntemi ile tespit edilmiştir. Buna göre, şirketlerin finansal tablolarında finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer ile değerledikleri; bu kalemler için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini finansal tablo dipnotlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Finansal varlıklar yaklaşık 770 milyar TL ile en fazla tutarda gerçeğe uygun değer ile değerlendirilen, sırasıyla finansal yükümlülükler yaklaşık 386,5 milyar TL, maddi duran varlıklar yaklaşık 28 milyar TL ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ise yaklaşık 20,5 milyar TL tutarında gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmiştir.

Şirketler hem finansal varlıklarda hem de finansal yükümlülüklerde asgari düzeyde 3. seviye raporlama yaparak, standardın öngördüğü şekilde gözlemlenebilir girdileri azami ölçüde tutmaya çalışmışlardır. Bunun yanında finansal varlıkların raporlamasında yıllar içinde 1. seviyeden 2. seviyeye doğru bir yönelim varken, finansal yükümlülüklerin ise istikrarlı bir biçimde 2. seviyede raporlandığı gözlemlenmektedir. Şirketlerin finansal tablolarında türev ürünlerin ağırlığının artmaya başlaması gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde 2. seviyenin payının artmasında önemli bir etkidir.

Maddi duran varlıklar ile yatırım amaçlı gayrimenkullerin genellikle ve birbirine yakın tutarlarda 2. ve 3. seviyede raporlandıkları tespit edilmiştir. Bu sonucun çıkmasında, şirketlerin genellikle maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini SPK tarafından kabul edilen değerlendirme kuruluşları aracılığı ile değerlemesi ve bu kuruluşlarca yapılan değerlemenin uzman kişilerin görüşlerine dayanması nedeni ile gözlemlenebilir girdilerin azalması en önemli etkidir.

Uygulamanın ikinci bölümünde şirketlerce gerçeğe uygun değeri en fazla hesaplanan finansal varlıklar ile finansal yükümlülükler için açıklanan gerçeğe uygun değer hiyerarşilerinin, şirket büyüklüğü ve karlılığı arasında bir ilişkinin olup olmadığı panel veri analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda, finansal varlıkların ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değer seviyeleri bağımlı değişkenleri üzerinde, şirketlerin pazar değeri, brüt satışları, özkaynak karlılığı, aktif büyüklüğü ve toplam sermayesini içeren bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkiler

olduğu tespit edilmiştir. Finansal varlıkların 2. seviye raporlamasında aktif büyüklüğünün pozitif, toplam sermayenin ise negatif bir ilişkisi olduğu gözlenmiştir.

Finansal yükümlülükler incelendiğinde ise; özkaynak karlılığı artan şirketlerin finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini 3. seviyede raporlaması artarken, 1. seviyede raporlaması ise azalmaktadır. Bu durum, şirketlerin karlılıklarını arttırabilmek için finansal yükümlülüklerini gözlemlenebilir girdi düzeyi en yüksek olan 1. seviye yerine, gözlemlenebilir girdi düzeyi en düşük olan 3. seviyede raporlama yapabileceklerini akla getirmektedir. Bu nedenle yatırımcıların, aktif karlılığı ve/veya pazar değeri yüksek olan şirketlerin finansal yükümlülüklerini incelerken, 3. seviyede raporlananları daha detaylı incelemelerinin yatırım kararı almalarında fayda sağlayacağı düşünölmektedir.

şirketlerin aktif büyüklükleri arttıkça finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerinin hem 1. seviye hem de 2. seviyede arttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte şirketlerin brüt satışlarının artması ise finansal yükümlülüklerinin gerçeğe uygun değerini 2. seviyede raporlamasını arttırmaktadır. şirket büyüklüklerinin artması kurumsallaşma ile mümkün olduğundan, bu tür şirketlerin finansal yükümlülüklerini 3. seviye yerine, gözlemlenebilir girdi düzeyinin daha fazla olduğu 1. ve 2. seviyede raporlamalarının beklenen bir durum olduğu düşünölmektedir.

Bu çalışma ile ortaya konan bulgular çerçevesinde gerçeğe uygun değer konusu ile ilgili olarak;

- ✓ İlerleyen yıllarda artacak veri ve farklı ekonometrik yöntemler ile analiz yapılarak sonuçların tekrar değerlendirilmesi,
- ✓ Gerçeğe uygun değer hiyerarşisini etkileyeceği düşünölen farklı bağımsız değişkenlerin araştırılması,
- ✓ Belirli bir sektörü kapsayan tüm şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisi açıklamalarının derinlemesine analizi

ve benzeri çalışmalar ile şirketlere yatırım yapacak finansal tablo kullanıcıların daha şeffaf, karşılaştırılabilir ve güvenilir bilgiler elde etmeleri sağlanabilecektir.

Yukarıda yapılabilecek çalışmalar çerçevesinde gerçeğe uygun değer kullanımının yıllar itibariyle hem şirketler açısından hem de sektörel açıdan detaylı sonuçları ortaya çıkacaktır. Söz konusu bulgular doğrultusunda şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları varlık ve yükümlülüklerinin denetlenmesinde bir kılavuz oluşturabilecektir. Ayrıca gerçeğe uygun değer kullanımı ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek problemler standart düzenleyici kurumlara geri dönüş sağlayacak ve gerçeğe uygun değer kavramının daha verimli bir şekilde kullanılabilmesi ve yaygınlaşabilmesi sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Abbott, Malcolm, ve Angela Tan-Kantor. "Fair Value Measurement and Mandated Accounting Changes: The Case of the Victorian Rail Track Corporation". *Australian Accounting Review* 28, sayı 2 (2018): 266–78.
- Abdioğlu, Hasan, Burcu İşgüden Kılıç, ve Serdar Güneş. "Temel Finansal Araçların KOBİ TFRS, Tam Set TFRS ve Türk Vergi Mevzuatı ile Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Muhasebeleştirme Örnekleri". *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 21, sayı 2 (2014): 141–61.
- Abdullatif, Modar. "Auditing Fair Value Estimates in Developing Countries: The Case of Jordan". *Asian Journal of Business and Accounting* 9, sayı 2 (2016): 101–40.
- Abughazaleh, Naser M., Osama Musa Al-Hares, ve Ayman E. Haddad. "The Value Relevance of Goodwill Impairments: UK Evidence". *International Journal of Economics and Finance* 4, sayı 4 (2012).
- Aerts, Walter, ve Peter Walton. *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis*. 3. baskı. Hampshire: Cengage Learning, 2013.
- Akçin, Olcay, ve İlker Kıymetli Şen. "UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı Kapsamında Ters İşletme Birleşmeleri ve Muhasebeleştirilmesi". *Business and Economics Research Journal* 9, sayı 1 (2018): 213–33.
- Akgün, Ali İhsan. "TMS-2 Stoklar Standardı Kapsamında Tam Maliyet Ve Normal Maliyete Göre Düzenlenen Gelir Tabloları Karşılaştırması". *Suleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi* 17, sayı 2 (2012): 229–46.
- . "Türkiye’de Finansal Raporlama Standartları Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğü ve Şerefiyenin İncelenmesi". *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 18 (01 Aralık 2009): 1–34.
- . "Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda Şerefiye ve Gerçeğe Uygun Değer İlişkisi". *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 12, sayı 2 (2011): 39–61.
- . "Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda Tarihi Maliyet Muhasebesinden Gerçeğe Uygun Değere Yöneliş". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 4, sayı 3 (2016): 127–53.
- Akpınar, Aynur. "BİST 100 Ve 30 Endeksindeki Firmaların Amortismanına Tabi Duran Varlıklarının Son Dokuz Yıllık Dönemde Tms 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı Çerçevesinde İncelenmesi". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 16, sayı 64 (2017): 1628–40.
- Alibhai, Salim, Erwin Bakker, T.V. Balasubramanian, Kunal Bharadva, Asif Chaudhry, Danie Coetsee, Chris Johnstone, vd. *Interpretation and Application of IFRS*. 1. baskı. Cornwall: John Wiley & Sons, Ltd, 2018.

- Alpaslan, Halil İ. “TMS/IFRS Kapsamında Gayrimenkul Değerleme Ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespitinde Emsal Karşılaştırma Ve Gelir İndirgeme Yöntemleri Üzerine Bir Uygulama”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sayı 4 (2015): 17–35.
- Antill, Nick, ve Kenneth Lee. *Company Valuation Under IFRS: Interpreting and Forecasting Accounts Using International Financial Reporting Standards*. 2. baskı. Hampshire: Harriman House Ltd, 2008.
- Arı, Mustafa, ve Rıfat Yılmaz. “Avantaj ve Dezavantajları Açısından Gerçeğe Uygun Değer ile Maliyet Değeri Muhasebesinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 65 (2015): 147–60.
- Artemyeva, Anastasia. “Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland”. Arcada, 2016.
- Aslan, Sinan. *Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi*. 1. Basım. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2008.
- Atalay, Buket, Pınar Okan Gökten, ve Soner Gökten. “Maddi Olmayan Duran Varlıkların Değerlemesi Ve Raporlanması Üzerine Eleştirel Ve Kuramsal Tartışmaların Değerlendirilmesi”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 20, sayı Özel Sayı 2018 (2018): 923–36.
- Ataman, Başak, ve Hakan Cavlak. “Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) İle Tam Set Türkiye Muhasebe Ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/IFRS) Karşılaştırılması”. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2, sayı 3 (2017): 153–68.
- . “IFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat: Temel İlkelerin İncelenmesi Ve Bir Uygulama”. *M.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 39, sayı 2 (2018): 403–30.
- Ataman, Başak, ve Gürbüz Gökçen. *Büyük ve Ortaboy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları*. 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2017.
- Ataman, Ümit. *Genel Muhasebe: Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*. 15. Basım. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005.
- Atış, Caner, ve Gizem Çopur Vardar. “Muhasebe Standartları Açısından Eşit Geri Ödemeli Banka Kredilerinin Muhasebeleştirilmesi”. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 2, sayı 2 (2016): 164–91.
- Ayçiçek, Fahri. “TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 50 (01 Nisan 2011): 59–76.
- . “Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değerinden Ölçülen Varlık ve Yükümlülükler”. *Mali Çözüm*, sayı 105 (2011): 71–89.

- Aygün, Davut, ve Uğur Kaya. “TMS-19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Kapsamında Kıdem Tazminatı Karşılıklarının Muhasebeleştirilmesi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sayı 2 (2013): 151–69.
- Badem, Cemkut, ve Yiğit Özbek. “Tam Maliyet İle Normal Maliyet Yöntemlerinin TMS 2 Stoklar Standardı İle VUK Açısından Karşılaştırması Ve Muhtemel Ertelemiş Vergi Etkisi”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 6, sayı 2 (2013): 65–92.
- Bahadır, Oğuzhan. “Normatif Muhasebe Teorileri Kapsamında Ölçüm”. *Mali Çözüm* 26, sayı 136 (2016): 33–46.
- . “Stoklarda Değerleme: UFRS/TFRS Ve Vergi Mevzuatı Açısından”. *Mali Çözüm*, sayı 109 (2012): 51–67.
- Barker, Richard. “Conservatism, Prudence and The IASB’s Conceptual Framework”. *Accounting and Business Research* 45, sayı 4 (2015): 514–38.
- Barker, Richard, ve Alan Teixeira. “Gaps in the IFRS Conceptual Framework”. *Accounting in Europe* 15, sayı 2 (04 Mayıs 2018): 153–66.
- Beller Dikmen, Beyhan, ve Ayşe Gül Köksal. “Taşıyıcı Bitkilerin TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı Çerçevesinde Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi: Ceviz Üretim İşletmesinde Bir Uygulama”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11, sayı 3 (2018): 82–96.
- Bilen, Abdulkadir, ve Fatih Özkan. “TMS-36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına Göre Kullanım Değerinin Hesaplanması”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 70 (01 Nisan 2016): 1–14.
- Blanchette, Michel, François-Éric Racicot, ve Komlan Sedzro. *IFRS Adoption in Canada: An Empirical Analysis of the Impact on Financial Statements*. Canada: Certified General Accountants Association of Canada, 2013.
- Boularhmane, Ilham, ve Rajae Aboulaich. “Valuation of Quarterly Stock Prices : Applying Ethical Principles to Discounted Cash Flow Method”. *International Journal of Economics and Financial Issues* 6, sayı 3 (2016): 1254–61.
- Bozdemir, Enver. “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertelemiş Vergiler Üzerindeki Etkisi”. *Mali Çözüm* 24, sayı 121 (2014): 77–105.
- Bragg, Steven M. *The Vest Pocket Guide to IFRS*. 1. baskı. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010.
- “BusinessDictionary”. Erişim 10 Ocak 2017.
<http://www.businessdictionary.com/definition/valuation.html>.
- Busso, Donatella. “Does IFRS 13 Improve the Disclosure of the Fair Value Measurement? An Empirical Analysis of the Real Estate Sector in Europe”. *Journal on Business Review (GBR)* 3, sayı 4 (2018): 1–7.

- Büyükipekçi, Semih, ve Ergün Yiğit. “TMS-16’ya Göre Maddi Duran Varlıkların Muhasebeleştirilmesi ve Değerleme Sürecine Teorik Bir Bakış”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 19, sayı 2 (2016): 219–31.
- Çabuk, Adem. *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*. 4. Basım. Bursa: Dora Yayınları, 2009.
- Çanakçıoğlu, Mustafa, Zekeriya Erkal, ve Cem Niyazi Durmuş. *Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları*. Editör Mustafa Çanakçıoğlu. 1. Basım. İstanbul: Der Yayınları, 2010.
- Carlin, Tyrone M., ve Nigel Finch. “Evidence On IFRS Goodwill Impairment Testing By Australian And New Zealand Firms”. *Managerial Finance* 36, sayı 9 (10 Ağustos 2010): 785–98.
- Caruso, Giuseppe Davide, Elisa Rita Ferrari, ve Vincenzo Pisano. “Earnings Management And Goodwill Impairment: An Empirical Analysis In The Italian M & A Context”. Editör Dr Stefano Zambon. *Journal of Intellectual Capital* 17, sayı 1 (11 Ocak 2016): 120–47.
- Catty, James P., ed. *Guide to Fair Value Under IFRS: International Financial Reporting Standards*. 1. baskı. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010.
- Çetinkaya, Neslihan. “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi”. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi* 2, sayı 4 (2017): 69–83.
- Chaudhry, Asif, Craig Fuller, Danie Coetsee, Edward Rands, Erwin Bakker, Danie Coetsee, Nees de Vos, Santosh Longmore, Stephen Varughese, ve Stephen Balasubramanian, T. V. McIlwaine. *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*. 1. baskı. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2015.
- Chorafas, Dimitris N. *IFRS, Fair Value and Corporate Governance*. 1. baskı. Burlington: Elsevier, 2006.
- Collings, Steven. *Frequently Asked Questions in IFRS*. 1. baskı. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2013.
- “Contingent consideration”. Accounting Tools: Accounting CPE Courses & Books. Erişim 16 Ekim 2018. <https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/4/contingent-consideration>.
- Delia, David. “The Financial Assets Accepted With The Purpose Of Being Financed By The National Bank Of Romania. Approaches Regarding The Application Of International Accounting Standards By Romanian Banking Institutions”, 22–29. Lithuania: Vilnius Gediminas Technical University, 2012.
- Demaria, Samira, ve Dominique Dufour. “First time adoption of IFRS, Fair value option,

- Conservatism: Evidences from French listed companies”. İçinde *30 ème colloque de l’EAA*, 1–24. Lisbon, 2007.
- Demir, Erol. “Tarım Kredi Kooperatiflerinin Çiftçi Ortaklarına Kullandırdıkları Tarımsal Kredilerin Muhasebeleştirilme Uygulamalarının Uluslararası Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları Açısından Değerlendirilmesi”. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* 52, sayı 1 (2017): 206–30.
- Demir, Volkan, ve Oğuzhan Bahadır. “UFRS (TFRS)’deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemede Defter Değeri Yaklaşımı”. *Muhasebe ve Denetime Bakış* 7, sayı 23 (2007): 65–80.
- Demir, Volkan, ve Ece Gür. “Avrupa Birliği Muhasebe Yönergesi (2013/34) Ve UFRS, US GAAP, Alman GAAP Karşılaştırması Kapsamında Türkiye’deki Muhasebe Uygulamaları”. *Muhasebe ve Denetime Bakış* 16, sayı 49 (2016): 69–88.
- Demirbaş, Mahmut. “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Örnek Vakalarla İncelenmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 79 (2018): 13–46.
- Deran, Ali, İncilay Savaş, ve Atilla Sürer. “Muhasebe Meslek Mensuplarının TMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı’na İlişkin Bilgi Düzeylerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma”. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7, sayı 2 (2014): 75–95.
- Dick, Wolfgang, ve Franck Piera-Missionier. *Financial Reporting Under IFRS: A Topic-Based Approach for Students*. 1. baskı. United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd, 2010.
- Doğan, Aziz. “Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı ile TMS/TFRS Karşılaştırması”. *İşletme Araştırmaları Dergisi* 9, sayı 4 (2017): 770–86.
- Dotzlaw, Reinhard, Prabhakar Kalavacherla, Paul Munter, ve Julie Santoro. “IFRS compared to US GAAP”. UK, 2017.
- Dunckley, John. “Financial Reporting Standards: Is Market Value For The Existing Use Now Obsolete? International Valuation Standards Put Into Practice”. *Journal of Property Investment & Finance* 18, sayı 2 (12 Nisan 2000): 212–24.
- Durmuş, Ahmet Hayri. “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Tasfiye Başlangıcı Bilançosu”. *Istanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15, sayı 30 (2016): 15–41.
- Epstein, Barry J., ve Eva K. Jermakowicz. *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standarts*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010.
- Erduru, İncilay, ve Ali Deran. “TMS 36; Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı’nın Genel İlkeleri Ve Muhasebe Meslek Mensuplarının Bilgi Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi* 7, sayı

- 1 (2017): 38–67.
- Ergin, Hüseyin, ve Şerafettin Sevim. *Envanter Bilanço*. 2. Basım. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Ergin, Numan Emre. “Vergi Mevzuatı ile TMS/TFRS’nin Değerleme Ölçüleri Açısından Karşılaştırılması”. *Vergi Dünyası*, sayı 418 (2016): 9–20.
- Erkan, Mehmet, Cemal Elitaş, ve Yunus Ceran. *Dönemsonu Muhasebe İşlemleri: TMS/TFRS Uyumlu*. 2. Basım. Bursa: Ekin Kitabevi, 2010.
- Ertan, Yasemin, ve Ümit Gücenme Gençoğlu. “Şerefiyede Değer Düşüklüğü Testi: İMKB 50 Endeksindeki İşletmelerin Uygulamaları”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 15, sayı 2 (2013): 1–24.
- Ertuğrul, Ayşe Nilgün. “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardının Türkiye’de Uygulanabilirliği”. *World of Accounting Science* 15, sayı 3 (2013): 71–89.
- Feyiz, Mehmet Ali, Yakup Ülker, ve Erdoğan Avder. *Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri*. 8. Basım. Trabzon: Murathan Yayınevi, 2011.
- Fındık, Hakkı. “Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Finansal Varlıkların Muhasebeleştirilmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 69 (01 Ocak 2016): 61–82.
- Gökçen, Gürbüz, Başak Ataman, ve Cemal Çakıcı. *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*. 2. baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2016.
- Gökçen, Gürbüz, ve Özgör Tereman. “Importance of Synergistic Value in the Context of Business Combination: A Case Study From Turkey”. *Economics World* 6, sayı 1 (2018): 49–60.
- Gökgöz, Ahmet. “Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Veya Varlık Grubunun Muhasebeleştirilmesi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8, sayı Özel Sayı (31 Aralık 2012): 67–86.
- . “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Muhasebeleştirilmesi”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 29, sayı 3 (2015): 459–77.
- Gökgöz, Ahmet, ve Fatih Şentürk. “Borsa İstanbul’da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma”. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies* 1, sayı 4 (2015): 67–80.
- Gökten, Soner. “UFRS 13 Seviye 1 Ve 2 Girdilerinin Gerçeğe Uygunluğu: Etkin Piyasalar Hipotezi Çerçevesinde Kuramsal Bir Tartışma”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 20, sayı 4 (2018): 785–809.
- González-Sánchez, Mariano. “Effects of IFRS-13 On The Relevance Of Fair Value

- Adjusted By Credit Risk: Evidence From Europe”. *Advances in Accounting* 40 (2018): 89–97.
- Gücenme Gençoğlu, Ümit. “Temel Konularda BOBİ FRS ve TMS/IFRS Karşılaştırması”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 76 (2017): 1–23.
- . *Türkiye Muhasebe Standartları ve Vergi Mevzuatına Göre Dönem Sonu İşlemleri*. 1. Basım. Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2015.
- Gürdal, Kadir. “TTK, TMS/IFRS, VUK Düzenlemeleri ve Maliyet Denetimi”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 6, sayı 1 (2013): 1–26.
- Gürkan, Serhan. “Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma”. *Muhasebe ve Denetim Bakış* 14, sayı 43 (2014): 65–87.
- Harris, Peter, ve William Stahlin. “GAAP to IFRS Income Conversion Case Study: An Examination of SEC Noted Accounting Differences”. *The Accounting Educators’ Journal* 27 (2017): 43–73.
- Hayoun, Shaul. “How Fair Value Is Both Market-Based And Entity-Specific: The Irreducibility Of Value Constellations To Market Prices”. *Accounting, Organizations and Society*, 12 Haziran 2018, 1–15.
- Herrmann, Don, Shahrokh M. Saudagaran, ve Wayne B. Thomas. “The Quality Of Fair Value Measures For Property, Plant, And Equipment”. *Accounting Forum* 30, sayı 1 (2006): 43–59.
- Herrmann, Theresa. *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors’ Needs*. Berlin: Springer Gabler, 2018.
- Hitz, Joerg Markus. “The decision usefulness of fair value accounting - A theoretical perspective”. *European Accounting Review* 16, sayı 2 (2007): 323–62.
- Holzmann, Oscar J. “Revenue Recognition Convergence: The Contract-Based Model”. *Journal of Corporate Accounting & Finance* 22, sayı 6 (2011): 87–92.
- Hong, Philip K., Daniel Gyung Paik, ve Joyce Van Der Laan Smith. “A Study Of Long-Lived Asset Impairment Under U.S. GAAP And IFRS Within The U.S. Institutional Environment”. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, sayı 31 (2018): 74–89.
- Howard, Malcolm K. *Accounting and Business Valuation Methods: How to Interpret IFRS Accounts*. 1. baskı. Oxford: Elsevier Ltd, 2008.
- “IFRS in your pocket 2013”, 2013.
- Jacobus, Charles J. *Real Estate Principles*. 11. baskı. Ohio: Cengage Learning, 2010.

- Jonick, Christine, ve Debra Benson. “The New Accounting Standard for Revenue Recognition: Do Implementation Issues Differ for Fortune 500 Companies?” *Journal of Corporate Accounting & Finance* 29, sayı 2 (2018): 22–33.
- Kabir, Humayun, Asheq Rahman, ve Li Su. “The Association between Goodwill Impairment Loss and Goodwill Impairment Test-Related Disclosures in Australia”. *8th Conference on Financial Markets and Corporate Governance*, 19 Ocak 2017, 1–32.
- Karabulut, Recep, ve Kudbeddin Şeker. “Belirlenmiş Değişkenlerin Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 23, sayı 3 (2018): 1049–70.
- Karacan, Sami. *Muhasebede Dönem Sonu İşlemleri*. 5. Basım. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2015.
- Karataş, Özlem Nilüfer, İsmail Bekci, ve Vesile Ömürbek. “Bulanık Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Ve Bir Uygulama”. *World of Accounting Science* 16, sayı 1 (2014): 63–93.
- KGK. “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve”, 2011. www.kgk.gov.tr.
- . “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve (2018 Sürümü)”, 2018.
- . “TFRS 1 Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü”, 2012. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat”, 2016. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 16 Kiralamalar”, 2018. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 3 İşletme Birleşmeleri”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar Ve Durdurulan Faaliyetler”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TFRS 9 Finansal Araçlar”, 2017. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 12 Gelir Vergileri”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 16 Maddi Duran Varlıklar”, 2005. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar”, 2006. www.kgk.gov.tr.

- . “TMS 2 Stoklar”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Devlet Yardımlarının Açıklaması”, 2005. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 23 Borçlanma Maliyetleri”, 2005. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum”, 2006. <http://www.kgk.gov.tr>.
- . “TMS 33 Hisse Başına Kazanç”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, 2006. <http://www.kgk.gov.tr>.
- . “TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme”, 2006. www.kgk.gov.tr.
- . “TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller”, 2006. <http://www.kgk.gov.tr>.
- . “TMS 41 Tarımsal Faaliyetler”, 2006. <http://www.kgk.gov.tr>.
- King, Alfred M. *Fair Value for Financial Reporting: Meeting the New FASB Requirements*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006.
- Kılınç, Yavuz. “Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS) İle Yerel Finansal Raporlama Çerçevesi Taslağı Açısından Karşılaştırmalı İncelenmesi Ve Muhasebeleştirilmesi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9, sayı 43 (2016): 1935–46.
- Kırhoğlu, Hilmi, ve Fırat Altınkaynak. “IFRS Kapsamında Sermayenin Korunabilirliğinin Ekonomik Kâr Analizi ve Getirilen Öneri Üzerine Bir Uygulama”. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*. 2, sayı 3 (2016): 115–32.
- Koller, Tim, Marc Goedhart, ve David Wessels. *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. 6. baskı. New Jersey: John Wiley & Sons, 2015.
- Kurulu, Sermaye Piyasası. Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ, Seri XI, No:25 (2005).
- Lee, Charles M C, James Myers, ve Bhaskaran Swaminathan. “What Is the Intrinsic Value of the Dow?” *The Journal Of Finance* 54, sayı 5 (1999): 1693–1741.
- Leliuc, Cristina Gabriela, Dorel Mateş, ve Laurentiu Anisie. “Particulars On Approaches And Methods Used To Value Intangibles Assets”. *Strategii Manageriale*:

- Management Strategies* 9, sayı 4 (2016): 28–39.
- Lévy, Aldo, Faten Ben Bouheni, ve Chantal Ammi. *Financial Management: USGAAP and IFRS Standards*. 1. baskı. USA: John Wiley & Sons, Inc., 2018.
- Ling, David C., ve Wayne R. Archer. *Real Estate Principles: A Value Approach*. 5. baskı. New York, 2017.
- Liu, Henry C.K. “Mark-to-Market vs Mark-to-Model”, 2009. <http://www.henryckliu.com/page191.html>.
- Liviu-Alexandru, Tudor. “The Advantages that IFRS 16 Brings to the Economic Environment”. *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series* 18, sayı 1 (2018): 510–13.
- “Mark-to-Model Definition & Example”. InvestingAnswers.com, 2019. <https://investinganswers.com/dictionary/m/mark-model>.
- Marşap, Beyhan, ve Atilla Barışçı. “TMS-2 Stoklar Standardına Göre Dönüştürme Maliyetlerinin Ürün Maliyetlerine Etkisi”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 7, sayı 1 (2014): 1–16.
- Marşap, Beyhan, ve Serap Yanık. “IFRS 16 Kapsamında Kiralama İşlemlerinin Finansal Raporlamaya Etkisinin İncelenmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 80 (2018): 23–42.
- Martín, Felipe M Herranz, ve Beatriz García Osma. “Does IFRS 9 Consider Financial Statement Users’ Preferences with Respect to IFRS 13 Fair Value Hierarchy? A Suggestion to Refine the Definition of OCI”. *Estudios De Economía Aplicada* 36, sayı 2 (2018): 515–36.
- Mert, Hüseyin, ve Ece Baş. “TMS 18 Hasılat Ve UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardlarının Faktoring İşletmeleri Açısından Değerlendirilmesi”. *Muhasebe ve Denetim Bakış* 17, sayı 52 (2017): 35–56.
- Merz, Alexander. “What Have We Learned From SFAS 123r And IFRS 2? A Review Of Existing Evidence And Future Research Suggestions”. *Journal of Accounting Literature*, sayı 38 (Haziran 2017): 14–33.
- Mirza, Abbas Ali, ve Nandakumar Ankarath. *International Trends in Financial Reporting under IFRS*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2013.
- Mooya, Manya M. *Real Estate Valuation Theory: A Critical Appraisal*. 1. baskı. Berlin: Springer, 2016.
- Morales-Díaz, José, ve Constancio Zamora-Ramírez. “The Impact of IFRS 16 on Key Financial Ratios: A New Methodological Approach”. *Accounting in Europe* 15, sayı 1 (2018): 105–33.

- Müller, Stefan, ve Patrick Saile. *Internationale Rechnungslegung IFRS: Studienwissen Kompakt*. Wiesbaden: Springer Gabler, 2018.
- Oğuz, Mustafa. “Tanımlanmış Fayda Planlarının 19 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi Ve Ortaya Çıkardığı İktisadi Sonuçlar”. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi* 12, sayı 45 (2016): 393–410.
- Olsen, Lori, ve Thomas R. Weirich. “New Revenue-Recognition Model”. *Journal of Corporate Accounting & Finance* 22, sayı 1 (2010): 55–61.
- Oncioiu, Ionica, ve Alin-Eliodor Tănase. “Revenue from Contracts with Customers under IFRS 15: New Perspectives on Practice”. *EuroEconomica* 35, sayı 2 (2016): 31–40.
- Örten, Remzi, Hasan Kaval, ve Aydın Karapınar. *Türkiye Muhasebe–Finansal Raporlama Standartları: Uygulama ve Yorumları*. 9. baskı. Ankara: Gazi Kitabevi, 2015.
- Otlu, Fikret, ve İbrahim Çenberlitaş. “TFRS 13 Çerçevesinde Gerçeğe Uygun Değer Yaklaşımları ve Standart Uyarınca Kaydileştirilmesi”. *Dicle Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 7, sayı 14 (26 Aralık 2017): 345–62.
- Özdemir, Fevzi Serkan, ve İdris Varıcı. “TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Kapsamında Kıdem Tazminatı Müessesesi Ve Muhasebe Kayıtları: İlk Geçiş Yönüyle Örnek İşletme Uygulaması”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 15, sayı 29 (2015): 159–89.
- Özerhan, Yıldız, ve Ümmühan Aslan. “Şeffaflık İlkesi Açısından Finansal Araçlarda Değer Düşüklüğünün Raporlanmasının Yeni UFRS 9: Finansal Araçlar Standardı”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 18, sayı (Özel Sayı-1) (2016): 573–603.
- Özerhan, Yıldız, ve Serap Yanık. *IFRS/IAS İle Uyumlu TMS/TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları*. 3. baskı. Ankara: TÜRMOB Yayınları, 2015.
- Öztürk, Erkan. “Finansal Varlıkların Ölçme ve Muhasebeleştirme Esaslarının Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından Karşılaştırılması”. *İşletme Araştırmaları Dergisi* 9, sayı 3 (2017): 594–617.
- . “Maddi Duran Varlıkların Raporlanmasında Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Kullanılması”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 13, sayı 3 (2015): 199–214.
- Palea, Vera. “Financial Reporting for Sustainable Development: Critical Insights into IFRS Implementation in the European Union”. *Accounting Forum* 42 (2018): 248–60.
- . *Financial Reporting Under IAS/ IFRS: Theoretical Background and Capital Market Evidence - A European Perspective*. 1. baskı. Bern: Peter Lang AG, 2013.

- Palepu, Krishna G., Paul M. Healy, ve Erik Peek. *Business Analysis and Valuation: IFRS Edition*. 3. baskı. Hampshire: Cengage Learning, 2013.
- Pamukçu, Fatma. “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi”. *Mali Çözüm*, sayı 103 (2011): 79–96.
- Parker, David. *International Valuation Standards: A Guide to the Valuation of Real Property Assets*. 1. baskı. John Wiley & Sons, 2016.
- Petersen, Christian, ve Thomas Plenborg. “How Do Firms Implement Impairment Tests of Goodwill?” *Abacus* 46, sayı 4 (01 Aralık 2010): 419–46.
- Porter, Jason C. “A Refresher on Accounting for Leases A Detailed Example under the Proposed Guidance”. *The CPA Journal* 86, sayı 1 (2016): 24–33.
- Prewysz-Kwinto, Piotr, ve Grażyna Voss. “Investment Property in the Financial Statements of Capital Groups Listed on the Warsaw Stock Exchange”. *European Journal of Economics and Business Studies* 2, sayı 1 (2016): 230–37.
- Robertson, D. K., ve Richard B. Tress. “Bankruptcy Costs, Some Evidence.pdf”. *Australian Journal of Management* 10, sayı 1 (1985): 49–60.
- Şamil, Serhat, ve Murat Esmaray. “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı: BİST 100’de Bir Araştırma”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, sayı 48 (11 Mart 2017): 175–98.
- Schwarzbichler, Martin, Christian Steiner, ve Daniel Turnheim. *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS*. 1. baskı. Switzerland: Springer, 2018.
- Senel, Said Alpagut, Merve Tuncay, Öznur Önoğul, ve Cihad Karşlı. “Türkiye Muhasebe Standartlarında Yer Alan Bir Değerleme Ölçüsü: Gerçeğe Uygun Değer”. *E-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences* 6, sayı 1 (2011): 48–76.
- Sermaye Piyasası Kurulu. Sermaye Piyasasında Uluslararası Değerleme Standartları Hakkında Tebliğ, Seri VIII, No:45 (2006).
- Sipahi, Barış, ve Ayça Akarçay Öğüz. “TMS 36 Çerçevesinde Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Ölçülmesi”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 45 (01 Ocak 2010): 253–62.
- Stolowy, Herve, Michel J. Lebas, ve Yuan Ding. *Financial Accounting and Reporting: A Global Perspective*. 4. baskı. Hampshire: Cengage Learning, 2013.
- Süklüm, Nurcan, ve Habib Akdoğan. “TMS 41 Çerçevesinde Büyükbaş Canlı Varlıkların Muhasebeleştirilmesi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 18, sayı 2 (2016): 1–9.
- Sulaimon, Bello A. “Current Cost Accounting Versus Historical Cost Accounting (A

- Critical Review)”, 2014.
- Sumer, Haluk, ve Mert Erer. “Yazılımları (TMS 38’e Göre) Değerlemesi”. *Mali Çözüm*, sayı 98 (2010): 25–40.
- Sürmen, Yusuf. *Muhasebe-2*. 1. Basım. Trabzon: Akademi Kitabevi, 2002.
- Syzdykova, Aziza. “Türkiye’de TFRS’ye Göre Şerefiye Değer Düşüklüğü Testi: BİST 100 Şirketleri Tarafından Kullanılan İskonto Oranlarının Analizi”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* 2, sayı 2 (2016): 23–40.
- Tardiff, Timothy J. “Prices Based On Current Cost Or Historical Cost: How Different Are They?” *Journal of Regulatory Economics* 47, sayı 2 (2015): 201–17.
- Tazegül, Alper, ve Azize Kahramani. “Tekdüzen Muhasebe Sistemi Ve TMS-41 Kapsamında Büyükbaş Hayvanların Muhasebe Kayıtlarının Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 9, sayı 17 (2018): 231–55.
- Teraman, Özgür. “Uluslararası Değerleme Standartları Ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Kapsamında İşletme Birleşmeleri: Türkiye’de Örnek Bir Uygulama”. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.
- Tokareva, E. V., ve L. N. Pavlova. “The Lessor’s Leasing Operations Accounting According To The IFRS Requirements”. *Futurum: The International Scientific Journal* 2, sayı 1 (2015): 28–31.
- Tokay, Semih Hüseyin, ve Ali Deran. “Türkiye Muhasebe Ve Finansal Raporlama Standartları’nda Değerleme Ölçüleri”. *Mali Çözüm*, sayı 90 (2008): 15–48.
- Tri Wahyuni, Ersya, Gatot Soepriyanto, Ilya Avianti, ve William Pratama Naulibasa. “Why Companies Choose The Cost Model Over Fair Value For Investment Property? Exploratory Study On Indonesian Listed Companies”. *International Journal of Business and Society* 20, sayı 1 (2019): 161–76.
- Tsalavoutas, Ioannis, Paul André, ve Dionysia Dionysiou. “Worldwide Application Of IFRS 3, IAS 38 And IAS 36, Related Disclosures, And Determinants Of Non-Compliance”. London, 2014.
- “Türk Dil Kurumu-Değer”. Erişim 10 Ocak 2017. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5874a94f036a32.87896196.
- “Türk Dil Kurumu-Değerleme”. Erişim 10 Ocak 2017. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5874a95d5d91d1.66371444.
- Türk Ticaret Kanunu, Pub. L. No. 6102 (2011).

- Ulusan, Hikmet. “Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8, sayı 1 (2008).
- . “Maliye Bakanlığı Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Türkiye Muhasebe – Finansal Raporlama Standartları’na Göre Varlık ve Borçları Değerleme Esasları: Bir Karşılaştırma (II)”. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, sayı 44 (01 Ekim 2009): 149–64.
- “Valuation: What is Valuation? Property Glossary, Meaning, Definition”. Erişim 09 Kasım 2017.
- Vergi Usul Kanunu, Pub. L. No. 213 (1961).
- Walton, Peter. *An Executive Guide to IFRS: Content, Costs and Benefits to Business - Wiley*, 1. baskı. United Kingdom: John Wiley and Sons, Ltd, 2011.
- “Wikipedia-Valuation”. Erişim 10 Ocak 2017. <https://en.wikipedia.org/wiki/Valuation>.
- “Wikipedia-Value”. Erişim 10 Ocak 2017. <https://en.wikipedia.org/wiki/Value>.
- Wittsiepe, Richard. *IFRS for Small and Medium-Sized Enterprises: Structuring the Transition Process*. Germany: Springer Science & Business Media, 2008.
- Yeaton, Kathryn. “A New World of Revenue Recognition: Revenue from Contracts with Customers”. *The CPA Journal* 85, sayı 7 (2015): 50–53.
- Yerdelen Tatoğlu, Ferda. *Panel Veri Ekonometrisi - Stata Uygulamalı*. 3. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2016.
- Yomralıoğlu, Tahsin, Recep Nişancı, Mehmet Çete, ve Ezgi Candaş. “Dünya’da ve Türkiye’de Taşınmaz Değerlemesi”. İçinde *Türkiye’de Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Çalıştayı, 26-27 Mayıs*, 1–17. İstanbul: Okan Üniversitesi, 2011.
- Zeytinoğlu, Emin, Fatih Şentürk, ve Cemal Elitaş. “Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı Ve Kıdem Tazminatının Türkiye’deki Mevcut Düzenlemeler Kapsamında İncelenmesi”. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 17, sayı 4 (2015): 737–58.